
REIMAGINEM

Un nou contracte

J U N T S

social per a

ELS NOSTRES

l'educació

F U T U R S

La UNESCO: líder mundial en educació

L'educació és la principal prioritat de la UNESCO perquè es tracta d'un dret humà essencial i la base per construir la pau i dur a terme un desenvolupament sostenible. La UNESCO és l'organisme de les Nacions Unides especialitzat en educació. Proporciona lideratge a escala mundial i regional per reforçar el desenvolupament, la resiliència i la capacitat dels sistemes educatius al servei de tot l'alumnat. La UNESCO lidera els esforços per respondre els reptes globals actuals mitjançant un aprenentatge transformador, amb una atenció especial en totes les seves accions a la igualtat de gènere i l'Àfrica.

La iniciativa Els Futurs de l'Educació

La Comissió Internacional sobre els Futurs de l'Educació va ser creada per la UNESCO el 2019 per reinventar com el coneixement i l'aprenentatge poden transformar el futur de la humanitat i del planeta. La iniciativa incorpora una àmplia participació del públic i dels experts i pretén catalitzar un debat mundial sobre com cal replantejar l'educació en un món de complexitat creixent, incertesa i fragilitat.

Publicat el 2022 per l'Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura (UNESCO), 7, place de Fontenoy, 75352 París 07 SP, França i per l'Associació CATESCO (Catalonia for Education, Science and Culture Organisation), carrer de Provença 324, 1, 08037 Barcelona, Catalunya, Spain.

© UNESCO/CATESCO/GRAÓ2022

ISBN: 978-92-3-000177-3

Aquesta publicació està disponible en accés obert sota la llicència Attribution-ShareAlike 3.0 IGO (CC-BY-SA 3.0 IGO) (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/igo/>). En emprar el contingut d'aquesta publicació, els usuaris accepten les condicions d'utilització de l'Arxiu de lliure accés de la UNESCO (www.unesco.org/open-access/terms-use-ccbysa-en).

Títol original: *Reimagining our futures together: a new social contract for education*

Publicat el 2021 per l'Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura (UNESCO), 7, place de Fontenoy, 75352 París 07 SP, França.

Els termes emprats en aquesta publicació i la presentació de les dades que hi apareixen no expressen cap opinió de la UNESCO amb relació a la condició jurídica de cap país, territori, ciutat o àrea o de les seves autoritats ni tampoc amb relació a la delimitació de les seves fronteres o demarcacions.

Els membres de la Comissió Internacional sobre Els Futurs de l'Educació són responsables de la selecció i la presentació dels fets que figuren en aquesta publicació i de les opinions que s'hi expressen, que no són necessàriament les de la UNESCO i no comprometen l'Organització.

Correcció d'estil de la versió anglesa: Mary de Sousa

Traducció al català i correcció d'estil de la versió catalana: Francesc Massana i Laura Escorihuela

Dissenyat per la UNESCO.

Imprès per CATESCO i GRAÓ.

Imprès a Catalunya

La tasca de la Comissió Internacional sobre Els Futurs de l'Educació ha comptat amb el suport generós de l'Agència Sueca de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (Sida), el Govern de França i el Banc Santander.

La versió catalana ha estat possible gràcies al suport de la Generalitat de Catalunya.

R E S U M B R E U

Un nou contracte social per a l'educació

La humanitat i el planeta Terra es troben en perill. La pandèmia que vivim ens ha demostrat encara més fins a quin punt és fràgil el nostre món i com n'està tot d'interconnectat. Per tant, és imprescindible adoptar mesures urgents i consensuades per tal de canviar de rumb i reimaginar els nostres futurs. L'informe que teniu a les mans, impulsat per la Comissió Internacional sobre els Futurs de l'Educació, és conscient de la importància i el poder de l'educació per operar un canvi profund en el nostre món. El repte al qual ens enfrontem té dos vessants: d'una banda, hem de dur a terme la promesa, encara incompleta, de garantir el dret a una educació de qualitat per a tots els infants, joves i adults; de l'altra, hem d'assumir plenament el potencial transformador de l'educació com a camí que cal seguir per a uns futurs col·lectius sostenibles. Per assolir aquest doble, repte necessitem un nou contracte social per a l'educació que pugui reparar les injustícies existents i, al mateix temps, transformar el futur.

Aquest nou contracte social s'ha de fonamentar en els drets humans i basar-se en els principis de no discriminació, justícia social, respecte per la vida, dignitat humana i diversitat cultural. També s'ha de basar en una ètica de la cura, la reciprocitat i la solidaritat i reforçar el paper de l'educació com a compromís públic i bé comú.

Aquest informe, que ha seguit un procés d'elaboració de dos anys amb consultes a escala mundial en què han participat al voltant d'un milió de persones, és una invitació a governs, institucions, organitzacions i ciutadania d'arreu del món a treballar per forjar un nou contracte social per a l'educació que ens ajudi a construir futurs pacífics, justos i sostenibles per a tothom.

Necessitem
un nou contracte
social per a l'educació que
pugui **reparar les injustícies
existents i, al mateix
temps, transformar
el futur.**

unesco

*«Si les guerres comencen en la ment dels homes
i les dones, en la ment dels homes i les dones és
on cal construir les defenses de la pau»*

REIMAGINEM

Un nou contracte

J U N T S

social per a

ELS NOSTRES

l'educació

F U T U R S

INFORME DE LA COMISSIÓ INTERNACIONAL SOBRE ELS FUTURS DE L'EDUCACIÓ

Preàmbul

Audrey Azoulay

Directora General de la UNESCO

Si en alguna cosa hem coincidit tots plegats durant l'últim any i mig ha estat en la nostra sensació de vulnerabilitat davant el present i d'incertesa sobre el futur. Ara, més que mai, sabem que cal actuar amb urgència per canviar el rumb de la humanitat i mirar de protegir el planeta de nous trastorns. D'altra banda, les accions que hem de dur a terme han de ser a llarg termini i les hem de combinar amb un pensament estratègic; i, en tot plegat, l'educació hi té un paper fonamental, perquè és una eina vital a l'hora d'afrontar els reptes que tant ens amoïnen. Ara bé, ja ho hem vist amb la pandèmia: l'educació és fràgil, i en el pitjor moment dels efectes de la COVID-19, fins a 1.600 milions d'alumnes d'arreu del món van veure com se'ls tancaven els centres escolars.

Com sovint passa, no hi ha res que ens faci apreciar més el que tenim que el fet de veure-ho en perill, i d'aquí ve que la UNESCO celebri especialment la publicació d'aquest nou informe, *Reimaginem junts els nostres futurs: un nou contracte social per a l'educació*, elaborat per la Comissió Internacional sobre els Futurs de l'Educació, encapçalada per l'Excel·lentíssima Sra. Sahle-Work Zewde, presidenta de la República Federal Democràtica d'Etiòpia.

Des de la seva fundació, ara fa 75 anys, la UNESCO ha encarregat diversos informes d'àmbit mundial per repensar les funcions de l'educació en moments clau de transformació de la societat. El primer va ser l'informe de l'anomenada Comissió Faure, de l'any 1972, *Learning to Be: The World Education Today and Tomorrow*, ('Aprendre a ser: el món de l'educació avui i demà'); el segon, l'informe de la Comissió Delors, del 1996, *Learning: The Treasure Within* ('Educació: hi ha un tresor amagat a dins'). Tots dos textos tractaven en profunditat el tema i van tenir una gran influència; ara bé, en els últims anys, el món ha canviat de dalt a baix.

L'informe de la Comissió Sahle-Work, tal com ho van fer els seus precedents, fa extensiva a tothom la conversa sobre les filosofies i els principis necessaris que han d'orientar l'educació per tal de millorar l'existència de tots els éssers vius d'aquest planeta. S'ha anat desenvolupant al llarg d'un període de dos anys i es basa en consultes a gran escala fetes a més d'un milió de persones.

La conclusió de tot plegat és ben clara: hem de prendre mesures urgents per canviar de rumb, perquè el futur de les persones depèn del futur del planeta i tots dos estan en risc. L'informe proposa un nou contracte social per a l'educació, que tingui com a objectiu reconstruir les relacions entre les persones i de les persones amb el planeta i amb la tecnologia.

Preàmbul

Aquest nou contracte social és la nostra oportunitat per reparar les injustícies del passat i transformar el futur. Es basa, per damunt de tot, en el dret a una educació de qualitat al llarg de tota la vida, de manera que considera la docència i l'aprenentatge com a compromisos socials compartits i, per tant, béns comuns.

Que aquest projecte educatiu esdevingui una realitat no és cap tasca impossible, i tenim motius per a l'esperança, sobretot en les generacions més joves. Tanmateix, necessitem la creativitat i el seny de tothom, del món sencer, per garantir que la inclusió, l'equitat, els drets humans i la pau siguin les premisses que marquin el nostre futur. I això és, al cap i a la fi, el que ens convida a fer aquest informe; i, ja només per això, és ple de lliçons valuoses per a tots i cadascun de nosaltres.

A handwritten signature in black ink, reading 'Audrey Azoulay', with a horizontal line extending from the end of the signature.

Audrey Azoulay

Directora General de la UNESCO

Presentació

S.E. Sahle-Work Zewde

Presidenta de la Comissió Internacional sobre els Futurs de l'Educació

Presidenta de la República Federal Democràtica d'Etiòpia

El futur del nostre planeta s'ha de pensar des d'un punt de vista local i democràtic. De fet, els futurs que volem només es podran fer realitat a través d'accions col·lectives i individuals que treguin el màxim profit de la nostra rica diversitat de pobles i cultures.

La humanitat només disposa d'un planeta i, malgrat això, els recursos de la Terra no els compartim com cal ni els utilitzem de manera sostenible. Arreu trobem desigualtats inacceptables entre les diferents regions del món i som encara molt lluny d'aconseguir la igualtat de gènere per a dones i noies. Les noves tecnologies duïen la promesa de connectar les persones arreu del món, però segueix havent-hi profundes bretxes digitals, especialment a l'Àfrica, i la capacitat de les persones per accedir i crear coneixement està distribuïda de manera completament desigual arreu del planeta.

L'educació és la principal via per abordar totes aquestes desigualtats tan arrelades, i, a partir de tot el que sabem, l'hem de transformar. Les aules i les escoles són peces essencials de l'educació, però, en el futur, caldrà construir-les i viure-les d'una altra manera. L'educació ha de desenvolupar les competències necessàries per a les feines del segle XXI, tenint en compte la naturalesa canviant del treball i les diferents maneres de garantir la seguretat econòmica. A més, s'ha d'augmentar el finançament de l'educació arreu del món per tal de garantir aquest dret universal.

El respecte pels drets humans i la naturalesa de l'educació com a bé comú s'han de convertir en els fils conductors del nostre món compartit i del nostre futur interconnectat. Tal com s'afirma en aquest informe, aquests dos principis universals han d'esdevenir fundacionals en l'educació arreu. El dret a una educació de qualitat i a un aprenentatge que fomenti les capacitats de les persones per col·laborar en el treball per a un benefici compartit proporcionen les bases per a uns futurs de l'educació diversos i pròspers. Amb un compromís ferm amb els drets humans i el bé comú, podrem mantenir i beneficiar-nos del ric tapís de diferents maneres de saber i ser al món que les cultures i societats de la humanitat aporten a l'aprenentatge, formal i informal, i al coneixement que som capaços d'aplegar i compartir.

Aquest informe és el resultat del treball col·lectiu de la Comissió Internacional sobre els Futurs de l'Educació creada per la UNESCO l'any 2019. He d'agrair el compromís i les contribucions de tots els membres del nostre grup, tan divers des del punt de vista humà i geogràfic, però m'agradaria fer una menció especial a la feina d'António Nóvoa, ambaixador de Portugal davant la UNESCO, que

ha presidit el comitè de recerca i redacció de la Comissió. Les propostes presentades a *Reimaginem junts els nostres futurs* sorgeixen d'un procés d'àmbit mundial de compromís i co-construcció que ha demostrat que la creativitat, la perseverança i l'esperança són abundants en un món on la incertesa, la complexitat i la precarietat sembla que no tenen aturador. L'informe examina amb atenció especial algunes qüestions clau per als nostres futurs que cal repensar: la sostenibilitat; el coneixement; l'aprenentatge; el professorat i la docència; el treball, les habilitats i les competències; la ciutadania; la democràcia i la inclusió social; l'educació pública; i l'educació superior, la recerca i la innovació.

La feina feta per la Comissió durant els darrers dos anys ha estat condicionada per la pandèmia, que ha afectat la salut de les persones arreu, i els membres de la Comissió han estat en tot moment conscients dels reptes als quals s'enfrontaven els infants, els joves i els aprenents de totes les edats que veien com es tancaven els seus centres escolars i de formació. Per tant, volem dedicar aquest *Reimaginem junts els nostres futurs* a l'alumnat i al professorat que han vist com la seva vida i la seva activitat s'han vist alterades per la COVID, així com als seus notables esforços per garantir el benestar, el creixement i la continuació de l'aprenentatge en circumstàncies difícils.

Confiam que les propostes contingudes en l'informe, així com la crida al diàleg públic i a l'acció col·lectiva que s'hi fa, serveixin com a catalitzador per configurar un futur pacífic, just i sostenible per a la humanitat i el planeta.

S. E. Sahle-Work Zewde

Presidenta de la Comissió Internacional sobre els Futurs de l'Educació

Presidenta de la República Federal Democràtica d'Etiòpia

Comissió Internacional sobre els Futurs de l'Educació

S. E. Sahle-Work Zewde, presidenta de la República Federal Democràtica d'Etiòpia i presidenta de la Comissió Internacional sobre els Futurs de l'Educació

António Nóvoa, professor de l'Institut d'Educació de la Universitat de Lisboa, i president del comitè de recerca i redacció de la Comissió Internacional sobre els Futurs de l'Educació

Masanori Aoyagi, professor emèrit de la Universitat de Tòquio

Arjun Appadurai, professor emèrit de Mitjans, Cultura i Comunicació a la Universitat de Nova York i Max Weber Global Professor al Bard Graduate Center de Nova York

Patrick Awuah, fundador i president de la Universitat d'Ashesi, Ghana

Abdel Basset Ben Hassen, president de l'Institut Àrab pels Drets Humans, Tunísia

Cristovam Buarque, professor emèrit de la Universitat de Brasília

Elisa Guerra, professora i fundadora del Colegio Valle de Filadelfia, Mèxic

Badr Jafar, conseller delegat de Crescent Enterprises, Emirats Àrabs Units

Doh-Yeon Kim, professor emèrit de la Universitat Nacional de Seül i exministre d'Educació, Ciència i Tecnologia de la República de Corea

Justin Yifu Lin, degà, professor de l'Institut de Nova Economia Estructural, Universitat de Pequín

Evgeny Morozov, escriptor

Karen Mundy, directora de l'Institut Internacional de Planificació Educativa de la UNESCO (IIEP) i professora (en excedència) de la Universitat de Toronto - Institut d'Estudis en Educació d'Ontàrio

Fernando M. Reimers, professor a la Harvard Graduate School of Education, EUA

Tarcila Rivera Zea, presidenta de CHIRAPAQ, Centro de Culturas Indígenas del Perú

Serigne Mbaye Thiam, ministre d'Aigua i Sanejament del Senegal

Vaira Vike-Freiberga, expresidenta de Letònia, actualment copresidenta del Nizami Ganjavi International Center, Bakú

Maha Yahya, directora del Carnegie Middle East Center, Líban

Agraïments

Aquest informe no hauria estat possible sense les valuoses contribucions de nombroses persones, xarxes i organitzacions.

La Comissió vol donar les gràcies a tothom qui ha fet aportacions als informes independents i documents de referència, així com a les persones, organitzacions i xarxes que han participat en les consultes sobre els futurs de l'educació (vegeu els annexos per a les llistes de col·laboradors i contribucions).

El Consell Assessor sobre els Futurs de l'Educació ha fet una aportació inestimable, representat per figures destacades i socis estratègics en matèria d'educació, recerca i innovació mundials (vegeu els annexos per a la llista completa de persones i organitzacions).

També volem mostrar un agraïment especial als següents experts que han treballat braç a braç amb la secretaria de la UNESCO en el procés d'anàlisi i redacció i que han revisat les primeres versions del manuscrit: Tracey Burns, Paul Comyn, Peter Ronald DeSouza, Inés Dussel, Keri Facer, Hugh McLean, Ebrima Sall, François Taddei, Malak Zaalouk, i Javier Roglá Puig.

Finalment, la Comissió vol manifestar el seu agraïment especial a la UNESCO i, en particular, a la Sra. Stefania Giannini, Subdirectora General d'Educació, pel seu lideratge, així com a Sobhi Tawil, director de l'equip del Futur de l'Aprenentatge i la Innovació, i al seu equip, pel suport ofert tothora a la Comissió. Els membres de l'equip eren Aida Alhabshi, Alejandra Castaneda, Catarina Cerqueira, Anett Domiter, Keith Holmes, Iaroslava Kharkova, Stephanie Magalage, Jack McNeill, Fengchun Miao, Michela Pagano, Maya Prince, Noah W. Sobe, Elena Toukan, i Mark West. L'equip ha disposat també del suport de molts companys de l'organització que han contribuït de diverses maneres a la iniciativa Els Futurs de l'Educació.

Índex

Preàmbul	v
<i>de la directora general, Audrey Azoulay</i>	
Presentació	vii
<i>de la presidenta, S. E. Sahle-Work Zewdee</i>	vii
Comissió Internacional sobre els Futurs de l'Educació	ix
Agraïments	x
Resum executiu	1

INTRODUCCIÓ	7
La supervivència de la humanitat, els drets humans i el planeta estan en risc	8
La necessitat d'un nou contracte social per a l'educació	10
Redefinim els propòsits de l'educació	12
Estructura de l'informe	15

PART I	
ENTRE PROMESSES DEL PASSAT	
I FUTURS INCERTS	17

CAPÍTOL 1 CAP A UNS FUTURS DE L'EDUCACIÓ MÉS EQUITATIU	19
L'expansió incompleta i inequitable de l'educació	20
La pobresa persisteix i la desigualtat augmenta	24
Un entramat d'exclusions	26

CAPÍTOL 2 TRASTORNS I TRANSFORMACIONS EMERGENTS	29
Un planeta en perill	30
L'entorn digital: un factor de connexió i de divisió	35
El retrocés democràtic i l'augment de la polarització	39
El futur incert del treball	41

PART II RENOVACIÓ DE L'EDUCACIÓ

48

CAPÍTOL 3 PEDAGOGIES COOPERATIVES I SOLIDÀRIES 51

Reimaginem les aproximacions pedagògiques	53
Aprenentatge a totes les edats i a tot arreu	58
Renovem la missió de l'educació superior	62
Principis per al diàleg i l'acció	63

CAPÍTOL 4 ELS CURRÍCULUMS I L'EVOLUCIÓ DEL PATRIMONI COMÚ DEL CONEIXEMENT 65

Participació en el patrimoni comú del coneixement	67
La funció habilitadora de l'educació superior	77
Principis per al diàleg i l'acció	79

CAPÍTOL 5 LA TASCA TRANSFORMADORA DELS DOCENTS 81

Reformulem de la docència com a professió col·laborativa	83
Desenvolupament del professorat: un projecte de vida	86
Solidaritat pública per transformar la docència	89
Relació continuada de les universitats amb els docents	91
Principis per al diàleg i l'acció	93

CAPÍTOL 6 PRESERVACIÓ I TRANSFORMACIÓ DELS CENTRES EDUCATIUS 95

El paper insubstituïble de les escoles	97
La transformació necessària de les escoles	98
El camí de l'escola a l'educació superior	104
Principis per al diàleg i l'acció	105

CAPÍTOL 7 ELS TEMPS I ELS ESPAIS DE L'EDUCACIÓ 107

Orientem les oportunitats educatives cap a la inclusió i la sostenibilitat	110
Expandim 'quan' té lloc l'educació	115
Eixamplem el dret a l'educació	119
Principis per al diàleg i l'acció	120

PART III

IMPULSEM UN NOU CONTRACTE SOCIAL PER A L'EDUCACIÓ

121

CAPÍTOL 8 UNA CRIDA A LA RECERCA I A LA INNOVACIÓ 123

Un nou pla de recerca per a l'educació	125
Ampliació de coneixements, dades i evidències educatives	128
Futurs educatius innovadors	131
Principis per al diàleg i l'acció	134

CAPÍTOL 9 CRIDA A LA SOLIDARITAT MUNDIAL I A LA COOPERACIÓ INTERNACIONAL 135

Resposta a un ordre mundial cada cop més precari	136
Cap a propòsits, compromisos, normes i estàndards compartits	139
Cooperació per aprofundir el coneixement i treballar amb evidències educatives	140
Finançament de l'educació allà on està amenaçada	141
El paper de la UNESCO	142
Principis per al diàleg i l'acció	143

EPÍLEG I CONTINUACIÓ: CONSTRUÏM ELS FUTURS DE L'EDUCACIÓ 145

Propostes per a un nou contracte social	147
Crides a l'acció	154
Diàleg i participació	156
Invitació a seguir endavant	158

ANNEXOS 161

Referències seleccionades 162

<i>Informes independents</i>	162
<i>Documents de referència</i>	164
<i>Aportacions de la consulta global</i>	166
<i>Publicacions de la Comissió internacional sobre els Futurs de l'Educació</i>	167

Comissió internacional sobre els Futurs de l'Educació 168

<i>Mandat</i>	168
<i>Membres</i>	168

Iniciativa Els Futurs de l'Educació 174

Col·laboradors en la consulta global 175

Resum executiu

El món es troba en un punt d'inflexió. Ja sabem que el coneixement i l'aprenentatge són la base per a la renovació i la transformació. Però les desigualtats mundials (i la necessitat imperiosa de reimaginar per què, com, què, on i quan aprenem) fan que l'educació encara no compleixi la seva promesa d'ajudar-nos a construir futurs pacífics, justos i sostenibles.

En el nostre afany per créixer i desenvolupar-nos, els humans hem sobreexplotat l'entorn natural, posant en risc la nostra pròpia existència. Actualment, els alts nivells de vida coexisteixen amb unes grans desigualtats. Cada cop hi ha més gent implicada en la vida pública, però el teixit de la societat civil i la democràcia s'està esquinçant en molts llocs del món. Els ràpids canvis tecnològics estan transformant molts aspectes de les nostres vides. No obstant això, aquestes innovacions no s'enfoquen com caldria a l'equitat, la inclusió i la participació democràtica.

Avui dia tothom té una gran responsabilitat amb les generacions actuals i futures: garantir que el nostre món sigui un món d'abundància, no d'escassetat, i que tothom gaudeixi dels mateixos drets humans al màxim. Malgrat la urgència d'actuar i el context de gran incertesa, **tenim motius per estar plens d'esperança**. Com a espècie, ens trobem en el punt de la nostra història col·lectiva en què tenim més accés que mai al coneixement i a les eines que ens permeten col·laborar. El potencial per implicar la humanitat en la creació d'uns futurs col·lectius millors no ha estat mai tan gran.

Aquest informe mundial de la Comissió Internacional sobre els Futurs de l'Educació es pregunta quin paper pot tenir l'educació en la configuració del món i el futur que compartim, amb una visió cap al 2050 i més enllà. Les propostes presentades sorgeixen d'un procés de co-construcció i compromís global de dos anys que ha mostrat que un gran nombre de persones –infants, joves i adults– són molt conscients que **estem connectats** en aquest planeta que compartim i que és imprescindible que **treballem plegats**.

Moltes persones arreu ja estan compromeses a generar aquests canvis. Aquest informe s'alimenta de les seves aportacions en molts aspectes, des de com podem repensar els espais d'aprenentatge fins a la descolonització dels currículums i la importància de l'aprenentatge social i emocional, i explora les seves pors reals i creixents davant del canvi climàtic, les crisis com la COVID-19, les notícies falses i la bretxa digital.

L'educació –és a dir, la manera com organitzem l'ensenyament i l'aprenentatge al llarg de la vida– ha tingut durant molt de temps un paper fonamental en la transformació de les societats humanes. Ens connecta amb el món i els uns amb els altres, ens exposa a noves possibilitats i enforteix les nostres capacitats de diàleg i acció. **Però per construir futurs pacífics, justos i sostenibles, cal transformar l'educació mateixa.**

Un nou contracte social per a l'educació

L'educació es pot entendre com un contracte social: un acord implícit entre els membres d'una societat per cooperar en pro d'un benefici comú. Un contracte social és més que una transacció, ja que reflecteix normes, compromisos i principis que es legislen formalment i s'integren culturalment.

El punt de partida és una visió compartida dels propòsits públics de l'educació. Aquest contracte consisteix en els principis fundacionals i organitzatius que estructurin els sistemes educatius i el treball distribuït que s'ha fet per construir-los, mantenir-los i millorar-los.

Durant el segle xx, l'educació pública pretenia sobretot donar suport als esforços nacionals en matèria de ciutadania i desenvolupament, a través de l'escolarització obligatòria d'infants i joves. Actualment, però, davant dels greus riscos existents per al futur de la humanitat i del planeta mateix, és urgent que reinventem l'educació de manera que ens ajudi a encarar els reptes comuns. Aquest acte de **reimaginar implica treballar plegats per crear futurs compartits i interdependents.** El nou contracte social per a l'educació ens ha d'unir al voltant d'esforços col·lectius i ha d'aportar el coneixement i la innovació necessaris per conformar futurs pacífics i sostenibles per a tothom, uns futurs basats en la justícia social, econòmica i mediambiental. I també ha de defensar, com fa aquest informe, el paper que hi tenen els docents.

De cara al 2050, ens hem de fer tres preguntes essencials sobre l'educació: Què hem de continuar fent? **Què hem de deixar de fer? Què cal reinventar de manera creativa?**

Principis fundacionals

Qualsevol contracte social nou ha de basar-se en els principis generals que sustenten els drets humans: inclusió i equitat, cooperació i solidaritat, així com responsabilitat col·lectiva i interdependència. A més, ha de regir-se pels dos principis fonamentals següents:

- **Garantir el dret a una educació de qualitat al llarg de la vida.** El dret a l'educació, tal com estableix l'article 26 de la Declaració Universal dels Drets Humans, ha de continuar sent la base del nou contracte social per a l'educació i s'ha d'ampliar per incloure el dret a una educació de qualitat al llarg de la vida. També ha d'englobar el dret a la informació, la cultura i la ciència, així com el dret d'accés i de contribució al patrimoni comú del coneixement, és a dir, els recursos de coneixement col·lectius que la humanitat ha acumulat al llarg de les generacions i que s'estan transformant contínuament.
- **Enfortir l'educació com a projecte públic i com a bé comú.** Com a projecte social compartit, l'educació crea propòsits comuns i permet que els individus i les comunitats prosperin junts. Un nou contracte social per a l'educació no només ha de garantir el finançament públic de l'educació, sinó que també ha d'incloure el compromís de tota la societat de fer que tothom participi en els debats públics sobre educació. Aquest èmfasi en la participació és el que reforça l'educació com a bé comú, una forma de benestar compartit que es tria i s'assoleix conjuntament.

Aquests principis fonamentals es basen en allò que l'educació ha permès a la humanitat assolir fins al moment actual i ajuden a garantir que, a mesura que avancem cap al 2050 i més enllà, l'educació empoderi les generacions futures per reimaginar els seus futurs i renovar els seus mons.

Entre promeses del passat i futurs incerts

L'augment de les desigualtats socials i econòmiques, el canvi climàtic, la pèrdua de biodiversitat, l'ús dels recursos per sobre de les possibilitats del planeta, el retrocés democràtic i l'automatització tecnològica disruptiva són els trets distintius de la conjuntura històrica actual. Aquestes múltiples crisis i reptes sobreposats restringeixen els nostres drets humans individuals i col·lectius i han provocat danys en bona part de la vida a la Terra. Tot i que l'expansió dels sistemes educatius ha creat oportunitats per a molts, un gran nombre de persones s'ha quedat amb un aprenentatge de baixa qualitat.

Si mirem cap al futur, és molt fàcil preveure un panorama encara pitjor. És possible imaginar un planeta esgotat amb menys espais habitables per als humans. Els escenaris extrems sobre el futur també inclouen un món on l'educació de qualitat sigui un privilegi de les elits, i on amplis grups de persones visquin en la misèria per falta d'accés als béns i serveis essencials. Aleshores, que potser les desigualtats educatives actuals poden empitjorar encara amb el temps fins al punt que la idea mateixa d'un currículum comú esdevingui irrellevant? En quina mesura aquests possibles canvis poden afectar a la nostra condició humana essencial?

Cap tendència no és inexorable. Hi ha diferents futurs alternatius possibles, i es poden distingir canvis disruptius en diverses àrees clau:

- El planeta està en perill, però la descarbonització i l'ecologització de les economies estan en marxa. En aquest sentit, els infants i joves ja marquen el camí, demanant accions significatives i fent durs retrets a aquells que es neguen a fer front a la urgència de la situació.
- Durant l'última dècada, el món ha vist un retrocés en la governança democràtica i un augment del sentiment populista basat en la identitat. Alhora hi ha hagut una eclosió de la participació ciutadana cada cop més activa i de l'activisme que planten cara a la discriminació i a la injustícia a tot el món.
- Hi ha un potencial transformador enorme en les tecnologies digitals, però encara no hem descobert com fer realitat totes aquestes promeses.
- El repte de crear un entorn laboral decent centrat en l'ésser humà cada cop és més difícil a mesura que la intel·ligència artificial (IA), l'automatització i les transformacions estructurals reconfiguren els escenaris laborals a tot el món. Alhora, més persones i comunitats reconeixen el valor de les feines de cura i de les diverses maneres en què cal proveir la seguretat econòmica.

Cadascun d'aquests fenòmens emergents té implicacions significatives per a l'educació. A més, el que fem junts tindrà una influència directa en com l'educació respondrà davant tots aquests reptes.

En l'actualitat, les maneres d'organitzar l'educació a tot el món no fan prou per assegurar societats justes i pacífiques, un planeta sa i un progrés compartit que ens beneficiï a tots. De fet, algunes de les nostres dificultats provenen de com eduquem. **Un nou contracte social per a l'educació ens ha de permetre pensar de manera diferent** sobre l'aprenentatge i les relacions entre els alumnes, els docents, el coneixement i el món.

Propostes de renovació de l'educació

La pedagogia s'ha d'organitzar al voltant dels principis de cooperació, col·laboració i solidaritat. Ha de fomentar les capacitats intel·lectuals, socials i morals dels alumnes per treballar junts i transformar el món amb empatia i compassió. També cal desaprendre coses com els biaixos, els prejudicis i les divisions. L'avaluació ha de reflectir aquests objectius pedagògics de manera que es promogui un creixement i un aprenentatge significatius per a tots els alumnes.

Els currículums han de posar èmfasi en un aprenentatge ecològic, intercultural i interdisciplinari que ajudi els alumnes a accedir al coneixement i a produir-lo, alhora que desenvolupen la seva capacitat de ser-ne crítics i d'aplicar-lo. Els currículums han d'adoptar una comprensió ecològica de la humanitat que reequilibri la manera com ens relacionem amb la Terra com a planeta on viure i com la nostra llar singular. La propagació de la desinformació s'ha de combatre, sobretot a través de competències dels àmbits científics, digitals i humanístics, que permetin desenvolupar la capacitat de distingir les mentides de la veritat. Pel que fa a continguts, mètodes i polítiques educatives, hem de promoure la ciutadania activa i la participació democràtica.

La docència s'ha de professionalitzar encara més com a tasca col·laborativa, on els docents siguin reconeguts pel seu treball de generadors de coneixement i figures clau en la transformació educativa i social. La col·laboració i el treball en equip han de caracteritzar la tasca dels docents. La reflexió, la recerca i la creació de coneixement i de noves pràctiques pedagògiques han d'esdevenir part integrant de la docència. Això vol dir que cal donar suport a la seva autonomia i llibertat, i que han de participar plenament en el debat i el diàleg públics sobre els futurs de l'educació.

Les escoles han de ser centres educatius protegits per la seva tasca de generació d'inclusió, d'equitat i de benestar individual i col·lectiu, i també s'han de reimaginar per poder promoure millor la transformació del món cap a uns futurs més justos, igualitaris i sostenibles. Les escoles han de ser llocs que apleguin diversos grups de persones i els exposin a reptes i possibilitats que no trobaran enlloc més. Les arquitectures, els espais, els temps, els horaris i l'agrupació d'alumnes de l'escola s'han de redissenyar per promoure i facilitar que les persones treballin juntes. Les tecnologies digitals han de tenir com a objectiu donar suport a les escoles, no substituir-les. Les escoles han de modelar els futurs a què aspirem garantint els drets humans i esdevenint exemples de sostenibilitat i neutralitat de carboni.

Hem de gaudir i augmentar les oportunitats educatives que es donen al llarg de la vida i en els diferents espais culturals i socials. En tots els moments de la vida les persones haurien de tenir oportunitats educatives significatives i de qualitat. Hem de connectar els espais

d'aprenentatge naturals, construïts i virtuals, i treure el màxim profit de les millors possibilitats de cadascun. Les principals responsabilitats recauen en els governs, dels quals cal reforçar la capacitat de finançament i de regulació pública de l'educació. El dret a l'educació s'ha d'ampliar perquè duri tota la vida i inclogui el dret a la informació, la cultura, la ciència i la connectivitat.

Promoure un nou contracte social per a l'educació

El canvi i la innovació a gran escala són possibles. Construïrem un nou contracte social per a l'educació a través de milions d'actes individuals i col·lectius: actes de coratge, lideratge, resistència, creativitat i cura. Un nou contracte social ha de superar la discriminació, la marginació i l'exclusió. Ens hem de dedicar a assegurar la igualtat de gènere i els drets de tothom, independentment de la raça, ètnia, religió, discapacitat, orientació sexual, edat o ciutadania. Cal un compromís total i significatiu pel diàleg social, així com per pensar i actuar conjuntament.

Una crida a la recerca i la innovació. Un nou contracte social requereix un programa de recerca mundial i col·laboratiu dedicat al dret a l'educació al llarg de la vida. Aquest programa ha de centrar-se en el dret a l'educació i ha de prendre en consideració les diverses maneres d'adquirir els coneixements i com mesurar-los, com ara l'aprenentatge horitzontal i l'intercanvi transfronterer de coneixements. Les contribucions de tothom han de ser benvingudes: des de docents fins a alumnes, des d'acadèmics i centres de recerca fins a governs i organitzacions de la societat civil.

Una crida a la solidaritat global i la cooperació internacional. Un nou contracte social per a l'educació requereix un compromís renovat de col·laboració global en suport de l'educació com a bé comú, basat en una cooperació més justa i equitativa entre agents estatals i no estatals. Més enllà dels fluxos Nord-Sud d'ajuda a l'educació, cal reforçar la generació de coneixement i d'evidències educatives a través de la cooperació triangular i Sud-Sud. La comunitat internacional té un paper clau a l'hora d'ajudar els agents estatals i no estatals a alinear-se al voltant dels propòsits, les normes i els estàndards compartits necessaris per fer realitat un nou contracte social per a l'educació. En aquest sentit, cal respectar el principi de subsidiarietat i fomentar els esforços locals, nacionals i regionals. Cal que es tinguin en compte, en particular, les necessitats educatives de les persones sol·licitadores d'asil, refugiades, apàtrides o migrants, mitjançant la cooperació internacional i la tasca de les institucions mundials.

Les universitats i altres institucions d'educació superior han de ser actives en tots els aspectes de la construcció d'un nou contracte social per a l'educació. Les universitats creatives i innovadores, compromeses a enfortir l'educació com a bé comú, tenen un paper clau en els futurs de l'educació, des de donar suport a la recerca i l'avenç de la ciència fins a col·laborar amb altres institucions i programes educatius a les seves comunitats i arreu del món.

És essencial que tothom pugui participar en la construcció dels futurs de l'educació: infants, joves, mares i pares, docents, investigadors, activistes, empresaris, referents culturals i líders religiosos. Tenim tradicions culturals profundes, riques i diverses sobre les quals construir. Els humans tenim una gran capacitat d'acció col·lectiva, intel·ligència i creativitat. I ara ens enfrontem a una disjuntiva important: continuar per un camí insostenible o canviar radicalment de rumb.

Resum executiu

Aquest informe proposa respostes a les tres preguntes essencials: què hem de continuar fent?, què hem de deixar de fer?, què cal repensar de manera creativa? **Però aquestes propostes són només un punt de partida.** Aquest informe és més una invitació a pensar i imaginar que no pas un pla d'acció. Aquestes preguntes s'han d'abordar i respondre a les comunitats, als països, a les escoles, i als programes i sistemes educatius de tot tipus, arreu del món.

Forjar un nou contracte social per a l'educació és un pas decisiu per reimaginar junts els nostres futurs.

Introducció

Ens trobem davant d'un dilema: continuar pel mateix camí, el de la insostenibilitat, o bé canviar radicalment de rumb. Continuar pel mateix camí vol dir que n'acceptem les desigualtats i l'explotació inadmissibles, l'espiral de múltiples formes de violència, l'erosió de la cohesió social i de les llibertats d'homes i dones, la destrucció implacable del medi ambient i la perillosa, i potser catastròfica, pèrdua de biodiversitat. Continuar pel mateix camí vol dir que no som capaços de preveure i afrontar els riscos que acompanyen les transformacions tecnològiques i digitals de les nostres societats.

Per tant, hem de canviar de rumb, reimaginar urgentment els nostres futurs i prendre mesures per fer-los realitat. El coneixement i l'aprenentatge són la base per a la renovació i la transformació. Però la persistència de les desigualtats mundials (i la necessitat imperiosa de reimaginar per a què, com, què, on i quan aprenem) demostren que l'educació no fa el que podria fer per ajudar-nos a construir futurs pacífics, justos i sostenibles.

Totes i tots tenim una gran responsabilitat amb les generacions actuals i futures: garantir que el nostre món sigui un món d'abundància, no d'escassetat, i que tothom gaudeixi plenament dels mateixos drets humans. Malgrat la urgència d'actuar i el context de gran incertesa, tenim motius per estar plens d'esperança. Com a espècie, ens trobem en el punt de la nostra història col·lectiva en què tenim més accés que mai al coneixement i a les eines que ens permeten col·laborar. El potencial actual per implicar la humanitat en la creació d'uns futurs col·lectius millors no ha estat mai tan gran.

L'educació –és a dir, com organitzem l'ensenyament i l'aprenentatge al llarg de la vida– ha tingut durant molt de temps un paper fonamental en la transformació de les societats humanes. És, de fet, la manera que tenim d'organitzar el cicle intergeneracional de transmissió i co-creació del coneixement; ens connecta amb el món i amb els altres, ens exposa a noves possibilitats i enforteix les nostres capacitats de diàleg i acció. Però per donar forma als futurs que volem, hem de transformar necessàriament l'educació mateixa.

Aquest informe d'àmbit mundial de la Comissió Internacional sobre els Futurs de l'Educació es pregunta quin paper pot tenir l'educació en la configuració del món i el futur que compartim, amb una visió cap al 2050 i més enllà. Les propostes que s'hi presenten han sorgit d'un procés de reflexió a escala mundial que ha durat dos anys i que ha demostrat que un gran nombre de persones –infants, joves i adults– són plenament conscients de la nostra interdependència en aquest planeta compartit: sí, estem connectats els uns als altres, de manera que els problemes del món ens afecten a tots plegats. D'altra banda, també hi ha una consciència ben clara i compartida arreu del món que aquest treballar junts ha de partir d'una clara consideració de la diversitat i la diferència.

Tota prospecció de futur, les possibilitats i alternatives que se'ns obren, planteja profundes qüestions d'ètica, equitat i justícia: quins futurs són desitjables i per a qui?

Preveure i anticipar-nos al futur és una cosa que sempre hem fet com a éssers humans que som. De fet, les idees sobre el futur tenen un paper important en la reflexió sobre l'educació, i també en la política i la pràctica educatives. Es pot dir que ho conformen tot, des de la presa de decisions diàries dels alumnes i les famílies fins a les grans reformes educatives desenvolupades als ministeris d'educació.

L'informe que teniu a les mans reconeix que, en relació amb l'educació, d'escenaris de futur, n'hi ha molts i molt diferents entre ells: des de la transformació radical fins a la crisi més profunda. També considera que el propòsit principal de pensar els futurs

de l'educació és permetre'ns emmarcar el present d'una altra manera, identificar trajectòries que podrien anar sorgint i preveure les possibilitats que se'ns poden obrir o tancar. Tota prospecció de futur, les possibilitats i alternatives que se'ns obren, planteja profundes qüestions d'ètica, equitat i justícia: quins futurs són desitjables i per a qui? I com que l'educació no només es veu afectada per factors externs, sinó que té un paper clau en destapar futurs potencials a tots els racons del món, és natural, per no dir obligatori, que reimaginar el nostre futur col·lectiu impliqui un nou contracte social per a l'educació.

La supervivència de la humanitat, els drets humans i el planeta estan en risc

En els nostres dies, hi ha tres valors fonamentals per a la humanitat que estan amenaçats: en primer lloc, el convenciment que la dignitat dels éssers humans és un bé preuat; en segon lloc, el compromís a favor dels drets fonamentals de totes les persones; i en tercer lloc, la salut de la Terra, la casa de tothom, l'única que tenim. Per tant, per canviar de rumb i imaginar futurs alternatius, hem de restablir urgentment l'equilibri en les relacions entre tots nosaltres, amb el planeta i amb la tecnologia. Hem de ser conscients de les nostres interdependències, del lloc que ocupem en el món i de la nostra capacitat d'acció en aquest món que no és només humà.

Les crisis que se'ns presenten són múltiples i se solapen les unes amb les altres: l'augment de les desigualtats socials i econòmiques, el canvi climàtic, la pèrdua de biodiversitat, l'ús dels recursos per sobre de les possibilitats del planeta, el retrocés democràtic, l'automatització tecnològica que tan altera el nostre món i la violència són els trets distintius de la conjuntura històrica actual.

Unes tendències paradoxals en el nostre desenvolupament ens porten de cap a un futur insostenible. La pobresa mundial ha disminuït, però les desigualtats entre països i dintre d'aquests països han augmentat, de manera que els nivells de vida més alts conviuen amb les desigualtats més grans de tota la història. El canvi climàtic i la degradació del medi ambient amenacen la supervivència de la humanitat i d'altres espècies del planeta Terra. Cada cop hi ha més gent implicada en la vida pública, però el teixit de la societat civil i la democràcia s'està esquinçant en molts llocs del món. La tecnologia ens ha connectat més que mai, però també està contribuint a la fragmentació i les

tensions socials. I en els últims temps, una pandèmia mundial ha posat encara més de manifest les nostres fragilitats. Totes aquestes crisis i reptes de futur representen una coerció per als nostres drets humans individuals i col·lectius i, de fet, són en gran part el resultat de tries i accions humanes, com si es tractés d'un subproducte dels sistemes socials, polítics i econòmics que hem creat, que prioritzen els resultats a curt en comptes de llarg termini i els interessos d'una minoria per sobre de la majoria.

Els nostres models econòmics, que depenen d'un ús insostenible dels recursos del planeta, multipliquen i agreugen les catàstrofes climàtiques i mediambientals. Són models econòmics que prioritzen els beneficis a curt termini i el consumisme exacerbat i estan íntimament relacionats amb l'individualisme adquisitiu, la competitivitat i la manca d'empatia que caracteritzen tantíssimes societats arreu del món. La riquesa del món s'ha anat concentrant de manera intensiva i les desigualtats econòmiques extremes estan minant la cohesió de les nostres societats.

I precisament en un moment en què el món necessita més que mai la cooperació i la solidaritat per abordar problemes compartits que no coneixen ni respecten les fronteres polítiques, l'auge de l'autoritarisme, el populisme excloent i l'extremisme polític posen en dubte la governança democràtica. Malgrat dècades de treball per donar suport als esforços de les societats per avançar en formes pacífiques de resolució de conflictes, el món actual està marcat per un augment de la polarització social i política. El discurs de l'odi, la difusió irresponsable d'informació enganyosa, el fonamentalisme religiós i el nacionalisme excloent –tot plegat magnificat per les noves tecnologies– són realitats que acaben sent utilitzades a favor d'interessos curts de vista i egoistes. I l'ordre mundial fonamentat en els valors comuns expressats per la Declaració Universal dels Drets Humans s'està debilitant. Per tot plegat, el nostre món s'enfronta a una crisi de valors que es fa palesa en l'augment de la corrupció, la manca de sensibilitat envers els altres, la intolerància, el fanatisme i la normalització de la violència.

L'acceleració de la globalització i l'augment de la mobilitat humana, juntament amb les migracions forçades i els desplaçaments de refugiats, agreugen encara més els efectes deshumanitzadors del racisme, el fanatisme, la intolerància i la discriminació. Aquestes formes de violència contra la dignitat humana són l'expressió d'estructures de poder que pretenen dominar i controlar, més que no pas cooperar i alliberar. La violència dels conflictes armats, de les ocupacions i de la repressió política no només destrueix vides, sinó que també va minant el concepte mateix de la dignitat humana. Sovint, els qui gaudeixen de privilegis i es beneficien dels sistemes hegemònics discriminen per raó de gènere, raça, ètnia, llengua, religió o sexualitat, i oprimeixen grups que consideren una amenaça, ja siguin pobles indígenes, dones, refugiats, migrants, feministes, defensors dels drets humans, activistes pel medi ambient o dissidents polítics.

La transformació digital de la societat també està afectant les nostres vides d'una manera sense precedents. Els ordinadors canvien a una velocitat vertiginosa la manera de crear, accedir, difondre, validar i utilitzar el coneixement. En gran part, aquest fet fa més accessible la informació i obre nous camins plens de promeses per a l'educació; però, al mateix temps, comporta molts riscos: com ara el fet que l'aprenentatge també es pot limitar en els espais digitals, en lloc d'expandir-lo; o bé que la tecnologia proporciona noves eines de poder i control que poden reprimir, en lloc d'emancipar; i, encara pitjor, que el reconeixement facial i la IA (Intel·ligència Artificial) poden

acabar coartant el dret humà a la vida privada fins a extrems que, només deu anys enrere, eren impensables. Hem d'estar atents a tot això per garantir que les transformacions tècniques en curs ens ajudin a prosperar en lloc de ser una amenaça per al futur de les diferents maneres de conèixer o de la llibertat intel·lectual i creativa.

Les decisions que prenguem avui col·lectivament determinaran els nostres futurs compartits.

Els nostres sistemes de vida estan completament desfasats respecte del planeta on vivim i de les seves abundants i variades formes de vida. Aquest desfasament representa una amenaça, no només per al nostre benestar actual i futur sinó, fins i tot, per a la nostra supervivència. D'altra banda, el fet d'adoptar de manera acrítica la tecnologia, en lloc d'acostar-nos els uns als altres, molt sovint ens separa i anorrea les possibilitats de diàleg i de comprensió entre les persones. Però encara hi ha una situació pitjor, i és la confluència del desfasament respecte del planeta

i de l'influx negatiu de la tecnologia, que ens situa davant d'un tercer perill: l'aprofundiment i enquistament de les desigualtats, que ens duu a l'erosió de la confiança i la bona fe entre les persones, l'estigmatització de l'«altre» i la reticència a cooperar i enfrontar-nos d'una manera més eficaç a tots els reptes globals que tenim davant nostre.

Si mirem cap al futur tenint en compte tot això, fàcilment podem caure en el desànim i preveure un panorama encara pitjor. Sí, podem imaginar un planeta esgotat i amb menys espais habitables per als humans; un món on l'educació de qualitat sigui un privilegi de les elits, i amb amplis grups de persones que visquin en la misèria per falta d'accés als béns i serveis més essencials. Aleshores, que potser les desigualtats educatives actuals poden empitjorar encara amb el temps fins al punt que la idea mateixa d'un currículum comú esdevingui irrellevant? I la nostra condició humana essencial encara quedarà més erosionada?

Les decisions que prenguem avui col·lectivament determinaran els nostres futurs compartits. Tant si sobrevivim com si no, tant si vivim en pau com si permetem que la violència marqui les nostres vides, tant si ens relacionem amb la Terra d'una manera sostenible com si no, tot plegat dependrà en gran mesura de les tries que fem avui i de la capacitat que tinguem d'assolir els objectius comuns. Junts, podem canviar de rumb.

La necessitat d'un nou contracte social per a l'educació

L'educació és la pedra angular de la renovació i transformació de les nostres societats: és el motor del coneixement que ens ajuda a navegar per un món incert i en transformació contínua. El poder de l'educació rau en la capacitat que té per connectar-nos amb el món i amb els altres, per empènyer-nos més enllà dels espais que habitem i per exposar-nos a noves possibilitats. Ens uneix al voltant d'esforços col·lectius i ens proporciona la ciència, el coneixement i la innovació que necessitem per afrontar els reptes comuns. L'educació promou la comprensió i fomenta aptituds que poden

ajudar a garantir que els nostres futurs siguin socialment més inclusius, econòmicament més justos i ambientalment més sostenibles.

Les famílies, les comunitats, les organitzacions de la societat civil i els governs d'arreu del món saben prou bé que, malgrat les seves mancances, les escoles i els sistemes educatius poden crear oportunitats i plantejar nous camins per al progrés individual i col·lectiu. També reconeixen àmpliament que l'educació és un factor clau, encara que no l'únic, per avançar cap a un desenvolupament profitós per a les persones, fomentar habilitats i competències per al treball i donar suport a una ciutadania compromesa i democràtica. No en va l'educació és un dels pilars bàsics de l'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible, en la mesura que ens proporciona una visió inclusiva de la humanitat per promoure el benestar, la justícia i la pau per a tothom, així com relacions sostenibles amb el medi ambient.

Ara bé, l'educació arreu del món encara no és a l'alçada de les expectatives que ens n'havíem fet. Malgrat l'avenç significatiu en la universalitat de l'accés a l'educació, encara hi ha centenars de milions d'infants, joves i adults a qui, per raons diverses, es nega el dret fonamental a una educació de qualitat. La discriminació segueix enquistada, sovint de manera sistèmica, per criteris de gènere, ètnia, llengua, cultura i maneres de conèixer. Però, a més del problema de l'accés a l'educació, n'hi ha encara un altre, el de la pertinència d'aquesta educació: massa sovint, l'aprenentatge formal no satisfà les necessitats ni les aspiracions dels infants i els joves i de les seves comunitats. Un ensenyament de mala qualitat ofega la creativitat i la curiositat de l'alumnat. De fet, la tendència a desinteressar-se pels estudis, a abandonar-los o a sentir-se'n exclosos, apunta a les insuficiències de l'actual model d'escolarització per proporcionar un aprenentatge significatiu i un sentit d'agència i propòsit als infants i joves. Els qui accedeixen a l'educació estan cada cop menys preparats per als reptes del present i per als del futur.

A més, els sistemes educatius sovint reproduïen i perpetuen precisament les situacions i fenòmens que amenacen el nostre futur compartit, com poden ser la discriminació i l'exclusió o els estils de vida insostenibles, de manera que acaben limitant el potencial de l'educació per ser veritablement transformadora. Aquest fracàs col·lectiu fa que sigui imprescindible una nova visió compartida i de principis i compromisos renovats que pugui emmarcar i guiar les nostres accions en matèria d'educació.

El punt de partida de qualsevol contracte social per a l'educació és una visió compartida de les finalitats públiques de l'educació, i consisteix en els principis fundacionals i organitzatius que estructurin els sistemes educatius, així com en la feina feta per construir-los, mantenir-los i perfeccionar-los.

Durant el segle xx, l'educació pública tenia com a objectiu principal donar suport als esforços dels països en matèria de ciutadania i desenvolupament, prenent com a norma l'escolarització obligatòria d'infants i joves. Avui, però, atesos els greus riscos als quals ens enfrontem, hem de reinventar urgentment l'educació per preparar-nos millor per afrontar els reptes comuns. El nou contracte social per a l'educació ens ha d'aplegar al voltant d'iniciatives col·lectives i proporcionar-nos el coneixement i la innovació necessaris per configurar uns futurs sostenibles i pacífics per a tothom fonamentats en la justícia social, econòmica i ambiental.

Construir un nou contracte social vol dir que hem d'aprendre a tractar i superar certes maneres establertes de pensar l'educació, el coneixement i l'aprenentatge que ens impedeixen d'obrir nous camins i avançar cap als futurs que desitgem. Si només ens dediquem a reproduir i ampliar el model de desenvolupament educatiu actual no ens en sortirem, perquè les dificultats i els reptes que hem de superar no només són conseqüència de tenir recursos i mitjans limitats, sinó que també deriven de com ensenyem i per a què ho fem i de com organitzem l'aprenentatge.

Redefinim els propòsits de l'educació

Els sistemes educatius han inculcat erròniament la creença que els avantatges i les comoditats a curt termini són més importants que la sostenibilitat a llarg termini. Així, han fet èmfasi en els valors de l'èxit individual, la competència nacional i el desenvolupament econòmic, en detriment de la solidaritat, la comprensió de les nostres interdependències i la cura dels altres i del planeta.

L'educació ha de tenir com a objectiu aplegar-nos al voltant d'iniciatives col·lectives i proporcionar el coneixement, la ciència i la innovació necessaris per donar forma a un futur sostenible per a tothom, fonamentat en la justícia social, econòmica i ambiental. Ha de reparar les injustícies del passat i, al mateix temps, preparar-nos per als canvis ambientals, tecnològics i socials que es perfilen a l'horitzó.

Un nou contracte social per a l'educació s'ha de basar en dos principis fonamentals: (1) el dret a l'educació i (2) un compromís amb l'educació com a projecte públic de la societat i com a bé comú.

Garantir el dret a una educació de qualitat al llarg de la vida

El diàleg i l'acció necessaris per crear un nou contracte social per a l'educació han d'estar ben arrelats en el compromís amb els drets humans. La Declaració Universal dels Drets Humans redactada l'any 1948 estableix drets inalienables per als membres de la nostra família humana i ens marca el

nord per imaginar nous futurs de l'educació. El dret a l'educació, fonamental per a la consecució de tots els altres drets socials, econòmics i culturals, ha de mantenir-se com a guia i fonament del nou contracte social. La perspectiva dels drets humans exigeix que l'educació sigui per a tothom, independentment del nivell de renda, el gènere, la raça o l'ètnia, la religió, la llengua, la cultura, la sexualitat, la filiació política, la discapacitat o qualsevol altra característica susceptible de promoure la discriminació i l'exclusió.

Un nou contracte social per a l'educació ha d'estar ben arrelat en un ferm compromís amb els drets humans.

El dret a l'educació s'ha d'ampliar per incloure el dret a una educació de qualitat al llarg de tota la vida. Tradicionalment, aquest dret s'havia interpretat com a dret a l'escolarització d'infants i joves, però el dret a l'educació ha de garantir l'educació en totes les franges d'edat i en tots els àmbits de la vida. Amb aquest punt de vista ampliat, el dret a l'educació està estretament relacionat amb el

dret a la informació, a la cultura i a la ciència. A més, demana un profund compromís amb el foment de les aptituds i les capacitats de les persones i està íntimament connectat amb el dret a accedir i contribuir al patrimoni comú del coneixement, és a dir, els recursos de la humanitat compartits i en contínua ampliació en l'àmbit de la informació, el coneixement i la saviesa.

El cicle continu de creació de coneixement, que es produeix a través del qüestionament, el diàleg i el debat, és el que ajuda a coordinar les nostres accions, a produir veritats científiques i a fomentar la innovació. És un dels recursos més valuosos i inesgotables de la humanitat i un aspecte clau de l'educació: com més persones tinguin accés al patrimoni comú del coneixement, més abundant serà. El desenvolupament del llenguatge, l'àritmètica i els sistemes d'escriptura han facilitat la difusió del coneixement a través del temps i l'espai; i, com a conseqüència, les societats humanes han pogut assolir cotes extraordinàries de prosperitat col·lectiva i de civilització. Les possibilitats del patrimoni comú del coneixement són teòricament infinites. La diversitat i la innovació atades pel patrimoni comú del coneixement tenen el seu origen en préstecs i manlleus culturals, en l'experimentació que traspasa les fronteres disciplinàries, així com en reinterpretar antigues realitats i generar-ne de noves.

Malauradament, les barreres existents impedeixen l'equitat en l'accés i la contribució al patrimoni comú del coneixement. Hi ha llacunes i distorsions importants en el coneixement acumulat per la humanitat que cal abordar i corregir, com ara la manca dels punts de vista, les llengües i els coneixements indígenes, que tant de temps han estat marginats, com també ho han estat les dones i les nenes, els col·lectius minoritaris i els grups de població de rendes baixes. D'altra banda, l'economia de mercat i una concepció i lleis excessivament restrictives en l'àmbit de la propietat intel·lectual, així com, més en general, la manca d'una reglamentació i un suport adequats per a les comunitats i sistemes que gestionen el patrimoni comú del coneixement, han creat una mena d'espais vedats. Hem de protegir el dret a la propietat intel·lectual i artística dels artistes, escriptors, científics i inventors, però, al mateix temps, ens hem de comprometre a donar suport a sistemes lliures, oberts i equitatius d'accedir al coneixement i de crear-ne. Caldria aplicar al patrimoni comú del coneixement un enfocament basat en drets que inclogui el reconeixement dels drets col·lectius de propietat intel·lectual per tal de protegir els pobles indígenes i altres col·lectius marginats de l'apropiació i l'ús il·lícits i no consentits del seu saber.

L'ampliació del dret a l'educació al llarg de la vida requereix un compromís per trencar barreres i garantir que el patrimoni comú del coneixement sigui un recurs obert i durador que reflecteixi les maneres diverses de saber i ser al món.

Enfortir l'educació com a projecte públic i bé comú

Com a projecte social compartit, l'educació planteja propòsits comuns i permet que els individus i les comunitats prosperin junts. Un nou contracte social per a l'educació no només ha de garantir un finançament públic de l'educació adequat i continu, sinó que també ha d'incloure el compromís de tota la societat per fer que tothom participi en els debats públics sobre educació. Aquest èmfasi en la participació és el que reforça l'educació com a bé comú, és a dir, una forma de benestar compartit que es tria i s'assoleix conjuntament.

Hi ha dos trets essencials que caracteritzen l'educació com a bé comú. En primer lloc, l'educació és una experiència col·lectiva que posa les persones en contacte entre elles i amb el món. Així, en les institucions educatives, docents i alumnat s'apleguen en una activitat compartida, que és alhora individual i col·lectiva. L'educació permet a les persones fer ús del patrimoni de coneixement de la humanitat i enriquir-lo. Com a acte col·lectiu de co-creació, l'educació reafirma la dignitat i les possibilitats dels individus i les comunitats, fomenta propòsits compartits, desenvolupa aptituds per a l'acció col·lectiva i enforteix la nostra humanitat comuna. Per tant, és essencial que les institucions educatives acullin, tant com sigui possible, alumnes molt diversos perquè puguin aprendre els uns dels altres superant, precisament, les seves diferències.

En segon lloc, l'educació es regeix en comú. Com a projecte social que és, l'educació implica molts actors diferents en la seva gestió i administració, ja que cal integrar diferents veus i perspectives en les polítiques adoptades i en la presa de decisions. Actualment s'observa una tendència cap a una implicació més gran i diversificada d'actors no estatals en totes les qüestions relacionades amb la política, el finançament i el seguiment de la institució escolar. Aquesta tendència respon al fet que la societat cada cop exigeix més participació, transparència i responsabilitat en l'educació com a assumpte públic que és. D'altra banda, més implicació per part del professorat, moviments juvenils, teixit associatiu, fundacions, organitzacions no governamentals, empreses, associacions professionals, filantrops, institucions religioses i moviments socials pot enfortir l'equitat, la qualitat i la pertinència de l'educació. De fet, els actors no estatals tenen un paper molt important a l'hora de garantir el dret a l'educació i de salvaguardar els principis de no discriminació, igualtat d'oportunitats i justícia social.

El caràcter públic de l'educació va molt més enllà del seu finançament i gestió per part dels poders públics. L'educació pública és l'educació que (1) té lloc en un espai públic, (2) promou els interessos públics i (3) és responsable davant de tota la societat. Tots els centres escolars, independentment de qui hi hagi al darrere, haurien d'educar per promoure els drets humans, donar valor a la diversitat i lluitar contra la discriminació. No oblidem que l'educació pública educa tots els públics, reforça la nostra pertinença a la mateixa humanitat i al mateix planeta i, alhora, valora les nostres diferències i diversitat.

Un compromís amb l'educació com a projecte social compartit i com a bé comú significa que les diferents maneres de governar-la, ja sigui a escala local, nacional o mundial, han de ser inclusives i participatives. A més, els governs han de reforçar la regulació i la protecció de l'educació davant la mercantilització, perquè cal impedir que els mercats i el benefici econòmic dificultin encara més la consecució de l'educació com a dret humà: l'educació ha d'estar al servei dels interessos públics, els de tothom.

Si volem que el nou contracte social ens ajudi a traçar camins cap a uns futurs justos i sostenibles en l'àmbit social, econòmic i mediambiental, l'hem d'emmarcar molt clarament en el dret a l'educació al llarg de tota la vida i en el compromís amb l'educació com a bé públic i comú. Aquests principis fundacionals ens ajudaran a guiar el diàleg i l'acció per renovar les dimensions clau de l'educació, des del model pedagògic i el currículum fins a la recerca i la cooperació internacional.

Estructura de l'informe

L'informe que teniu a les mans s'estructura en tres grans apartats dividits en capítols, cadascun dels quals presenta diferents propostes per fer un nou contracte social per a l'educació i una sèrie de principis rectors per al diàleg i l'acció. La conclusió és en forma d'un epíleg que planteja diferents possibilitats per traduir les recomanacions en accions en diferents contextos. Tot i que l'informe assenyalava i té en compte projectes de recerca en matèria educativa, no s'hi fa referència al text de l'informe. Tots els documents de referència i treballs de recerca, encarregats específicament com a part d'aquesta iniciativa, s'enumeren a l'annex.

La Part I de l'informe, «Entre promeses del passat i futurs incerts», planteja el doble repte mundial al qual s'enfronta l'educació: ser equitativa i rellevant a la vegada en els aprenentatges proposats. D'aquí ve la necessitat d'un nou contracte social que pugui ajudar a corregir l'exclusió educativa i garantir un futur sostenible. Aquesta primera part consta de dos capítols. El primer, explica la decepció que ha representat el fet que el dret a l'educació, consagrat a l'article 26 de la Declaració Universal dels Drets Humans, no hagi passat de ser una promesa incomplerta. El segon se centra en els canvis que ens trasbalsen i les transformacions que vivim en quatre àmbits de canvi generalitzat que se solapen: la transformació del medi ambient, l'acceleració tecnològica, la governança i la fragmentació social, i els nous mons del treball. Pensant en l'horitzó del 2050, aquest capítol es pregunta com es veurà afectada l'educació per aquestes alteracions i transformacions i com pot canviar per abordar-les millor.

La Part II de l'informe, «Renovació de l'educació», planteja un procés per reconceptualitzar i renovar l'educació en cinc dimensions clau: el model pedagògic, el currículum, la docència, els centres escolars i l'ampli ventall d'oportunitats educatives al llarg de la vida i en diferents espais culturals i socials. Cadascuna d'aquestes cinc dimensions es tracta en un capítol específic que inclou, al final, una sèrie de principis per guiar el diàleg i l'acció.

El capítol 3 proposa que s'instaurin models pedagògics cooperatius i solidaris que fomentin l'empatia, el respecte per la diferència i la compassió, i desenvolupin les capacitats dels individus per treballar junts en la transformació pròpia i en la del món. El capítol 4 vol fomentar els currículums ecològics, interculturals i interdisciplinaris, que ajudin els alumnes a accedir al coneixement i a produir-lo i, al mateix temps, a desenvolupar la seva capacitat per aplicar-lo i ser-ne crítics. El capítol 5 incideix en la importància del treball transformador del professorat i recomana que es professionalitzi encara més la docència com a projecte col·laboratiu. El capítol 6 explica la necessitat de protegir els centres escolars com a indrets socials que donen suport a l'aprenentatge, la inclusió, l'equitat i el benestar individual i col·lectiu, i, al mateix temps, de renovar-los per aconseguir un futur més just i equitatiu. El capítol 7 analitza la importància de l'educació en diferents moments vitals i espais socials, i parteix de la constatació que la tasca educativa no només s'ha dut a terme en institucions formals establertes, sinó que es tracta d'una realitat que s'experimenta en molts i molt variats espais socials i tot al llarg de la vida.

Introducció

La Part III de l'informe, «Impulsem un nou contracte social per a l'educació», ofereix idees per definir un nou contracte social per a l'educació i apel·la a treballar en la recerca i en la solidaritat i cooperació internacionals.

El capítol 8 exposa que tothom té un paper en la generació, producció i negociació del coneixement necessari per construir un nou contracte social per a l'educació i, amb aquesta premissa, proposa un programa de recerca compartit sobre el dret a l'educació al llarg de la vida. El capítol 9 analitza la necessitat urgent de construir i reforçar la solidaritat mundial i la cooperació internacional, amb tenacitat, audàcia i coherència, i amb la perspectiva del 2050 i més enllà.

L'informe conclou amb un capítol titulat «Epíleg i continuació», que planteja la necessitat de transformar les idees i propostes plantejades en el text en programes, recursos i activitats de diverses menes i en diferents entorns. Aquesta transformació serà el resultat de processos de co-construcció i de diàleg amb altres actors que també són essencials per traduir aquestes idees en planificació i acció. Definir i implementar la renovació de l'educació és una tasca que correspon als dirigents polítics en els diferents escalafons de govern i als administradors educatius, juntament amb el professorat i l'alumnat, les famílies, les comunitats i les organitzacions de la societat civil.

Per tant, la nostra missió és enfortir un diàleg d'àmbit mundial, permanent i participatiu, sobre què cal tirar endavant, què cal deixar enrere i què cal reimaginar amb creativitat en matèria d'educació i al món en general. La renovació en què creiem ens ha de fer veure la gravetat dels problemes que tenim davant com a col·lectiu, com a éssers humans que habitem un món que no és només humà, i també fer que trobem un camí cap endavant que sigui alguna cosa més que la mera reproducció del passat. No ens enganyem:

sabem prou bé que seguir fent el mateix –encara que ens doni resultats més ràpids, de més abast i més productiu–, ens està empenyent cap a un precipici: el deteriorament climàtic i la pèrdua d'ecosistemes potser en són els senyals d'alerta més visibles i transcendents. La renovació implica passar pel sedàs el coneixement i l'experiència adquirits amb tant d'esforç, per així revitalitzar els nostres sistemes educatius fins a l'excel·lència. Implica també fer ús i tenir cura de tot allò que ja sabem, per poder construir de nou en nou i marcar un rumb més prometedor.

Aquest informe és una invitació i una proposta d'agenda per al diàleg i l'acció per tal d'assolir aquest objectiu.

Aquest nou contracte social per a l'educació ja està en procés d'elaboració de fa temps. El que cal per fer-lo realitat és un diàleg i una mobilització públics de gran abast, inclusivament i democràtics. Aquest informe és una invitació i una proposta d'agenda per al diàleg i l'acció per tal d'assolir aquest objectiu.

Part I

Entre promeses del passat i futurs incerts

Per iniciar amb garanties una reflexió sobre els futurs de l'educació, primer de tot hem de saber en quin moment es troba i cap a on ens porten les dificultats que vivim i les transformacions emergents. En educació, així com en molts altres àmbits de la vida, el passat ens pot ser de gran ajuda: si tenim en compte les tendències històriques a llarg termini i examinem les exclusions i les mancances que hi ha hagut en altres èpoques, podrem entendre millor en què i per què l'educació ha quedat per sota de les expectatives que ens n'havíem creat.

Aquesta primera part de l'informe fa un balanç de l'estat actual de l'educació a escala mundial, tenint en compte els compromisos legislatius amb l'equitat, la justícia i la sostenibilitat, i analitza l'evolució que podem esperar de totes aquestes qüestions en el futur. En aquest sentit, s'observa que l'educació està sota pressió, en un equilibri difícil entre les promeses del passat i uns futurs encara incerts.

El primer capítol d'aquest apartat se centra en el progrés assolit en educació tot al llarg dels últims cinquanta anys. Explora factors com el creixement econòmic, la pobresa i la discriminació de gènere, i la relació que tenen amb els avenços en matèria educativa i en quina mesura aquests avenços els afecten. D'altra banda, insisteix en el fet que el passat no es pot descurar perquè, de fet, tot el que passi més endavant estarà determinat per les decisions i les accions d'avui i dels propers trenta anys.

El segon capítol analitza les transformacions que despenen en quatre àmbits clau: el medi ambient, la tecnologia, la política i el futur del treball. El futur no el pot predir ningú, però, en general, el milió de persones que han treballat en aquesta iniciativa coincideixen en el fet que el camí més perillós i amb més conseqüències negatives seria el de no fer cas de les transformacions en curs.

Capítol 1

Cap a uns futurs de l'educació més equitatius

Vet aquí què ha de fer el nostre sistema educatiu. Ha de fomentar els objectius socials de conviure i treballar junts per al bé comú. Ha de preparar els nostres joves perquè tinguin un paper dinàmic i constructiu en el desenvolupament d'una societat en què tots els membres comparteixin de manera justa la bona o la mala fortuna del grup, i en la qual el progrés es mesuri en termes de benestar humà i no d'edificis de prestigi, cotxes de luxe o altres coses semblants, tant si són de propietat privada com pública. Per tant, la nostra educació ha d'inculcar un sentiment de compromís amb la comunitat i ajudar l'alumnat a acceptar els valors adequats per al futur que ens espera.

Julius Nyerere, *Education for Self-Reliance* ('Educació per a l'autonomia'), 1967

Fins on hem arribat en matèria d'educació en els darrers trenta o cinquanta anys? En quin punt es troba l'educació actualment? En què ha de canviar de rumb ràpidament pensant en el futur a llarg termini?

El capítol que comença reflexiona sobre l'educació en l'últim mig segle, a partir de dos punts de vista. El primer explica les tendències que es poden observar en els indicadors en matèria d'educació al llarg del temps, sense quedar-se únicament en els termes mitjans, sempre que sigui possible, per tal d'entendre'n els elements discordants segons l'àrea geogràfica, el nivell de renda, el gènere, el grup d'edat i altres factors. El segon presenta una discussió més qualitativa sobre aquestes i altres tendències en l'educació, centrada en l'equitat, la qualitat i la capacitat de resposta de l'educació davant d'alguns dels elements que més la pertorben, com ara els conflictes violents i les migracions.

Les tendències estadístiques a llarg termini només expliquen una part de la història, determinada pel que es pot mesurar i el que no. Ara bé, si les tractem amb una perspectiva global, aleshores

Les mancances que observem actualment en l'accés, la participació i els resultats tenen l'origen en les exclusions i les opressions d'ahir.

ens mostren les direccions que poden prendre en el futur i possibles vies de canvi. L'accés a l'educació, la inclusió de poblacions marginades, l'alfabetització i la creació de sistemes d'aprenentatge tot al llarg de la vida presenten alguns punts en comú, però també diferències considerables entre països, regions i nivells de renda arreu del món, i també dintre d'aquests països, regions i diferents nivells. Les anàlisis de tendència també destaquen les àrees que han rebut més atenció i les que requereixen respostes noves de manera urgent. Si mirem als futurs de l'educació més probables des de la perspectiva dels reptes històrics i actuals podrem preveure millor altres futurs que també podrien sorgir.

Els últims cinquanta anys de progrés educatiu han estat molt desiguals; les mancances que observem actualment en l'accés, la participació i els resultats tenen l'origen en les exclusions i les opressions d'ahir. El progrés que ens espera en el futur no depèn només de si aconseguim corregir la situació actual, sinó també de si som capaços de qüestionar-nos els supòsits i els mecanismes que van donar lloc a aquestes desigualtats i asimetries d'avui. La igualtat de gènere, per exemple, no només s'ha de veure com un objectiu en ell mateix, sinó com un requisit previ per garantir uns futurs sostenibles per a l'educació.

L'expansió incompleta i inequitativa de l'educació

En molts sentits, l'expansió de l'accés a l'educació a escala mundial, des que es va adoptar com a dret humà, ha estat espectacular. Quan l'any 1948 es va aprovar la Declaració Universal dels Drets Humans, la població mundial era de 2.400 milions de persones, de les quals només el 45 % havia passat per l'escola. Avui, la població mundial és de 8.000 milions de persones i més del 95 % ha anat

a l'escola; l'any 2020 l'escolarització superava el 90 % a primària, el 85 % al primer cicle de secundària i el 65 % al segon cicle de secundària. Com a resultat d'això, hi ha hagut una clara disminució de la proporció d'infants i adolescents no escolaritzats a tot el món durant els últims cinquanta anys, i el fet que aquesta expansió en l'accés a l'escolarització s'hagi produït en un moment de creixement demogràfic notable és encara més impressionant. Mentre que el 1970 més d'un de cada quatre infants no anava a l'escola primària, la proporció el 2020 va baixar a menys del 10 %. La millora encara ha estat més patent per a les noies, que l'any 1990 eren gairebé dos terços dels infants no escolaritzats. A l'educació primària gairebé s'ha assolit la paritat de gènere a escala mundial; actualment, les noies ja no són les representants principals de la població no escolaritzada, excepte als països amb un nivell de renda més baix i a l'Àfrica subsahariana.

També hi ha hagut un augment significatiu de l'escolarització en l'educació infantil arreu del món, a totes les regions i nivells de renda dels països, especialment des de l'any 2000. Les taxes de participació mundials van passar d'una mica més del 15 % el 1970, al 35 % el 2000, i van arribar a superar el 60 % el 2019. Als països amb rendes altes i mitjanes, les taxes de participació estan convergint, i en l'educació infantil es preveu que la participació sigui gairebé universal l'any 2050. A més, a escala mundial, les disparitats de gènere s'han reduït amb el pas del temps i s'ha assolit la paritat de gènere o gairebé en la participació en l'educació infantil. Això és un bon presagi per a la paritat de gènere a primària en els propers anys, a mesura que els infants que són ara a l'educació infantil creixin i passen a primària, ja que estaran més preparats per tenir èxit en l'escolarització.

L'augment de la participació en l'educació ha portat a un creixement constant de les taxes d'alfabetització de joves i adults entre els anys 1990 i 2020 a tots els països, independentment de l'estat de desenvolupament. Les taxes d'alfabetització juvenil als països de renda mitjana-baixa i als de renda mitjana han convergit amb les observades als països de renda mitjana-alta, al 90 % i més. També s'ha produït una millora significativa en les taxes d'alfabetització juvenil femenina a tots els països durant els darrers trenta anys, fet que ha reduït la bretxa de gènere. La paritat de gènere en les taxes d'alfabetització juvenil ja és un fet als països de renda més alta i renda mitjana i, d'altra banda, en la resta de països les bretxes de gènere s'estan reduint i convergint cap a la paritat. Això també és un bon auguri per al futur en l'alfabetització universal en els adults, a mesura que els joves vagin passant a l'edat adulta.

La participació en l'educació superior també ha augmentat significativament durant els últims cinquanta anys; a escala mundial ha passat del 10 % de joves i adults el 1970 al 40 % actual. El creixement en les matriculacions ha estat paral·lel a una feminització de la participació en l'educació superior durant els darrers cinquanta anys: predominantment masculina en els decennis de 1970 i 1980, cap al 1990 es va assolir la paritat de gènere, i la participació femenina ha continuat creixent més ràpidament que la dels homes des d'aleshores. Així ha estat en tots els nivells de renda, excepte en els països de renda baixa, i en totes les regions del món, excepte a l'Àfrica subsahariana, on la participació és del 7 % per a les dones i del 10 % per als homes. Les projeccions basades en les tendències des del 1970 indiquen que els països de renda alta ja podrien assolir taxes de participació del 100 % l'any 2034, mentre que els països de renda mitjana assoliran taxes de participació d'entre el 60 % i el 80 % l'any 2050. D'altra banda, les taxes de participació en l'educació superior als països de renda mitjana-baixa només arribaran al 35 % l'any 2050, mentre que es preveu que als països de renda baixa i aquell mateix any estigui per sota del 15 %.

Malgrat aquest notable progrés en l'expansió de les oportunitats educatives durant les últimes dècades, l'accés a una educació d'alta qualitat continua sent incomplet i inequitatiu, és a dir, que l'exclusió en les oportunitats educatives és encara preocupant. Una de cada quatre persones joves dels països de renda més baixa encara avui és analfabeta. Fins i tot als països de renda mitjana i als de renda més alta, el programa de l'OCDE per a l'avaluació internacional d'estudiants (PISA en les sigles en anglès) ha demostrat que una proporció considerable de la població de 15 anys escolaritzada és incapaç d'entendre el que llegeix més enllà dels nivells més bàsics, un fet preocupant en un món en què les condicions de participació en la vida cívica i econòmica són cada cop més complexes. Però, fins i tot si ens cenyim a la definició estricta del terme, les taxes d'alfabetització dels adults són inferiors al 75 % als països de renda mitjana-baixa i de poc més del 55 % als països de renda més baixa. Tot i que les bretxes de gènere en l'alfabetització d'adults també s'han reduït des del 1990, continuen sent importants, especialment per als pobres. Als països de renda baixa, més de 2 de cada 5 dones no estan alfabetitzades. Un de cada cinc infants als països de renda baixa i un de cada deu arreu del món, és a dir, uns 250 milions d'infants, encara avui no van a l'escola primària. Però, a més de les insuficiències en competències bàsiques de lectura, matemàtiques i ciències, se n'han observat de similars en estudis transnacionals fets per l'Associació Internacional per a l'Avaluació dels Assoliments Educatius (IEA en les sigles en anglès) i per l'OCDE, en matèria de competències en educació cívica i en ciutadania mundial i socioemocionals, totes elles competències cada cop més importants per a la participació en l'àmbit cívic i econòmic de la ciutadania.

La situació és encara més greu al nivell de secundària. Actualment, tres de cada cinc adolescents i joves dels països de renda baixa no estan escolaritzats a secundària, i això malgrat els compromisos per al 2030 de garantir la universalitat de l'educació primària i secundària gratuïta equitativa i de qualitat. Les diferències entre països estan ben definides: malgrat que l'escolarització en el primer cicle de secundària és gairebé universal (98 %) als països de renda alta, més d'un terç dels adolescents (el 40 % de les noies i el 34 % dels nois) no estan escolaritzats al primer cicle d'educació secundària als països de renda baixa. Les disparitats en la participació al segon cicle de secundària són encara més pronunciades, amb menys del 35 % de noies i del 45 % de nois escolaritzats als països de renda baixa, en comparació amb més del 90 % de noies i nois als països de renda alta.

Més enllà de l'accés i de la taxa d'escolarització, la tendència en la taxa de finalització mostra els reptes pendents en matèria de qualitat i pertinència de l'oferta educativa. Arreu del món, més d'un de cada quatre alumnes de primer cicle de secundària i més d'un de cada dos de segon cicle de secundària no acaben el cicle d'estudis. Prop del 60 % de l'alumnat de secundària dels països de renda mitjana-baixa i gairebé el 90 % del de països de renda baixa abandona els estudis abans d'acabar secundària. Aquesta alarmant pèrdua de potencial humà i talent dels joves és inacceptable. Aquests percentatges d'abandonament escolar prematur es poden explicar per tota una sèrie de factors, com ara la poca rellevància dels continguts dels aprenentatges, la manca d'atenció a les necessitats socials específiques de les noies i a les circumstàncies econòmiques dels més pobres, la manca de sensibilitat i pertinència culturals i la manca d'adequació dels mètodes i processos pedagògics pertinents per a les realitats dels joves. Aquesta dimensió no es té prou en compte en el que molts han anomenat una «crisi mundial d'aprenentatge».

La qualitat insuficient de la docència és un dels factors clau que poden fer que els alumnes abandonin l'escola abans d'acabar. El professorat és el factor més significatiu de la qualitat educativa,

sempre que tingui prou reconeixement, preparació, suport, recursos, autonomia i oportunitats de desenvolupament. Amb el suport adequat, el professorat pot garantir oportunitats d'aprenentatge efectives, pertinents culturalment i equitatives per al seu alumnat. La professionalització de la docència és essencial per donar suport als alumnes perquè desenvolupin totes les capacitats necessàries per participar a la vida cívica i econòmica. Això exigeix proporcionar un suport continu a la professió docent mitjançant la selecció de candidats amb talent, proporcionant-los una preparació inicial pertinent i de gran qualitat, ajudant-los de manera eficaç en els primers anys de docència i promovent el desenvolupament professional continu, estructurant els llocs de treball docents de manera que fomentin la professionalitat col·laborativa, convertint els centres escolars en organitzacions d'aprenentatge, creant escalafons professionals que reconeguin i recompensin l'experiència, tant en la docència com en l'administració, i incloent les veus del professorat en la configuració del futur de la professió i de l'educació. L'establiment d'aquest suport continu requereix un lideratge col·lectiu perquè tots aquests components actuïn de manera conjunta. Ara bé, hi ha molts obstacles culturals per a la professionalització de la docència, com ara la concessió de títols i habilitacions a la docència sense pensar en l'alumnat —és a dir, per amiguisme o favoritisme polític—; l'ús dels programes de formació del professorat per obtenir «ingressos extra» per part de les institucions que els organitzen; l'estructuració de la carrera professional sense reconèixer l'impacte del professorat en l'aprenentatge dels alumnes; la manca d'estàndards per a la pràctica docent o per a les institucions de formació del professorat; les condicions materials de la professió, considerablement inferiors a les d'altres feines amb nivells de preparació i d'exigència similars; pressions sobre el professorat per dur a terme tasques que no pertanyen al seu estatus professional, com ara que participin en campanyes polítiques, que facin contribucions econòmiques obligatòries a causes que no han triat; que no se'ls respecti la llibertat, la identitat i els drets humans, com en el cas d'assetjament sexual en el lloc de treball; o que se'ls coaccioni a ser lleials a causes religioses o polítiques.

Hi ha una regressió preocupant a escala mundial en la proporció de mestres qualificats de primària.

Malgrat que l'accés a l'escolarització ha crescut i, per tant, ha arrossegat la demanda de professorat, hi ha una regressió preocupant a escala mundial en la proporció de professorat qualificat a primària. S'observa aquest fenomen a diferents regions del món i, en particular, a l'Àfrica subsahariana on la proporció de docents de primària amb un mínim de qualificacions va disminuir del 85 % de l'any 2000 al 65 % del 2020. Aquesta disminució també s'observa a les regions que abans tenien un percentatge elevat de professorat de primària qualificat, com ara la regió àrab, on el percentatge va baixar del 98 % del 2004 al 85 % del 2020. La disminució de la proporció de professorat qualificat a l'Àfrica subsahariana és encara més significativa en l'àmbit de secundària. Només la meitat del professorat de secundària a l'Àfrica subsahariana disposava de les qualificacions mínimes l'any 2015; deu anys abans el percentatge era de gairebé 80 %.

La participació en l'educació i la formació tècnica i professional (EFTP) per a joves adults també és baixa en moltes parts del món. Entre els anys 2000 i 2020 es poden observar alguns progressos en la participació en l'ensenyament professional a l'Àsia Central, Europa Central i Oriental, així com a l'Àsia Oriental i el Pacífic, amb fins a un 15 % dels joves entre 15 i 24 anys matriculats en programes

d'EFTP. Tanmateix, als països amb la renda més baixa i a regions com l'Àfrica subsahariana i l'Àsia Meridional, l'alumnat inscrit a l'EFTP s'ha mantingut baix i s'ha estancat al voltant de l'1 % d'aquest mateix grup d'edat. És important recordar que el desenvolupament de competències professionals no es limita a l'educació i la formació formals; en molts països en què una part important de l'economia no està regulada, el joves poden accedir a aprenentatges tradicionals o desenvolupar les competències de manera informal. No obstant això, les dades de l'Organització Internacional del Treball indiquen que, arreu del món, més d'un de cada cinc joves (16-24 anys) no segueix cap programa d'educació –de formació ni treballa– i dos terços d'aquests joves són dones.

Es tracta d'unes xifres que reflecteixen clarament el nostre fracàs col·lectiu a l'hora de garantir el dret universal a l'educació per a tots els infants, joves i adults, malgrat els repetits compromisos mundials de, com a mínim, l'any 1990 ençà. Aquesta afirmació és especialment aplicable a les noies i dones, als infants i joves amb discapacitat, als de les llars més pobres, a les comunitats rurals, als pobles indígenes i als col·lectius minoritaris, així com a aquells que pateixen les conseqüències dels conflictes violents i de la inestabilitat política. Les comunitats marginades encara estan excloses per una combinació de factors socials, econòmics, culturals i polítics.

Si l'educació ha d'ajudar a transformar el futur, primer s'ha de fer més inclusiva i abordar les injustícies del passat. Els factors que configuren aquestes desigualtats i exclusions s'han d'identificar clarament si volem que les polítiques i les estratègies donin suport a l'alumnat marginat, especialment a aquells que pateixen desavantatges per diferents factors.

La pobresa persisteix i la desigualtat augmenta

La pobresa és encara un factor determinant en l'accés a les oportunitats educatives. És també un factor agreujant que augmenta els desavantatges en el cas de les alumnes, de les persones amb discapacitat i d'altres persones que viuen situacions d'inestabilitat i conflicte o que se les margina per la seva ètnia, la llengua o la llunyania geogràfica.

L'economia mundial ha crescut dues vegades i mitja entre el 1990 i el 2020, impulsada principalment pel ràpid creixement econòmic dels països de l'Àsia Oriental i el Pacífic, i en particular de la Xina, i el creixement constant de les economies dels països de renda alta i renda mitjana-alta. Els països de renda mitjana-baixa i de renda baixa, en canvi, l'any 2020 només representaven una desena part de la producció mundial, malgrat que acollien la meitat de la població mundial. Això és el resultat de les àmplies divergències en el ritme de creixement entre regions durant els darrers trenta anys. Les economies de la Xina i l'Àfrica subsahariana eren de dimensions similars l'any 1990; i representaven un 2 % i un 1,5 % de l'economia mundial, respectivament. Trenta anys després, la Xina representa el 16 % del PIB mundial, mentre que l'Àfrica subsahariana només en representa un 2 %.

El creixement econòmic mundial ha comportat la millora de les rendes individuals i de les condicions de vida i una reducció de les taxes de pobresa mundials. Les dades del Banc Mundial mostren que la renda *per capita* anual mundial va augmentar un 75 % entre els anys 1990 i 2020.

L'any 1990, més d'un terç de la població mundial es considerava per sota del llindar de la pobresa, actualment la taxa de pobresa mundial es troba per sota del 10 %. No obstant això, el ritme més baix de creixement econòmic als països de renda baixa dificulta el progrés en la reducció de la pobresa i en l'esperança de reduir la desigualtat en la riquesa. Per tant, el repte d'erradicar la pobresa mundial és encara vigent, perquè, malgrat la disminució a escala mundial de la pobresa durant els darrers trenta anys, prop de 690 milions de persones arreu del món encara viuen en la pobresa, és a dir, amb menys de dos dòlars dels EUA al dia. Segons el Banc Mundial, una quarta part de la població mundial, és a dir, uns 1.800 milions de persones, viu amb 3,20 dòlars dels EUA o menys al dia. La pobresa extrema es concentra en gran part a l'Àfrica subsahariana, és predominantment rural i afecta de manera desproporcionada les dones. Pel que fa a les franges d'edat, dos terços de la població mundial pobre són infants i joves menors de 25 anys.

Des de la dècada de 1980, el ràpid creixement econòmic a les economies emergents i de renda mitjana ha tingut com a resultat una reducció de la desigualtat entre països. Al mateix temps, però, la desigualtat *dintre* dels països ha augmentat, si bé a velocitats diferents. Des de la dècada de 1980, la desigualtat en les rendes de les persones ha augmentat a la Xina, l'Índia, Amèrica del Nord i la Federació Russa, mentre que a Europa l'augment ha estat més moderat. Als països del món àrab, així com de l'Àfrica subsahariana i, de manera semblant, al Brasil, la desigualtat ha estat tradicionalment alta i així s'ha mantingut en aquest mateix període. Segons l'«Informe sobre les desigualtats mundials» del 2018 de World Inequality Lab, més de la meitat de la riquesa dels països de l'Àfrica subsahariana i el món àrab, com també del Brasil i l'Índia, està en mans del 10 % de la població. A gairebé tots els països, hi ha hagut un transvasament de capital de mans públiques a mans privades, és a dir, que si bé les economies s'han expandit, els governs s'han empobrit, amb la qual cosa s'han limitat les possibilitats de redistribució de la riquesa i de reducció de les desigualtats.

Aquesta desigualtat en la riquesa té moltes implicacions en l'àmbit de l'educació: d'una banda, es tradueix en exclusió social dels pobres, de manera que minva la cohesió social necessària per a la prosperitat de les societats i per a la bona governança; de l'altra, fa que els infants nascuts en diferents circumstàncies tinguin també nivells de suport per a l'educació molt diferents, la qual cosa fa que sigui més difícil per a l'escola igualar les regles de joc i que tothom pugui tenir oportunitats semblants. Que els centres escolars lluitin per la igualtat d'oportunitats educatives per a tots els infants, independentment de les seves circumstàncies, és una condició prèvia per a un futur més just i equitatiu.

I com més desigualtat hi hagi en les societats, més difícil serà assolir aquesta condició prèvia. De fet, la desigualtat extrema també pot ser un caldo de cultiu per a la corrupció en l'àmbit de l'educació, quan el desig incontrolat de progressar personalment es tradueix en la cerca de dreceres il·lícites, especialment si hi ha una manca de capacitat de supervisió eficaç. L'«Informe mundial sobre la corrupció» del 2013 de Transparency International va descriure com la corrupció en educació pot adoptar moltes formes, inclosa la desviació de recursos destinats a l'equipament i subministraments, irregularitats en l'assignació de qualificacions i en les admissions, nepotisme en la contractació i les beques, plagi acadèmic i influència indeguda de la política i l'empresa en la recerca. El pitjor és que aquestes pràctiques poden dur a la desconfiança per part de la societat i de les institucions envers el valor i la integritat de l'educació; i, encara més important, poden generar l'acceptació de la corrupció com a norma social des dels primers anys de vida de les persones.

Un entramat d'exclusions

La pobresa i la desigualtat en la renda es barregen amb altres factors de discriminació que condueixen a l'exclusió educativa. La discriminació de gènere, per exemple, forma un dens entramat amb altres factors, com ara la pobresa, la pertinença a grups indígenes i la discapacitat, per marginar encara més les nenes i noies en els seus drets educatius. Si bé la majoria de nivells de renda i de regions mostren una convergència cap a la paritat de gènere en l'escolarització, això no és així en el cas dels països amb la renda més baixa ni a l'Àfrica subsahariana. Les dades de l'Institut d'Estadística de la UNESCO (UIS en les sigles en anglès) mostren que per cada 100 nens en edat d'assistir a l'escola primària i que no estan escolaritzats a l'Àfrica subsahariana, hi ha 123 nenes no escolaritzades. L'exclusió de les noies és encara més acusada en l'educació de segon cicle de secundària. A nou dels països amb la renda més baixa, les noies més pobres passen de mitjana dos anys menys escolaritzades que els nois. Aquest biaix de gènere, especialment marcat en l'educació secundària, ens indica que encara queda molta feina per fer perquè les noies puguin acabar el seu recorregut de formació. Amb l'accés inicial no n'hi ha prou, i garantir que les noies acabin el cicle complet d'educació secundària és una responsabilitat que va molt més enllà dels centres escolars, ja que està relacionada amb les dificultats de caire social i econòmic a les quals s'han d'enfrontar les noies d'arreu del món, especialment a l'edat de la pubertat, com ara el matrimoni precoç o l'embaràs precoç i no desitjat, el treball domèstic, la salut menstrual i l'estigmatització.

Per la seva banda, la discapacitat afecta l'accés a l'educació a totes les regions i nivells de renda quan els sistemes educatius no disposen de polítiques inclusives, i les barreres per accedir a l'educació que pateixen les persones amb discapacitat es veuen agreujades significativament per la pobresa. La majoria d'infants amb una discapacitat es troben als països més pobres: en totes les franges d'edat, els graus de discapacitat moderada i greu són més alts als països de renda baixa i mitjana que als països rics. De fet, la pobresa és, al mateix temps, causa i conseqüència de la discapacitat, i els sistemes educatius tenen l'obligació de donar suport al dret a l'educació de l'alumnat amb discapacitat i d'incloure'ls en un entorn educatiu menys restrictiu tant com sigui possible.

També afecten l'accés a l'educació els conflictes violents, que són la causa de la manca d'escolarització crònica de la meitat de la població mundial. Aquests conflictes fan que no sigui segur el funcionament dels centres escolars i que, fins i tot, sigui perillós assistir-hi; a més poden tenir com a conseqüència el desplaçament poblacions senceres. Les institucions educatives, el personal que hi treballa i l'alumnat poden ser objectiu de grups violents i convertir-se en víctimes de segrestos, violacions i reclutaments forçosos.

Els infants i joves indígenes i de minories ètniques s'enfronten a diferents obstacles que els limiten l'accés a una educació de qualitat a tots els nivells. Més enllà dels obstacles econòmics, lingüístics i geogràfics, factors com el racisme, la discriminació i la manca de pertinència cultural de l'escola contribueixen a les altes taxes d'abandonament entre infants i joves indígenes. En general, l'educació formal no reconeix el saber ni els sistemes d'aprenentatge indígenes i no respon a les realitats i aspiracions d'aquests pobles, tant en entorns rurals com urbans.

Històricament, l'educació també s'ha utilitzat per violar els drets culturals i religiosos dels infants, per exemple, com a vehicle per a l'assimilació dels pobles indígenes i les minories ètniques per part de les societats dominants o per a l'adoctrinament religiós o l'eliminació de la identitat religiosa o cultural dels infants d'aquestes minories sense respectar-ne els drets fonamentals. Aquest ús immemorial de l'educació com a arma contra els infants i les famílies indígenes és encara viu a través de la discriminació i el menysteniment sistèmics. Els infants de comunitats indígenes i minoritàries lluny de la civilització urbana, per exemple, sovint es veuen obligats a abandonar les comunitats pròpies per continuar l'educació, de manera que han de viure en albergs o internats que els priven del contacte amb la família i del suport de la comunitat i la cultura pròpies.

L'equitat en l'educació ha d'aprofitar les variades formes de coneixement i expressió de la humanitat.

La globalització econòmica influeix cada cop més en el contingut i les modalitats d'aprenentatge dels alumnes i ha aconseguit modificar les expectatives sobre el que infants i joves necessiten saber per aconseguir feina al segle XXI. És cert que la preparació per al món laboral és un objectiu educatiu important, però no és la millor manera, ni l'única, de definir els objectius de l'educació; limitar-se a aquest aspecte pot ser contraproduent, especialment si es descuren les realitats de la vida i les oportunitats dels alumnes i les seves famílies. Un enfocament de més abast de les modalitats del coneixement ens fa veure que l'aplicació, generació i difusió del coneixement és diversa i variada, en funció del context, la cultura i les circumstàncies. El coneixement no només es basa en les competències bàsiques en lectoescriptura i matemàtiques, sinó també en el ric patrimoni de les cultures que pua en tot el que és global, local, ancestral, encarnat, cultural, científic i espiritual.

Això és especialment cert quan es tracta de l'alumnat indígena, amb llengües minoritàries o ètnicament divers, uns col·lectius que precisament destaquen pel baix nivell d'escolarització. L'equitat en l'educació ha d'aprofitar les variades formes de coneixement i expressió de la humanitat. Les avaluacions de l'aprenentatge a gran escala sovint no tenen prou en compte les competències de la llengua materna, la qual cosa pot marginar encara més l'alumnat indígena o procedent de minories i empènyer-lo a abandonar l'escola abans d'hora. Així, els resultats de l'enquesta de l'Estudi Internacional sobre el Progrés en Comprensió Lectora (PIRLS en les sigles en anglès) han demostrat que els alumnes de 4t de primària que no parlaven l'idioma de la prova a casa eren menys propensos que altres alumnes a assolir el nivell més baix de competència lectora. Hem de tenir cura d'un món que conté moltes realitats vitals en lloc d'imposar una visió única del desenvolupament social i econòmic. Per tal de garantir l'exercici ple dels drets individuals i col·lectius, hem de donar valor al potencial humà en tot el seu abast.

Si els drets humans han de guiar el nou contracte social per a l'educació, cal reconèixer i defensar el sentiment d'identitat dels alumnes –cultural, espiritual, social i lingüístic–, especialment entre les minories indígenes, religioses, culturals i de gènere i entre les poblacions marginades sistemàticament. El reconeixement adequat de la identitat en el currículum, el model pedagògic i els enfocaments institucionals pot influir directament en el nivell d'escolarització d'infants i joves, en la seva salut mental i autoestima i en el benestar de la comunitat.

S'han de buscar diferents solucions i mesures per arribar a tots aquells alumnes per als quals les solucions aplicades han estat inadequades. Però aquests esforços esdevenen encara més difícils amb els trastorns socials i educatius dels nostres dies derivats del canvi climàtic, les pandèmies i la inseguretat general. Només l'any 2020, la pandèmia de la COVID-19 va fer que 1.600 milions de d'infants i joves arreu del món es veiessin afectats pel tancament d'institucions educatives. I encara que els centres escolars obrin altra vegada, milions d'alumnes ja no hi tornaran, especialment els dels col·lectius més pobres i marginats. Per tant, la desigualtat d'oportunitats educatives s'ha agreujat encara més.

Forjar un nou contracte social per a l'educació és encara més urgent tenint en compte les transformacions socials que sorgeixen avui i els trastorns radicals que s'entreveuen a l'horitzó. Aquest nou contracte ha d'abordar l'entramat de desigualtats existents que perpetuen les exclusions educatives i socials, i ha de contribuir d'aquesta manera a configurar uns futurs compartits sostenibles ambientalment, justos socialment i inclusivament.

Capítol 2

Trastorns i transformacions emergents

Voldria subratllar aquí que una de les grans lliçons de la meva vida ha estat deixar de creure en la perennitat del present, en la continuïtat de l'esdevenir i en la previsibilitat del futur. Sense aturador, malgrat ser discontinues, les irrupcions sobtades de l'imprevist sacsegen o transformen, de vegades feliçment, de vegades malauradament, la nostra vida individual, la nostra vida ciutadana, la vida de la nostra nació, la vida de la humanitat.

Edgar Morin, *Leçons d'un siècle de vie*, 2021 ('Lliçons d'un segle de vida')

A mesura que avancem cap a la fita del 2050, el tipus d'educació que necessitem depèn, de manera significativa, de la previsió que fem sobre com serà el món cap a la meitat del segle, tenint en compte la probabilitat que hi hagi enormes diferències entre famílies, comunitats, països i regions.

Aquest capítol dirigeix la mirada cap a aquest futur, i se centra en els trastorns previsibles que poden tenir un impacte profund en quatre àrees sovint solapades: el medi ambient, com vivim i interactuem amb la tecnologia, els nostres sistemes de governança i el món laboral.

Malgrat la incertesa de les previsions, anticipar els canvis transformadors ens proporciona una base sobre la qual podem planificar i construir escenaris alternatius per preveure una educació que respongui millor a les necessitats de la humanitat en els propers decennis i més enllà.

Un planeta en perill

En el món científic hi ha consens: els decennis que van d'ara al 2050, i en particular el decenni del 2020, seran crucials per al futur dels éssers humans i de totes les altres formes de vida a la Terra. Els passos que fem —o deixem de fer— per reduir les emissions de carboni determinaran què passarà durant els decennis del 2030 i el 2040 i tindran un reguitzell de repercussions durant centenars de milers —o, fins i tot, milions— d'anys. Els canvis que estem provocant a la Terra són a una escala i a una velocitat que no tenen cap precedent històric i només algun precedent geològic. S'estima que la composició química de l'atmosfera canvia deu vegades més de pressa que fins i tot durant els canvis més extrems que s'han produït des de l'aparició dels mamífers. La Terra és ara més calenta que en qualsevol altre moment des de l'última glaciació que va començar ara fa 125.000 anys. I com que els efectes del canvi climàtic que ja s'han produït s'han anat acumulant en els nostres sistemes, tindran impacte en la vida del planeta durant els propers trenta anys o més. Ens hem d'adaptar al canvi climàtic, mitigar-lo i revertir-lo. Per la seva banda, l'educació sobre el canvi climàtic s'ha d'alinear amb aquests tres objectius.

La signatura de l'Acord de París del 2015 sobre el canvi climàtic va constituir un compromís mundial històric per tal de treballar en estabilitzar i reduir la producció mundial de gasos d'efecte hivernacle, com el CO₂ i el metà, que s'ha anat expandint des dels inicis de l'era industrial. Els governs del món es van comprometre a treballar plegats per garantir que el planeta no s'escalfi més de 2 °C per sobre dels nivells preindustrials (i preferiblement no més d'1,5 °C). No obstant això, malgrat els compromisos per reduir l'ús de combustibles fòssils, les emissions continuen augmentant. L'informe del 2021 del Grup Intergovernamental sobre el Canvi Climàtic demostra que la velocitat de l'escalfament de la Terra és, fins i tot, superior a la prevista fa uns anys. A escala mundial hem demostrat que no som capaços d'estabilitzar la producció de gasos d'efecte hivernacle, i encara menys reduir-la dràsticament. Per tot arreu podem observar l'impacte d'aquesta inacció, molt sovint devastador: calorades extremes, sequeres més freqüents i prolongades, inundacions, incendis i una extinció d'espècies accelerada que s'està convertint en la norma. I, malgrat les constants advertències, encara hi ha moltíssima gent que no entén les conseqüències d'activitats humanes com ara la indústria extractiva i la combustió de carboni per satisfer la voracitat del món modern. Les activitats humanes han precipitat canvis climàtics que també han provocat la mort

de la meitat dels esculls coral·lins tropicals del planeta, 10 bilions de tones de gel que s'han fos i l'acidificació en augment dels oceans. Temps enrere encara podíem pensar que teníem de coll fins al 2050 per assolir el nivell zero de carboni amb emissions netes i així prevenir alguns dels pitjors efectes del canvi climàtic; però les investigacions més recents ens diuen el termini s'acabarà molt abans. El que passi en els propers anys, tan sols un nanosegon en la història de la Terra, ens pot abocar a un malson, el pitjor: viure amb un clima cada cop més inestable i perillós; o bé, si revertim la tendència, ens pot deixar amb un clima canviant, però d'una manera menys radical i, en tot cas, seguir sent relativament acollidor per als humans.

Sí, la situació és urgent i, cada cop més, tothom n'està al cas: famílies, empreses, llocs de culte i escoles, arreu del món. És ben comprensible que infants i joves hagin estat protagonistes d'algunes de les crides a l'acció més contundents, i que hagin retret amb duresa l'actitud de tots aquells que neguen la precarietat del moment que vivim i la necessitat de prendre mesures correctives significatives. En les consultes que han servit de base a aquest informe, es fa evident un alt nivell de preocupació pel canvi climàtic i la devastació del medi ambient en els grups de discussió fets amb els joves i per als joves, així com en les enquestes juvenils.

Hem excedit els límits del planeta

L'escalfament de l'atmosfera i els oceans de la Terra es produeix en paral·lel a l'explotació dels recursos que porta el planeta al límit. Així, tenim que la població mundial humana s'ha triplicat entre els anys 1950 i 2020: ha passat de 2.500 milions de persones a gairebé 8.000 milions, com a resultat de l'augment de les taxes de natalitat en paral·lel al de l'esperança de vida. L'esperança de vida mitjana a la Terra és el doble l'any 2020 que el 1920, un progrés notable que és conseqüència de les grans fites socials i científiques assolides durant aquest període. I, és clar, aquesta explosió demogràfica ha anat acompanyada d'un augment de la necessitat de recursos. Avui dia, la població mundial continua creixent, tot i que a un ritme més lent que en els últims segles: segons les projeccions actuals, la població mundial creixerà fins als 9.700 milions de persones l'any 2050 i, més endavant, probablement s'estabilitzarà al voltant dels 11.000 milions l'any 2100.

Aquest creixement, associat a una ràpida acceleració del consum i de l'activitat industrial, representa una gran demanda de recursos i sovint provoca estrès ambiental. Des de l'any 1950, el consum d'aigua per part de la humanitat s'ha duplicat, la producció i el consum d'aliments han augmentat dues vegades i mitja i el consum de fusta s'ha triplicat. Es calcula que l'any 2050, la demanda d'aliments augmentarà un 35 %; la d'aigua, entre un 20 i un 30 %; i la d'energia, un 50 %.

Hem superat amb escreix els límits del planeta en termes de producció material, consum i residus.

Hem superat amb escreix els límits del planeta en termes de producció material, de consum i de residus. Segons algunes estimacions, la petjada ecològica actual dels éssers humans necessita 1,6 vegades el planeta només per abastir-nos i absorbir els nostres residus. Això vol dir que, amb l'augment del nostre consum de recursos, ara el planeta triga un any i vuit mesos a regenerar l'ús que en fem en només un any. Si no canviem de rumb, l'any 2050 utilitzarem els recursos a un ritme

quatre vegades superior al de reposició i, per tant, deixarem a les generacions futures un planeta greument esgotat.

La contaminació, un subproducte del nostre consum i explotació dels recursos, s'ha convertit ràpidament en la principal causa ambiental de malalties i morts; es calcula que és la causa de 9 milions de morts prematures a l'any, moltes més que les que provoca la sida, la malària, la tuberculosi i la guerra juntes. I no només es tracta del problema de salut pública més greu del planeta, sinó que també s'ha relacionat amb les dificultats d'aprenentatge i les discapacitats. Ja només el fet d'anar i tornar dels centres escolars pot ser perillós per a la salut humana en molts contextos, a causa dels nivells perillosos de contaminació de l'aire. I un cop a l'escola, el panorama tampoc és gaire millor, ja que moltes institucions educatives no tenen filtres d'aire funcionals, no poden tractar adequadament les aigües residuals i no tenen aigua potable. També hi ha centres formatius que es troben en zones amb nivells perillosos de residus químics i altres formes de contaminació tòxica.

I encara que demà mateix aconseguíssim aturar completament les emissions i disposéssim de sistemes d'energia 100 % neta, ens hauríem d'enfrontar a les conseqüències ecològiques perjudicials d'activitats no sostenibles com la desforestació, la sobreexplotació de la pesca, l'agricultura industrial, la mineria i la producció de residus; a més, és clar, dels efectes adversos del canvi climàtic que ja formen part del nostre sistema. Les conseqüències que es deriven de tot plegat tot just ara es comencen a veure. La biosfera terrestre és un sistema integrat, que inclou humans i que pot suportar pressions importants, però com més posem a prova els ecosistemes dels quals depenem, més ens acostem als punts d'inflexió que poden provocar una crisi irreversible.

Els éssers humans en som responsables, però no tots en la mateixa mesura: els col·lectius amb més privilegis i les zones més riques del planeta consumeixen molts més recursos i cremen més carboni que la resta. Treballant plegats per canviar de rumb, hem de tenir present que la justícia social i la justícia ecològica han d'anar juntes. Hem de garantir que els qui tenen menys responsabilitat en la pressió a què estem sometent el planeta no n'hagin de pagar el preu d'una manera desproporcionada.

Els efectes del canvi climàtic en l'educació

Actualment el canvi climàtic i la desestabilització dels ecosistemes tenen un impacte directe i indirecte en l'educació. La intensificació dels fenòmens meteorològics extrems i els desastres naturals que en deriven poden dificultar –i, fins i tot, impedir– l'accés a l'educació. Els alumnes d'arreu, infants, joves i adults, es poden veure desplaçats a indrets allunyats d'instal·lacions educatives adequades. En molts casos, els centres escolars poden quedar destruïts o potser han de reutilitzar-se per oferir espais a altres tipus de serveis. I fins i tot en el cas que els centres escolars i universitaris continuïn en funcionament, la manca de professorat a causa dels desplaçaments forçats és una conseqüència habitual dels desastres naturals que tenen origen en el canvi climàtic.

L'augment de les temperatures presenta riscos específics per a l'educació. Nombrosos projectes de recerca han demostrat que la calor afecta negativament l'aprenentatge i la cognició; actualment,

la majoria de centres escolars i llars del món, no disposen d'equipament, arquitectura i tecnologies adequats per reduir significativament les temperatures i garantir l'adaptació al clima. Això és vàlid tant per als països amb calor extrema com per a d'altres, molts d'ells rics, que només experimenten periòdicament pics de temperatura excepcionals. Les projeccions més recents mostren que, si no es redueix radicalment la producció de gasos d'efecte hivernacle, és molt probable que, l'any 2070, fins a un terç de la població mundial visqui en condicions que es consideren inadequades per als éssers humans. De fet, ara mateix molts alumnes d'arreu del món reben periòdicament instruccions de no anar als centres escolars i quedar-se a casa a causa de la calor i altres fenòmens meteorològics extrems que, molt probablement, encara augmentaran d'abast, d'intensitat i de freqüència.

Més enllà de l'impacte directe del canvi climàtic i la contaminació en alumnes, professorat i comunitats escolars, ja es detecta un impacte indirecte en els mitjans de subsistència i el benestar. La probabilitat cada cop més gran de mancances d'aliments, la propagació de malalties i l'exacerbació de la precarietat econòmica representen nous reptes per garantir el dret a l'educació. També en aquests àmbits, sabem que els efectes són desiguals.

Segons les dades que tenim a disposició, el canvi climàtic augmenta la desigualtat de gènere, especialment entre els col·lectius més pobres i marginats i els que depenen de l'agricultura de subsistència. Quan els recursos són escassos, tendeixen a distribuir-se de manera desigual; i quan les dones i les noies es veuen desplaçades pels efectes del canvi climàtic, el risc de caure en la pobresa és molt més gran. Les seves possibilitats de tornar i refer la vida, fins i tot mitjançant l'educació, són inferiors a les dels seus semblants masculins. El canvi climàtic també pot augmentar l'emigració d'homes, i aleshores la càrrega de la supervivència familiar recau encara més sobre les dones. En certs contextos, concertar el matrimoni precoç de les nenes és una de les poques opcions per a les famílies per mantenir-se, i amb això es posa fi a les perspectives educatives futures de les noies. Al mateix temps, les dones juguen un paper important com a agents de canvi per a la justícia climàtica –com a mares, docents, treballadores, membres i líders de la comunitat– i sovint són al capdavant de les pràctiques d'adaptació i atenuació.

Les dones indígenes posseeixen un saber que contribueix a atenuar el canvi climàtic i a adaptar-s'hi; part d'aquest saber és en l'àmbit de la gestió forestal sostenible, el cultiu i la cerca d'aigua, la biodiversitat, la resistència dels cultius i la conservació i selecció de llavors, però sovint no es fa cas de les seves contribucions.

Moltes vegades passa que els més afectats pel canvi climàtic estan poc representats en els debats públics, tant a escala mundial com dins dels seus països i localitats. A part d'aquesta constatació, també els principals actors en l'àmbit de l'educació, és a dir, alumnes, professorat i famílies, sovint són els grans absents dels debats sobre el canvi climàtic i els seus efectes en l'educació. És vital que aquests actors tinguin un paper protagonista en decidir com ha de respondre l'educació davant de tots aquests reptes. I, encara més, la necessitat d'adoptar un enfocament participatiu no només s'ha de cenyir a les polítiques i la planificació educatives, sinó que també cal aplicar-la a la recerca i la producció de coneixement sobre les transformacions que l'acció humana provoca en el planeta i en l'educació.

Actualment s'observa una correlació entre el nivell educatiu i de titulació i les pràctiques no sostenibles. Així, els països i les poblacions amb un grau més alt d'educació del món són els que més acceleren el canvi climàtic. Per tant, si esperem que l'educació ens guiï en el camí cap a la pau, la justícia i els drets humans, també hem de començar a exigir-li que obri camins envers la sostenibilitat i reforci les actituds que ens hi duren. No podem parar de treballar més i més en aquest sentit. Si estar educat significa viure de manera insostenible, potser el que hem de fer es reconsiderar què ha de fer l'educació i què significa «estar educat».

Motius per a l'esperança

Durant massa temps, també l'educació s'ha fonamentat en un paradigma de modernització centrat en el creixement econòmic. Però ja hi ha indicis que estem avançant cap a una nova educació d'orientació ecològica, arrelada en una comprensió del món que pot reequilibrar la nostra manera de viure a la Terra i reconèixer la interdependència i els límits dels seus sistemes. A més, la celebració anual del Dia de la Terra cada abril s'ha convertit en una de les celebracions no religioses més grans de la història de la humanitat. I, d'altra banda, el moviment pel clima ha estimulat que els infants s'hi impliquin activament per tal de garantir que el seu punt de vista sobre el seu propi futur s'escolti i s'apliqui. Les seves accions són assajos que fan presagiar un futur diferent.

Necessitem enfocaments renovats i més efectius per ajudar els alumnes a desenvolupar les capacitats per adaptar-se al canvi climàtic i atenuar-lo.

A més de tot això, el desenvolupament sostenible esdevé cada cop més un objectiu primordial de l'educació i un principi organitzador dels currículums.

Per tant, no podem descartar un 2050 en el qual ja s'hagi produït una transformació radical en la consciència ecològica i en la manera de viure dels éssers humans en equilibri amb la Terra.

Si bé ja fa dècades que es reconeix la importància de l'educació ambiental i, a més, apareix en moltes declaracions polítiques dels governs, teoria i pràctica semblen desconnectades, cadascuna pel seu camí, i els resultats són encara més desiguals.

Les investigacions sobre l'efectivitat de l'educació per al canvi climàtic ens mostren que en gran part només se centra en ensenyaments científics, sense tenir en compte tota l'amplitud de competències necessàries per implicar els alumnes en una acció eficaç. Necessitem enfocaments renovats i més efectius per ajudar-los a desenvolupar les capacitats per adaptar-se al canvi climàtic i atenuar-lo. Així mateix, les estratègies haurien de basar-se en els coneixements existents sobre com afavorir un aprenentatge més profund i en el desenvolupament de competències cíviques, i tenir també presents les investigacions recents sobre el desenvolupament de competències per viure i treballar.

L'entorn digital: un factor de connexió i de divisió

El moment històric que vivim es distingeix per una acceleració de la transformació tecnològica de les nostres societats, caracteritzada per la revolució digital en curs i avenços en biotecnologies i neurociència. Les innovacions tecnològiques han remodelat la nostra manera de viure i d'aprendre i, de ben segur, seguiran fent-ho.

Les tecnologies, les eines i les plataformes digitals es poden orientar cap a donar suport als drets humans, millorar les capacitats humanes i facilitar l'acció col·lectiva envers la pau, la justícia i la sostenibilitat. Per tot plegat, l'alfabetització digital i l'accés als entorns digitals són un dret bàsic del segle XXI: sense, cada cop és més difícil participar en la vida cívica i econòmica. Una de les doloroses constatacions de la pandèmia mundial és que l'alumnat amb connexió a internet i competències digitals ha pogut continuar l'aprenentatge a distància quan els centres escolars han hagut de tancar (i beneficiar-se d'altres informacions vitals en temps real), mentre que aquells que no disposaven d'aquest accés i competències s'han perdut aquest aprenentatge a distància i, és clar, també els beneficis que aporta l'aprenentatge presencial. Com a resultat d'aquesta bretxa digital, les desigualtats en oportunitats i resultats educatius entre països, i també a l'interior de les seves fronteres, han augmentat. Per tant, la prioritat és omplir-la i considerar l'alfabetització digital, tant per a l'alumnat com per al professorat, una de les formes de cultura essencials del segle XXI.

Ara bé, l'ús de la tecnologia per avançar en les capacitats humanes per fer el món més inclusiu i sostenible ha de ser conscient i dirigit. No és cap novetat que la tecnologia té la capacitat de subvertir els nostres drets i limitar, o fins i tot disminuir, les nostres capacitats. Adoptar precipitadament nous avenços com a solucions miraculoses ben poc sovint ha tingut èxit. El que ha donat més bons resultats han estat els avenços progressius, una cultura que fomenti l'experimentació tecnològica, reconeixent-ne els riscos, i comprendre que, de solucions simples i universals, no n'hi ha.

L'entorn digital, és a dir, tot el que s'ha convertit en seqüències numèriques per a la transmissió, l'emmagatzematge i l'anàlisi informàtica, és omnipresent en grans àrees de l'activitat humana. Com a forma d'infraestructura (un element d'enllaç), l'entorn digital és un gran ajut per «connectar-nos» els uns amb els altres. Ara bé, la bretxa digital és encara persistent, tant pel que fa a l'accés a internet com a les aptituds i competències necessàries per aprofitar la tecnologia en benefici propi i col·lectiu.

Però hi ha contradiccions inherents a la digitalització i a les tecnologies digitals. Les seves lògiques són diverses: algunes tenen un gran potencial emancipador; altres presenten grans impactes i riscos. En aquest sentit, la «revolució digital» no és diferent d'altres grans mutacions tecnològiques com la revolució agrícola i la industrial: els grans guanys col·lectius venen amb un augment preocupant de la desigualtat i l'exclusió. El repte és, per tant, gestionar aquests efectes contraris a partir de concebre un desenvolupament tecnològic que garanteixi els drets humans i la igualtat d'oportunitats.

La tecnologia no és neutra: pot definir les accions i la presa de decisions de manera que divideixin i remodelin el món, així com la comprensió que en tenim i l'acció humana.

Algunes característiques de la tecnologia digital poden suposar amenaces importants per a la diversitat del coneixement, la inclusió cultural, la transparència i la llibertat intel·lectual, així com d'altres poden facilitar l'intercanvi de coneixement i informació. Actualment, els algoritmes, l'imperialisme de les grans plataformes i els models de gestió de les infraestructures digitals constitueixen grans dificultats per mantenir l'educació com a bé comú arreu del món. Les qüestions que se'n deriven són al centre del debat contemporani sobre l'educació, molt especialment sobre la digitalització de l'educació i la possible aparició de nous models d'escolarització híbrids o exclusivament virtuals.

Ja fa uns decennis que el món de l'educació sembla que estigui atrapat en un embull de relacions variades, provisionals i emergents amb les tecnologies digitals: els ordinadors són d'ús habitual a moltes aules i llars d'arreu del món; els telèfons mòbils s'utilitzen cada cop més en entorns educatius diversos i tenen un paper especialment important en els entorns més pobres, en particular, a l'Àfrica subsahariana, on els ordinadors personals són menys disponibles; internet, el correu electrònic, les dades mòbils, la transmissió de vídeo i àudio i una sèrie d'eines sofisticades de col·laboració i aprenentatge, han generat oportunitats i possibilitats educatives immenses i estimulants.

Aquestes transformacions en curs tenen un impacte important en el dret a l'educació, així com en els drets culturals relacionats amb la llengua, el patrimoni i les aspiracions, i també en els drets a la informació, a l'accés a les dades i al coneixement i a la participació democràtica. Els principis bàsics de la dignitat humana, molt especialment el dret a la vida privada i el dret a perseguir els objectius propis de cadascú, s'han de tenir en compte quan examinem les transformacions que ha comportat la digitalització.

Els avenços en les tecnologies de la informació i la comunicació continuen transformant el que es valora de l'aprenentatge, les modalitats de l'aprenentatge i com s'organitzen els sistemes educatius. Les tecnologies digitals han reduït moltíssim els costos de recollida i tractament de la informació, i han facilitat que més persones puguin participar en aquests processos. Els projectes de ciència oberta i ciutadana són exemples excel·lents de com la tecnologia digital pot ajudar a ampliar el volum d'informació recollida i analitzada i el nombre i la diversitat de persones implicades en aquest treball. La producció, la difusió i l'ús de dades i coneixement, així com el fet de saber que les dades poden sorgir de processos digitalitzats, han canviat la manera d'avançar de la ciència, de desenvolupar-se l'expertesa especialitzada, i com la informació i el coneixement estan i no estan disponibles per als públics d'arreu del món. Al mateix temps, la facilitat de recollida i anàlisi de les dades per ordinador ha eclipsat ràpidament altres formes alternatives de raonament i creació de sentit, amb conseqüències com la prioritat dels conjunts de dades numèriques per sobre d'altres tipus de dades, inclosa l'experiència personal i altres tipus d'informació que, si bé són pertinents, poden ser més difícils de quantificar.

A mesura que ens acostumem a un món on hi ha més informació textual i gràfica disponible a l'instant en un telèfon mòbil de butxaca que en la suma de les més grans biblioteques creades al llarg de mil·lennis, l'educació ja no s'ha de limitar a la difusió i la transmissió del coneixement, sinó que ha de garantir que el coneixement empoderi els alumnes i que en facin un ús responsable. Un dels principals reptes educatius és dotar la gent d'eines per donar sentit a la immensitat de mars d'informació que es troben a només quatre clics o pulsacions de teclat.

El coneixement digital i les seves exclusions

Les tecnologies digitals reflecteixen una forma de coneixement específic i dominant, propi de l'Occident postrenaixentista, que ha marginat gran part del coneixement autòcton d'arreu del món. El saber sobre el temps i la navegació de pescadors, mariners i aventurers ha estat marginat per astrònoms, climatòlegs i meteoròlegs ben equipats amb tecnologia i amb les dades que en deriven. Així mateix, el saber de pagesos, caçadors, recol·lectors i pastors, sovint transmès entre generacions al llarg dels segles, ha estat marginat per l'expertesa tècnica i la tecnologia emprada per agrònoms, enginyers forestals, conservadors professionals, empreses farmacèutiques i nutricionistes. Aquest deixar de banda i abandonar formes de saber no tecnològic ha privat la humanitat d'un ampli i divers arxiu de coneixements sobre l'ésser humà, sobre la natura, sobre el medi ambient i sobre la cosmologia. I d'aquí ve que educadores i educadors poden fer molt per reconèixer, recuperar i restaurar aquests sabers que constitueixen l'ADN de la diversitat cultural de la humanitat. Per la seva banda, la ciència de la pedagogia s'ha convertit en una competència experta que sovint ha rebutjat o ha tractat amb recel els coneixements informals, autòctons i de difícil accés.

Una de les formes de saber més preuades és la del fet social, i també està amenaçada pel triomf del món digital. I és que, malgrat alguns dels seus punts forts, com ara compartir, connectar i relacionar, bona part del coneixement digital orientat als beneficis es basa en l'aïllament de l'individu (usuari, comprador o observador) i fàcilment pot afavorir la soledat, l'egoisme i el narcisisme. I precisament perquè l'alfabetització digital, els dispositius, les plataformes i l'ample de banda estan distribuïts de manera molt desigual, tant entre països com dins dels mateixos països, hi ha un menyspreu per aquells que valoren i depenen de les formes de saber autòcton, de baixa tecnologia, efímeres i no mercantilitzades.

En part, l'anomenada *bretxa digital* existeix perquè, per definició, el món digital no té en compte tot el que és fora del seu àmbit i s'escapa a les seves tècniques de mesura, emmagatzematge i anàlisi. De fet, en aquest sentit potser seria més precís parlar d'«imperialisme de les plataformes». La solució no és una digitalització inclusiva simplista, el que cal és un compromís públic més complex i elaborat a favor de solucions en què el món digital es pugui organitzar per donar suport al bé comú, juntament amb una revalorització de tot allò que queda fora de la seva esfera.

Tots plegats hem de donar suport i promoure aptituds per poder fer front als aspectes negatius del món digital que es podrien generalitzar cada cop més a mesura que ens acostem a l'any 2050, especialment pel que fa a les definicions del coneixement quantitatives, algorítmiques i «solucionistes» (és a dir, les que consideren que tot té solució mitjançant la tecnologia). Ara bé, plantar cara a aquestes tendències no vol dir oposar-se a la digitalització.

Les xifres sense un relat, la connectivitat sense inclusió cultural, la informació sense empoderament i la tecnologia digital en l'educació sense propòsits clars, no són mesures desitjables.

En l'era de la COVID-19 hem vist que les tecnologies digitals són essencials per a la salut i l'educació públiques, ja que s'han convertit en una eina indispensable per a l'educació a distància, per al rastreig d'infeccions i contactes, per a la vacunació i per disposar d'informació fiable sobre l'evolució del virus i la malaltia. No obstant això, les xifres sense un relat, la connectivitat sense inclusió cultural, la informació sense empoderament i la tecnologia digital en l'educació sense propòsits clars, no són mesures desitjables per al desenvolupament humà ni tampoc el promouen.

Malgrat l'optimisme que acompanya el discurs imperant sobre la revolució digital, també en podem treure una conclusió més aviat negativa, si considerem que ha fracassat a l'hora d'aprofitar les oportunitats profundament transformadores que presenten aquestes noves tecnologies. Les plataformes digitals, tal com ara se'n fa ús, responen bàsicament a objectius comercials de gran abast. D'entrada, els seus creadors exclouen habitualment els col·lectius més desfavorits, com ara el de les dones i els de les minories lingüístiques, ètniques i racials, així com les persones amb discapacitat, de manera que perpetuen tots aquells prejudicis i informacions enganyoses que no representen la humanitat en el seu conjunt. Un trist destí per a l'enorme capacitat transformadora de les tecnologies digitals de què disposem actualment. I no hauria de ser així, perquè poden fer molt més. Poden empoderar i connectar les persones que no entren en els motlles comercials establerts per a tothom i als quals estem habituats.

Per tal de crear un entorn digital més flexible caldrà desconnectar-ne les infraestructures subjacents dels models de negoci i de les tendències reguladores i autoritàries que ara posen pals a les rodes del desenvolupament positiu i del bé comú potencial que se'n pot derivar.

Hackejar els aprenents humans

El desenvolupament de la biotecnologia i la neurociència tenen el potencial de desencadenar l'enginyeria dels éssers humans de maneres que abans eren inconcebibles. La governança ètica i els debats sobre aquesta qüestió en l'esfera pública són cada cop més urgents per garantir que els desenvolupaments tecnològics que afecten el patrimoni genètic humà i la neuroquímica donin suport a un futur sostenible, just i pacífic.

Els nous avenços en neurociència ja permeten als investigadors examinar directament com funciona el cervell humà, en lloc d'inferir la funció cerebral a partir del comportament. Tanmateix, la majoria del mètodes d'enregistrament cerebral contemporanis es basen en entorns altament controlats i allunyats dels contextos i interaccions educatius de la vida real. Avui dia hi ha un gran interès científic per identificar les zones del cervell que s'activen durant diferents activitats d'aprenentatge (com ara la comprensió del llenguatge o el raonament matemàtic). Tanmateix, fins ara, aquesta recerca revela molt poc sobre com dissenyar l'ensenyament i requerirà una investigació translacional addicional.

No obstant això, es van aplegant coneixements valuosos gràcies a l'estudi del cervell com un òrgan biològic en condicions més o menys òptimes per a l'aprenentatge. La importància de la salut del cervell com a component de la salut física del cos reforça les interdependències entre

l'aprenentatge i el benestar humà global, i concreta encara més els vincles entre el dret a l'educació i altres drets, com ara el dret a la salut.

Hi ha cada vegada més proves que confirmen la neuroplasticitat del cervell humà, és a dir, que el cervell canvia físicament al llarg de la vida humana. Els primers anys són, per descomptat, un període de formació crucial, però ara sabem que els nostres cervells són capaços d'aprendre i «recablejar-se» considerablement a qualsevol edat i que determinades substàncies químiques poden tenir-hi una funció important, per exemple, per permetre als pacients superar un traumatisme. Aquests coneixements poden tenir implicacions per a l'educació i l'aprenentatge dels adults.

Els primers anys són, per descomptat, un període de formació crucial, però ara sabem que els nostres cervells són capaços d'aprendre i «recablejar-se» considerablement a qualsevol edat.

La neuroplasticitat també té conseqüències importants per a l'adaptació humana al canvi ambiental i tecnològic. Tal com defensa l'informe que teniu a les mans, les persones de totes les edats, i no només els infants, es veuran obligades cada cop més a aprendre a conviure amb un planeta malmès. La neuroplasticitat també entra en joc a mesura que cada cop més persones arreu del món llegeixen en pantalla. En aquest sentit, es va manifestant una preocupació important en relació amb la facilitat de distracció, la dificultat de mantenir una atenció prolongada i l'augment dels modes de lectura en *skimming*, és a dir, la lectura saltada o en diagonal. El que sabem ara de com es reelabora el cervell per millorar les habilitats per dur a terme les tasques que se li presenten ens fa pensar que la lectura lineal associada al text imprès és una tasca neurològica extremadament complexa. De fet, els investigadors que han estudiat la transició en múltiples cultures humanes de l'oral a l'escrit han destacat la importància cultural i biològica d'aquesta pràctica per a la humanitat. En certa mesura, els éssers humans ens hem estat «reprogramant» durant força temps. Per tant, hi ha qui afirma, i amb raó, que amb el temps ens adaptarem a les noves tecnologies de lectura. Ara bé, pensant en els futurs de l'educació, no hem de plantejar la qüestió en termes de lectura digital o bé impresa, sinó que cal pensar en un esforç per produir múltiples alfabetitzacions, de manera que els alumnes es trobin en situacions de lectura lineal i tabular. El format imprès i el digital s'han de veure com a complementaris del text i tots dos essencials.

La direcció adequada d'aquesta nova evolució de la neurociència i la biotecnologia dependrà de les dades obertes, la ciència oberta i una comprensió ampliada del dret a l'educació per incloure els drets a la connectivitat, a les dades, a la informació i a la protecció de la privacitat.

El retrocés democràtic i l'augment de la polarització

El pensament crític, la innovació i l'acompliment dels objectius individuals i compartits prosperen en entorns democràtics participatius on es respecten els drets humans. Però, al llarg de l'última dècada, el món ha presenciat un retrocés significatiu en la governança democràtica i un augment del sentiment populista exclouent basat en la identitat. Aquest sentiment neix a partir del

descontentament dels qui s'han quedat enrere en el nou ordre mundial globalitzat; un ordre que ha vist murs que cauen, fronteres que desapareixien i l'expansió sense precedents en la història contemporània de la circulació de persones, béns i idees. També han alimentat aquest sentiment les migracions i desplaçaments de població com a conseqüència dels conflictes armats, de les dificultats econòmiques i de la pressió del canvi climàtic.

Les organitzacions que estudien l'estat de la democràcia arreu del món i en fan un seguiment han descrit els efectes d'aquests canvis de diferents maneres. La revista *The Economist* parla d'una transició de democràcies *plenes* a democràcies *imperfectes*; Freedom House hi veu el pas d'uns sistemes polítics *lliures* a d'altres de *parcialment lliures*; mentre que V-Dem descriu transicions de *democràcies electorals* a *autocràcies electorals*. Deixant de banda que el nom no fa la cosa, en general es coincideix en el fet que la democràcia avui dia sembla més fràgil que en el passat recent.

El trencament del diàleg cívic i l'augment de les vulneracions de la llibertat d'expressió tenen conseqüències molt greus per a l'educació.

Els factors que hi intervenen van de l'ascens de líders populistes i el creixement del "nativisme", que es manifesta com a nacionalisme, fins al poder de les xarxes socials, amb la seva capacitat en temps real per difondre *fake news*, és a dir, les informacions intencionadament enganyoses, manipular dades i microdirigir missatges per tal d'influir en el comportament social. També hi tenen molt a veure l'arrogància de les elits i una creixent ansietat general sobre el lloc de cadascú de nosaltres al món i davant d'un futur cada cop més incert.

El món sembla cada cop més dividit i polaritzat, amb moltes institucions democràtiques assetjades. I els qui les desafien son tant els qui senten que la democràcia no ha complert les seves promeses com els qui consideren que ja ha anat massa lluny. Els ideals supremacistes i els xovinismes prenen força, en detriment de les identitats plurals i del diàleg i la comprensió. Els governs autoritaris que juguen amb la por, els prejudicis i la discriminació, menystenen els drets cívics, socials, humans i ambientals.

El trencament del diàleg cívic i l'augment de les vulneracions de la llibertat d'expressió tenen conseqüències molt greus per a una educació arrelada en els drets humans, l'esperit cívic i la participació ciutadana a escala local, nacional i mundial.

Al mateix temps, però, veiem que la mobilització ciutadana i l'activisme són cada cop més forts en molts àmbits. Aquests contramoviments, que mostren una certa resiliència en la societat i apunten cap a nous futurs per a una vida política democràtica i participativa, van de l'ecologisme, sovint liderat pels joves, fins a lluites ciutadanes contra règims que priven les minories dels drets humans fonamentals. Arreu del món, aquestes mobilitzacions clamen pel restabliment dels drets democràtics i el respecte de l'estat de dret. Parlem de moviments contra el racisme com Black Lives Matter, el #metoo, que lluita contra l'assetjament i la violència de gènere, així com les crides a descolonitzar els currículums i les institucions educatives.

Les preocupacions d'aquests moviments han de tenir-se en compte en els futurs currículums, perquè l'educació pot tenir un paper essencial en el foment d'una ciutadania democràtica sòlida, d'espais deliberatius, de processos participatius, de pràctiques col·laboratives, relacions de cura i futurs compartits.

La crisi sanitària mundial provocada per la pandèmia de la COVID-19 ha donat impuls a bona part d'aquesta participació i activisme cívics i els ha fet més necessaris que mai. Així, veiem un despertar de la solidaritat en nombrosos exemples de comunitats que es donen suport, i de tants governs que s'han adonat que la salut pública i altres emergències no es poden resoldre sense l'ajuda de la societat en general, mitjançant la responsabilitat de tots plegats i el cuidar-nos els uns als altres. Sí, s'han redescobert els lligams socials que ens uneixen.

Però també és cert que, en paral·lel a aquests canvis, la pandèmia ha agreujat el retrocés democràtic: hem vist l'expansió dels poders executius, l'augment de l'ús de les tecnologies de vigilància, les restriccions a les reunions públiques i a la llibertat de moviments, el desplegament d'exèrcits en zones civils i les interrupcions dels calendaris electorals, entre altres efectes. Siguin quines siguin les justificacions per garantir la salut pública, hem de tenir present que el que passa en condicions d'emergència pública diu molt de la governança democràtica.

Les trajectòries imprevisibles d'aquestes transformacions polítiques seran amb nosaltres almenys durant unes dècades i tindran moltes repercussions per a l'educació: d'una banda, conformaran les agendes educatives; de l'altra, l'evolució en matèria d'educació, currículums i model pedagògic, conformaran les transformacions polítiques arreu del món.

Ens trobem en un punt d'inflexió; el gran públic es mira la vida política d'una altra manera, amb menys paciència i, en part, esperonat pels ritmes de les xarxes socials. Quan som incapaços d'escoltar-nos, la vida pública queda en ben poca cosa. Hem de practicar i reforçar l'empatia i el respecte pels altres –i en això, l'educació hi té molt a dir–, i al mateix temps fomentar les aptituds dels alumnes en matèria de ciutadania activa i de participació democràtica.

El futur incert del treball

La pregunta és: com donarà suport l'educació del futur a les persones, les comunitats i les societats per aconseguir feines que donin sentit a les seves vides i els proporcionin benestar econòmic?

Per pensar-hi, tenim un punt de partida molt valuós en les recomanacions de l'informe de l'any 2019 de la Comissió Mundial sobre el Futur del Treball de l'OIT, que insten a garantir un futur del treball centrat en l'ésser humà. Aquest text situa les persones i la feina que fan al centre de la política econòmica i social i de la pràctica empresarial.

I és que, avui dia, l'atur segueix a uns nivells inacceptables, i milers de milions de persones treballen en feines precàries en l'economia informal. Més de 300 milions de treballadors amb feina remunerada encara viuen en la pobresa extrema, i milions d'homes, dones i infants es troben atrapats en situacions d'esclavitud moderna. Encara hi ha molta feina per fer en l'àmbit de la seguretat i l'assetjament laboral, i a la major part de regions del món hi segueix havent una gran bretxa de gènere pel que fa a la participació en el mercat laboral i a la compensació econòmica entre homes i dones.

Les taxes de població activa han anat disminuint progressivament a gairebé totes les regions del món i en tots els nivells de renda des del 1990, especialment la dels joves (15-24 anys), que s'ha reduït del 50 % de l'any 1990 a menys del 33 % d'avui. En part, aquesta disminució es pot atribuir a la millora, durant els últims trenta anys, dels nivells d'educació en l'àmbit de secundària i dels estudis superiors; ara bé, actualment un de cada cinc joves no té ni feina ni està cursant estudis o formació i un de cada quatre joves està en situació de subocupació.

També s'enquisten desigualtats importants en la participació i les oportunitats en el mercat laboral en funció del gènere. Durant les últimes dècades, la participació femenina en el mercat laboral ha augmentat de manera constant i ha anat reduint la bretxa de gènere; però aquest procés tenia un punt de partida tan baix que les disparitats segueixen sent profundes. L'any 2019, la taxa de població activa entre les dones era inferior al 50 %, mentre que en el cas dels homes era propera al 75 %. En el cas de les dones, la presència en el mercat laboral està directament relacionada amb el nivell d'educació: la millora del nivell de vida pot fer que les dones abandonin voluntàriament el mercat de treball, tot i que els estudis indiquen les feines que se'ls ofereixen són de menys qualitat. D'altra banda, la feina no remunerada i familiar són obstacles persistents perquè puguin augmentar les taxes de participació femenina en el mercat laboral assalariat.

Un dels indicadors de la gran disparitat de gènere que encara existeix és la persistència de la segregació ocupacional entre homes i dones. En general, el que formalment es considera «feina» i el que es mesura com a «productivitat» fa invisible una gran part de les feines, incloses les que són essencials per a la nostra societat però que sovint estan feminitzades i que normalment es duen a terme a la llar. En són alguns exemples la cria dels fills, la cura dels malalts i persones en general, la neteja, la cuina i el suport físic i emocional als altres. I quan aquest tipus de feines es formalitzen, sovint són menys remunerades i tenen un estatus inferior.

Per tot plegat, millorar la qualitat del treball i ampliar el ventall de possibilitats i la llibertat dels individus per assolir la seguretat econòmica de la manera que desitgin continuarà sent un repte mundial en el futur, sobretot a curt termini, a causa de les alteracions i retrocessos que ha representat la pandèmia de la COVID-19. Aquesta crisi mundial ha alterat el món del treball i encara se n'estan estudiant els efectes, però ja hi ha un cert consens en el fet que tindrà conseqüències adverses a llarg termini: la pèrdua de llocs de treball i la reducció d'hores han afectat milions de persones arreu, i les estimacions actuals de l'OIT són que podrien haver desaparegut fins a 150 milions de llocs de treball.

La COVID-19 ha estat un greu revés que ha afectat tots els intents de reduir la bretxa de gènere i corregir els danys que provoca la profunda desigualtat a escala mundial.

La COVID-19 ha estat un greu revés que ha afectat tots els intents de reduir la bretxa de gènere i corregir els danys que provoca la profunda desigualtat a escala mundial. De cop, semblava que el canvi al teletreball podria tenir un efecte positiu per a les dones treballadores, però la realitat ha estat que s'ha produït exactament el contrari. A totes les regions i a la majoria de països, independentment dels nivells de renda, la destrucció de llocs de treball ha afectat molt més les dones que els homes.

El futur del món del treball no es presenta especialment engrescador. Es preveu que els avenços tecnològics, com ara la IA (Intel·ligència Artificial), l'automatització i la robòtica, creïn nous llocs de treball, però que també en destrueixin molts altres; i, com sovint passa, els qui perdran la feina en aquest procés probablement seran els menys preparats per adaptar-se a les noves oportunitats.

També s'espera que l'ecologització de les nostres economies creï milions de llocs de treball a mesura que adoptem pràctiques sostenibles i tecnologies netes. Però en aquest mateix procés desapareixeran molts altres llocs de treball a mesura que els països redueixin les seves indústries basades en el consum intensiu de recursos i emissores de carboni. L'economia de plataformes podria recrear les pràctiques laborals del segle XIX i fer que les futures generacions treballin «a jornal digital». De fet, no sembla gaire probable que les competències desenvolupades avui responguin a les exigències dels llocs de treball de demà i, per tant, moltes quedaran obsoletes. Aquests canvis exigiran moltes transformacions als sistemes d'educació i formació per tal d'augmentar el suport a les persones que es veuran directament afectades per les transicions del mercat laboral.

Educació, desenvolupament de competències i transició de l'escola a la feina

Tots aquests reptes recurrents i els contratemps recents tenen afectacions en el món de l'educació i la formació. Els centres escolars i altres institucions educatives tenen un paper important per preparar i donar suport a les persones perquè assoleixin el benestar econòmic en condicions de llibertat i dignitat. L'educació pot conduir a l'èxit i la realització de les persones tant en l'economia formal, en l'economia informal o en el treball domèstic, la cura de persones i altres formes de treball. Ara bé, sempre esperem que l'educació intervingui a l'hora de facilitar la igualtat d'oportunitats econòmiques i permetre que les persones puguin exercir feines i professions en les quals trobin sentit.

Al mateix temps, però, l'educació no pot compensar les mancances en altres àmbits que han provocat i provoquen que la qualitat de l'ocupació baixi i l'atur es generalitzi. L'educació pot ajudar a crear llocs de treball de qualitat, però qui té més capacitat per fer-ho són les polítiques macroeconòmiques, industrial i d'ocupació, sobretot a curt termini. De fet, el nivell d'estudis i l'atur juvenil de vegades augmenten al mateix temps: la subocupació, és a dir, la impossibilitat de trobar una feina que s'ajusti a les aspiracions, competències i capacitats de les persones, és un problema mundial persistent i que augmenta, fins i tot entre els graduats universitaris de molts dels països més rics del món. Aquesta manca d'adequació entre l'oferta i la demanda és un perill: els sociòlegs alerten que una població amb un nivell alt d'instrucció i sense la possibilitat d'aplicar els seus coneixements i competències en una feina digna, cau en el desencís i el malestar que, de vegades, poden conduir a conflictes polítics i civils.

La manca d'adequació entre les competències obtingudes amb l'educació i les necessàries en el món laboral no s'han de menystenir. L'aprenentatge ha de ser pertinent per al món laboral i, en acabar els estudis, els joves necessiten molt de suport per integrar-se en els mercats laborals i poder fer contribucions a les seves comunitats i societats segons el seu potencial. Per tant, els representants de l'economia productiva i de la societat s'han d'integrar millor en l'educació secundària i superior per garantir que els alumnes es puguin iniciar amb garanties en el món laboral i en les diferents opcions laborals. Les institucions educatives no només han d'oferir assessorament

professional, sinó que han de donar suport als educadors mitjançant oportunitats d'aprenentatge al llarg de la vida laboral per així garantir que es mantinguin al dia dels canvis en la seva professió i en el món laboral. L'oferta d'educació i formació tècnica i professional (EFTP), ja sigui a través de l'educació secundària o superior, hauria d'integrar oportunitats d'aprenentatge basat en entorns professionals, per tal de proporcionar a l'alumnat una experiència del món real i, al mateix temps, millorar la qualitat i la pertinència de l'educació i la formació. També és important que els itineraris d'aprenentatge permetin accedir a propostes de formació professional sense tancar futures oportunitats d'aprenentatge.

L'educació ha de tenir una orientació que permeti a les persones crear benestar social i econòmic a llarg termini, per a elles mateixes, per a les seves famílies i per a les seves comunitats.

L'educació per si sola no crea necessitat de mà d'obra i tampoc pot resoldre problemes d'atur estructural. La gran quantitat de reformes «de l'oferta» que han afectat l'EFTP i el desenvolupament de competències en els darrers anys no crearan, per elles mateixes, llocs de treball ni faran que creixi l'ocupació.

Però l'educació sí que pot preparar les persones perquè sàpiguen innovar, aplicar els coneixements adquirits, resoldre problemes i realitzar tasques

complexes. Especialment en els nivells superiors, l'escolarització produeix persones amb sofisticats coneixements i competències cognitives i que, a més, compten tenir l'oportunitat de poder-los posar en pràctica. Un enfocament de l'educació centrat únicament en el món del treball o en desenvolupar competències empresarials no és el que ens convé. L'educació ha de tenir una orientació que permeti a les persones crear benestar social i econòmic a llarg termini, per a elles mateixes, per a les seves famílies i per a les seves comunitats.

Un altre aspecte essencial de cara al futur del treball és aprendre a conviure bé amb la tecnologia. Una de les millors estratègies per preparar-nos per a les economies verdes i un futur neutre en carboni és garantir que les qualificacions, els programes i els currículums proposin «competències ecològiques», ja sigui per a ocupacions i sectors emergents com per als que estan en procés de transformació cap a la descarbonització. Un altre pas important serà ecologitzar totalment els entorns d'aprenentatge. Promoure entre l'alumnat que emprengui aquest camí mitjançant la creació de sistemes educatius neutres en carboni és una estratègia que promet molt per preparar-los per a feines amb sentit en economies verdes.

El futur en transformació de les titulacions

Les titulacions són a la intersecció entre l'àmbit de l'educació i el del mercat laboral. Un paper clau dels centres escolars i universitaris i dels programes d'EFTP és certificar unes determinades habilitats, competències i coneixements. Cada vegada hi ha més consciència del dret fonamental de les persones que la seva formació es validi i es reconegui, fins i tot en entorns educatius no formals i informals.

En aquest àmbit, però, les qualificacions no són l'únic que compta; per més importants que siguin els resultats, no hem de perdre de vista els processos socials i les interaccions que són el nucli central de l'educació. Les qualificacions només són «monedes de canvi» de les capacitats, generals i laborals, de les persones, gràcies, sobretot, a la confiança de la societat en les activitats i finalitats educatives.

A mesura que els canvis de carrera i d'ocupació es fan més habituals i fluidos, cal explorar més i millor la manera de permetre que les persones puguin passar d'una professió a una altra de relacionada. Els governs, els educadors, els ocupadors i el públic en general hauran de treballar cada cop més conjuntament per identificar els tipus d'ocupació i de professió que les societats demanaran i desenvoluparan. Els sistemes que controlen i analitzen els canvis en el mercat laboral i les necessitats de qualificació canviant de les ocupacions i les professions són cada cop més sofisticats, i els sistemes d'educació i formació han d'utilitzar millor aquesta informació per ajustar els seus programes i oferir opcions d'aprenentatge pertinents per al món laboral. Les institucions educatives han de mirar més a l'exterior i adoptar un enfocament progressiu en matèria de qualificacions, currículum i programes.

La transformació estructural dels mercats laborals

En paral·lel als canvis que es produeixen en l'entorn tecnològic i en l'ambiental, un conjunt variat de factors econòmics estructurals estan remodelant els mercats laborals. Podem observar, per exemple, l'augment de l'economia *gig* ("de feinetes"), la dels autònoms i la dels contractistes, en un futur molt probable, veurem com creix la importància de l'economia informal per a milers de milions de persones arreu del món. Aquests nous models d'ocupació afegiran més pressió encara a la creixent demanda de requalificació i perfeccionament dels treballadors existents. Els sistemes d'educació i formació haurien de continuar millorant les opcions d'aprenentatge més flexibles, de manera que les institucions i els programes siguin accessibles a un nombre més gran d'alumnes capaços d'aprendre el que necessitin, on ho necessitin i quan ho necessitin.

L'evolució demogràfica també és un factor clau en el futur del treball i és probable que tingui un impacte considerable el 2050. El creixement ràpid de la població jove en algunes regions augmentarà l'atur juvenil i les pressions migratòries, mentre que en altres regions s'enfrontaran a l'envel·liment de la població i a una pressió addicional sobre la seguretat social i altres sistemes d'atenció.

Actualment, la comunitat internacional utilitza un indicador anomenat «índex de dependència global» que compara la població total amb la població d'entre 15 i 64 anys, que se suposa que és la productiva econòmicament i, per tant, la que proporciona els mitjans per subvenir a les necessitats dels més joves i de la gent gran. L'any 2050, s'espera que els índex de dependència global augmentin bruscament a Europa i Amèrica del Nord i més moderadament a l'Àsia, l'Amèrica Llatina i el Carib, la qual cosa significa que grups més petits de treballadors proveiran grups més grans de no treballadors (principalment jubilats). Mentrestant, es preveu que l'índex de dependència global de l'Àfrica disminueixi, ja que la meitat de la població de la regió tindrà menys de 25 anys.

Aquests canvis demogràfics, és a dir, el creixement conjugat de la proporció de persones més joves i gent gran, tenen conseqüències notables per al món laboral i per als sistemes educatius i de formació. També cal afegir-hi les tendències actuals a ampliar les oportunitats de l'EFTP i l'educació d'adults i a dinamitzar l'aprenentatge al llarg de tota la vida. A més, és possible que augmenti la longevitat humana i amb això, almenys per a alguns, pot ser que augmenti el nombre d'anys de treball necessaris en la vida de les persones. Si la gent gran es pot mantenir activa i compromesa, enriquiran la societat i l'economia amb les seves competències i experiència. A més, facilitar als joves que desenvolupin tot el seu potencial i accedeixin a les oportunitats emergents els convertirà en agents de canvi de demà. Tot plegat significa que cal invertir en les capacitats de les persones, permetre'ls adquirir competències, reconduir i millorar les que ja tenen i donar-los suport en les diferents transicions a què s'enfrontaran al llarg de la vida.

I totes aquestes transformacions arribaran acompanyades de canvis en la demanda educativa.

Quin tipus d'educació necessitaria la gent per viure sense tenir una feina en l'economia formal?

Algunes d'aquestes noves demandes es podran modelar (com ara la necessitat d'ampliar les aules de primària i contractar més mestres en algunes regions), però n'hi haurà que no, per la complexitat dels factors en joc i les derives imprevisibles de possibles transformacions. Per això, les institucions educatives i de formació han d'estrènyer els vincles amb les seves comunitats locals i esdevenir-ne pilars. Treballar en estreta col·laboració amb altres institucions locals permetrà que els centres educatius entenguin millor les necessitats d'aprenentatge de les seves

comunitats i hi puguin donar una resposta també millor.

Quines seran les feines més valorades en el futur?

A mesura que avancem cap al 2050, es va dibuixant un possible escenari que representaria una ruptura sense precedents en la història de la humanitat: un món sense feina. Sí, a causa dels avenços tecnològics, els llocs de treball en l'economia formal podrien desaparèixer, independentment de les competències més o menys avançades dels treballadors. Aleshores, quina funció tindria l'educació en una societat on només una petita minoria de persones tenen feines regulades? Quin tipus d'educació necessitaria la gent per viure sense tenir una feina en l'economia formal?

Al llarg de l'evolució, les societats humanes han anat en la línia de donar valor al treball individual, malgrat que, des de fa mil·lennis, sempre hi ha hagut present el somni d'una edat daurada en què l'ésser humà quedaria alliberat de l'ardu treball. Avui, en canvi, el problema sembla menys el fet de gestionar un temps d'oci sense precedents que el fantasma de l'atur massiu que plana tant en països rics com ho ha fet durant dècades als països pobres. S'han de repensar moltes coses. Com es podria canalitzar de la millor manera possible l'impuls productiu i creatiu dels éssers humans en la direcció d'altres fites socials i personals?

Afortunadament, algunes de les millors propostes davant d'aquesta contingència van en la mateixa línia dels esforços educatius actuals per crear llocs de treball dignes. Les moltes incerteses al voltant

del futur del treball i del planeta ens fan pensar que el que cal és donar prioritat a la capacitat dels alumnes per donar sentit a la vida.

De fet, potser el que hauríem de fer és repensar a fons què significa produir valor. En el moment de pensar en el futur del treball i l'educació hem de triar entre dos enfocaments: seguir com fins ara, és a dir, crear-nos expectatives, de vegades desmesurades, de vegades misèrrimes, sobre què pot fer l'educació; o bé tocar de peus a terra i centrar-nos en què pot fer bé de debò l'educació.

En el futur, a què donem valor i com hi donem valor és una cosa que pot canviar radicalment del que fins ara hem vist al llarg de la història de la humanitat amb les economies de subsistència, les agrícoles, les industrials i les postindustrials.

L'economia formal no és l'única que ens proporciona la seguretat econòmica: també cal tenir en compte les tasques d'atenció a la llar i la família, el proveir de recursos d'interès comú i les infraestructures (tant materials com normatives) que proporcionen els governs. Tot i que molts dels nostres enfocaments compartimentats tradicionals i els nostres interessos creats desdibuixen aquesta tesi, cap al 2050 podríem arribar a una perspectiva més àmplia per entendre què és el que promou la seguretat econòmica.

L'educació dona suport a la creació de benestar econòmic a llarg termini per a les persones, les seves famílies i les seves comunitats quan adopta un punt de vista més ampli que va més enllà del món del treball regulat i assalariat. Per tot plegat, el nou contracte social per als futurs de l'educació ha d'incorporar la flexibilitat davant el futur incert del món laboral.

Part II

Renovació de l'educació

L'any 1921, educadors d'arreu del món es van reunir a Calais, França, per celebrar el primer congrés de la Lliga Internacional per a la Nova Educació (Ligue internationale pour l'Éducation Nouvelle o New Education Fellowship). Van formar un grup que va continuar treballant durant dues dècades i va contribuir a la creació de la UNESCO i a establir el seu mandat educatiu. Ja en la primera reunió van anunciar l'arribada d'«una nova educació per a una nova era».

L'objectiu de l'informe que teniu a les mans és ben bé igual d'ambiciós; tanmateix, no és una crida a començar de zero. És clar que necessitem nous models pedagògics, una nova mirada als currículums, un nou pacte amb el professorat, una nova visió de l'escola i una nova apreciació del temps i l'espai destinats a l'educació. Però no per això hem de renegar del que ja tenim. Es tracta d'analitzar les millors tradicions pedagògiques i educatives, renovar aquest patrimoni i afegir-hi nous elements prometedors que ens ajudin a connectar el futur de la humanitat amb el del planeta.

Al segle passat, i més enrere encara, la societat i les famílies tenien l'esperança que l'escolarització obligatòria portaria l'educació als seus fills, i a tot arreu es van fer escoles molt similars. Malgrat que tenien característiques pròpies segons la regió i la cultura, el model que es va estendre i es va imposar arreu del món és, en essència, el mateix i per això ha acabat esmussant la diversitat d'experiències educatives que havien marcat èpoques anteriors. El contracte social per a l'educació establert als segles *xix* i *xx* es va traduir en cinc principis pel que fa a l'organització de l'aprenentatge. Primer, el model pedagògic consistia en lliçons magistrals dins una estructura de classes i aules que, malgrat esdevenir-se en un entorn d'aprenentatge compartit, prioritzaven la realització individual. Segon, el currículum s'estructurava en assignatures independents les unes de les altres. Tercer, l'ensenyament era el producte de la pràctica solitària i la competència professional d'un sol docent que orquestrava un aprenentatge efectiu, normalment dins d'una disciplina concreta. Quart, les escoles s'organitzaven

d'acord amb un model amb considerables similituds arquitectòniques, organitzatives i de procediments independentment de l'entorn en què es trobessin. I cinquè, l'ensenyament s'organitzava en grups d'alumnes per edats, tenia lloc en institucions especialitzades situades a una certa distància de les famílies i comunitats, i acabava quan es creia que l'alumnat ja estava preparat per a la vida adulta.

El nou contracte social per a l'educació ha de reafirmar la idea que l'educació és un projecte comú, un compromís social compartit, un dels drets humans fonamentals i una de les responsabilitats més importants dels estats i els ciutadans. A més, un dels papers fonamentals de l'educació és formar ciutadans que promoguin els drets humans, per la qual cosa s'ha de fomentar en l'alumnat la capacitat de pensar i actuar de manera autònoma i ètica. Es a dir, se li ha de donar eines per col·laborar amb els altres i desenvolupar la seva capacitat d'acció, la responsabilitat, l'empatia, el pensament crític i creatiu, juntament amb una àmplia gamma d'habilitats socials i emocionals. Per portar l'educació per aquest ambiciós camí s'han d'establir noves maneres d'organitzar l'aprenentatge. L'educació és cabdal per ajudar els pobles a aconseguir la pau entre éssers humans i amb la Terra. En aquesta segona part de l'informe proposem maneres d'establir un nou contracte social que promogui el dret a l'educació i n'enforteixi la funció de bé comú i projecte col·lectiu que augmenta la nostra capacitat humana de tenir cura dels altres i cooperar.

Els principis rectors del diàleg i l'acció proposats en els propers cinc capítols sorgeixen de la consulta mundial realitzada per la Comissió durant els últims dos anys, que ha atorgat una consideració especial a les contribucions dels joves. També beuen d'una base de coneixement científic ben establerta en educació, construïda durant dècades d'investigació i reflexió, tant en la comunitat acadèmica com en la professional.

Que els principis rectors recollits aquí arribin a les aules és a les vostres mans. L'alumnat, la ciutadania, els docents i els progenitors tenen el potencial i la possibilitat de treballar localment i connectar-se amb altres persones, tan properes com llunyanes, per transformar les pràctiques, les institucions i els sistemes educatius quotidians. Al capdavant, són aquests nombrosos i petits actes de col·laboració els que transformaran el futur. El que pretén la Comissió és ampliar el debat amb idees i principis que contribueixin a la transformació. L'elaboració d'aquest informe ha estat una tasca col·laborativa. Portar-lo a la pràctica també ho ha de ser.

Capítol 3

Pedagogies cooperatives i solidàries

La veritable educació ha d'implicar els propòsits i l'energia d'aquells a qui s'educa. Per garantir-ho, el professorat ha d'establir relacions de confiança i d'atenció. És així com alumnat i docents poden construir els objectius educatius de manera cooperativa.

Nel Noddings, *Philosophy of Education* ('Filosofia de l'educació')

El model pedagògic del nou contracte social per a l'educació ha de basar-se en la cooperació i la solidaritat i ha de fomentar la capacitat de l'alumnat i els docents de treballar conjuntament per transformar el món.

Per reimaginar el futur junts ens calen mesures que fomentin la cooperació i la solidaritat. Ens hem de preguntar «per a què» volem aprendre i «què» volem aprendre per saber «com» hem d'aprendre. Un compromís fonamental amb ensenyar i amb la promoció dels drets humans significa que hem de respectar els drets de les persones que aprenen. Hem de crear ocasions per poder aprendre de tothom i valorar tothom, malgrat les diferències, ja siguin de gènere, religió, raça, identitat sexual, classe social, discapacitat, nacionalitat, etc. Respectar la dignitat de les persones passa per ensenyar-les a pensar per elles mateixes, enlloc de dir-los què han de pensar o com han de fer-ho. Per aconseguir-ho, hem de donar la possibilitat a l'alumnat de descobrir què l'atreu i quin tipus de vida vol portar. Al mateix temps, hem de construir col·lectivament un món on poder viure aquestes vides, i això passa per generar capacitats que millorin el món.

Les pedagogies de la cooperació i la solidaritat s'han de basar en principis compartits de no discriminació, respecte per la diversitat i justícia reparadora, i han d'emmarcar-se en una ètica de la cura i de la reciprocitat. Per definició, demanen plantejar els problemes de manera participativa i col·laborativa, i aposten per un aprenentatge interdisciplinari, intergeneracional i intercultural. Són models pedagògics que es nodreixen del patrimoni comú del coneixement i alhora hi contribueixen. Sabent que la vida sempre ens procura ocasions per aprendre, són vàlids per a totes les edats i per a tots els nivells d'aprenentatge.

L'aprenentatge actiu reconeix la importància de desenvolupar coneixements conceptuals i procedimentals, així com la necessitat d'implicar-se cognitivament i emocionalment per cultivar el coneixement, poder traduir-lo en acció i tenir la disposició a actuar. Les pràctiques pedagògiques es basen en un procés de generació d'experiències, reflexió i estudi, que cal replantejar contínuament a la llum de les exigències del present i del futur. Els motors de l'aprenentatge són l'autenticitat (entendre la relació del que s'aprèn amb el món en què habitem) i la pertinència (entendre la relació del que aprenem amb els nostres valors). L'aprenentatge basat en projectes i problemes ofereix moltes possibilitats de ser un aprenentatge autèntic i pertinent que aprofita el nostre interès intrínsec per conèixer i comprendre.

La primera meitat d'aquest capítol recull els diferents models pedagògics cooperatius i solidaris, com ara els models col·laboratius, els interdisciplinaris i els basats en problemes; són uns models que valoren i fomenten la diversitat, que conviden l'alumnat a desfer-se dels prejudicis i les divisions, que guareixen les ferides de la injustícia i que fan servir els mètodes d'avaluació amb finalitats pedagògiques. Són models vàlids en tots els entorns, inclosos els no formals i els informals, com ara museus, biblioteques, campaments d'estiu i centres cívics, entre d'altres. Més endavant, el capítol examina l'aplicació dels models pedagògics a les necessitats i possibilitats úniques que ofereix l'educació formal en cada etapa de la vida: fonamentant bé la primera infància i col·laborant durant tota l'etapa, alliberant les capacitats úniques dels adolescents i joves i renovant la missió de l'educació superior. El capítol conclou amb els principis rectors per al diàleg i l'acció d'interès per al 2050, en particular per als educadors, gestors i planificadors de sistemes educatius, que són: crear

vincles més profunds amb el món en general, fomentar la col·laboració, construir bases ètiques, desenvolupar l'empatia i utilitzar les avaluacions per donar suport a l'aprenentatge.

Reimaginem les aproximacions pedagògiques

Tot model pedagògic parteix d'una relació: tant aprenents com docents es transformen durant l'experiència didàctica a mesura que aprenen els uns dels altres. El que defineix l'experiència didàctica és la tensió productiva que es crea simultàniament entre la transformació individual i la col·lectiva, ja que la nostra vida interior influeix en l'entorn i al mateix temps es veu profundament afectada per aquest entorn.

El triangle pedagògic clàssic el formen l'alumne, el mestre i el coneixement. L'ensenyament i l'aprenentatge es nodreixen del patrimoni comú del coneixement i alhora hi contribueixen. Dit d'una altra manera, en el marc de la relació pedagògica, l'educació ens connecta amb el patrimoni comú del coneixement acumulat per la humanitat i alhora ens ofereix la possibilitat d'enriquir-lo..

En l'actualitat, el triangle s'ha de plantejar dins d'un món més ampli. Necessitem models pedagògics que ens ajudin a aprendre «en» el món i «amb» el món, i a millorar-lo. Aquests models demanen que tinguem present la dignitat de les persones, la gran fita que representa el dret a la consciència i la llibertat de pensament, i que ens desempalleguem de l'excepcionalitat humana i l'individualisme possessiu. Els models s'han de basar en l'ètica de la reciprocitat i la cura i reconèixer les interdependències entre individus, col·lectius i espècies. Han d'ajudar-nos a comprendre la importància del que tenim en comú i la interdependència sistèmica dels éssers humans entre ells i amb el planeta.

Docents i alumnes
junts han de formar
una comunitat de
cercadors i generadors de
coneixement.

Docents i alumnes han de formar una comunitat de cercadors i generadors de coneixement que es nodreixin del patrimoni comú del coneixement i alhora contribueixin a enriquir-lo. Per a això cal pensar què tenim i què es pot fer i reconèixer que tant docents com alumnes tenen dret a considerar-se capaços de generar coneixement amb els altres.

Darrere de tota pedagogia hi ha qüestions de significat i finalitat. Quines accions i interaccions proposen els docents als alumnes i amb quina finalitat? Quin sentit dona l'alumnat a l'esforç que fa per aprendre?

Les experiències didàctiques transformadores permeten establir un diàleg amb els companys de classe, els iguals i els membres de la comunitat. Els docents exerceixen l'art, la ciència i l'ofici de la docència quan donen als alumnes la possibilitat d'explorar, crear i interactuar amb allò que coneixen i allò que desconeixen, i alimenten la curiositat i l'interès. Els apartats següents presenten metodologies prometedores per traduir el nou contracte social per a l'educació en experiències didàctiques.

Aprententatge basat en problemes col·laboratiu i interdisciplinari

El futur és incert, els alumnes hauran de fer front a problemes nous amb eines noves. És per això que els currículums i els models pedagògics han d'ensenyar-los a reconèixer que el món canvia i a reforçar la seva capacitat per identificar i resoldre problemes. L'aprenentatge basat en problemes fa participar l'alumnat en projectes, iniciatives i activitats que requereixen recerca i col·laboració. Els alumnes, enfrontats a unes metes i uns objectius clars, han de transcendir els límits de les disciplines per trobar solucions viables i imaginatives. Aquesta manera d'aprendre posarà les bases de la seva experiència personal, els ajudarà a veure que el món canvia, a generar coneixement, a discernir i a desenvolupar la seva capacitat de llegir i expressar-se.

L'Agenda 2030 per al desenvolupament sostenible reconeix que l'alumnat ha de poder considerar una àmplia gamma d'enfocaments convergents als problemes als quals s'enfronten. L'objectiu de desenvolupament sostenible (ODS) 4.7, en particular, estableix que els alumnes són ciutadans del món que necessiten coneixements i competències per construir futurs sostenibles en un planeta cada cop més interdependent. Si mirem al 2050 i més enllà, fomentar aquestes capacitats és encara més important. Els ODS mateixos ofereixen un marc que permet estructurar l'aprenentatge interdisciplinari basat en problemes i projectes, que ajuda l'alumnat a desenvolupar les capacitats per avançar en tot el ventall d'objectius.

Per centrar-se en problemes i projectes compartits cal prioritzar l'estudi, la indagació i la co-construcció: els coneixements i les capacitats d'un individu augmenten en col·laborar amb els altres, la qual cosa demostra que el poder d'acció és comú, de la mateixa manera que ho és el coneixement pel seu caràcter divers i la seva dimensió reticular. Així mateix, els plantejaments per projectes i per problemes no redueixen la necessitat d'adquirir coneixements, sinó que els situen en un conjunt viu de dinàmiques i aplicacions.

Moltes de les formes d'educació més gratificants tenen lloc en entorns enriquits per un flux constant d'idees, més enllà dels límits habituals de les assignatures. De la mateixa manera que els problemes i els enigmes del planeta no se circumscriuen als límits de les fronteres disciplinàries, els models pedagògics han de recollir la interdisciplinarietat. Com que un problema pot tenir moltes solucions, cal seleccionar models pedagògics que també conreen els valors i els principis d'interdependència i solidaritat. L'aprenentatge servei en una participació comunitària desdibuixa els murs que separen l'aula de la comunitat, qüestiona les idees preconcebudes de l'alumnat i el remet a sistemes, processos i vivències que van més enllà de la seva pròpia experiència. Per aconseguir-ho, és fonamental que l'alumnat es dediqui a aquestes activitats amb humilitat, sense paternalismes, especialment cap a persones que passin per dificultats materials. L'aprenentatge servei no s'ha de reservar als més privilegiats; tots els aprenents poden contribuir a un procés dialògic per aportar benestar a la comunitat. Aquest tipus d'aprenentatge pot convertir la solidaritat en el principi inspirador de l'aprenentatge basat en problemes, en lloc d'aportar solucions a curt termini o interessades.

Atresorar i mantenir la diversitat i el pluralisme

Repensar el futur junts és imaginar una societat on la diversitat i el pluralisme s'enforteixen i enriqueixen la humanitat. Necessitem una educació que ens permeti anar més enllà de l'espai que ja habitem i que ens acompanyi cap al que és desconegut.

Una pedagogia de la solidaritat s'ha de fonamentar en una educació inclusiva i intercultural, que passi per damunt de totes les formes de discriminació i segregació, que inclogui els infants i joves amb necessitats educatives especials i aquells que són discriminats per motius de raça, identitat de gènere, classe social, discapacitat, religió o nacionalitat. El dret a la inclusió, basat en la diversitat de cadascú, és un dels més essencials de tots els drets humans. El model pedagògic triat hauria d'acollir els alumnes a la comunitat educativa i ajudar-los a desenvolupar les capacitats necessàries per ser inclusius i apreciar la dignitat dels altres. Un model pedagògic que no sigui inclusiu debilita l'estatus de bé comú de l'educació i soscava la possibilitat de viure en un món en què es garanteixin la dignitat i els drets humans de tothom.

L'aprenentatge en si ha de valorar la diversitat, la diferència i el pluralisme com a punt de partida i permetre l'alumnat enfrontar-se directament al fanatisme i a la discriminació. Cap persona o moviment pot tenir solucions per a tots els reptes, complexos i polièdrics, als quals s'enfronta el planeta. Els models pedagògics solidaris també han de reconèixer i corregir les exclusions sistemàtiques i les omissions imposades pel racisme, el sexisme, el colonialisme i els règims autoritaris arreu del món. Sense valorar les diferents cultures i epistemologies, les diferents maneres de viure i veure el món, és impossible construir una pedagogia de la solidaritat. Una pedagogia de la solidaritat mobilitza aquestes diferències en temps real.

Els models pedagògics solidaris també han de reconèixer i corregir les exclusions sistemàtiques i les omissions imposades pel racisme, el sexisme, el colonialisme i els règims autoritaris arreu del món.

La creixent mobilitat dels éssers humans arreu del món, ja sigui per elecció o per obligació, ha creat noves realitats pedagògiques que porten la diversitat cultural i racial del món a les aules i als entorns educatius. Els docents treballen en nous entorns amb alumnes que aporten històries educatives, llengües i cultures diverses. Un mètode pedagògic basat en el respecte, la inclusió, la pertinença, la construcció de la pau i la transformació dels conflictes ha d'anar més enllà del simple reconeixement i la tolerància a la diferència. Cal que ajudi l'alumnat a seure i treballar junts. Una de les millors preparacions per a la incertesa del futur és una educació que permeti els joves entendre i relacionar el seu passat amb el present i el futur, així com analitzar les desigualtats que marquen les seves experiències i enfrontar-se a l'exclusió i la marginació.

En un món ric en societats multiculturals i multiètniques, més enllà de donar valor a la diversitat, l'educació hauria de promoure la ciutadania intercultural. És a dir, l'educació hauria de fomentar les habilitats, els valors i les condicions necessàries perquè es produeixi un diàleg horitzontal i democràtic entre els diversos grups, sistemes de coneixement i pràctiques. Per aconseguir una ciutadania intercultural, abans cal afirmar la pròpia identitat cultural, ja que, per respectar els altres, abans cal saber qui ets. L'educació intercultural no s'ha d'utilitzar com a eina per assimilar minories

culturals, pobles indígenes o altres grups marginats a la societat dominant, sinó per promoure relacions de poder més equilibrades i democràtiques dins de les nostres societats. Necessitem models pedagògics que generin intercanvis de coneixements, pràctiques i solucions mútuament enriquidors, basats en la complementarietat, la reciprocitat i el respecte.

És a través de les nostres diferències que ens eduquem mútuament i a través dels contextos compartits que el que aprenem adquireix sentit. És important distingir la «diferenciació pedagògica», que atén les diferències dins d'un espai comú, de l'aprenentatge hiperpersonalitzat definit per la intel·ligència artificial, que descontextualitza i allunya els aprenents dels espais i les relacions públiques i col·lectives. Les nostres diferències s'han de sintetitzar en una major comprensió mútua.

El model pedagògic sempre es desenvolupa en un espai i un temps emergents, intrínsecament heterogenis i sempre en construcció. Hi pot haver dos exemplars idèntics del mateix llibre, però no hi ha dues maneres idèntiques de llegir-lo. Hi pot haver dues unitats curriculars o dos plans didàctics idèntics, però no hi ha dues maneres d'ensenyar idèntiques. Per això cal prudència davant de determinades tecnologies educatives que s'estan imposant a la «indústria mundial de l'educació». Davant la creixent presència de sistemes automatitzats que usen intel·ligència artificial, que prometen oferir un ensenyament, un aprenentatge i una avaluació llestos per consumir, necessitem aportar humanitat a l'altre costat de la balança. Si fem aquestes tècniques educatives, hem de ser molt conscients de les limitacions que tenen que, a més, comporten el risc de reforçar les estructures de poder existents i els problemes que marginen aquells que aprenen de manera diferent als altres. Hem de centrar els nostres esforços en practicar l'empatia, l'ètica, la solidaritat, la co-construcció i la justícia, que cal ensenyar i aprendre amb paciència, ja que no hi ha dreceres tecnològiques per arribar-hi. Són actes profundament humans que només els éssers humans són capaços de dur a terme.

Aprendre a desaprendre les divisions

Els models pedagògics cooperatius i solidaris no s'han de limitar a acceptar i comprometre's a mantenir la diversitat. Han de permetre acabar amb els prejudicis, els estereotips i la divisió. De fet, el coneixement no és un «producte acabat» i envasat per ser transmès. L'educació pot explicar com el coneixement s'ha constituït històricament i s'ha construït dialògicament, i no només promoure'n la transmissió.

Els recursos culturals són una part fonamental de la nostra relació amb el coneixement.

Els recursos culturals són una part fonamental de la nostra relació amb el coneixement. La política educativa cada cop està més orientada a abordar les desigualtats de gènere, raça, ètnia, religió, residència, nacionalitat, documentació, discapacitat, identitat sexual o classe social d'origen. Tanmateix, es presta menys atenció al fet que se silencii i exclougui de l'educació i el patrimoni comú la memòria col·lectiva, les aspiracions, les tradicions culturals i els coneixements indígenes. Aprendre a examinar amb esperit crític els coneixements dominants és fonamental per als mètodes pedagògics solidaris. Hem d'aprendre a desaprendre.

Trobar-se, explorar les realitats desconegudes d'uns i altres i qüestionar el coneixement establert pot ser difícil, fins i tot perillós. D'aquí ve que tots els entorns educatius haurien de ser llocs segurs, refugis on els aprenents poden experimentar, anar més enllà, fracassar i crear. El mètode pedagògic ha d'estimular la imaginació i el pensament creatiu, ha de promoure la llibertat intel·lectual, que inclou el dret a equivocar-se i a aprendre dels errors. Els entorns que permeten aquest treball d'aprenentatge, de vegades desendregat, són crucials per desenvolupar una veritable comprensió, empatia i marc ètic, així com per apreciar diferències en la comprensió i els punts de vista. Els educadors haurien de treballar per crear entorns que permetin que l'alumnat sigui vulnerable i no tingui por de ser jutjat quan desenvolupa noves idees i s'enfronta a coneixements difícils.

Aprendre a curar les ferides de la injustícia

El coneixement està íntimament relacionat amb els sentiments perquè la intel·ligència humana està directament connectada a la consciència i l'afecte. En reconèixer aquesta interconnexió, s'obre un camp immens de possibilitats educatives. Podem contrarestar qualsevol visió única i monocultural i valorar un conjunt de maneres diferents de conèixer i sentir, altres formes de viure, epistemologies diferents. La descolonització del mètode pedagògic es pot assolir mitjançant relacions constructives i horitzontals entre supòsits i perspectives epistemològiques.

També preveiem la importància de l'educació per assolir una justícia i solidaritat reparadores. La solidaritat sempre ha estat vital per construir una societat cohesionada, i recentment s'ha convertit en un objectiu pedagògic important, tant en l'aprenentatge formal com en el menys formal. Els models pedagògics solidaris han ajudat a transcendir els règims opressors conscienciant de la necessitat d'acció col·lectiva. El treball educatiu pot centrar-se en una solidaritat expansiva que, mitjançant la simpatia, l'empatia i la compassió, creï possibilitats de curació. L'empatia, com a capacitat d'atendre els altres i de sentir amb ells, juntament amb l'ètica, és fonamental per a la justícia. Aprendre a curar injustícies passades ha de ser un component cabdal dels models pedagògics cooperatius i solidaris.

Reforçar l'avaluació amb valor pedagògic

Fonamentalment, l'avaluació és un procés natural de fer observacions empíriques sistemàtiques sobre el progrés i els reptes als quals s'enfronta l'alumnat en l'aprenentatge. Però quan es codifica, s'estandarditza i s'utilitza per classificar i agrupar els alumnes, cal anar amb molt de compte. Totes les decisions que es prenen per avaluar es basen en un conjunt de supòsits que han d'estar en harmonia amb els supòsits del currículum i el mètode pedagògic que se segueix.

Quan es tracta de les pedagogies cooperatives i solidàries, els educadors han d'identificar clarament objectius pedagògics que es poden mesurar, i també els que no. De fet, molts aprenentatges importants no es poden mesurar ni comptar. Ara bé, que un aprenentatge no es pugui quantificar no vol dir que no s'hi pugui observar un progrés significatiu. Per exemple, es pot observar empíricament que s'ha assolit un objectiu de cooperació quan un grup d'alumnes que participa en processos de negociació, resolució de conflictes i experimentació al llarg d'aquest procés

augmenta la capacitat per escoltar diferents punts de vista, fer i rebre crítiques constructives i oferir nombroses oportunitats perquè tothom contribueixi.

De teories de l'avaluació n'hi ha moltes i se'n seguirà parlant en les properes dècades. Els educadors i els responsables polítics han de tenir en compte que cada prova, avaluació o gradació deixa una petjada pedagògica en l'alumnat. Per tant, han de resistir la pressió per rebaixar l'edat en què se sotmet els alumnes a sistemes d'avaluació de l'aprenentatge a gran escala, perquè aquests sistemes limiten les opcions pedagògiques dels centres i del professorat, fomenten la competència i redueixen les possibilitats de cooperació i co-construcció. I si bé una mica de competitivitat pot encoratjar l'alumnat a assolir graus superiors d'excel·lència, tant individualment com col·lectivament, els educadors haurien de poder determinar quan es poden aprofitar les activitats competitives per assolir objectius pedagògics específics, sense cedir a pressions externes procedents de sistemes de referència sovint llunyans i desconeguts.

Poder mesurar i avaluar és important per entendre els efectes de l'educació, però els indicadors han de ser adequats, significatius i pensats amb cura. L'expansió mundial de la tutoria privada paral·lela a la reglada, l'anomenada «educació a l'ombra», és un bon exemple del fet que centrar-se en només algunes mesures del rendiment escolar (sovint la memòria a curt termini i les competències cognitives d'ordre inferior) va en detriment de preparar l'alumnat per assolir propòsits més rics a nivell individual i social. És evident que en el futur caldrà revertir la influència negativa que exerceix en l'educació la competència creixent i l'estretor de mires introduïdes per les avaluacions a gran escala.

Aprenentatge a totes les edats i a tot arreu

Els models pedagògics participatius i cooperatius són apropiats a tots els nivells educatius i en tots els entorns, tant els formals com els informals. L'aprenentatge pot esdevenir en qualsevol moment de la vida, encara que les possibilitats de col·laboració i co-construcció pedagògica varien segons les etapes del creixement i desenvolupament. En general i arreu del món, l'escolarització es divideix en educació infantil, primària, secundària i superior. Tot i que l'ésser humà gaudeix de múltiples intel·ligències i d'infinitat d'interessos i maneres d'aprendre, i encara que no ens desenvolupem linealment, hi ha maneres adequades de donar suport a l'aprenentatge i de personalitzar-lo, tot respectant les diferències entre aprenents. La noció comuna que l'educació passa per diferents fases parla d'un viatge, guiat per un propòsit, que ha d'estar a l'abast de tothom. En aquest capítol es dona una visió detallada dels dilemes pedagògics que sorgeixen en cada etapa del cicle de vida i de les possibilitats que ofereixen, fixant-nos en com ens poden ajudar els mètodes participatius i col·laboratius.

Posar els fonaments a la primera infància

Els infants tenen la capacitat de renovar el món amb la mirada. Pocs adults poden veure les coses amb la seva frescor. L'atracció que senten els més petits per les experiències alienes i la curiositat que mostren cap a un món desconegut i ple de possibilitats és un exemple per a tothom. El compromís amb el potencial d'aquest període d'obertura a tot el que és nou hauria de caracteritzar l'educació infantil i, de fet, tots els entorns educatius.

Oferir una educació infantil de qualitat ha de ser una prioritat per a totes les societats. Els primers anys són una època d'una enorme plasticitat cerebral i un desenvolupament essencial extraordinari a nivell físic, cognitiu, social i emocional. Una quantitat important de recerca pedagògica assenyalava que l'educació infantil és fonamental per a tot l'aprenentatge i prosperitat del futur.

Bona part de l'orientació pedagògica d'aquesta etapa ja està orientada cap a la cooperació i la interdependència. És una etapa en què s'hauria de posar èmfasi en crear vincles forts, explorar i jugar. És important recordar que les tasques precursors del desenvolupament no són necessàriament les capacitats i disposicions que es desenvoluparan posteriorment. Algunes de les millors recerques científiques han sorgit d'una simple fascinació infantil pels insectes. Un bon joc de rol pot ser la base més sòlida per a una posterior instrucció més sofisticada. Ja ho diuen els educadors: allò que fan els infants sembla un joc però sovint es tracta d'un afer molt seriós: miren d'entendre el món que els envolta i a ells mateixos.

El canvi climàtic i altres reptes mediambientals a què s'enfronta ara el planeta tenen conseqüències importants per a l'educació infantil. Si bé els mètodes pedagògics centrats en l'infant ja predominen en molts entorns, cal revisar-ne els enfocaments per tal que recullin la idea que, igual que tots els éssers humans, els més petits formen part d'un món que no és només humà. L'educació infantil té un paper important a l'hora de crear vincles entre els infants i el territori i els altres éssers vius. Per ajudar els nens a viure bé en els mons futurs, hem de donar suport als mètodes pedagògics de la primera infància orientats a fomentar l'esperit crític, respondre els reptes i crear noves possibilitats.

Les connexions entre casa i escola acostumen a ser molt fortes en aquesta etapa. Les famílies tenen un paper clau i necessiten suport per ajudar els infants a prosperar, a desenvolupar-se en els àmbits físic, socioemocional i cognitiu. Sabem que l'aprenentatge humà es produeix en contínua interacció amb l'entorn. Els entorns d'aprenentatge òptims proporcionen als bebès i als infants una àmplia estimulació en la seva llengua o llengües maternes. La lectura conjunta de llibres i l'ús d'un vocabulari ric en les interaccions quotidianes ajuden a desenvolupar la lectoescriptura, un component fonamental de l'educació. Els televisors, les tauletes i altres dispositius electrònics no són bons substituïts de les experiències socials interactives de qualitat que necessiten els infants. Els estats i les empreses han de reforçar els permisos parentals. Per als progenitors i les famílies, l'educació infantil està considerablement avançada sempre que les llars d'infants, les biblioteques, els museus, els centres cívics i els parcs estiguin ben finançats i rebin tracte de serveis públics essencials. El proverbi «cal tota una tribu per educar un infant» s'ha banalitzat per un excés d'ús, però això és així, en part, perquè transmet molt bé una idea que ens encaixa a molts: l'educació infantil és cosa de tots.

Malauradament, en moltes societats l'educació infantil no es considerada una responsabilitat pública com sí que ho és l'educació primària. No hi ha prou centres de preescolar o els que hi ha no són adequats i, sovint els educadors estan mal remunerats, com si l'únic que importés fos l'atenció física dels infants. En conseqüència, algunes de les desigualtats més importants es desenvolupen ja en la primera infància, perquè les famílies amb un nivell d'estudis superior i més recursos ofereixen als fills experiències educatives d'alta qualitat, del tipus que sovint no estan disponibles per a aquells que depenen de centres públics inadequats, infrafinançats i amb educadors mal pagats i menys preparats. Els estats han de finançar adequadament una educació infantil de qualitat que garanteixi l'aprenentatge, el creixement i el desenvolupament de tots els infants des que neixen.

Els tan arrelats prejudicis que divideixen les societats s'aprenen aviat, i més sovint per observació que no pas per instrucció directa. Per exemple, si els homes representen només el 2 % dels educadors infantils, els nois aprenen implícitament que tenir cura dels infants no és cosa seva. Si viuen en una societat en què es parla una llengua diferent de la que ells parlen a casa amb la família, els infants poden perdre el vincle amb els seus avantpassats i la seva manera de veure el món, que els connecta amb el patrimoni cultural ancestral a través de l'espai i el temps. En moltes societats on l'escola va ser utilitzada com a eina d'assimilació i repressió, s'ha hagut de fer una feina molt necessària per redirigir i tancar les institucions opressores. Per tant, s'han de prendre mesures per impedir que les futures iniciatives en educació infantil perpetuïn l'alienació cultural i els prejudicis. Els mètodes pedagògics usats en la primera infància han d'afirmar i enfortir la identitat cultural individual i col·lectiva així com promoure el diàleg intercultural basat en l'apreciació de la diversitat.

Educació col·laborativa per a tots els infants

Entre els anys 1990 i 2020, l'accés a l'educació primària es va universalitzar. Tot i així queda molta feina per fer en tots els àmbits de l'educació, que pot millorar fent un ús a fons dels models pedagògics col·laboratius i participatius.

Malauradament, a massa escoles i societats la curiositat natural de la primera infància es fomenta menys a mesura que els infants passen de curs: els ofereixen menys possibilitats de jugar, explorar, col·laborar i connectar. No es pot negar que és important posar en pràctica de manera individual els coneixements acabats d'adquirir en matèries artístiques i científiques, però dedicant massa temps al treball individual a primària es priva els infants d'oportunitats crucials per posar en pràctica la co-construcció, la cooperació i la resolució de problemes.

Tanmateix, cada cop hi ha més iniciatives pedagògiques col·laboratives i cooperatives, tant dins com fora de les escoles i les institucions educatives formals. En algunes regions, per exemple, s'han obert «escoles comunitàries»: una resposta creativa de les comunitats locals que explora noves possibilitats educatives, respon a les exigències locals i, al mateix temps, poua en reserves culturals profundes. En altres contextos, els programes educatius, sovint «no formals», que es vinculen amb les escoles reforcen les possibilitats d'oferir una educació col·laborativa i una comprensió cultural connectant amb els ancians locals, els líders de la comunitat i els qui mantenen el saber.

Alliberar el potencial dels adolescents i els joves

Els joves s'enfronten a realitats diferents segons allà on viuen. Alguns pateixen per accedir a l'educació i no se senten protegits contra la violència, la mutilació genital femenina i el matrimoni precoç; a més, aviat han de començar a contribuir a la subsistència familiar. Altres pateixen un aïllament social creixent, problemes de salut mental i crisis d'identitat o no troben un objectiu a la vida. Durant les últimes dècades, l'educació ha ajudat a atenuar, en certa mesura, les dificultats d'aquesta etapa de la vida fomentant les interaccions socials saludables, les relacions entre iguals i donant un sentit a la vida present i futura. En altres casos, però, l'educació ha agreujat les dificultats en augmentar la pressió acadèmica i l'alienació social dels joves.

Durant l'adolescència es produeixen nombrosos canvis neurològics i físics en un curt període de temps comparables només en nombre i abast als que es produeixen en els nadons. La capacitat intel·lectual dels adolescents creix significativament, però la societat on viuen pot tenir expectatives molt diferents sobre com i quan han d'assumir plenament les responsabilitats de l'edat adulta. L'educació pot oferir la possibilitat de fer les dues coses, plantejant-los reptes i, al mateix temps, oferint-los oportunitats per relacionar-se amb el món de manera significativa.

Sovint és en aquesta etapa de la vida que els joves refinen els seus interessos, donen via lliure al seu talent i descobreixen una vocació. D'aquí ve que els objectius pedagògics importants en aquesta etapa siguin fer de pont entre la teoria i la pràctica, entre una preparació aparentment interminable i una experiència significativa, així com inculcar uns valors fonamentals. Els joves, que sovint tenen un fort sentit de la justícia, prenen consciència de la hipocresia dels adults. En aquest sentit, els discursos que presenten els joves com a intrínsecament problemàtics, rebels o perillosos per a la societat són especialment perjudicials perquè limiten les oportunitats de comprensió i suport intergeneracional durant aquesta important però difícil transició. Pocs models d'educació secundària deixen l'espai necessari perquè els adolescents i els joves desenvolupin el seu enorme potencial.

De totes maneres, el futur prometedor que estem imaginant ja comença a apuntar. I és que els moviments i les organitzacions encapçalats per joves cada cop més encaren els problemes de manera diferent. Iniciatives com la vaga escolar pel clima, el Sunrise Movement i milers d'altres arreu del món intenten construir un futur diferent. A diversos països d'Amèrica Llatina i el sud d'Àsia, els sistemes pedagògics que posen al centre els joves rurals marginats –en lloc d'ampliar el model urbà– estan restablint un sentiment d'orgull per les pràctiques indígenes i ancestrals en els joves i els adolescents. Aquests i altres exemples demostren que l'educació pot ajudar els joves a crear un conjunt molt més ric de futurs pròspers i equitatius.

**I és que els moviments
i les organitzacions
encapçalats per joves
cada cop més encaren
els problemes de
manera diferent.**

Renovem la missió de l'educació superior

Educar és la missió central de la universitat, juntament amb produir i divulgar coneixement. Però en les últimes dècades a molts llocs aquesta missió s'ha desatès com a conseqüència de la manera d'organitzar, acreditar i finançar l'educació superior. En alguns entorns, els professors són avaluats únicament en funció dels seus resultats individuals, la qual cosa és un símptoma del fet que se'n valora la productivitat percebuda per sobre de la qualitat, la pertinència i el valor de les contribucions que fan a la docència, el mentoratge, el desenvolupament de capacitats i el foment de les relacions de col·laboració amb les comunitats.

A moltes universitats, la pedagogia ha passat a un segon pla. És possible que en el futur les universitats segueixin per aquest camí i deleguin les tasques docents en altres institucions o en centres especials equipats amb sofisticada intel·ligència artificial. Però també podem imaginar un futur on es produeixi una renovació universitària centrada en la transmissió de coneixement entre generacions, sempre lligada a la recerca i a la producció de coneixement. Els centres de formació professional acostumen a enfrontar-se a l'altra cara de la moneda: sovint es limiten a donar una formació pràctica o tècnica i les qüestions socials, ètiques i conceptuals més profundes en queden al marge. Tanmateix, el desenvolupament i l'aplicació de capacitats productives essencials per als nostres futurs individuals i col·lectius s'ha de considerar un ric camp pedagògic per assolir una comprensió profunda, habilitats òptimes i actituds reflexives.

Per renovar-ne la missió educativa, és necessari que l'educació superior tingui forts vincles amb l'educació primària i secundària i que s'impliqui en metodologies que vagin més enllà de la classe magistral tradicional i del model de transmissió que comporta. L'educació superior ha de començar a implementar el treball cooperatiu entre alumnes, el desenvolupament de projectes de recerca, la resolució de problemes, l'estudi individual, el diàleg als seminaris, l'estudi de camp, l'escriptura, la recerca d'acció i els projectes comunitaris. Per tornar la pedagogia a un primer pla, cal donar un major valor a la tasca docent del professorat i oferir suport a la seva formació i creixement pedagògic.

En el futur, les universitats, escoles universitàries i instituts tècnics han de fomentar el respecte, l'empatia, la igualtat i la solidaritat. L'educació superior ha de fomentar l'ètica i donar suport als alumnes perquè siguin millors ciutadans, més capaços i més conscients de la seva responsabilitat cívica i mediambiental. A més, ha de tenir un paper sociocultural rellevant en la societat. Els objectius educatius fonamentals han de ser: la valoració de la diversitat cultural, el compromís de defensa dels drets humans i la intolerància al racisme, el sexisme, el classisme, l'etnocentrisme i la discriminació en totes les formes. L'educació superior que promou aquests valors i principis va més enllà dels confins de les aules i els espais virtuals. El seu contingut està en constant evolució, ja que permet als individus convertir-se en millors versions d'ells mateixos, apostar amb força per uns valors i transformar l'entorn.

Principis per al diàleg i l'acció

En aquest capítol hem proposat que, en un nou contracte social per a l'educació, els models pedagògics s'organitzin al voltant de principis de cooperació i solidaritat, construint les capacitats de l'alumnat per transformar el món. Per tirar endavant aquesta recomanació de cara al 2050, els principis que han de guiar el diàleg i les accions necessàries són quatre:

- **Adoptar un model pedagògic dins del marc de la interconnexió i la interdependència.** La relació entre docents, alumnat i coneixement es produeix en un món més ampli. L'alumnat està connectat amb el món i tot l'aprenentatge té lloc «al» món i «amb» el món. Els alumnes han d'aprendre que les accions dels altres els afecten i que les seves accions afecten els altres i, per això, les aules i els centres educatius haurien de posar-los en contacte amb persones diferents d'ells.
- **Ensenyar i practicar la cooperació i la col·laboració de manera adequada als diferents nivells i edats.** Quan les comunitats d'aprenentatge han estat definides per la cooperació i la col·laboració, l'educació construeix les capacitats dels individus per treballar conjuntament en la transformació de si mateixos i del món. Això pot ser tan vàlid per a una escola d'adults com per a l'educació infantil.
- **Aprendre integrant la solidaritat, la compassió, l'ètica i l'empatia.** L'educació ha d'aprofitar tots els recursos culturals de la humanitat i passar de valorar la diversitat i el pluralisme a donar-los suport i sustentar-los. L'ensenyament s'ha de centrar a desaprendre prejudicis, biaixos i divisions. L'empatia (és a dir, la qualitat d'ocupar-se dels altres i de sentir amb ells) és essencial per construir pedagogies de la solidaritat.
- **Els mètodes d'avaluació han d'anar en consonància amb els objectius i tenir sentit per al creixement i l'aprenentatge de l'alumnat.** Els exàmens, proves i altres eines d'avaluació haurien d'anar en harmonia amb els propòsits i intencions educatius. Bona part dels aprenentatges importants no es poden mesurar ni quantificar amb facilitat. Cal prioritzar les avaluacions formatives dirigides pel docent i reduir la importància de les avaluacions estandarditzades competitives on l'alumnat s'hi juga molt.

Hem de treballar tots junts a escala local, nacional, regional i mundial per fer que els models pedagògics cooperatius i solidaris siguin comuns l'any 2050 i que estiguin a l'abast de tothom.

Capítol 4

Els currículums i l'evolució del patrimoni comú del coneixement

La veritable dificultat és que la gent no té ni idea de què és realment l'educació. Donem valor a l'educació de la mateixa manera que en donem a la terra o a les accions al mercat de valors. Als alumnes els volem oferir només l'educació que els permeti guanyar més diners. No pensem gaire en millorar el caràcter dels educats. Les noies, diem, no han de guanyar diners; per què les hem d'educar? Mentre aquestes idees persisteixin, no sabrem mai el veritable valor de l'educació.

Mahatma Gandhi, *True National Education* ('La veritable educació nacional'),

En un nou contracte social per a l'educació, els currículums haurien de sorgir de la riquesa del coneixement comú i adoptar l'aprenentatge ecològic, intercultural i interdisciplinari que ajudi l'alumnat a accedir al saber i a produir-ne i que, al mateix temps, en fomenti la capacitat per qüestionar-lo i aplicar-lo.

S'ha d'establir una nova relació entre l'educació i el coneixement, les capacitats i els valors que conrea. El primer pas és examinar les capacitats i coneixements que permeten als alumnes construir un món pacífic, just i sostenible i, tirant enrere, els plans curriculars que els ajuden a desenvolupar aquestes capacitats. Per fer junts un nou contracte social per a l'educació, hem de pensar que un currículum és molt més que una graella d'assignatures. Les qüestions curriculars han de quedar emmarcades per l'adquisició de competències i per dos processos vitals que sempre estan presents en l'educació: d'una banda, l'adquisició del coneixement que forma part del patrimoni comú de la humanitat i, de l'altra, la creació col·lectiva de nous coneixements i nous mons.

Són nombroses les teories i les tendències sobre què i com cal ensenyar i aprendre. Els models d'aprenentatge poden estar centrats en l'infant o en l'assignatura, en l'aprenent o en el docent. El coneixement es pot classificar en acadèmic o aplicat, científic o humanista, generalista o especialitzat. Malgrat que tots els enfocaments ofereixen alguna cosa, calen nous paradigmes i perspectives que reflecteixin l'augment de la complexitat de les interaccions entre el saber i el món. Els educadors haurien d'abordar l'adquisició de coneixement preguntant-se alhora què cal aprendre i què cal desaprendre. Es tracta d'una pregunta especialment important de respondre en aquest moment crític en què hem de repensar el paradigma general de desenvolupament i creixement econòmic arran de la crisi ecològica.

Aquest capítol ofereix una anàlisi de la qüestió que comença argumentant que el patrimoni comú del coneixement ha d'incloure l'herència de tota la humanitat i que, per tant, cal ampliar-lo per afegir-hi diferents maneres de conèixer i entendre el món. L'èmfasi donat al coneixement no implica que el contingut hagi de dominar perquè el coneixement –com es genera, s'aplica i es reexamina– està en evolució permanent. Fem una crida oberta a intensificar els esforços col·lectius per fomentar la generalització de capacitats que permetin produir coneixement i aplicar-lo a les qüestions i reptes complexos a què s'enfronta la humanitat.

Què cal aprendre i què desaprendre?

L'educació pot comprendre alhora el que cal saber i el saber com fer-ho. La teoria i la pràctica no estan renyides sinó que es complementen. Des de fa unes dècades, els currículums oscil·len entre ensenyar continguts i ensenyar competències. Ha arribat el moment d'establir un nou conjunt de metodologies que parteixin d'un profund coneixement teòric sense renunciar al que s'ha guanyat, per exemple, amb els models basats en projectes i problemes, que permeten tractar qüestions contemporànies i que l'aprenentatge del currículum sigui atractiu per a l'alumnat.

El present capítol analitza la interacció entre el patrimoni comú del coneixement i el currículum argumentant que és necessari entendre la interconnexió inherent del coneixement amb capacitats com l'alfabetisme, l'àritmètica, la indagació científica, les arts i la ciutadania. Conclou amb els principis rectors per al diàleg i l'acció per a l'any 2050, que interessin per igual a docents

i a planificadors educatius i que inclouen millorar l'accés al patrimoni comú del coneixement i prioritzar la formació en canvi climàtic, investigació científica i drets humans.

Participació en el patrimoni comú del coneixement

El coneixement és un patrimoni acumulat per tots els éssers humans, un patrimoni que és de tots, i els currículums l'han d'abordar com a tal. Alhora cal tenir en compte que és un patrimoni en el qual s'han produït exclusions i apropiacions significatives que és de justícia corregir. El coneixement no serà mai complet, per això els educadors haurien de convidar i permetre l'alumnat a participar en la seva posterior co-creació. A massa sistemes educatius la transmissió del coneixement ha comportat que s'aixequessin barreres i es reproduïssin les desigualtats més que no pas l'enriquiment de tota la humanitat i un benestar col·lectiu. L'educació que prioritza el compromís deliberat i reflexionat amb el coneixement ajuda a construir una justícia epistèmica, cognitiva i reparadora.

Ens hem de resistir a les hegemonies del coneixement i fomentar les possibilitats de creativitat, de creuar fronteres i experimentar que només es poden produir incloent plenament les diverses perspectives epistemològiques de la humanitat. Hem de rebutjar els prejudicis heretats, les jerarquies arbitràries i les nocions explotadores. L'educació pot millorar la capacitat de cada generació de contribuir al patrimoni comú del coneixement aportant les seves pròpies visions del món. Els currículums han de desenvolupar i perfeccionar la nostra capacitat d'interactuar i relacionar-nos amb el coneixement. Saber llegir i escriure, aritmètica i fer indagació científica, per exemple, és crucial per entendre el món i per contribuir-hi; per això l'adquisició d'aquestes capacitats s'ha d'ampliar i aprofundir arreu.

A l'hora de dissenyar currículums oberts i col·lectius hem de contrarestar la pressió per mantenir uns límits fixos, o considerats essencials, entre disciplines o assignatures. S'ha de posar l'energia a pensar sobre la complexitat del món i la qualitat històrica dels sistemes de coneixement. Incorporar aquesta perspectiva de la multiplicitat i la transversalitat als currículums educatius ens ajuda a construir sobre bases sòlides de coneixement en direccions noves i productives.

En tots aquests àmbits de treball essencials hem de recordar que un currículum no s'organitza mai amb coneixements complets, sinó que es basa en un coneixement que connecta diferents generacions, transmet un patrimoni cultural i autoritza revisions i actualitzacions. Tenir-ho present ens ha de portar a ensenyar totes les assignatures en un marc històric i a través d'una conversa intergeneracional, una conversa que l'alumnat contextualitzarà i a la qual donarà un nou sentit a través de l'aprenentatge.

Prioritats curriculars per al futur educatiu

Hem d'allunyar-nos d'aproximacions curtes de vista a l'educació i comprometre'ns amb els seus grans objectius. Els models curriculars haurien de vincular l'àmbit cognitiu amb l'habilitat per resoldre problemes, la innovació i la creativitat, i també incorporar el desenvolupament de l'aprenentatge social i emocional així com sobre un mateix. Aquest informe recull els tipus de currículums i enfocaments del coneixement que aspiren a unir i alliberar. Les prioritats curriculars seleccionades tenen l'objectiu de fomentar la inclusió, la igualtat de gènere, la supressió de les injustícies, la lluita en sentit ampli contra les desigualtats i, en definitiva, tot allò necessari per repensar el nostre futur junts.

Currículum per a un planeta malmès

Com podem viure bé junts en un planeta que pateix? L'educació ha de respondre al canvi climàtic i a la destrucció del medi ambient preparant l'alumnat per adaptar-se a aquests fenòmens, atenuar-los i revertir-los. Per fer-ho, hem de repensar i reinventar els currículums per inculcar una visió radicalment nova del lloc que ocupem al planeta. L'alumnat hauria d'encarar la urgència de la sostenibilitat ambiental en totes les àrees: aprendre a viure dins dels límits planetaris i a no comprometre les generacions futures i els ecosistemes naturals, dels quals tots formem part. L'art de viure de manera respectuosa i responsable en un planeta que ha estat malmès per l'activitat humana ha d'impregnar totes les àrees temàtiques. Hem de deixar d'enaltir l'excelsionisme humà i deixar de tractar el planeta com si fos un objecte d'estudi per passar a fomentar formes de voluntat i acció solidàries, reconeixent que vivim i aprenem amb el món natural.

Canviar la manera de parlar amb el planeta als currículums educatius seria una primera passa per reequilibrar la relació que hi tenim. Però hem d'anar més enllà d'ensenyar l'alumnat a protegir la natura, ja que això ens segueix situant en una lògica de divisió entre l'ésser humà i el seu entorn.

L'educació sobre el canvi climàtic demana una atenció especial. Perquè sigui eficaç i pertinent, ha d'incloure la perspectiva de gènere, adoptar un model interseccional dels factors socials i econòmics a través del temps i la geografia i fomentar el pensament crític i la participació cívica activa. A més, ha de reconèixer que els nivells actuals de producció i consum mundials són insostenibles i que els països rics contribueixen desproporcionadament al canvi climàtic

i són sobretot els països més pobres els que en pateixen els efectes. També ha de reconèixer que el llegat colonial i industrial ha alterat la relació harmònica entre el món humà i el que no és només humà en innumbrables comunitats indígenes. L'educació contra el canvi climàtic hauria de permetre l'alumnat imaginar alternatives justes i sostenibles i posar-les en pràctica a la seva comunitat i, per solidaritat, més enllà.

Els currículums ens han de permetre aprendre a reconnectar amb un planeta viu i malmès.

Els currículums ens han de permetre aprendre a reconnectar amb un planeta viu i malmès i a desempallegar-nos de l'arrogància humana que ha provocat una pèrdua massiva de biodiversitat, la destrucció d'ecosistemes sencers i un canvi climàtic irreversible. Podem considerar

la possibilitat de «reensalvatgir» els currículums desenvolupant una connectivitat profunda amb el món natural i veient la biosfera com a espai educatiu. Podem repensar els currículums perquè incloguin converses intergeneracionals al voltant de pràctiques de coneixement pertinents per conviure amb el planeta, com les que es produeixen en nombrosos moviments encapçalats per joves o per la comunitat.

La capacitat de viure en harmonia, prenent el just i necessari per a l'existència i el benestar mutus, es pot aprendre a través de l'educació.

El feminisme i les veus indígenes tenen moltes coses que poden aportar per superar aquest moment crucial. La cosmovisió indígena porta l'alumnat a prendre consciència que formen part d'una comunitat natural, i a aprendre dels valors, pràctiques i consciència espiritual que han permès a la humanitat viure en harmonia amb el planeta durant mil·lennis. En un ecosistema sostenible, tots els éssers vius hi tenen un paper, i la capacitat de viure en harmonia, prenent el just i necessari per a l'existència i el benestar mutus, es pot aprendre a través de l'educació. De la mateixa manera, el feminisme s'oposa a totes les formes de competència agressiva que sustenten bona part de la relació abusiva i explotadora de la humanitat amb la natura, com ho són els nostres models econòmics: basats en un consum sempre en creixement i en la dominació del planeta, perpetuen una ficció temerària, perquè hi ha uns llindars de rendiment econòmic que no s'han de traspasar si es vol aconseguir un equilibri just entre el benestar i la sostenibilitat.

La justícia social és inseparable de la justícia ecològica. No podem aprendre a tenir cura del planeta sense aprendre abans a tenir cura els uns dels altres. La cura no només està relacionada amb afectes o actituds sinó que té un component cognitiu central. El currículum hauria d'incloure un coneixement profund dels plantejaments científics i tècnics respecte el planeta, com es documenten, visualitzen i s'entenen la Terra i l'univers, i com s'ententeixen les pràctiques de coneixement amb les pràctiques de viure en aquest planeta malmès. Per fomentar currículums pertinents que afavoreixin la conscienciació i la mobilització col·lectives en defensa de la possibilitat de vida complexa al planeta cal un debat sobre els punts forts i els febles de les eines d'informació i dels projectes individuals i col·lectius.

L'ètica de la cura ens permet considerar-nos persones interconnectades dotades de capacitats i alhora vulnerables. Ens obliga a reflexionar sobre com nosaltres afectem els altres i com ens afecten els altres i el món. És important que els currículums promoguin l'ètica de la cura per a tothom, independentment del seu gènere, per abordar els desequilibris tradicionals de gènere en la cura, tant a la llar com a la vida pública. Saber criar els fills, tenir cura dels malalts i de la gent gran, mantenir una llar i cobrir les necessitats físiques i psicològiques de la família són tasques essencials per a la societat; són sabers que formen part del patrimoni comú del coneixement i que troben una extensió natural en la manera com tractem i cuidem el planeta en què vivim, malmès i vulnerable. Per tant, en els currículums que ens han de permetre reimaginar junts el nostre futur interdependent s'hi ha d'incloure la cura: tenir cura i rebre cura.

Integrar coneixements i emocions

Els currículums han de considerar l'alumnat com a éssers humans complets que, tinguin l'edat que tinguin, aporten curiositat i set d'aprenentatge als entorns educatius, així com emocions, pors, inseguretats, confiança i passió. Perquè els currículums que tenen en compte l'ésser humà com un tot, en fomenten les interaccions socials i emocionals amb el món i fan els alumnes més capaços de col·laborar amb els altres per millorar-lo.

La neurociència ha demostrat que conèixer i sentir formen part dels mateixos processos cognitius i que no es desenvolupen en l'aïllament sinó en relacions directes i prolongades amb els altres. En algunes parts del món s'ha fet una tasca educativa extraordinària, sobretot en els darrers deu anys, per integrar l'aprenentatge social i emocional a l'escola. La millor manera d'assolir-ho és

incorporant aspectes socials, emocionals, cognitius i ètics de la identitat de l'alumnat, ja que vinculen la seva trajectòria amb les seves implicacions per tal d'ampliar la cohesió social. Aprendre a empatitzar, a cooperar, a lluitar contra els prejudicis i els biaixos i a resoldre conflictes és important en totes les societats, encara més les que porten temps dividides.

Aprendre a empatitzar, a cooperar, a lluitar contra els prejudicis i els biaixos i a resoldre conflictes és important en totes les societats.

Les metodologies d'aprenentatge social i emocional cal contextualitzar-les adequadament perquè són heterogènies. Requereixen estratègies didàctiques dissenyades de manera conscient, vinculació amb els educadors, experiències positives entre iguals, comprensió intergeneracional i implicació de la comunitat. També cal obertura de ment, compassió i capacitat de revisió crítica. Cal reconèixer, però, que aquest tipus d'aprenentatge fa més feixuga la tasca dels docents i per tant han de rebre suport. Mirant el 2050 no ens podem permetre el luxe de limitar les inversions en aprenentatge social i emocional perquè són fonamentals per abordar els reptes futurs amb creativitat, moralitat i capacitat de judici i d'acció.

Per tractar els aprenents com a éssers humans plens s'han de tenir en compte les necessitats i capacitats del seu cos en totes les etapes de la vida. Per a un futur saludable convé una educació física de qualitat, que promogui el desenvolupament de les habilitats motrius essencials i que sigui capaç d'incloure tothom, independentment de les seves capacitats físiques, gènere o origen. L'educació física de qualitat pot fer augmentar l'assertivitat i la confiança de l'alumnat, la coordinació i el control, el treball en equip, la capacitat de resposta a l'entorn físic i millorar la comunicació verbal i no verbal. És per això que no ha de consistir en la recerca exclusiva dels més competents físicament. Recórrer excessivament a la competència i la comparació pot reduir la participació de l'alumnat. En canvi, si partim de la base que tots els alumnes poden gaudir d'un estil de vida saludable i actiu i establir relacions afectuoses i respectuoses mitjançant l'activitat compartida, l'educació física els pot ajudar a aprendre a interactuar per tota la vida.

De la mateixa manera, cal un enfocament educatiu holístic de la sexualitat humana adequat a l'edat i culturalment adaptat, que reconegui la importància de l'alfabetització social i emocional, que promogui debats respectuosos i consentits, que ajudi a comprendre els processos físics i emocionals

que es produeixen en la transició cap a l'edat adulta i que promogui relacions respectuoses i d'igualtat. És impensable que en el futur les noies, a molts indrets del món, es continuïn sentint excloses per por de patir abusos físics o sexuals; una realitat a què sovint s'enfronten les adolescents i que els impedeix continuar els estudis a secundària. La salut, la taxa de mortalitat i el benestar de mares i fills també estan estretament lligats a l'educació sexual integral. A més de salut i benestar, l'educació basada en els valors d'igualtat, respecte i confiança en un mateix es tradueix en una millor capacitat per establir relacions humanes justes i equitatives en totes les societats.

Ampliar les alfabetitzacions i crear futurs plurilingües

El llenguatge i la relació que hi tenim són peces essencials de la identitat humana, del coneixement i de la nostra relació amb el món, perquè és a través del llenguatge que ens comuniquem amb els altres i que podem construir a partir del que els altres han après per tal d'assolir noves cotes de coneixement. El llenguatge és fonamental per a l'existència mateixa del patrimoni comú del coneixement. Durant les últimes dècades, cada nova generació està més alfabetitzada que l'anterior, però si volem ampliar la participació i la inclusió, hem d'anar més enllà de la lectoescriptura: s'ha de reforçar també la capacitat de comprensió i expressió de l'alumnat en totes les seves formes, tant orals com escrites, i a través d'una diversitat creixent de mitjans, incloent-hi la narració i les arts.

Sens dubte, l'escriptura i la parla no són les úniques maneres en què els humans han transmès les seves experiències i les han posat a disposició de les noves generacions, d'aquí ve que les imatges i el coneixement corporal haurien d'entrar al currículum d'una manera molt més clara. Dit això, el coneixement oral i escrit han tingut un paper indiscutible en la història de la humanitat; en particular l'escriptura, que ha estat la tecnologia més eficaç per fer circular i viatjar els signes, codificant l'experiència humana en moltes cultures diferents i ampliant les possibilitats d'acumulació de coneixement. Aquest coneixement s'ha de conservar per a les generacions futures.

L'alfabetització de les persones està directament relacionada amb les possibilitats que tindran en el futur de seguir aprenent i de participar en la societat. Però no és un interruptor que només pot estar encès o apagat, sinó que la capacitat de comunicar-nos i comprendre mitjançant el llenguatge es pot enfortir contínuament al llarg de la vida. Incidint en l'alfabetització s'aprèn a llegir profundament tota mena de textos de manera crítica, a comunicar-se de manera clara i eficaç per oral i per escrit, i a escoltar amb cura, empatia i discerniment. Per exemple, si animem els alumnes a llegir de manera autònoma textos complexos de totes les disciplines, els donem les claus per interaccionar més equitativament amb el patrimoni comú del coneixement que els obrirà les portes d'un nombre superior de perspectives de futur.

L'alfabetització de la població pot anar més enllà de les aules per convertir-se en un compromís de tota la societat. Per exemple, s'ha demostrat que la iniciativa d'alguns mitjans de comunicació indis d'incloure subtítols en el mateix idioma que l'àudio ha enfortit la capacitat lectora de gran part del

**La diversitat lingüística és
una característica fonamental
del patrimoni comú del
coneixement.**

públic, en particular d'aquells que a l'escola van adquirir habilitats rudimentàries i requereixen més pràctica i confiança.

En els currículums ja s'observa un pas del monolingüisme nacional al plurilingüisme, gràcies, entre altres coses, a l'ensenyament de llengües estrangeres, de llengües autòctones i de llengües de signes. Aquest és un canvi que s'ha de mantenir i ampliar. També és important que els aprenents –infants, joves i adults– puguin accedir a opcions educatives de la més alta qualitat en la seva llengua materna i ancestral. Això és obvi si del que es tracta és que l'ensenyament i l'aprenentatge siguin efectius, però també és una qüestió de respecte bàsic i d'orientar els sistemes educatius d'arreu del món cap al respecte i el manteniment de la diversitat. La preservació de la identitat cultural de l'alumnat i la seva plena participació en la societat rau sovint en polítiques educatives bilingües i plurilingües. Aquestes polítiques consisteixen a donar suport a les llengües minoritàries o indígenes i, alhora, a crear una base perquè els alumnes adquireixin fluïdesa en la llengua dominant o majoritària.

L'educació plurilingüe ofereix més oportunitats de participar en converses, feines i cultures arreu del món. En un món cada cop més interdependent, per descomptat que sempre és útil aprendre diferents idiomes, però els beneficis que en traiem, tant individuals com col·lectius, no es limiten a la comunicació. El plurilingüisme ens obliga a tots a esdevenir traductors actius entre diferents sistemes de significació i a desenvolupar més autonomia i esperit crític respecte dels patrons de significat establerts. La llengua és més que un mitjà de comunicació; les llengües transmeten maneres d'entendre el món úniques. La diversitat lingüística és una característica fonamental del patrimoni comú del coneixement; l'educació té el deure de mantenir-la.

Enriquir l'aritmètica

L'aritmètica és igual d'important per als futurs de l'educació que la lectoescriptura, ja que cada cop se'ns demana que apliquem competències matemàtiques a més situacions. El seu aprenentatge requereix la capacitat humana d'observar patrons, de classificar i organitzar conjunts, de comptar i mesurar, de comparar quantitats i d'identificar les relacions entre ells. Els sistemes numèrics com el decimal i el binari són fonamentals per a les comunicacions, les transaccions, la informàtica i els càlculs moderns. A més de dominar les operacions bàsiques (suma, resta, multiplicació i divisió), s'han de saber aplicar a una àmplia gamma de contextos i problemes. Els escenaris són innombrables, com ara garantir la pròpia salut financera i poder planificar-la, avaluar els riscos per a la salut i la incidència de malalties, calcular el rendiment i la despesa agrícola, situar els llinars de contaminació i sospesar la qualitat ambiental, muntar una empresa local i adreçar-se a la banca comunitària, etc. Apresa en context, la matemàtica permet un desplegament formidable de la nostra capacitat d'entendre els canvis en el temps, de fer projeccions i plans per al futur, d'entendre les relacions i de posar les tendències en perspectiva.

L'aritmètica no pertany a cap civilització i els currículums matemàtics culturalment responsables poden crear ponts socials i emocionals fonamentals amb l'educació formal. Per exemple, el procediment de trenat tradicional dels samis s'ha utilitzat amb l'alumnat d'aquesta ètnia per passar de les sèries de nombres enters a operacions més complexes, com ara la multiplicació i les variables

algebraiques. De la mateixa manera, les escoles del Canadà s'han inspirat en el treball d'artistes i educadors indígenes per vincular formes d'art com ara la granadura, la cistelleria i la manufactura de calçat amb conceptes matemàtics i el raonament algebraic, proporcional i espacial. Crear un vincle entre el món de les matemàtiques i el coneixement cultural de l'alumnat dona una dimensió socioemocional a la docència que omple l'espai que separa l'entorn familiar de l'alumnat i l'escolar. També ens permet qüestionar la falsa idea que les matemàtiques són «occidentals» i ens recorda que existeixen sistemes etnomatemàtics des de temps immemorials, com les matemàtiques inuit, les maoris, etc.

Aprofitar les humanitats

L'estudi i el coneixement de la societat i la cultura humanes són fonamentals per ajudar l'alumnat a adquirir un ampli ventall de solucions pels problemes que es trobaran. La tradició humanística en les seves diferents formes ha aportat molt al patrimoni comú del coneixement sobre aspectes vitals de la nostra construcció col·lectiva. Al mateix temps, hem de reconèixer que allò que sabem és parcial i esbiaixat. Per replantejar-nos què significa ser humà hem de reequilibrar les nostres relacions: entre nosaltres, amb el planeta i amb la tecnologia. Les humanitats s'han d'adaptar i, com a camp d'estudi sistemàtic que són, ens poden ajudar a adaptar-nos a nosaltres.

La història, per exemple, si s'ensenya de manera eficaç, pot oferir una perspectiva inestimable sobre els sistemes socials i el seu canvi, parant esment en la discriminació i els privilegis. Entendre la contingència històrica, és a dir, que els esdeveniments podrien haver anat d'una altra manera, és important per imaginar possibilitats futures. Tanmateix, per alliberar aquest potencial, la història ha deixar enrere la fascinació per les dates i llençar-se de cap a debatir com es demostren els fets i, abans que res, com hem d'entendre les experiències humanes i no humanes.

Trobar noves maneres de connectar i reconnectar l'ensenyament amb les humanitats també és molt important per al futur de la democràcia. La filosofia, la història, la literatura i l'art ens poden ajudar a marcar objectius, i també a reconèixer el valor del qüestionament crític, l'empatia, l'ètica i la imaginació. Les branques de l'humanisme també són essencials per enfortir el que anomenem «alfabetització prospectiva» de l'alumnat: la seva capacitat d'entendre les repercussions en un futur d'allò que veuen i fan. Esdevenint «alfabetitzats prospectius», els alumnes aconsegueixen treure el màxim profit del futur, són més capaços de preparar-lo així com de recuperar-se i reinventar-se a mesura que es produeixen els canvis, la qual cosa serà possible enfortint les humanitats en l'espai públic, tant dins com fora de l'educació formal. Per això és crucial que reconnectem col·lectivament l'educació amb unes humanitats basades en què tots formem part de la humanitat, vivim en un planeta compartit i aspirem a una justícia col·lectiva.

Els currículums han de fomentar la capacitat de discerniment i la recerca sincera d'una veritat complexa i matisada.

La cultura científica

La nostra capacitat humana de qüestionar i d'aprendre es tradueix, entre altres, en un desig d'entendre l'univers físic. La naturalesa de la recerca científica (observar, qüestionar, predir, provar, teoritzar, desafiar i perfeccionar la comprensió) emana de l'esperit humà; és per això que la ciència moderna té les arrels en els primers capítols de la història de totes les cultures i societats i gaudim dels seus fruits en tots els aspectes de la vida física i material, des de la medicina fins a la tecnologia. En un currículum d'ampli abast, amb profunds valors humanístics i que té en compte la persona sencera, s'ha de posar un èmfasi especial en la cultura científica i la recerca.

Al llarg de la història de la humanitat, la ciència ha estat una font de coneixement cabdal que ens ha aportat una idea fonamental: que la veritat és el resultat de procediments i acords als quals s'hi arriba a través d'un esforç col·lectiu. Tanmateix la ciència s'ha convertit en un camp d'especialitat que, de vegades, sembla que se situa per sobre de l'ètica, per exemple, en els efectes dels descobriments o experiments científics. Arran d'això s'ha qüestionat la ciència i s'han produït debats que han minat la confiança de què havia gaudit durant segles. D'altra banda, els currículums haurien d'englobar tots els aspectes de la ciència: els mètodes, les troballes i també les qüestions ètiques que ens planteja.

Per fer front a l'auge del relativisme extrem i a l'àmplia difusió de falsedats en diversos mitjans la població ha de tenir una cultura científica profunda i altament reflexiva. La importància de la cultura científica es posa de manifest en com s'escampen les notícies falses i la desinformació, sobretot en moments de crisis mundials com la pandèmia del coronavirus i l'escalfament del planeta. La negació del coneixement científic i la tergiversació dels «fets» ha portat a conseqüències en el món real i ha alimentat la sospita, la desconfiança, la por i l'odi. Els currículums han de fomentar el compromís amb la veritat científica, la capacitat de discerniment i la recerca sincera d'una veritat complexa i matisada.

Per poder parlar de patrimoni comú del coneixement tots hem de tenir dret al coneixement precís que contribueix al benestar humà. Aquest és un principi de gran importància en matèria de currículum, perquè les idees i conceptes que el currículum difon exerceixen una gran influència en el desenvolupament de la ment. Per exemple, en algunes regions o països amb indústries mineres

i petrolieres importants, els governs reben fortes pressions perquè en els currículums oficials de ciències es minimitzin els efectes mediambientals de l'extracció de recursos. Per tant, hem de lluitar per tots els mitjans educatius possibles contra la desinformació i redoblar els esforços per promoure la cultura científica arreu del món, en particular entre les poblacions mancades de drets i marginades. En el món actual circula una quantitat ingent d'informació, de manera que la cultura científica, el mètode, el rigor, l'empirisme i l'ètica són temes curriculars tan importants com urgents.

Els currículums haurien d'ajudar el professorat i l'alumnat a usar la tecnologia conjuntament i a determinar com s'utilitza i amb quins propòsits.

Competències per a un món digital

Les tecnologies que ens permeten estar connectats sustenten la participació en àrees cada vegada més grans de la vida, l'aprenentatge i el treball. Més enllà de promoure l'accés universal a la tecnologia, els sistemes educatius s'esforcen, amb raó, per tal que l'alumnat desenvolupi les competències digitals que li permeti utilitzar aquestes tecnologies correctament. I és que no són capacitats innates sinó que es construeixen i es perfeccionen amb el temps mitjançant intervencions educatives intencionades juntament amb diverses formes d'aprenentatge informal i autònom.

Tot i que l'educació digital s'ocupa habitualment d'habilitats funcionals i coneixements tècnics, també ha de permetre l'alumnat ser crític i conèixer què hi ha darrere de la societat i l'economia digitals. L'educació digital ha de donar rellevància a la capacitat de l'alumnat d'analitzar les qüestions polítiques que envolten la tecnologia i de manipular-les per aconseguir resultats concrets. L'alumnat ha de saber reconèixer les motivacions dels actors presents als espais digitals i adonar-se que ells, com a individus i com a membres de grups, formen part d'ecosistemes digitals més grans. En l'actualitat, les tecnologies que ens permeten estar connectats poden exercir una influència profunda fins i tot en persones que mai les fan servir.

L'educació en tecnologies també depèn, és clar, de l'evolució de les tecnologies mateixes. Les competències i perspectives crítiques necessàries per comprendre i explotar amb saviesa la tecnologia seguiran evolucionant al ritme del desenvolupament tecnològic, però això no vol dir que l'educació hagi de fer tota mena d'equilibris per adaptar-se als últims avenços. L'educació també ha d'impulsar la innovació tecnològica i la transformació digital de les societats. Els currículums haurien d'ajudar el professorat i l'alumnat a usar la tecnologia conjuntament i a determinar com s'utilitza i amb quins propòsits.

Desenvolupar la imaginació, el discerniment i les possibilitats a través de l'educació artística

L'educació artística (música, teatre, dansa, disseny, arts visuals, literatura, poesia i més) pot ajudar l'alumnat a dominar competències complexes i pot facilitar l'aprenentatge social i emocional al llarg de tot el currículum. També pot millorar la capacitat de posar-se en la pell dels altres, ja sigui per empatia o llegint pistes no verbals.

Les arts també poden fer visibles veritats que de vegades se'ns amaguen i oferir-nos maneres concretes de celebrar la varietat de visions i interpretacions del món. Moltes formes d'expressió artística es mouen en el terreny de les subtileses i s'enfronten a les ambigüitats de la vida; l'alumnat aprèn que un petit gest pot tenir grans repercussions. L'experiència artística requereix sovint una voluntat de lliurar-se al que es desconeix; l'alumnat pot aprendre que tot canvia amb les circumstàncies i les oportunitats. Les arts també ens ajuden a aprendre a dir, a mostrar i a sentir el que cal dir, mostrar i sentir, i ens ajuden a avançar cap als horitzons de conèixer, ser i comunicar-se dins i més enllà de les arts.

Els currículums que conviden a l'expressió creativa a través de les arts tenen un enorme potencial per donar forma al futur. La creació artística ofereix nous llenguatges i mitjans a través dels

quals podem donar sentit al món, participar en la crítica cultural i prendre accions polítiques. Els currículums també poden conrear l'apreciació crítica i el compromís amb el patrimoni cultural i els símbols, repertoris i referències de les nostres identitats col·lectives.

Educar per als drets humans, la ciutadania activa i la participació democràtica

L'educació en els drets humans té una enorme capacitat transformadora perquè ofereix un llenguatge compartit i una via d'entrada a un univers moral compromès amb el reconeixement i la prosperitat de tots. A més, pot donar suport a la capacitat d'acció de l'alumnat. El fet de desenvolupar competències que ens permetin analitzar les desigualtats i fomentar la consciència crítica és una manera de donar suport al compromís participatiu i, en aquest sentit, l'educació en els drets humans és una base ferma de l'educació per a la ciutadania. D'altra banda, també pot reforçar l'eficàcia global dels sistemes educatius nacionals i contribuir a un desenvolupament econòmic, social i polític sostenible i just. Quan eduquem en els drets bàsics i per a la dignitat i la llibertat de tothom, l'educació mateixa ha d'esdevenir un espai on la promesa d'igualtat es faci realitat. L'educació per als drets humans i la ciutadania també està íntimament lligada amb l'educació per a la pau. En molts contextos, les persones es relacionen amb molta violència; grups sencers de població, incloses dones i infants, són objecte de discriminació, maltractaments verbals i físics, i veuen greument reduïdes les seves possibilitats de viure i prosperar. Juntament amb unes lleis protectores i organismes benefactors, l'educació en els drets humans pot ajudar a construir societats pacífiques en les quals els desacords es puguin resoldre mitjançant la negociació i la diplomàcia.

Quan ensenyem als alumnes a reflexionar i analitzar contínuament el seu treball col·lectiu dut a terme en un marc comú, l'educació els fa capaços d'emprendre accions cíviques, socials i polítiques sostingudes. La capacitat d'acció relacional i col·lectiva rep un fort suport quan els currículums se centren a crear coalicions i vincles amb històries i trajectòries més àmplies d'activisme i solidaritat. L'educació fomenta l'acció estratègica i transformadora quan promou la reflexió, el diàleg i la deliberació a llarg termini en un espai públic. L'educació en els drets humans també ha de promoure debats i plantejar dilemes sobre la condició humana i ha d'explorar qüestions ètiques sobre la preservació de les diferents formes de vida al planeta.

Aquesta educació també ha de procurar dotar l'alumnat de les competències necessàries per exercir un pensament i un activisme polítics crítics i creatius, per acabar amb les injustícies i les vulneracions dels drets humans i, finalment, per qüestionar, desvelar i confrontar estructures o relacions de poder discriminatòries en funció del gènere, origen ètnic, identitat nacional, llengua, religió, edat, discapacitat, orientació sexual o estatus de ciutadania. Per tant, el diàleg entre els sistemes educatius i els moviments socials és fonamental.

Els currículums també tenen un paper important a l'hora d'abordar la desigualtat de gènere. El patriarcat –sistema ideològic imperant pel qual els homes s'atorguen gran part dels drets socials i el poder– continua amaran els missatges i patrons de pensament que reben els infants i els joves en la societat i a l'escola, per més que aquests rols de gènere opressius i la discriminació de gènere siguin perjudicials per a tothom. Per tant, el principi d'igualtat s'ha d'aprendre de ben petits. Els nois han d'aprendre el més aviat possible a defensar la igualtat de gènere i a no perpetuar sistemes familiars

o socials susceptibles de donar-los avantatges, ni que siguin subtils, respecte de les seves germanes o altres noies. L'expectativa que filles i germanes assumeixin una part més gran de responsabilitats i tasques domèstiques repercuteix negativament en la seva participació a l'escola, a més de transmetre implícitament que estan subordinades als altres. Els principis d'igualtat de gènere s'han d'aplicar en tots els entorns on els infants socialitzen i aprenen: la llar, l'aula, el pati de l'escola i la comunitat. La promoció de la igualtat és una tasca col·lectiva a la qual tots hem de contribuir.

De la mateixa manera, els currículums han d'abordar el racisme i esforçar-se per desafiar les representacions i narratives estereotipades o discriminatòries sobre grups d'orígens i llengües diverses que conviuen en la societat, com els pobles indígenes, les comunitats d'ascendència africana i les minories ètniques.

La funció habilitadora de l'educació superior

Un nou contracte social per a l'educació demanarà repensar de quines maneres l'educació fa ús del patrimoni comú del coneixement i, al mateix temps, l'enriqueix i el fa més inclusiu. Això és especialment evident en l'educació superior, que té una funció clau a l'hora de renovar aquest patrimoni, malgrat que actualment viu un dels períodes d'incertesa més grans de la seva llarga història. Les universitats acullen gran part del potencial mundial en recerca i producció de coneixement i la «ciència oberta» i l'«accés obert» troben un aliat natural en les institucions d'educació superior dedicades a fer avançar la investigació, la innovació i l'educació de les futures generacions de professionals i d'investigadors.

Recerca universitària per a uns coneixements oberts

Totes les formes de coneixements –en plural– són actius que s'han de desenvolupar i utilitzar en interès del benestar de tots. Cal qüestionar-ne l'homogeneïtzació actual i la distribució desigual per regions. Per aquest motiu, en lloc de crear coneixements emmarcats dins les normes econòmiques, polítiques i socials del present, la recerca universitària hauria de prioritzar noves possibilitats. Per fer-ho, s'ha de començar per reconèixer que hi ha moltes formes de coneixement i que s'ha d'activar un nombre més gran de llengües. D'aquesta manera, les universitats podran contribuir a l'ampliació del patrimoni comú del coneixement, garantint-ne la inclusivitat i la diversitat.

L'educació superior hauria de ser ferma defensora de l'accés lliure i gratuït al coneixement i la ciència.

La cooperació interuniversitària i els esforços d'internacionalització són exemples d'obertura que prometen afavorir el benestar mundial. Les projeccions que es fan actualment assenyalen que en les properes dècades es produirà un creixement constant de la matriculació en l'educació superior. Moltes universitats tenen la noble tradició de donar suport al caràcter públic de l'educació, que ha donat com a resultat la creació d'espais públics per a l'aprenentatge, l'establiment d'una governança sensible i responsable públicament i la promoció dels interessos públics.

Però les universitats també són llocs tancats, sobretot en les últimes dècades, amb barreres de preu i de propietat intel·lectual. Malgrat els esforços per portar-los pel camí contrari, els sistemes d'educació superior continuen sent llocs que exclouen i marginen i això s'ha d'abordar amb urgència.

L'educació superior hauria de ser una ferma defensora de l'accés lliure i gratuït al coneixement i la ciència, tant pel que fa a beques com a materials d'aprenentatge, programari i connectivitat digital. És important destacar que el qualificatiu d'«obert» no només significa «disponible» i «de fàcil accés», sinó que també dona llibertat de modificar i manipular la informació i el coneixement.

L'educació tècnica superior, la formació professional i el patrimoni comú del coneixement

Els instituts i escoles professionals, tècnics o politècnics no s'han de veure només com a centres de formació sinó també de recerca aplicada. Aquest tipus d'institucions educatives haurien de donar protagonisme a la importància de les capacitats productives en les nostres vides individuals i col·lectives, al funcionament efectiu de les societats d'aprenentatge, a les nombroses vies que tenim per arribar a fer feines amb sentit i al potencial d'integració, associacionisme i cooperació entre diversos sectors i comunitats. El fet que moltes escoles professionals estiguin estretament vinculades a la comunitat on es troben fomenta cultures locals d'aprenentatge pròsperes. Les comunitats tenen una connexió clara amb el patrimoni comú del coneixement; els instituts i escoles professionals poden contribuir a desenvolupar coneixements sobre la seva aplicació de maneres diferents i pertinents per al context.

Educació superior al servei de diferents enfocaments del coneixement

L'educació superior ha tingut sovint una relació ambigua amb la diversitat cultural i epistèmica. D'una banda, s'enorgulleix d'introduir l'alumnat a noves visions del món i noves idees. De l'altra, desenvolupa maneres particulars d'organitzar, validar i legitimar només determinades formes de producció de coneixement.

Els mètodes i conceptes que es fan servir en ciències naturals o en investigació social com ara «rigor», «fiabilitat» i «validesa» no són culturalment neutrals. Els processos socials, els procediments de validació i el finançament de l'edició acadèmica no acostumen a premiar la diversitat cultural i epistèmica. Els coneixements dels indígenes i les seves maneres de generar-los i compartir-los s'han considerat generalment objecte, i no mètode, d'investigació.

A mesura que s'estén la pluralitat de maneres de saber i de fer, seria bo de promoure ecosistemes de coneixement que beguin de la riquesa de cultures i experiències humanes. La col·laboració entre institucions d'educació superior i comunitats de tot arreu hauria de ser realment mútua. Veure la pluralitat de maneres de saber i de fer com una font de força i sostenibilitat ajudarà a reduir algunes de les asimetries dins del propi sector de l'educació superior.

També es pot donar suport a la diversitat valorant adequadament la varietat institucional en el panorama de l'educació superior. Si, com hauria de ser, augmenta l'interès per accedir a l'educació

superior, necessitarem un ventall més ampli de tipus d'institucions. L'obertura del patrimoni comú del coneixement també requereix estructures d'educació superior flexibles que permetin l'accés al màxim nombre de persones possible.

Principis per al diàleg i l'acció

Com a part d'un nou contracte social per a l'educació, aquest capítol ha recomanat que els currículums facin èmfasi en l'aprenentatge ecològic, intercultural i interdisciplinari que facilita l'accés dels alumnes al coneixement i a la producció de nous coneixements i, al mateix temps, desenvolupa la seva capacitat de ser-ne crítics i d'aplicar-lo. Per tirar endavant aquesta recomanació de cara al 2050, els principis que han de guiar el diàleg i les accions necessàries són quatre:

- **Els currículums han de millorar la capacitat de l'alumnat per accedir i contribuir al patrimoni comú del coneixement.** El coneixement col·lectiu de la humanitat, acumulat al llarg de generacions, hauria de constituir l'eix vertebrador dels currículums educatius. Ha de ser accessible per a tothom i que tothom pugui inspirar-s'hi i contribuir-hi. Els alumnes de totes les edats han d'aprendre a relacionar-se de manera creativa i crítica amb el coneixement i n'han de qüestionar els supòsits o interessos subjacents. L'educació ha de permetre a les persones corregir les omissions i les exclusions del patrimoni comú del coneixement per convertir-lo en un recurs obert i durador, que reflecteixi la diversitat de maneres de conèixer i de ser al món.
- **La crisi ecològica demana currículums que reorientin el lloc dels éssers humans al món.** S'ha de prioritzar una educació eficaç i pertinent sobre el canvi climàtic. Un objectiu transversal del currículum ha de ser ensenyar l'art de viure amb respecte i responsabilitat en un planeta malmès per l'activitat humana.
- **S'ha de contrarestar la desinformació amb formació científica, digital i humanística.** Els currículums haurien de fomentar la recerca científica i la capacitat de l'alumnat de distingir entre investigació rigorosa i falsedats. Hem de desenvolupar les competències digitals que permetin l'alumnat fer un ús de la tecnologia amb sentit. Els currículums han de permetre l'alumnat conèixer el desenvolupament de la ciència i la tecnologia i poder actuar sobre ells, determinant com s'utilitzen i amb quines finalitats.
- **Els drets humans i la participació democràtica han de ser components bàsics d'un aprenentatge que transformi les persones i el món.** Hem d'oferir una educació en els drets humans que fomenti l'acció de l'alumnat i ofereixi una via d'entrada a un univers moral compromès amb el reconeixement i la prosperitat de tothom. La igualtat de gènere i l'eliminació dels estereotips de gènere opressius han de ser transversals en els currículums. L'alumnat també ha d'aprendre a enfrontar-se directament al racisme i la discriminació en totes les formes.

Aquests quatre principis rectors poden servir per inspirar la translació del nou contracte social per a l'educació a la pràctica educativa.

Capítol 5

La tasca transformadora dels docents

El docent no té necessàriament un accés privilegiat a la veritat de la saviesa. Com els seus alumnes, està en procés d'esdevenir el que hauria de ser.

Wei-ming Tu, *Humanity and Self-Cultivation*, 1996 ('La humanitat i l'autocultiu').

En un nou contracte social per a l'educació, hem de posar el professorat al centre i tornar a valorar i repensar el seu ofici com a empresa col·laborativa que provoca aprenentatges per a la transformació educativa i social.

Els docents tenen un paper fonamental en la construcció d'un nou contracte social per a l'educació. La docència és un ofici complex, intricat i desafiant que tensiona el vessant públic i el personal. A més, els docents fan de pont entre el passat i el futur: treballen en col·laboració per mobilitzar el patrimoni comú del coneixement i estableixen un diàleg constant amb les generacions més joves que l'heretaran i co-construiran el futur. D'altra banda, a l'aula cal fer un treball en grup al mateix temps que es mobilitzen les necessitats i capacitats úniques de cada alumne. Aquestes són les tensions i paradoxes que caracteritzen la feina insubstituïble dels docents.

Per ensenyar cal compassió, competència, coneixements i decisió ètica. Totes les cultures del món han honorat els seus savis i erudits; la figura del «mestre» és hereva d'aquesta tradició en el context escolar. Els docents són les figures sobre les quals descansen les possibilitats de transformació. Per la seva banda, els docents han de reconèixer la capacitat de l'alumnat de participar, col·laborar i aprendre durant les experiències didàctiques compartides. Per dur a terme aquesta complexa tasca, els mestres i professors necessiten el suport d'una comunitat docent col·laborativa i rica que els deixi treballar amb prou llibertat. El suport a l'autonomia, el desenvolupament i la col·laboració del professorat és una expressió important de solidaritat pública per als futurs de l'educació.

Aquest capítol té tres grans apartats. El primer fa un replantejament del futur de la docència com a «professió col·laborativa» que prospera, evoluciona i funciona mitjançant el treball en equip, amb especialistes que reforcen el treball polifacètic de l'educació per a una gran varietat d'aprenents. Quan als docents se'ls reconeix com a professionals reflexius i productors de coneixement, contribueixen a engrandir-ne els corpus necessaris per transformar els entorns educatius, les polítiques, la recerca i la pràctica, dins i més enllà de la seva pròpia professió.

En el segon es tracten les implicacions del nou contracte social per a l'educació en la carrera professional dels docents, des de l'entrada i els inicis fins que són professionals experimentats; un viatge individual que es fa en companyia en un continuïum al llarg de diferents èpoques i espais.

En el tercer es fa una crida a les escoles, comunitats, famílies, administradors, entitats polítiques i educació superior a fer pinya amb el professorat, a reconèixer la importància de la seva feina i a crear les condicions que permetin reeixir-la. I finalment es conclou el capítol amb els principis rectors per al diàleg i l'acció 2050, d'interès particular per a docents, direcció de centres i governs, uns principis que inclouen els punts següents: donar suport a la col·laboració del professorat; prioritzar la generació de coneixement; i donar suport a l'autonomia del professorat i la participació en el debat públic sobre l'educació.

Reformulem la docència com a professió col·laborativa

El paper i la funció social que tenen els docents depenen del moment i el lloc en què es troben. La idea de «mestre» és cultural: els mestres poden ser empleats públics o intel·lectuals, professionals o artistes, encapçalar comunitats o instaurar canvis, tenir autoritat moral o administrar la confiança en el futur. De moltes de les més grans figures històriques es diu que van ser «mestres»: des de líders espirituals i científics a filòsofs i matemàtics antics, tot un ampli ventall de persones van elevar el patrimoni comú del coneixement a noves dimensions i, al mateix temps, el van posar a disposició de tots aquells que tenien al voltant.

Els docents van tenir un paper històric cabdal en la construcció del contracte social per a l'educació dels segles XIX i XX. Tant en la relació amb la societat com en l'organització de l'escolarització, van ser indispensables a l'hora d'establir l'educació obligatòria universal. En els inicis, els docents van haver d'obrir camí fundant les escoles públiques en què haurien d'ensenyar. El fet que els formessin a les anomenades «escoles normals» il·lustra el que s'esperava d'aquesta formació: la normalització de l'estructura escolar estàndard, del currículum, dels mètodes pedagògics i de les rutines de treball. L'estandardització i la modelització havien d'establir normes i patrons que poguessin servir de referència per a altres escoles. La feina feta en el segle passat és patent en la consolidació mundial de les institucions de formació del professorat des dels Estats Units d'Amèrica fins a la Xina, passant pel Brasil i l'Índia.

A mesura que s'ha estès l'escolarització, els mestres s'han convertit en agents centrals per la seva feina, funció i mèrits. Així mateix, l'augment d'alumnes ha fet que les escoles unitàries s'hagin transformat en centres on els infants se separen en grups per edat i cada un d'aquests grups té una aula. El nou model d'escolarització en «ouera» no es va replantejar el paper dels docents, els quals han seguit sent responsables de la seva pròpia programació didàctica i dels seus recursos i poques vegades interactuen. Però és un model que els sotmet cada cop a més pressió.

Ha arribat el moment de reforçar el talent i les capacitats individuals dels docents amb col·laboració i suport extern.

És per això que ha arribat el moment de reforçar el talent i les capacitats individuals dels docents amb col·laboració i suport extern. Els docents tenen, i han de continuar tenint, un paper central en la reconfiguració del contracte social de l'educació per als nostres futurs compartits. La capacitat per dur a terme la tasca depèn directament del grau en què arribin a cooperar i col·laborar en els seus mètodes de treball.

Docents en entorns educatius inclusius

El suport que necessita un alumne per aprendre demana la col·laboració dels docents entre ells, però també la intervenció d'altres especialistes presents a l'escola. La idea que l'educació és una tasca solitària, d'un sol individu, imposa exigències impossibles, fins al punt d'excloure moltes

persones de la professió. Al mateix temps, l'èxit de l'alumnat depèn del suport de tot un sistema capaç d'optimitzar la tasca del professorat gràcies a altres formes d'acompanyament. I és que cal escoltar les necessitats físiques, socials i emocionals de l'alumnat, que són essencials per al seu aprenentatge i, per aquest motiu, han de ser ateses pels serveis de salut, salut mental, nutrició, serveis socials i necessitats especials. També és necessària la participació efectiva de les famílies en l'educació dels fills.

En l'actualitat sorgeixen iniciatives prometedores de treball en equip entre el professorat. Per exemple, algunes escoles creen equips de planificació conjunts amb tutors, especialistes en alfabetització i mestres d'educació especial per garantir que tothom comparteixi les mateixes idees sobre com acompanyar una àmplia gamma d'aprenents en les arts del llenguatge. En aquest tipus de col·laboracions, els docents treballen conjuntament per satisfer les necessitats específiques de cada alumne, i al mateix temps fan avançar la classe en una mateixa direcció. En altres casos, els serveis públics i les entitats sense ànim de lucre treballen en col·laboració amb els centres educatius d'entorns prioritaris establint vincles amb l'alumnat i les famílies fora de l'aula, per tal de donar suport a l'aprenentatge, salut i benestar generals. I òbviament podríem continuar amb la llista, que és llarga, d'iniciatives de suport a l'alumnat a tots els nivells, a través de tutors, assessors, especialistes, ajudants, etc.

Aquestes col·laboracions evidencien el paper aglutinador que el professorat està cridat a tenir amb l'arribada de nous paisatges educatius. Aquests nous entorns educatius no són fruit de l'atzar, sinó del treball sistemàtic i intencionat dut a terme pels múltiples actors de cada localitat: els dirigents locals, els ancians, les autoritats, les comunitats i les famílies tenen un paper crucial. De la mateixa manera, els treballadors socials, els orientadors, els docents d'educació especial, els bibliotecaris i els especialistes en alfabetització donen empenta a la dinàmica única que l'alumnat aporta als entorns d'aprenentatge que els docents construeixen.

L'entorn educatiu de l'escola hauria d'estar format per una xarxa d'espais d'aprenentatge constituïts de tal manera que els límits entre l'aprenentatge que es produeix a l'aula i el que es dona en

activitats extraescolars quedessin desdibuixats o esborrats. A l'hora de dissenyar i establir els nodes d'aquesta xarxa, els docents són fonamentals, però per aconseguir crear els lligams s'ha de produir un canvi en el seu ethos i en la seva identitat i identificació. Fent aquest paper social i institucional d'enllaç entre els nous ecosistemes educatius i les xarxes d'espais d'aprenentatge, els docents i els seus equips de col·legues passen a ser crucials en la configuració dels futurs de l'educació.

**Ensenyar no és només
que un mestre guïï
un alumne per unes
activitats o lliçons dins
d'una aula tancada.**

Ensenyar no és només que un mestre guïï un alumne per unes activitats o lliçons dins d'una aula tancada, sinó un treball que es produeix dins de tota una escola i que requereix d'altres educadors. Canviar el focus de l'aula a l'escola com a nucli d'aprenentatge no sempre és fàcil. I és que la rigidesa del sistema escolar pot dificultar els processos col·laboratius entre docents. En canvi, la col·laboració no redueix les obligacions ni la importància dels docents com a individus sinó que els assigna noves responsabilitats davant l'acció col·lectiva que es desenvolupa a tot l'espai escolar i, al mateix temps, en reforça el paper individual en l'àmbit de la gestió i direcció de les escoles. Ara

bé, tot intent de forçar la col·laboració és inútil i contraproduent. Els canvis en l'organització del currículum i la pedagogia s'han de fer de manera que es fomenti la col·laboració amb naturalitat. Si l'ensenyament sempre s'organitza amb docents fent classes a l'aula, no cal col·laborar. Però si l'aprenentatge té lloc en una diversitat d'espais i temps i s'enfoca a resoldre problemes i projectes, la col·laboració esdevé indispensable.

Concebre i implantar el currículum i el model pedagògic

No n'hi ha prou de dissenyar i prescriure nous currículums basats en coneixements oberts i compartits, després cal promulgar-los i aplicar-los, i tant una cosa com l'altra s'ha de fer en col·laboració amb els docents. Per exemple, si bé la tecnologia digital ofereix tot un món de possibilitats, és més probable que les innovacions siguin profitoses quan estan dissenyades per satisfer les necessitats i característiques particulars de l'alumnat en contextos específics. Els docents tenen un paper important a l'hora de personalitzar l'aprenentatge perquè sigui autèntic i pertinent. Per això necessiten llibertat, una preparació adequada, recursos didàctics i suport per adaptar, construir, dissenyar i oferir les millors oportunitats d'aprenentatge per als seus alumnes. Per tant, els currículums del futur han d'oferir al professorat un ampli marge d'autonomia que es complementi amb suports sòlids, inclòs el tecnològic, i que provingui d'una col·laboració rica amb companys i també amb experts en la matèria com ara professors universitaris i científics.

Els models pedagògics participatius i cooperatius donen fruit no només a través de l'aprenentatge cooperatiu que es produeix a l'aula, sinó sobretot en l'aprenentatge cooperatiu entre aules i la comunitat d'aprenentatge col·legiades. Alguns dels complexos reptes als quals s'enfronten els docents no es poden resoldre de manera individual, sinó que cal abordar-los mitjançant xarxes d'escoles, col·laboracions amb universitats o organitzacions professionals amb el suport d'institucions educatives especialitzades. A l'hora de dissenyar experiències d'aprenentatge de qualitat, hi ha infinitat de formes possibles de col·laborar, com ara grups d'estudi, consells de professors, equips pedagògics, tutoria entre iguals, mentories, acompanyament, sortides, visites, etc.

La docència professional s'exerceix sobre el diàleg entre la teoria i la pràctica i es desenvolupa a través de la reflexió individual i col·lectiva sobre un repertori creixent d'experiències. No hi ha dues situacions pedagògiques idèntiques, i és, en part, per això que el treball relacional dels docents és insubstituïble, fins i tot per les màquines més sofisticades. El mètode pedagògic és allò que permet a l'alumne establir una relació humana amb el coneixement, accedir al món amb intel·ligibilitat, creativitat i sensibilitat. Els currículums i el model pedagògic no es poden repensar sense la participació dels docents.

Els currículums i el model pedagògic no es poden repensar sense la participació dels docents.

Docents i recerca educativa

Un dels aspectes cabdals sobre els quals reflexiona el professorat és la seva relació amb el coneixement. Per a alguns, és primordial dominar les assignatures que ensenyen. Per a d'altres, prevalen els coneixements didàctics i pedagògics. Un tercer tipus de saber és el relacionat amb la professió docent. I és que, en qualsevol ofici, els professionals contribueixen a generar i divulgar el coneixement expert, que s'adquireix com a resultat de l'experimentació sistemàtica i l'avaluació de l'experiència i la pràctica.

El coneixement basat en la pràctica és vital per donar forma a una professió en la qual els professionals es volen reflexius. En l'àmbit personal, el coneixement professional de la docència té dimensions intuïtives, pràctiques i relacionals. El treball docent col·laboratiu comprèn de manera natural el reflexionar i compartir entre iguals. La investigació es pot traduir cada cop més en escrits fets pels mateixos docents. Una professió no només necessita registrar-ne el patrimoni, l'experiència i la pràctica; també ha d'identificar noves fronteres per a la investigació i la innovació, definir fronts on fer recerca i explorar-los. Quan als docents se'ls reconeix com a professionals reflexius i productors de coneixement, contribueixen a engrandir-ne els corpus necessaris per transformar els entorns educatius, les polítiques, la recerca i la pràctica, dins i més enllà de la seva pròpia professió.

Desenvolupament del professorat: un projecte de vida

Actualment hi ha una àmplia gamma de sistemes i institucions per preparar els docents a assumir les seves funcions arreu del món. Ara bé, independentment del títol o de l'experiència que tinguin, no es pot dir mai que un mestre està «complet» o «acabat» pel que fa al seu desenvolupament, identitat i capacitat professional. El desenvolupament professional del mestre és un camí d'experiències vitals riques i dinàmiques al llarg de la vida.

També s'ha de reconèixer i valorar la dimensió personal i cultural dels docents. Per ser mestre cal ampliar el repertori de les pròpies experiències i el compromís amb el món del coneixement i les idees. De la mateixa manera que un mestre que no sigui un lector entusiasta no pot promoure la lectura, és impossible ensenyar ciència sense sentir curiositat i interès per la ciència. L'alumnat aprèn tant de l'exemple dels docents com de les seves paraules.

El «llibre de vida» dels docents és fonamental per a la seva feina. En l'alegria que provoca l'aprenentatge i l'enriquiment cultural és on els docents són agents d'una educació que forma part de la vida, i amb això poden contribuir a noves formes de convivència i solidaritat amb els altres i el planeta.

Selecció del professorat

Alguns docents descobreixen la vocació aviat, altres la troben més endavant, potser fins i tot després d'haver exercit altres professions. La gran expansió de l'escolarització en els darrers trenta anys ha provocat la contractació de docents que mai haurien estat considerats anteriorment. Això ha tingut efectes positius, com ara l'augment de la proporció de dones en la professió en alguns llocs, i efectes negatius, com ara la disminució de la proporció de professors preparats així com de les retribucions i de l'estatus social, i ha tensat els sistemes de suport més enllà de la seva capacitat.

En molts llocs han crescut les exigències cap al professorat i han afectat la contractació de candidats amb talent. Cada cop més, la pressió, el risc i les dificultats del sector superen les il·lusions i els anhels dels que volen ensenyar, la qual cosa provoca un descens significatiu dels que entren a la professió. Paral·lelament, la demanda continua augmentant: d'aquí al 2030 arreu del món s'hauran de contractar prop de 70 milions de nous mestres de primària i secundària per assolir les fites de l'Objectiu de Desenvolupament Sostenible 4. La situació ha empitjorat durant la pandèmia de la COVID-19, així que en caldran molts més per cobrir els buits que deixen els qui abandonen la professió. Si no es produeixen canvis significatius, serà difícil atraure el gran nombre de docents motivats necessaris per respondre a les necessitats. Aquesta serà una qüestió que les polítiques públiques i la societat en general hauran de resoldre amb urgència.

La situació és molt diferent segons els països i les regions. L'Àfrica subsahariana, que és la regió on creix més ràpidament la població en edat escolar, també és la regió on manquen més docents. S'hauran d'emprendre accions urgents per augmentar la capacitat docent entre els nous quadres de possibles candidats. Tot i que existeix un talent immens, a l'oferta hi ha barreres que limiten l'accés a la titulació i les qualificacions, especialment als països on les oportunitats d'accés a l'educació superior són escasses. S'han de buscar maneres creatives de contractar docents i desenvolupar-los professionalment per tal d'enfortir la capacitat local sempre que sigui possible, aprofitant el ric potencial de col·laboració que hi ha a les comunitats locals.

Dins d'un mateix país la distribució de docents qualificats també és desigual segons les zones. Abans de la pandèmia, els professors ben formats i experimentats ja es distribuïen de manera desigual entre entorns urbans i rurals i segons paràmetres socioeconòmics. Paradoxalment, els entorns que requereixen els millors i més experimentats professors solen ser atesos per educadors novells, voluntaris o poc qualificats, i, a més, pateixen una alta rotació. Així que al costat de polítiques per atreure les noves generacions a la professió, calen mesures urgents per retenir el professorat més qualificat.

**Calen mesures urgents
per retenir el professorat
més qualificat.**

Reclutar professors autòctons, locals o procedents de diàspores, en alguns casos per reflectir millor l'herència cultural de l'alumnat, pot contribuir a què es valori la diversitat i a millorar l'aprenentatge dels alumnes. I és que aquests docents han passat per experiències vitals i tenen una relació amb les comunitats que els permeten comprendre les necessitats i les aspiracions dels alumnes, els patrons culturals en què han crescut, la qual cosa és essencial per crear uns futurs justos i equitatius de l'educació.

Formació del professorat

És indispensable repensar la formació del professorat per alinear-la amb les prioritats educatives i orientar-la millor cap als reptes i perspectives de futur. La pobre formació de molts docents a diverses regions del món, especialment a l'Àfrica subsahariana, demana mesures urgents. No hi ha un model únic per dur a terme aquest canvi en la formació del professorat, i moltes possibilitats per crear nous espais d'aprenentatge i innovació són possibles gràcies a la col·laboració dels diferents actors implicats (administracions públiques, investigadors, sindicats de docents, líders comunitaris, etc.).

En qualsevol cas, en aquesta formació ja no és possible ignorar la cultura digital; d'una banda, pels coneixements relatius als modes de producció i difusió del coneixement, i de l'altra, pels canvis que aporta a la vida humana i al planeta. La tecnologia no és cap panacea, però els mitjans digitals s'han d'incloure en la formació, no només com un mitjà de desenvolupament professional híbrid o a distància, sinó sobretot com una matèria d'estudi en ella mateixa. A més, cal investigar sobre les potencialitats, els efectes pedagògics, les possibilitats epistèmiques i ètiques, així com els angles morts i les mancances, dels mitjans i plataformes digitals.

Una formació eficaç ha d'abordar els factors que contribueixen al desgast del professorat. Per donar suport a la professió no n'hi ha prou d'atraure suficients candidats qualificats; s'ha de redissenar el paper del professorat perquè la col·laboració entre equips, amb un bon suport dels coneixements, els recursos i la infraestructura necessaris, permeti el seu desenvolupament professional. Durant la pandèmia, per exemple, a bona part del món els docents van patir estrès i van acabar esgotats de resultes d'unes plataformes tecnològiques i un desenvolupament professional inadequat per donar suport eficaç a l'aprenentatge remot i, en conseqüència, alguns van abandonar la professió.

Professorat novell

En totes les professions, no hi ha res més important que acollir i socialitzar les noves generacions. Durant els primers anys d'exercici, els docents novells haurien de rebre suport mitjançant programes d'iniciació, amb estructures de col·laboració per planificar les lliçons i la tutoria de companys amb més experiència. La fase de transició entre la formació inicial i l'exercici professional és decisiva en la vida professional dels docents, però sovint és desatesa per les polítiques i per la mateixa professió, d'aquí ve que els índexs d'abandonament siguin molt elevats.

La professió docent, com altres, està associada a una base de coneixement. El coneixement professional requereix per exercir-la s'extreu de processos d'integració i socialització en els quals participen les institucions de formació inicial del professorat, les escoles i els docents experimentats. El vincle és encara més important si es té en compte l'evolució de les condicions, els contextos, els entorns d'aprenentatge, així com la diversitat dels aprenents en el segle XXI. Per fer front als nous reptes, cal la col·laboració entre les diferents generacions de docents; no hi ha res que hi pugui contribuir més que la capacitat dels docents mateixos per donar-se suport mútuament i amb confiança.

El professorat encapçala la creació de coneixement quan es relaciona amb els alumnes en la recerca-acció, la resolució de problemes, el treball per projectes i l'experimentació amb noves tècniques. Per tant, aquests processos haurien de constituir la base dels programes d'inducció i incorporació de docents novells a la professió, al costat de la comunitat col·laborativa de companys..

Un desenvolupament professional continuat

Els docents necessiten oportunitats de desenvolupament professional, formació i suport a diversos nivells, per exemple, per ensenyar a grups amb una gran diversitat ètnica, cultural i lingüística o per facilitar la inclusió o el suport a alumnes amb necessitats especials que requereixen un aprenentatge personalitzat. Els docents han de garantir que l'alumnat de grups històricament exclosos i marginats rebi el suport adequat. Això és especialment important a les regions on la composició de l'aula es pot transformar radicalment per l'augment de la migració i el desplaçament intern com a conseqüència del canvi climàtic, la violència social i política i els conflictes armats; condicions que es preveu que empitjoraran en els propers anys.

El desenvolupament professional ha de formar part d'un contínuum que comença amb la formació inicial i les pràctiques supervisades, seguides per tutories, mentoring i evolució professional a l'aula de manera regular. La progressió efectiva al llarg de la trajectòria professional ha d'estar vinculada a un desenvolupament continuat significatiu, centrat i vinculat a les activitats diàries dels professors i que sigui fàcil d'integrar en la pràctica professional.

Els programes de desenvolupament professional eficaços sovint se centren en què ha d'aprendre l'alumnat i en què pot fer el professorat per donar suport a l'aprenentatge i avaluar-ne el progrés. Els programes més efectius s'estenen durant períodes de temps relativament llargs, es basen almenys en part en l'escola, estan integrats en l'experiència i ofereixen oportunitats repetides d'aplicar el que s'ha après i desenvolupar coneixements pedagògics i conceptuals.

Solidaritat pública per transformar la docència

Per tal que els docents puguin contribuir a un nou contracte social per a l'educació, s'han de fer canvis importants en les polítiques que regeixen la seva selecció, preparació i trajectòria professional així com en l'organització de la pròpia professió. La col·laboració no ha de constituir una càrrega nova per als docents, sinó que ha de tenir acompanyament i suport econòmic, de manera que puguin relacionar-se amb una àmplia gamma d'actors educatius, en particular amb les famílies i les comunitats, l'educació superior i un ventall d'institucions socials.

Condicions de treball del professorat

Si bé els estudis demostren que el principal factor d'èxit acadèmic que depèn de les escoles és tenir un bon mestre, la professió docent continua estant infravalorada, devaluada, mal pagada i rep poc suport. Els problemes relacionats amb l'estructura de la carrera professional, la seva gestió, la motivació del professorat i la insatisfacció laboral han resultat difícils de resoldre arreu sense inversió i voluntat pública. La dependència excessiva de professors substituïts o poc qualificats pot desgastar la professió i l'educació pública en general.

Les males condicions laborals i la baixa retribució poden dissuadir els aspirants a docents. També cal tenir en compte les diferències de gènere en l'anàlisi de les tensions i les demandes, ja que la feminització de la professió en alguns països ha proporcionat una excusa per abaixar els salaris dels docents o ampliar-ne les diferències salarials. Però no només s'ha de millorar la retribució econòmica dels docents sinó també les condicions de treball en general: reduir les ràtios, augmentar la seguretat, el reconeixement, la legitimitat, el suport institucional i fomentar la cultura de la col·laboració.

En definitiva, cal redissenyar la carrera professional dels docents. El progrés s'ha de basar en la competència, el desenvolupament professional i el compromís amb els programes escolars, i incloure mentories per als docents novells, planificació conjunta amb els co-docents i amb els responsables de disciplines o de cicles, organitzar serveis de suport com ara tutories o assessoraments, períodes sabàtics per fer recerca i altres sistemes de creixement professional. En un context on les pressions augmenten des de tots els vessants, els docents demanen una relació més equilibrada entre els requisits burocràtics i els pedagògics, a més de tenir en compte la feina invisible que implica exercir l'ensenyament, per exemple, en entorns on els docents estan profundament compromesos amb la comunitat.

També cal revisar els estatuts, les normes i les càrregues de treball del professorat amb perspectiva de gènere, per tal d'alinejar-los amb les noves prioritats educatives. A més, és important reconèixer l'aparició de noves formes de control del professorat; les demandes que es fan i la tecnologia que s'empra per rendir comptes sovint en redueix l'autonomia. L'augment de les proves a gran escala, l'avaluació dels professors segons estàndards d'ensenyament i la inspecció escolar són només alguns exemples de les fortes pressions imposades als docents, sovint sense el grau de suport adequat.

Alguns sistemes educatius han aconseguit l'arribada de les tecnologies d'intel·ligència artificial, per considerar-les una manera de millorar la governança interna, l'eficiència i la responsabilitat pública de les institucions educatives. Si bé fan guanyar coneixement i visibilitat als processos educatius, l'auge de les tecnologies d'aprenentatge automàtic corre el risc de fragmentar els processos educatius en «conjunts de dades» i accelerar les tendències cap a la gestió, la vigilància i la desprofessionalització del professorat. En particular, el programari de reconeixement facial i la intel·ligència artificial per fer el seguiment d'alumnes i professors que usen alguns estats també el podrien utilitzar per fer vigilància política i això és contrari a l'article 26 de la Declaració dels Drets Humans de les Nacions Unides, que afirma que el propòsit de l'educació és promoure les llibertats fonamentals i els drets humans.

La feina dels docents comporta una enorme responsabilitat i per això han de retre comptes amb la societat i, sobretot, amb el futur. Per complir la seva missió d'acord amb la responsabilitat que els correspon, s'han de sentir segurs que treballen en un entorn obert i de confiança, lliures de promoure noves maneres de pensar i de pertànyer al món: una demanda d'una autonomia que està en desacord amb algunes formes recents de responsabilitat basades en un gerencialisme excessiu i un corporativisme que soscaven més que no pas donen suport al seu treball.

Relació continuada de les universitats amb els docents

Hi ha un vincle íntim entre l'educació superior i la professió docent que les noves configuracions institucionals haurien de mantenir. El fet de repensar el nostre futur *junts* s'ha de traduir en un compromís de col·laboració i cooperació entre escoles, professors i universitats tant en l'àmbit de la formació inicial del professorat com en el del desenvolupament professional continuat. És a l'educació superior on es qüestiona la mentalitat i la metodologia pedagògica de la següent generació d'educadors i s'hi dona forma. Per la seva banda, els educadors poden ajudar les universitats a transformar-se, a renovar la seva missió pública i a entendre millor els papers que han de representar en ecosistemes educatius més amplis.

Entre tots els vincles que puguin tenir, cal destacar el compromís concret de les universitats amb la formació del professorat. Històricament, aquest ha estat un dels principals vincles entre l'educació primària i secundària i les universitats. Tanmateix, a gran part de llocs, calen canvis fonamentals en els programes i estratègies de formació del professorat.

El més important és adoptar un model relacional en el desenvolupament i el desplegament de programes de formació del professorat, especialment en la formació inicial. Ni les universitats ni les escoles en poden assumir soles la preparació inicial. Alguns programes superen l'entrebanc construint nous espais i entorns on diversos actors del món educatiu, com ara administracions públiques, associacions de docents i iniciatives no governamentals, poden reunir-se per treballar conjuntament. D'altres s'integren profundament a les escoles i assumeixen una metodologia d'aprenentatge per indagació. Tots aquests programes no s'han de limitar necessàriament a les facultats d'educació, sinó que poden connectar l'aprenentatge de primària i secundària amb el conjunt de coneixements col·lectius que les universitats fomenten i mobilitzen. De la mateixa manera que a molts llocs les universitats construeixen «parcs» científics i industrials, l'educació necessita espais similars on les parts interessades puguin dissenyar tot tipus d'aprenentatges compartits i formes de preparació del professorat.

Ni les universitats ni les escoles poden assumir soles la preparació inicial del professorat.

Les universitats també poden participar a reforçar els programes d'inserció del professorat. Els millors prioritzen la mentoria i cerquen la socialització dels professors joves proporcionant una transició adequada entre períodes de creixement i de pràctica professional; tot plegat requereix

una intensa col·laboració per part de les universitats i les facultats de formació de mestres. El contacte permanent entre professors i universitats pot contribuir en gran mesura a la millora de les escoles i dels processos de transformació educativa. Els programes i les facultats han de mantenir-se compromesos amb els docents al llarg de la seva carrera professional, fomentant una relació dialèctica en la qual els educadors retornin els coneixements adquirits en l'exercici de la professió a les facultats.

La docència en l'educació superior també demana una transformació, un desenvolupament pedagògic. El professorat universitari pot guanyar molt col·laborant per organitzar-se, ensenyar i acompanyar l'aprenentatge dels alumnes. Els models pedagògics solidaris i col·laboratius no són menys importants en l'educació superior que per als infants i els adolescents; de fet, adquireixen més rellevància per a les noves generacions de professionals, líders i investigadors que les universitats pretenen produir.

Els docents en la presa de decisions educatives i en l'àmbit públic

No hi ha cap dubte que el debat educatiu ha de tenir lloc en l'àmbit públic. Però no es tracta només de debatre o consultar, sinó de construir mecanismes en què les decisions es prenguin conjuntament entre administració, pares, comunitat, entitats públiques i privades, associacions i moviments juvenils, així com docents i les seves organitzacions.

La professió docent no acaba en l'espai professional, sinó que continua en l'espai públic, en la vida social i en la construcció del bé comú. D'aquí ve que sigui especialment important que el professorat participi en la definició de les polítiques públiques. Però en molts llocs els docents no tenen cap mena de poder, disposen de poc marge d'acció i no participen en el debat sobre polítiques educatives.

Ser docent és, òbviament, una opció professional, però també implica prendre una posició pública sobre els grans temes educatius i el desenvolupament de polítiques públiques; no només per defensar els interessos corporatius, sinó sobretot per projectar la pròpia veu en un àmbit social i polític més ampli.

De cara al futur, és important assenyalar que la tasca del professorat no es limita a l'espai de l'aula, sinó que s'ha d'estendre a tota l'organització i actuació de l'escola. Els docents són essencials perquè les escoles esdevinguin organitzacions d'aprenentatge, llocs on configuren i comparteixen una visió centrada en l'aprenentatge de tot l'alumnat i en què s'ofereixen oportunitats d'aprenentatge continu a tot el personal. Els professors poden obrir camí a l'hora de col·laborar i aprendre junts en un ambient de recerca, innovació i exploració, i fomentar sistemes integrats per organitzar i compartir l'aprenentatge.

Principis per al diàleg i l'acció

En el marc d'un nou contracte social per a l'educació, aquest capítol ha proposat professionalitzar encara més la docència, tendint a fer-ne una empresa col·laborativa on es reconegui que els docents són productors de coneixement i figures clau en la transformació educativa i social. Per tirar endavant aquesta recomanació de cara al 2050, el diàleg i les accions necessàries s'han de guiar per aquests quatre principis:

- **La tasca dels docents s'ha de caracteritzar per la col·laboració i el treball en equip.** Hem d'ajudar els docents a treballar plegats com a mestres d'obra en la construcció d'entorns, relacions, espais i temps educatius. L'ensenyament de qualitat el produeixen equips i entorns propicis que garanteixen la satisfacció de les necessitats físiques, socials i emocionals de l'alumnat.
- **La generació de coneixement, la reflexió i la recerca han de ser part integral de la docència.** Els docents han de ser aprenents intel·lectualment compromesos i capaços d'identificar noves àrees d'investigació i innovació, de definir qüestions de recerca i de generar noves pràctiques pedagògiques; això s'ha de reconèixer i donar-hi suport.
- **Cal donar suport a l'autonomia i la llibertat del professorat.** Els docents han de gaudir d'una posició professional forta. Això passa perquè disposin de mètodes adequats d'integració i desenvolupament professional continuat que garanteixin que són capaços d'utilitzar de manera efectiva el judici i l'experiència per dissenyar i encapçalar l'aprenentatge de l'alumnat.
- **Els docents han de participar en el diàleg sobre els futurs de l'educació.** Hem d'assegurar la presència del professorat en el diàleg social i en els mecanismes participatius de presa de decisions necessaris per repensar col·lectivament l'educació.

En establir un nou contracte social per a l'educació, ens hauríem d'inspirar en aquests quatre principis rectors relacionats amb la tasca transformadora del professorat. Una part essencial de la renovació de l'educació rau en el diàleg sobre l'ensenyament i el professorat.

Capítol 6

Preservació i transformació dels centres educatius

A casa era allà on m'havia de conformar a la imatge, definida pels altres, de qui i què havia de ser. L'escola era allà on podia oblidar aquesta imatge i reinventar-me seguint les meves pròpies idees. . . . L'aula, amb totes les seves limitacions, continua sent un espai de possibilitats. En el camp de les possibilitats, tenim l'oportunitat de treballar per a la llibertat, d'exigir-nos, a nosaltres mateixos i als nostres companys, una obertura de ment i de cor que ens permeti enfrontar-nos a la realitat encara que col·lectivament imaginem maneres d'anar més enllà de les fronteres, de transgredir.

bell hooks, *Teaching to transgress: Education as the practice of freedom* ('Educar per transgredir: l'educació com a pràctica de llibertat'), 1994

Un nou contracte social per a l'educació hauria de protegir l'escola i dissenyar espais d'aprenentatge vibrants que permetin la inclusió, l'equitat i el benestar individual i col·lectiu per promoure un futur més just, equitatiu i sostenible.

Per fer possibles models pedagògics cooperatius i solidaris i enfortir les relacions amb el patrimoni comú del coneixement, és fonamental destinar temps i espai a aquests objectius. Les escoles, amb tot el seu potencial, defectes i limitacions, segueixen sent un dels entorns educatius essencials. Representen el compromís de la societat amb l'educació com a activitat humana pública. Tanmateix, la manera com es dissenyen les escoles no és neutra, sinó que reflecteix apriorismes sobre l'aprenentatge, l'èxit, els assoliments i les relacions.

L'escola com a fet arquitectònic i organitzatiu, és a dir, un espai amb uns horaris, determina què hi és possible, què hi està prohibit, què hi és ben rebut i què en queda exclòs. Els docents, com a principals creadors d'experiències educatives, han de dedicar un temps considerable a treballar amb aquests elements organitzatius i estan limitats pels tipus d'interaccions i aprenentatges que els espais permeten. Pot una escola arribar a ser un entorn propici per a la col·laboració, l'exploració i l'experimentació? Serà un espai de judici, de qualificació, o encoratjarà l'aprenentatge pel sistema d'assaig i error? Facilitarà les trobades, no només entre alumnes d'un curs o d'una franja d'edat, sinó de diferents edats i en diferents etapes de la vida? I quins tipus de relacions, mentalitats i models crearan aquestes trobades? L'escola donarà prioritat al rendiment individual per sobre de tot, o considerarà que el desenvolupament de la persona i del grup es reforcen mútuament?

Aquest capítol comença amb un breu repàs sobre l'aparició de les escoles com a institucions socials vitals que tenen un paper important a pràcticament totes les cultures i tradicions. No només representen temps i espais únics per a l'educació primària i secundària, sinó que moltes també s'han convertit en centres socials per dret propi, reunint una sèrie de béns i serveis socials que donen suport al benestar de les persones, les famílies i les comunitats. Això no obstant, les escoles haurien pogut anar més lluny si no fos per l'estretor amb què s'acostumen a definir els seus espais i les estructures temporals de l'aprenentatge. És per això que en aquest capítol n'analitzarem les possibles transformacions: ampliar l'àmbit d'aprenentatge més enllà de l'aula; reconsiderar els horaris i les estructures de les lliçons per facilitar una participació més profunda; i treure profit del potencial de la tecnologia per donar suport al que passa a l'escola són tot de tecles que es poden tocar per transformar l'escola en el marc del nou contracte social per a l'educació.

És vital que l'escola sigui sòlida si volem que l'educació ens ajudi a construir futurs col·lectius habitables que puguin adaptar-se a les crisis, a un futur desconegut i incert.

El capítol conclou amb els principis rectors per al diàleg i l'acció per al 2050, d'interès per a alumnat, docents, governs i societat civil, que es resumeixen en: preservar les escoles i, al mateix temps, transformar-les en un espai col·laboratiu, aprofitar les tecnologies digitals i ser un model de sostenibilitat i de respecte als drets humans .

El paper insubstituïble de les escoles

Si l'escola no existís, l'hauríem d'inventar: és la pedra angular dels ecosistemes educatius. La seva vitalitat és l'expressió del compromís de la societat amb l'educació com a bé comú. Les escoles ofereixen als infants i als joves entorns únics per participar en els coneixements comuns. Són llocs on l'alumnat es pot arriscar, enfrontar-se a reptes i experimentar amb possibilitats. Les escoles garanteixen que tothom tingui a la seva disposició les experiències, les capacitats, els coneixements, l'ètica i els valors que sostindran el nostre futur compartit. De cara al 2050, les escoles hauran de fomentar una ètica de la solidaritat i reciprocitat mitjançant trobades intergeneracionals, interculturals i pluralistes.

L'aprenentatge essencial es produeix en infinitat de moments i llocs diferents, però el temps i l'espai públic de l'escola són únics. L'espai de l'escola fomenta les relacions socials. L'educació i l'aprenentatge estimulen les interaccions humanes, el diàleg i l'intercanvi; les escoles s'han de construir específicament per alimentar-los. Les escoles són formes de vida col·lectiva que reuneixen persones que volen aprendre dels altres i amb els altres en diferents edats i etapes de la vida. La formació a distància pot ajudar l'escola en la seva tasca, però no pot substituir-ne totalment el caràcter relacional.

Si l'escola no
existís, l'hauríem
d'inventar.

Les creixents interrupcions, com ara la pandèmia de la COVID-19 i les epidèmies d'èbola a l'Àfrica occidental, els conflictes violents i les emergències climàtiques, han fet palès el paper únic de les escoles. Aquests esdeveniments ens han recordat la importància de les escoles no només per a l'aprenentatge, sinó també com a centres de benestar social. Les escoles són una de les poques institucions destinades a protegir i oferir oportunitats als més pobres i vulnerables. A més, com a centres de vida comunitària, les escoles poden contribuir enormement a apoderar les comunitats i a establir relacions duradores entre éssers humans i amb la naturalesa. Per exemple, arran del tancament d'escoles sobtat, sense precedents i a gran escala de 2020 i 2021, milions d'infants i adolescents d'arreu del món es van veure privats d'accés a l'escola, als companys de classe i als docents. Aquesta aturada prolongada de l'educació presencial va tenir una repercussió enorme en el benestar social, intel·lectual i mental de milions d'infants i adolescents, que se'n ressentiran tota la vida.

Sigui quina sigui l'edat de l'alumnat, les escoles han de fomentar la curiositat i el desig de coneixement. L'alumnat hauria d'estar exposat a idees i experiències que normalment no trobaria a casa o en l'entorn immediat. Les trobades pedagògiques intencionades fan que les escoles siguin insubstituïbles i úniques entre la multitud de centres educatius. Els éssers humans aprenem i també som capaços d'ensenyar i d'ésser ensenyats, és a dir, d'integrar-nos en una bella cadena de coneixement que transcendeix l'espai i el temps per enllaçar-nos entre nosaltres, a través de les generacions i les maneres de conèixer. Però no hi ha escoles sense docents i els docents exerceixen la missió pedagògica de posar el coneixement a l'abast de tothom, de construir propòsits i capacitats col·lectives i de promoure activitats intel·lectuals emancipadores. De la mateixa manera, el professorat depèn del bon funcionament de l'espai-temps escolar per reforçar i donar suport a la seva tasca.

Compromisos històrics comuns

La majoria de cultures que han assolit un nivell de complexitat que ultrapassa el que es pot assolir per observació, imitació o narració han tingut espais i temps dedicats a desenvolupar coneixements, habilitats, valors i comprensió. En molts casos, l'escola va sorgir amb el desenvolupament de l'escriptura. Curiosament, la paraula «escola» prové del llatí *schola* i aquesta del grec *skholé*, que significa «temps lliure» o «d'oci». La institució grega va ser la pedra angular del desenvolupament de l'educació a Europa; altres cultures també van desenvolupar institucions similars, com ara la *ieixivà jueva*, la *madrassa àrab* i la *calmècac asteca*. El desenvolupament i l'expansió de l'escola arreu del món durant els dos darrers segles li ha donat un paper com a infraestructura pública cabdal per organitzar converses intergeneracionals sobre com viure al món, com construir altres mons i com tenir-ne cura. Les escoles ens permeten conèixer el patrimoni cultural de la humanitat, així com recrear-lo i ampliar-lo.

L'escola s'ha convertit en un dels espais-temps essencials per a l'organització deliberada de trobades amb el patrimoni comú del coneixement. Les escoles han tingut el poder de promoure pràctiques epistèmiques introduint l'alumnat a les riques tradicions del raonament, l'estudi, la investigació i la indagació. Les activitats i exercicis escolars poden servir per promoure un ethos i una relació particulars amb el coneixement. Històricament s'ha donat més pes a la transmissió de veritats establertes (afirmacions considerades certes en un sistema de creences determinat), però en les últimes dècades s'han produït canvis importants que han desafiat els mètodes d'instrucció directa a molts centres. A través de pràctiques i cultures escolars més participatives, s'han centrat més en la comprensió de com s'arriben a generar les veritats establertes i quines conseqüències tenen. Els dilemes i reptes als quals ens enfrontem actualment es poden abordar de manera productiva garantint que a les escoles aflorin una sèrie de pràctiques epistèmiques i que formem aliances constructives i més àmplies entre les epistemologies i les ecologies del coneixement.

En tota aquesta transició des d'espais de transmissió del coneixement cap a una major participació i exploració a les escoles, l'aprenentatge escolar continua sent essencial. Tanmateix, per evitar la rigidesa i mantenir-nos sensibles als reptes del món, cal entendre les múltiples maneres que hi ha de conèixer que es poden codificar en temps i espais d'aprenentatge, per tal de nodrir les experiències humanes en lloc d'empobrir-les. Queda molta feina per fer per crear espais i temps d'escolarització que puguin facilitar l'activitat pública d'aprenentatge intergeneracional.

La transformació necessària de les escoles

Les escoles han de convertir-se en llocs on tothom pugui formar-se i materialitzar les seves aspiracions de transformació, canvi i benestar. Abans que res, les escoles han de permetre'ns, com a individus i com a col·lectiu, realitzar possibilitats desconegudes. En moltes parts del món, l'accés universal a l'escola ha proporcionat oportunitats transformadores a individus i comunitats senceres per augmentar la consciència i desenvolupar noves habilitats així com per comprendre i imaginar noves trajectòries d'aprenentatge i creixement. Amb massa freqüència, però, les escoles actuals serveixen per consolidar les desigualtats i ampliar les disparitats, cosa que caldria corregir.

Per provocar un canvi profund, els principis organitzatius de l'escola del futur haurien de ser la inclusió i la col·laboració. És important comprometre's amb l'excel·lència, la qualitat, l'avaluació i el progrés de manera que incloguin en lloc de marginar.

Aquests nous entorns escolars els podem imaginar com una gran biblioteca on alguns alumnes estudien sols, connectats a internet o no, altres presenten els seus treballs als companys i professors i encara uns altres són a fora de la biblioteca en contacte amb persones i mons exteriors, possiblement llunyans. La biblioteca admet una immensa diversitat de situacions i d'espais temporals. És un nou entorn força diferent de l'estructura habitual de l'escola i de l'aula. Aquesta biblioteca es pot entendre en sentit literal i metafòric: ens recorda que l'escola, així com el temps que els aprenents hi passen, s'ha de plantejar com un portal d'accés al patrimoni comú del coneixement.

Les escoles com a plataformes de cooperació, de cura i de canvi

En esdevenir entorns d'aprenentatge inclusius i col·laboratius, les escoles també han de ser espais segurs, sense violència ni assetjament, que acullin l'alumnat amb la seva diferència i diversitat. L'aprenentatge col·lectiu i col·laboratiu no ha de ser uniforme; al contrari, ha de poder aprofitar les diferències (de capacitat, habilitat, cognició, interès i aptitud) d'alumnat i professorat. D'una banda, l'aprenentatge és un viatge individual, que ens pertany a cadascun de nosaltres; l'aprenentatge col·laboratiu ha de ser inclusiu i equitatiu, però no ha de comprometre la individualitat dels aprenents. De l'altra, l'aprenentatge és un viatge col·lectiu, que es concreta en la relació amb els altres.

Les escoles ens han de
permetre, com a individus
i com a col·lectiu,
realitzar possibilitats
desconegudes.

Ser autodidacta és important com a part d'un panorama molt més ampli en què les funcions individuals i col·lectives de l'educació es propulsen i es reforcen mútuament. Si bé no podem aprendre per algú, tots podem aprendre més junts. El que sabem depèn recíprocament del que saben els altres. L'aprenentatge es produeix en les nostres relacions i interdependències. A moltes escoles pioneres d'arreu del món ja s'està produint un aprenentatge col·lectiu eficaç. Tanmateix, les escoles han d'orientar-se millor al voltant d'aquestes relacions i interdependències.

Les escoles i els mestres fan una tasca indispensable de suport als aprenents. A moltes persones un ensenyant o una experiència escolar els ha marcat la vida positivament. Al mateix temps, les escoles massa sovint exclouen, marginen i reproduïxen la desigualtat. Aproximadament la meitat dels infants del món acaben els estudis secundaris sense assolir ni tan sols les competències bàsiques i això és un resultat inacceptable i un fracàs de les escoles davant dels seus alumnes i les seves societats. S'ha de produir un canvi dinàmic a les escoles, adaptatiu i transformador. No és impossible, ens ho demostren innombrables exemples d'arreu del món.

L'escola sortiria molt beneficiada d'articular-se més amb altres espais educatius. Hi ha un clar consens entre el milió de persones que ha participat en la iniciativa Els Futurs de l'Educació en

què el disseny de les escoles (espai arquitectònic, currículum, organització de l'aula i activitats d'aprenentatge) ha de canviar. Les obres d'art en què els artistes transmeten la visió que tenen de l'educació l'any 2050 la presenten sense fileres de pupitres. En diversos grups de discussió amb educadors innovadors es van abordar com les escoles poden transformar-se quan reconeguem adequadament que l'aprenentatge es produeix en diferents situacions en el temps i l'espai; per exemple, permeabilitzant les parets entre l'aula i el món exterior i considerant les lliçons com a viatges. En resum, les escoles han de tenir un aspecte diferent i donar altres sensacions a les generacions futures fent-se més inclusives, més acollidores, més atractives i més pertinents.

Les escoles han de convertir-se en llocs on l'alumnat aprengui a viure de manera sostenible i porti el missatge a casa i a la comunitat. Les escoles «verdes» han de desplegar el seu gran potencial i assolir la neutralitat de carboni. L'alumnat pot obrir el camí desenvolupant coneixements i competències que els seran d'ajut per construir les economies verdes que el nostre món necessita amb desesperació.

Per aconseguir el que necessitem, les escoles han de trencar amb els models organitzatius rígids i uniformes que han caracteritzat bona part de la seva història al llarg dels dos últims segles. La renovació és vital. Els impressionants esforços realitzats durant els segles xix i xx que van conformar els models d'escola convencionals que coneixem avui són un exemple per al futur. Al llarg dels darrers cent cinquanta anys, arquitectes, experts en salut pública, filòsofs, funcionaris, educadors, comunitats i famílies s'han basat en els coneixements educatius adquirits al llarg de la història per millorar l'educació. Amb el temps, això s'ha materialitzat –per exemple, a través dels edificis i les aules–, en extraordinàries institucions socials d'educació pública de masses. La mateixa imaginació, determinació i col·laboració són necessàries avui per donar forma material a noves escoles orientades a uns futurs compartits més justos i equitatius.

De l'aula a la comunitat d'aprenents

Arreu del món, l'aula és el principal espai educatiu de les escoles. En imaginar nous espais d'inclusió i col·laboració, podria ser que aquest espai quedés abandonat. Però el que no es pot perdre és el valor de formar part d'una comunitat dedicada i diversa de companys d'aprenentatge.

És possible que a les escoles del futur l'alumnat ja no s'estigui en aules convencionals, però continuarà necessitant el vincle sostingut amb els companys.

Els models escolars convencionals han dedicat una gran energia a classificar l'alumnat segons l'edat, el rendiment, la capacitat o el gènere. En canvi, els docents haurien de gaudir de flexibilitat per experimentar i adaptar els grups d'alumnes a necessitats concretes. De vegades caldrà fer grups més petits d'alumnes, d'altres més grans, però el valor de formar part d'una comunitat d'aprenents és una característica de l'escola que cal reforçar. És possible que a les escoles del futur l'alumnat ja no s'estigui en aules convencionals, però continuarà necessitant el vincle sostingut amb els companys, amb totes les alegries i penes que comporta l'aprenentatge compartit.

També cal repensar què s'espera d'una aula. A massa llocs els nens i els joves passen el dia asseguts absorbint de manera passiva grans quantitats d'informació. Aquesta manera de fer està integrada en l'arquitectura i el mobiliari escolar, en els objectes i els materials presents a l'aula. Es valora l'alumne silenciós i obediència, convertit en sinònim de concentració i productivitat. Massa sovint es considera que un bon professional és aquell que sap mantenir l'ordre i eliminar sorolls i moviments innecessaris a l'aula. Però quan la quietud és un requisit per a l'aprenentatge, l'escola i l'aula esdevenen llocs avorrits i desagradables. Per aprendre cal una atenció profunda, immersa i absorta. Ens hem de preguntar si l'organització i la distribució de les aules i escoles actuals la faciliten de la millor manera, ja que si bé hem de protegir l'espai social de l'escola, no cal confinar-lo entre quatre parets. L'espai pot ser obert i flexible, aprofitant un ampli conjunt de recursos socials, culturals i ambientals. Restringir l'educació a aules prototípiques limita l'aprenentatge i redueix el ventall de possibilitats i oportunitats que les escoles haurien de crear.

Estructures per donar suport a pedagogies diversificades

Les lliçons i els horaris s'han de reformular. La lliçó té la valuosa funció d'aplegar un conjunt d'alumnes per fer un esforç compartit i és un mecanisme important per estructurar les trobades educatives i fomentar la conversa intergeneracional. Tanmateix, les lliçons convencionals també tenen unes limitacions considerables, especialment quan es defineixen exclusivament com un bloc de temps fix que es repeteix cada dia o cada setmana.

El format lliçó ha de donar pas a pedagogies que valorin la diversitat de metodologies i tècniques didàctiques. De fet, hi ha moltes altres maneres de reunir persones en un esforç comú, utilitzant diferents modalitats d'estudi i aprenentatge que aprofitin l'intercanvi intergeneracional i intercultural i les capacitats i els coneixements superiors dels docents. Per exemple, les metodologies educatives basades en problemes i projectes són més participatives i col·laboratives que les lliçons convencionals. L'aprenentatge per indagació i el mètode de recerca-acció aconsegueixen que l'alumnat adquireixi, apliqui i generi coneixement, tot alhora. Les metodologies compromeses amb la comunitat i l'aprenentatge servei donen un fort sentit de propòsit si l'aprenentatge s'aconsegueix amb humilitat. En definitiva, cal revisar l'organització de l'escola per permetre que metodologies com aquestes afavoreixin la capacitat de l'alumnat de fer un treball conjunt i d'ampliar les competències de deliberació i acció col·lectiva amb esperit solidari.

La tecnologia al servei de l'escola

Les tecnologies de la comunicació digital donen suport a la feina dels docents i les escoles quan permeten els alumnes connectar-se amb altres alumnes amb interessos i preguntes similars. La connectivitat digital augmenta enormement l'accés de professors i alumnes a la informació, els textos i les manifestacions artístiques d'arreu del món. Els fons de les biblioteques i museus més importants del món ara es troben a disposició de tothom, sigui allà on sigui i en tot moment. Les eines digitals també permeten els alumnes produir vídeos, fer presentacions multimèdia així com crear jocs i aplicacions que escampen les seves idees creatives pel món.

En resum, els dispositius digitals tenen un potencial revolucionari que es pot aprofitar per acompanyar mètodes innovadors d'ensenyament i aprenentatge a les escoles. Les eines digitals també s'han convertit en maneres útils de promoure la comunicació eficaç entre progenitors, professorat i alumnat, i al mateix temps ajuden els primers a donar suport a l'aprenentatge escolar dels últims.

La pandèmia ha demostrat que l'escola no es pot desplaçar completament a espais virtuals.

La pandèmia ha demostrat que l'escola no es pot desplaçar completament a espais virtuals. Fins i tot en àrees d'alta connectivitat a internet i accés relativament equitatiu als dispositius, el tancament total o parcial d'edificis escolars en temps d'excepció va demostrar la importància del contacte físic i social a les escoles. L'aula virtual accessible des de casa és només un mal substitut de l'espai escolar.

Tot el que s'ha improvisat i experimentat en temps difícils, durant la pandèmia de la COVID-19 i altres emergències, ha mostrat la determinació, el compromís i l'enginy de professors i alumnes. Per exemple, quan molts sistemes escolars es van adonar que les necessitats personals i el benestar social eren prioritaris, es van ajornar els exàmens, es va relaxar la transmissió de continguts i l'aula es va transformar en un espai d'aprenentatge i benestar autèntics. Durant la COVID, el treball dels docents es va fer més visible, especialment per als pares i mares. L'alt nivell de coneixement expert i compromís pedagògic que se'ls requeria van ser simultàniament valorats i examinats per molta gent. Alguns alumnes es van sentir còmodes amb l'educació en línia i a distància; la seva experiència positiva ens recorda que les escoles del futur han d'estar centrades en l'alumnat de manera que donin suport al desenvolupament social, emocional, cognitiu i moral de tota la persona, integralment.

Fomentar la dimensió social de l'aprenentatge també implica mantenir l'educació per a la ciutadania en un món cada cop més interconnectat per permetre que els individus es preocupin els uns dels altres, acceptin altres perspectives i experiències i es comprometin amb pràctiques responsables envers el medi ambient i els recursos naturals que compartim. Per si sola, la tecnologia no pot assolir aquests objectius; cal un aprenentatge participatiu i compromès als centres i més enllà.

Les escoles haurien de ser llocs on l'alumnat estigui més connectat a les possibilitats del futur que a les limitacions del passat. El principi d'igualtat d'oportunitats vol que l'alumnat, amb independència del seu origen social, s'alliberi i deixi d'estar limitat per les expectatives dels altres, de manera que l'origen social deixi de marcar el seu destí i el futur pugui ser millor que el passat, tant per a les persones com per a les societats.

El problema fonamental de gran part de l'aprenentatge automàtic és que només pot crear futur mirant al passat. La recerca ha demostrat que les màquines prenen decisions impulsades pels mateixos estereotips, biaixos de gènere i racisme que les persones per la senzilla raó que les màquines «aprenen» a comportar-se com elles. Això també passa amb els algorismes en què es basen la majoria dels programes d'aprenentatge personalitzat. L'alumne que aprèn amb aquest tipus de programes és conegut i definit només en relació al seu rendiment passat: els errors que va cometre l'última vegada, les àrees que li cal reforçar... Això deixa poc marge per reinventar-se, conèixer-se i obrir-se a totes les possibilitats, com haurien de fer les escoles.

Els docents poden ser dissenyadors d'aprenentatge personalitzat partint d'un conjunt diferent de supòsits, basant-se no en els fracassos personals passats sinó en les possibilitats que ofereix el compromís i la pertinença. Les noves tecnologies poden donar suport a l'ensenyament i a l'aprenentatge de moltes maneres. Tot i així, són les trobades interpersonals i les relacions sòlides (sobretot entre docents i alumnat, però també entre alumnes i entre docents) les que permeten el treball conjunt que posa l'alumnat en contacte amb la riquesa i la diversitat del patrimoni comú del coneixement, dona suport a la seva emancipació intel·lectual i permet la co-creació de futurs justos i sostenibles.

Les escoles també són llocs on podem ensenyar l'alumnat a veure que els espais i entorns digitals són creacions humanes mal·leables i fal·libles. Molts sistemes educatius tenen com a assignatures bàsiques la codificació i el pensament computacional; són útils per il·luminar com es construeixen els nostres edificis digitals i per proporcionar conjunts d'eines tant pràctiques com teòriques per reconfigurar-los. El simple consum de mitjans digitals, fins i tot mitjans educatius, rarament ofereix als alumnes la distància crítica necessària per considerar noves possibilitats per a l'entorn digital. Tot i així, la tecnologia i les xarxes que ens connecten i conformen una part tan important del nostre pensament ofereixen diferents arranjaments, incentius, direccions, lògiques i funcionalitats. Per aquest motiu, les interaccions digitals han de ser per a l'educació un tema d'investigació i d'estudi, i no només un mitjà per a la consecució dels objectius curriculars. El debat sobre drets, vigilància, propietat, privadesa, poder, control i seguretat digitals ha de formar part de l'educació formal. Sovint es diu que algun dia viurem en mons virtuals; en certa manera, en alguns llocs, això ja és així. En alguns països no és estrany que una persona passi més de deu hores al dia connectada i envoltada de tecnologia digital. Les escoles han d'ajudar l'alumnat a aprendre a prosperar en aquests entorns i utilitzar-los per crear, superar reptes i créixer. Les escoles haurien de promulgar una ètica del control humà sobre la tecnologia, tant col·lectiu com individual.

Construir cultures de col·laboració

Les escoles són plenament capaces de promoure la col·laboració, el lideratge i l'aprenentatge col·lectius i el creixement continuat cap a un futur més just. No obstant això, convertir-ho en l'objectiu central de l'escolarització requerirà que els docents i la resta del personal desenvolupi noves capacitats. La seva responsabilitat a l'escola ha de passar de l'obediència a la participació en el procés d'establir i avaluar els objectius compartits. La direcció de les escoles ha de basar-se en la col·legialitat professional, l'autonomia i l'assistència mútua i no en el comandament i el control. Els centres que promoguin la col·laboració entre l'alumnat també l'han de promoure entre els docents. Això està demostrat en cultures escolars que promouen el desenvolupament professional continu per a docents i resta de personal. Les mentories, les tutories, l'estudi individual i grupal, el mètode de recerca-acció i la col·laboració en la recerca amb altres centres i amb universitats ajuden a reinventar l'escola i convertir-la en una institució d'aprenentatge.

Centenars de milers de docents i innombrables escoles de tot el món ja han avançat en aquesta direcció. Per exemple, basant-se en els coneixements ancestrals, la seva llengua i les seves pràctiques d'investigació, algunes comunitats indígenes estan reinventant l'escola amb l'objectiu

d'aprendre a interactuar amb altres cultures i, fins i tot, amb el món que no és només humà. En altres casos, les escoles s'organitzen al voltant de línies d'investigació, implicant tota la comunitat i convertint l'aprenentatge en un esforç col·lectiu. Els avenços de l'EFTP també estan superant la divisió artificial entre teoria i pràctica mitjançant formes innovadores d'aprenentatge, cursos amb sentit i formació eficaç.

Necessitem escoles que practiquin la solidaritat global, que es comprometin a compartir coneixements amb altres escoles i entre països, i que s'esforcin per renovar-se i restablir-se com a espais públics i entorns col·laboratius. Les escoles tenen un paper essencial a l'hora de reforçar l'educació com a bé comú.

El camí de l'escola a l'educació superior

Històricament, fora de les facultats de formació de mestres, les universitats i les facultats han prestat poca atenció a l'educació primària i secundària. Tanmateix, en les últimes dècades s'ha vist que molts dels problemes de les universitats relatius al rendiment dels alumnes s'han d'abordar abans que arribin a l'educació superior. Des de les matemàtiques a les ciències, passant per la literatura i la filosofia, tota una sèrie de programes pont d'aprofundiment han mirat d'enfortir els vincles entre les escoles i l'educació superior, sovint també amb l'objectiu d'augmentar l'entrada a les facultats de grups històricament poc presents. Paral·lelament, els investigadors universitaris també tenen un paper més destacat en els debats generals sobre educació.

Qualsevol debat sobre el paper de l'educació superior ha d'incloure les connexions ineludibles amb l'educació primària i secundària, així com amb les escoles d'adults i l'educació no formal. Perquè

Les futures actuacions en l'ensenyament superior hauran de tenir en compte trajectòries i itineraris procedents de l'educació no tradicional.

l'any 2050 els alumnes puguin prosperar a l'educació superior i més enllà, tots els nivells de l'ensenyament haurien de compartir valors i organització. Les futures actuacions en l'ensenyament superior hauran d'englobar tots els nivells d'educació i tenir en compte trajectòries i itineraris procedents de l'educació no tradicional. Reconeixent la interconnexió dels diferents nivells i tipus d'educació mostrem la necessitat de mirar-se el futur de l'educació superior amb una perspectiva global que consideri l'aprenentatge al llarg de tota la vida.

La col·laboració entre els sistemes escolars i les universitats pot contribuir a repensar i enfortir l'educació. Les biblioteques universitàries i els laboratoris de recerca poden donar suport als alumnes de primària i secundària i l'experiència dels professors hauria de ser accessible a les escoles locals. Aquestes col·laboracions milloren la capacitat institucional dels sistemes educatius per trobar solucions i aplicar-les. També són una oportunitat perquè les universitats posin les seves missions fonamentals –recerca, docència i divulgació– al servei de la societat en els temes candents de l'actualitat.

Principis per al diàleg i l'acció

En el marc d'un nou contracte social per a l'educació, aquest capítol ha proposat considerar les escoles espais educatius protegits, pels valors d'inclusió, equitat i benestar, tant individuals com col·lectius, que fomenten. Paral·lelament, també proposa que es repensin les escoles per tal que promoguin millor la transformació cap a un món més just, equitatiu i sostenible. De cara al 2050, hi ha quatre principis que poden guiar el diàleg i les accions necessàries per tirar endavant aquesta recomanació:

- **Les escoles s'han de protegir perquè són espais on l'alumnat es troba amb reptes i possibilitats que no tenen a disposició en altres llocs.** Si no existissin les escoles, hauríem d'inventar-les. Hem de vetllar perquè les escoles apleguin grups de persones diverses per aprendre les unes de les altres i amb les altres.
- **Les escoles s'han de redissenar per fomentar les capacitats col·lectives.** L'arquitectura, l'espai, l'organització del temps i els horaris i l'agrupació d'alumnes s'han de redissenar per promoure i facilitar que els individus col·laborin. També l'administració i la gestió dels centres, així com les relacions entre ells haurien de quedar impregnats per la cultura de la col·laboració.
- **Les tecnologies digitals han de tenir com a objectiu donar suport a les escoles, no substituir-les.** Hem d'aprofitar les eines digitals per augmentar la creativitat i la comunicació dels alumnes. Quan la intel·ligència artificial i els algorismes digitals s'introdueixen a les escoles ens hem d'assegurar que no es limiten a reproduir els estereotips i els sistemes d'exclusió existents.
- **Les escoles han de modelar els futurs a què aspirem garantint els drets humans i esdevenint exemples de sostenibilitat i neutralitat de carboni.** S'ha de confiar en els alumnes i encarregar-los que encapçalin el camí de l'ecologització del sector educatiu. Hem de garantir que totes les polítiques educatives apliquen i promouen els drets humans.

En establir un nou contracte social per a l'educació, a tot arreu tothom hauria de poder inspirar-se en aquests quatre principis rectors relatius a la salvaguarda i a la transformació de l'escola, una de les institucions educatives essencials i més poderoses de la humanitat.

Capítol 7

Els temps i els espais de l'educació

La Ciutat esdevé educativa per la necessitat d'educar, aprendre, ensenyar, conèixer, crear, somiar i imaginar que tots —homes i dones— els qui n'ocupem els camps, les muntanyes, les valls, els rius, els carrers, les places, les fonts, les cases i els edificis hem de deixar en tot el segell d'una època i un estil determinats, el gust d'una època... La Ciutat és nosaltres i nosaltres som la Ciutat.

Paulo Freire, *Política e educação* ('Política i educació'), 1993

S'acostuma a relacionar l'educació amb infants i joves que es preparen per a la vida d'adults; gran part del debat públic sobre «educació» gira al voltant de les institucions especialitzades que operen a una distància relativa de les famílies i de la societat. La creació d'aquest tipus de marcs especialitzats s'ha mostrat útil per protegir els temps i els espais dedicats a l'ensenyament i l'aprenentatge col·lectius. L'educació escolar s'ha convertit en un element de l'espai-temps important de l'experiència humana amb característiques pròpies i diferenciades. Finalment, la prioritat donada en general als infants i joves en l'educació ha estat fonamental per avançar en el camí cap a la igualtat d'oportunitats i l'accés a totes les possibilitats.

Tanmateix, un debat sobre l'educació limitat només a les institucions formals deixaria fora les riques possibilitats educatives que ens ofereix la societat en conjunt. Un principi fonamental del contracte social per a l'educació que proposem en aquest informe és el dret a l'educació per a tothom durant tota la vida. Aquest principi parteix de la base que, de la mateixa manera que mai no deixem d'aprendre, l'educació tampoc no hauria d'acabar-se sinó que s'hauria de poder ampliar i enriquir en tot moment i a tot arreu. Aquest principi té grans implicacions a tots els nivells de la societat i de la nostra vida col·lectiva: a les comunitats, pobles i ciutats, a l'*ethos* nacional i als sistemes culturals, a escala regional i internacional. El treball, les cures, el lleure, les activitats artístiques, les pràctiques culturals, els esports, la vida cívica i comunitària, l'acció social, les infraestructures, el compromís digital i periodístic, entre moltes altres coses, ofereixen oportunitats d'aprenentatge potencialment educatives, pedagògiques i significatives per al nostre futur compartit. El nou contracte social per a l'educació ha de veure la necessitat i el valor de les cultures dinàmiques d'aprenentatge en tots els temps i els espais.

Una de les nostres missions principals és ampliar la idea que tenim sobre on i quan té lloc l'educació. Aquest repte, que ara ja té caràcter d'urgència, va ser plantejat fa 50 anys en l'informe de la Comissió Faure del 1972 que, en un esforç per repensar els sistemes educatius, va concebre la *city éducative*. En el concepte, traduït de diferents maneres a altres idiomes (per exemple, a l'anglès com a «learning society» o «societat de l'aprenentatge»; en català, com a «ciutat educadora»), la paraula «ciutat» és la metàfora d'un espai que engloba totes les possibilitats i tots els potencials, sobretot quan estan interconnectats. Parteix de la necessitat d'una reflexió global, que pugui abastar, en matèria d'educació, la riquesa i la diversitat dels espais, dels esforços socials i de les persones implicades.

En general, els models establerts comencen l'educació cap als 5 o 6 anys i l'acaben uns deu anys més tard. A poc a poc l'àmbit educatiu considerat rellevant s'ha anat ampliant i s'han dut a terme molts esforços per estendre l'educació a la primera infància (incloent nadons i lactants) i als adults durant tota la vida. Així, el període de la primera infància es considera actualment un moment educatiu essencial per ell mateix, tot i que sovint encara s'anomena «preescolar», és a dir, una preparació per a l'escola. Per la seva banda, l'educació d'adults és fonamental en les polítiques i estratègies educatives de la majoria de països del món, tot i que sovint des de la perspectiva de les «segones oportunitats» i de la requalificació laboral i l'EFTP i, per tant, encara considerada una extensió de l'escola.

En altres paraules, l'educació dels infants i dels adults ha estat dominada pel format escolar, tot reduint la possibilitat de recórrer a altres formes educatives. Existeix, però, una llarga tradició de resistència al «format escolar» per a grups d'edats i característiques concretes i això és un argument addicional per mirar de desenvolupar altres processos i marcs educatius per a aquests públics.

En el cas de l'educació infantil, aquesta tradició està ben consolidada: existeix tot un ventall d'estratègies educatives diferents, que valoren l'experimentació i el benestar, així com les dimensions afectiva, sensorial i relacional de l'infant. Moltes, fins i tot, creuen que la transformació de l'escola, especialment la nova organització d'espais i temps, s'ha d'inspirar en els models que ofereix l'educació infantil, més oberta i flexible.

La situació és encara més evident en el cas dels adults: al llarg de les dècades s'han fet innumbrables propostes per «desescolaritzar-ne» l'educació, és a dir, utilitzar formes i processos que respectin la seva autonomia, les seves experiències vitals i laborals i els aprenentatges realitzats fora de l'àmbit escolar formal. Són propostes educatives emancipadores que lluiten contra els sistemes de deshumanització, opressió o colonització i que pretenen reforçar l'autonomia de les persones adultes en la seva relació amb l'educació.

Malgrat tot, el «format escolar» també s'ha estès a l'educació infantil i d'adults seguint l'hegemonia de les tendències de l'aprenentatge permanent. Per pensar en l'educació amb l'horitzó posat al 2050, hem d'entendre la importància de tots els espais, tots els temps i totes les formes d'educació. Tanmateix, això no vol dir que transformem el món en una aula immensa. El que cal és una transformació fonamental dels marcs de pensament: entendre que les societats actuals ofereixen innumbrables oportunitats educatives, a través d'activitats culturals, la feina, les xarxes socials i els mitjans digitals, que cal valorar i reconèixer com a importants oportunitats educatives que són. Durant els propers 30 anys, un dels aspectes centrals del nou contracte social serà comprendre els estrets vincles que hi ha entre l'educació i la vida. Així, si bé nosaltres defensem l'escola com un espai-temps únic per a l'educació, també ampliïm la nostra visió a tots els espais i moments de la vida.

Així, si bé nosaltres
defensem l'escola com
un espai-temps únic
per a l'educació, també
ampliïm la nostra visió a
tots els espais i moments
de la vida.

Aquest capítol comença amb una anàlisi dels nombrosos espais i oportunitats educatives existents, i destaquem la necessitat de garantir la inclusió i la capacitat de resposta de les institucions als nous reptes. A continuació, aborda el paper essencial dels estats a l'hora de garantir que es compleixi el dret a l'educació, així com la necessitat de governar els espais digitals per garantir que la tecnologia contribueixi a la renovació de l'educació d'una manera útil per al nostre futur compartit.

La biosfera també és un espai educatiu vital que no s'ha d'oblidar. El capítol conclou amb un conjunt de principis rectors per al diàleg i l'acció de cara al 2050, especialment interessants per als governs i organitzacions de la societat civil, en particular les recomanacions següents: posar èmfasi en la importància de l'educació inclusiva dels adults, imaginar nous espais d'aprenentatge, reforçar el finançament i ampliar el dret a l'educació.

Orientem les oportunitats educatives cap a la inclusió i la sostenibilitat

Per funcionar de manera òptima, els gestors de l'educació han de reconèixer i apreciar la capil·laritat, la porositat i l'omnipresència de les institucions educatives, les institucions socials i les relacions temporals; però perquè actors tan diversos es comprometin a favor de la inclusió i el desenvolupament sostenible, hem d'aconseguir que col·laborin, assumeixin compromisos i garanteixin la disponibilitat d'oportunitats educatives, tant formals com no, per a tothom.

El nostre treball col·lectiu per governar l'educació s'ha de guiar per una ètica de la inclusió i, per fer-ho, s'ha de basar en els principis del «disseny inclusiu», prenent com a punt de partida les persones que normalment es troben entre els més marginats i els entorns més fràgils i precaris. Si no es basen en valors clars i inclusius, els ecosistemes educatius poden esdevenir insalubres i patològics: qüestions de poder, privilegis, explotació i opressió poden impregnar qualsevol relació educativa; les concepcions de l'educació i les institucions educatives poden generar fracassos i exclusió; les minories ètniques, els pobles indígenes i altres grups marginats són més propensos a ser exclosos que a abandonar completament l'educació formal; els refugiats i les persones amb discapacitat poden estar especialment desatenses. Els sistemes educatius amb punts de vista amplis posen un clar èmfasi en les reaccions en cadena i la interrelació entre institucions, actors i espais, i fer així que sigui més difícil de passar per alt els fracassos.

El paper dels governs i dels estats

Hi ha un consens mundial al voltant de la idea que l'educació és un dret humà fonamental sobre el qual es basen altres drets, i que els estats i les societats tenen la responsabilitat específica de garantir que tots els infants, joves i adults puguin exercir-lo. En conseqüència, els governs i els estats tenen un paper fonamental en els ecosistemes educatius i importants responsabilitats de les quals han de retre comptes.

El dret a l'educació, establert a l'article 26 de la Declaració Universal dels Drets Humans, s'ha desenvolupat ulteriorment en diversos tractats que són jurídicament vinculants per als estats, com ara la Convenció relativa a la lluita contra les discriminacions en l'àmbit de l'educació (CADE) de 1960 i l'article 13 del Pacte Internacional dels Drets Econòmics, Socials i Culturals de 1966 (PIDESC). En aquest últim, els signants van acordar que l'educació ha de permetre a tothom participar de manera efectiva en una societat lliure i promoure la comprensió, la tolerància i l'amistat entre les nacions.

Segons el dret internacional vigent, els estats part estan obligats a legislar perquè l'educació primària sigui gratuïta i obligatòria, a oferir una educació secundària generalitzada i accessible per a tothom en les seves diferents modalitats i a garantir que l'educació superior sigui accessible per a tothom amb plena igualtat segons les capacitats individuals de cadascú. Els estats tenen tres obligacions pel que fa al dret a l'educació: complir, respectar i protegir. L'obligació dels estats de *complir* significa que tenen el deure de facilitar i de proporcionar, mentre que l'obligació de *respecte*

comporta la protecció davant de qualsevol mesura que vulneri el dret a l'educació. Finalment, els estats tenen l'obligació de *protegir* el dret a l'educació i evitar que tercers hi interfereixin.

El dret a l'educació està estretament lligat a altres drets humans. És per això que correspon a qui en són garants, els estats, de fer esforços intersectorials per crear les condicions necessàries que permetin l'aprenentatge a tots els infants i joves. Això significa garantir-los l'accés a altres drets fonamentals com el dret a l'aigua i al sanejament, a una alimentació i una nutrició saludables, a la protecció social, a viure en un entorn familiar i comunitari estable i saludable que afavoreixi el benestar emocional i físic i a viure sense estar sotmès a cap forma de violència.

Des de principis del decenni del 2000, els relators especials de les Nacions Unides sobre el dret a l'educació consideren l'educació un bé públic que salvaguarda els interessos col·lectius de la societat. Aquest caràcter de bé públic també ha estat reconegut pel Consell de Drets Humans de les Nacions Unides a les seves resolucions del 2005 i el 2015 sobre el dret a l'educació. L'any 2015, al Fòrum Mundial d'Educació, més de 160 països van adoptar la *Declaració d'Incheon i marc d'acció per a la implementació de l'Objectiu de Desenvolupament Sostenible 4*. Aquest document reconeix que l'educació és «un dret humà fonamental i la base per garantir el compliment d'altres drets.» També reitera que «l'educació és un bé públic, el principal garant de la qual és l'estat» i veu que el paper de l'estat és essencial per establir i fer complir estàndards i normes.

Els estats tenen la responsabilitat de garantir que els sistemes educatius es financen de manera adequada i equitativa

Els governs són fonamentals per garantir que els ecosistemes educatius defensen el caràcter de bé públic de l'educació. Com hem dit anteriorment, necessitem la participació de tothom. La missió de renovar l'educació i fer-ne un bé comú requereix de la participació de tots els educadors, de totes les escoles, de tots els programes educatius, de tot el món. Cal recordar, però, que, en molts casos arreu del món, el que garanteix que l'educació pública sigui pública és la col·laboració entre actors estatals i no estatals.

Els estats tenen la responsabilitat de garantir que els sistemes educatius es financen de manera adequada i equitativa per satisfer les necessitats dels seus ciutadans i d'altres persones que viuen sota la seva protecció. Han de reunir els fons públics adequats aplicant polítiques fiscals que assegurin que la riquesa privada no marxa a paradisos fiscals, sinó que contribueix adequadament al bé públic. Els governs han de gastar els recursos de manera equitativa i eficient per tal de fer realitat el dret comú a l'educació.

Els estats també tenen un paper bàsic en la regulació de l'oferta educativa, i han d'assegurar que tots els proveïdors d'un ecosistema determinat respecten els drets humans i proporcionen experiències d'aprenentatge segures i de bona qualitat.

Finalment, els estats han de garantir que l'educació respongui a les necessitats dels ciutadans i d'altres persones que viuen dins les seves fronteres territorials, en particular a les dels històricament exclosos o marginats. La bona governança dels sistemes educatius requereix la participació dels ciutadans i altres parts interessades en la presa de decisions i el diàleg; al mateix temps, exigeix que aquests sistemes siguin reformats a tots els nivells per fer-los més transparents i més responsables.

En el cas dels pobles indígenes, s'apliquen disposicions addicionals. La Declaració de les Nacions Unides sobre els drets dels pobles indígenes assenyalava que, a més de tenir el dret d'accés a tots els nivells i formes d'educació oferts per l'estat, els pobles indígenes també tenen el «dret a establir i controlar el seus propis sistemes i institucions educatives, que imparteixin educació en les seves pròpies llengües i en consonància amb els seus mètodes culturals d'ensenyament i aprenentatge».

Amb l'augment de la migració forçada arreu del món, especialment el desplaçament a causa del canvi climàtic, cal prestar especial atenció als refugiats que no gaudeixen de la protecció d'un estat. Els organismes de cooperació internacional són essencials per garantir el dret a l'educació en aquestes situacions, que segurament seran cada cop més habituals.

Governar els espais d'aprenentatge digital

Si s'utilitza bé, la tecnologia pot donar suport a la dimensió pública i inclusiva i als propòsits comuns de l'educació. Les tecnologies tenen lògiques pròpies, unes amb un gran potencial emancipador, d'altres amb grans riscos i capacitat de generar conseqüències nocives. En aquest sentit, la «revolució digital» no és diferent d'altres grans revolucions tecnològiques del passat, com la revolució agrícola o la industrial, que van comportar grans guanys col·lectius al preu d'un augment preocupant de la desigualtat i l'exclusió. Així doncs la qüestió és trobar un terme mitjà entre els dos efectes i orientar la seva evolució futura.

És imprescindible que les decisions fonamentals sobre les tecnologies digitals en relació amb l'educació i el coneixement es prenguin en l'àmbit públic i es guiïn per l'estatus públic i de bé comú de l'educació. Això implica abordar el control privat de les infraestructures digitals i defensar-se de la captura i tancament antidemocràtic del patrimoni comú del coneixement digital que cada cop més forma part dels ecosistemes educatius.

Tot i que, en les últimes dècades, les plataformes digitals han fet algunes contribucions al coneixement, a l'educació i a la recerca, els beneficis socials que se n'han derivat han estat minsos respecte dels beneficis econòmics de la indústria tecnològica. Google, ara Alphabet, per exemple, ha anat ampliant la seva presència fins a convertir-se en un dels principals intermediaris de l'esfera pública digital. Els seus serveis més significatius per a l'educació, Google Scholar i Google Classroom, no generen ingressos publicitaris per a l'empresa sinó un cost considerable i per tant només els oferiran mentre Google consideri que li interessa assumir-los. Això deixa en una posició molt precària les infraestructures digitals de les quals l'educació depèn cada cop més.

Atesa la llista extremadament llarga d'altres serveis de Google que, en trobar-se en una circumstància similar, finalment han estat suprimits, la preocupació per la fragilitat general de la situació actual està força justificada. Durant la pandèmia de la COVID-19, quan moltes instal·lacions universitàries van estar tancades, fins i tot els investigadors d'algunes de les universitats més riques i amb més recursos del planeta van trobar-se que l'accés als materials pel seu treball de recerca depenia d'una decisió interna de Google sobre els beneficis d'un servei com Google Scholar; un servei amb unes funcionalitats que han evolucionat molt poc durant la seva llarga existència, la qual cosa diu molt de les prioritats de l'empresa. Això hauria de servir d'avertència sobre la feblesa de

les infraestructures d'aprenentatge de gestió privada i fer-nos preguntar si no hi ha maneres més sostenibles de construir una infraestructura digital pública fiable per al futur de l'educació pública.

En realitat les plataformes digitals només són gratuïtes per al públic perquè es dediquen a l'extracció massiva i sistemàtica de dades personals dels usuaris, un negoci tan lucratiu que ja es considera «el nou petroli». Inicialment, aquestes dades es recopilaven amb la intenció explícita d'utilitzar-les per vendre publicitat. Més tard, les plataformes van descobrir que aquella quantitat massiva i creixent de dades personals no només era útil per millorar els seus serveis i productes comercials, sinó també per crear idees, opinions i preferències mitjançant intel·ligència artificial i aprenentatge automàtic.

Així va començar la cursa pel domini de la intel·ligència artificial entre les empreses més grans del món, totes amb ganes de guanyar la lluita per la quota de mercat. En conseqüència, l'economia digital actual es guia per les necessitats de la mineria de dades, que justifica la proliferació de sensors, algorismes i xarxes que escodrinyen tots els àmbits de la nostra vida, fins i tot aquells que fins ara quedaven fora de l'abast d'empreses i particulars. Des de lectors de llibres electrònics fins a navegadors d'internet i rellotges intel·ligents, la sensació de molts és que ens vigilen a tota hora i en tot lloc i això té conseqüències polítiques enormes. Per començar, uns efectes esgarrifosos sobre la llibertat d'expressió i el sentit d'autonomia intel·lectual. L'angoixa que ens causa el saber-nos vigilats provoca una autocensura invisible de l'activitat creativa i genera preguntes secundàries inquietants com ara si la lectura d'un llibre atrevit o perillós pot tenir implicacions greus per a la nostra reputació, la qual, avui dia, depèn directament de les nostres accions en línia.

Efectes i angoixes similars poden sorgir quan aquest imperatiu de vigilància i extracció penetra en els nostres ecosistemes educatius. La creixent normalització de la vigilància –sobretot si els sistemes educatius hi habituen els infants des de ben petits– ens situa en el camí que porta cap a una erosió radical del concepte de dignitat humana i a una vulneració massiva del dret a la intimitat i a la llibertat d'expressió, recollits a la Declaració Universal dels Drets Humans.

Tot debat sobre el paper de les plataformes digitals en els ecosistemes educatius ha de tractar la qüestió de la protecció de les dades d'alumnes i professors. La facilitat amb què es capturen les dades, s'emmagatzemen i se'n pot fer un seguiment en els espais digitals pot ajudar a millorar l'ensenyament i l'aprenentatge. Però calen normes i protocols adequats per protegir l'alumnat i el professorat dels excessos. En general, les polítiques de dades haurien d'adherir-se a una ètica de transparència, amb l'opció predeterminada sempre d'anonimitzar les dades per no perjudicar-ne els titulars.

Una de les raons per les quals les plataformes digitals, amb el seu mode algorítmic de selecció del coneixement, han pujat al cim en tants dominis, inclosos els ecosistemes educatius, és per la manca d'una resposta pública viable al repte d'organitzar i seleccionar sistemàticament el volum creixent de coneixement global. Com a resultat, ara fins i tot els experts han de confiar en la intermediació de les plataformes digitals, amb la qual cosa les seves opinions qualificades i informades són ostatge dels capritxos de l'algoritme de selecció de la plataforma on publiquen. Trobar solucions a llarg termini a problemes com ara que s'escampin notícies enganyoses o a la crisi de confiança en la ciència i en les institucions públiques a què assistim actualment a molts

La millor manera d'encaminar la irrupció digital cap on volem que vagi és garantir-ne la democratització dins d'una esfera pública sòlida.

llocs, requereix un compromís col·lectiu amb la veritat i l'experiència així com la democratització de la selecció del coneixement.

Aquests nombrosos exemples subratllen la fragilitat de les infraestructures digitals de l'educació. Tot i que es poden i s'han de dissenyar millors instruments digitals, la millor manera d'encaminar la irrupció digital cap on volem que vagi és garantir-ne la

democratització dins d'una esfera pública sòlida. Moltes comunitats digitals així com les primeres passes d'internet van ser el resultat d'esforços col·laboratius de codi obert. Per garantir que els avenços de les tecnologies digitals en l'educació es guïïn pels valors de sostenibilitat, justícia i inclusió també necessitem l'acció dels governs, així com el suport de la societat civil i un ampli compromís públic perquè l'educació deixi de ser tractada no com una font de beneficis, sinó més aviat com un espai d'inversió pública per a un futur sostenible, just i pacífic.

Aprenem amb el planeta

Hem d'abandonar la idea que l'aprenentatge només té lloc als espais i institucions concebuts especialment per transmetre coneixements i centrats en l'ésser humà; cal incloure també parcs, carrers, camins, jardins, horts, terres de conreu, boscos, deserts, llacs, aiguamolls, rius, mars i qualsevol altre lloc on hi hagi vida que no sigui només humana.

Els éssers humans formem part d'un planeta Terra que és viu. Moltes cultures indígenes centenàries tenen una visió àmplia sobre com formar relacions mútuament beneficioses entre humans i no humans. La biosfera és un espai d'aprenentatge excepcional. El fet que avui dia les terres governades per indígenes acullin aproximadament el 80 % de la biodiversitat del món demostra que hem d'aprendre molt d'ells sobre com educar en el respecte al planeta.

Els coneixements indígenes que sorgeixen de la terra i de l'aigua, així com moltes cosmologies africanes i asiàtiques, plantegen relacions en què les altres formes de vida no només són éssers amb els seus propis drets, sinó també educadors i mestres amb els quals els humans poden relacionar-se i dels quals poden aprendre. En algunes tradicions, els elements del món que no és només humà es consideren més antics, més savis, mereixedors de més respecte i es reconeix que tenen molt per ensenyar-nos.

A les tradicions educatives occidentals també hi ha una llarga història d'abordar aquesta mena de qüestions. Els models pedagògics basats en l'experiència directa a l'exterior, en el medi ambient, molt arrelada al lloc, han intentat integrar el món natural i el medi ambient en l'aprenentatge i fer-los copartípcis del procés pedagògic. No obstant això, aquest treball sovint ha posicionat l'entorn al servei de l'aprenentatge dels alumnes. Efectivament, l'alumnat adquiria així coneixements importants, d'altra manera inassessibles, de la seva trobada amb l'entorn però en molts casos la relació entre l'ésser humà i la natura no era recíproca i interdependent ni tampoc es considerava als éssers no humans mestres amb les seves pròpies capacitats d'acció. Les formes més recents

d'educació ambiental arrelada s'estan apartant d'aquesta actitud. La metàfora de l'educació «reensalvatgidora», que sorgeix del conservacionisme i els moviments de restauració del medi ambient, és especialment prometedora pel que fa a la construcció de noves maneres d'educació.

Moltes de les trobades pedagògiques que estan sorgint a través del diàleg entre els nombrosos sistemes de coneixement i cosmologies del món són igualment prometedores a l'hora de replantejar la relació entre l'educació i el planeta viu com una co-evolució i una co-emergència. Els humans hem d'entendre que també som éssers ecològics, no només socials. Els principis de bona gestió del medi ambient que ens situen com a «cuidadors» i «protectors» de la natura encara pressuposen una divisió entre éssers humans i el seu entorn, mentre que la nostra imaginació ecològica ha de situar-nos plenament dins d'un planeta viu.

Les crisis ecològiques que han provocat els humans ens obliguen a repensar què ha de ser l'aprenent: un personatge al centre d'una educació orientada a objectius comuns. L'educació no només cal adreçar-la a un aprenent cosmopolita idealitzat que se sent còmode i capaç en un món interconnectat, l'anomenat «aprenent del segle XXI» del qual parla l'educació que normalment se centra només en el desenvolupament humà. Perquè l'educació contribueixi a un futur just i sostenible, cal elevar la consciència a escala planetària i, per fer-ho, posar l'aprenent, que té la responsabilitat de crear el món amb altres éssers, al cor de l'educació. Aquesta perspectiva té implicacions per a la pràctica educativa en gairebé tots els àmbits. En particular, l'educació per ser ciutadans del món ha d'anar en sintonia amb aquesta consciència del planeta.

Per reequilibrar la nostra relació amb el planeta hem de tornar a ser conscients que som interdependents, que repensem el nostre lloc i la nostra capacitat d'actuació com a éssers humans. Moltes cultures saben des de fa segles o mil·lennis que no podem viure d'esquena al planeta. Per exemple, la noció quítxua de *sumak kawsay* atorga drets a la natura i fomenta una forma de vida ecològicament equilibrada. El principi de relacionalitat (soc perquè som) de la filosofia *ubuntu* del poble bantú nguni i la pràctica budista del *karuna* (compassió) són només dos exemples dels rics recursos culturals als quals la humanitat pot recórrer.

Altres societats, en canvi, prenen consciència tot just ara, i de vegades dolorosament, de la dependència mútua entre els éssers humans i el planeta. Com viurem l'any 2050? Com a animals terraquís, segons els principis d'harmonia, benestar i justícia? Encara no en sabem totes les respostes a escala mundial, però tenim clar que una de les nostres eines fonamentals per trobar solucions junts ha de ser una educació basada en la globalitat de la vida.

Expandim 'quan' té lloc l'educació

L'augment de l'esperança de vida amb bona salut canviarà la manera com l'educació es vincula amb la vida. Les necessitats, prioritats i modalitats educatives seguiran els canvis en l'equilibri entre joves i grans, en la proporció de persones en edat de treballar i en els tipus de serveis d'atenció i suport (tant retribuïts com no retribuïts), en qui els realitzarà i quan. De fet, aquestes qüestions se centren en el que entenen les nostres societats que significa aportar valor.

Educació i cures al llarg de la vida

Cada cop som més conscients que el benestar i la seguretat econòmica no provenen només de l'economia formal. El treball remunerat és una cosa, però el treball domèstic i la cura de persones no són, sens dubte, menys importants: la cura d'infants i persones grans, la producció i preparació d'aliments, la construcció del refugi i, en moltes zones d'estrès ecològic, la recollida d'aigua. La major part d'aquesta activitat de suport a la família, la comunitat, la salut, la seguretat alimentària i, fins i tot, la salut del medi ambient i dels ecosistemes l'assumeixen dones i nenes, que a canvi reben poc reconeixement i suport per la seva immensa contribució.

Durant els propers trenta anys, interaccions complexes portaran a un reequilibri d'aquest tipus d'activitats d'aprovisionament, que es manifestaran de manera diferent a escala regional i local. En algunes regions, la millora de la salut o l'escassetat de mà d'obra pot fer que les persones grans romanguin més temps en el mercat laboral. En altres casos, els reptes que plantejarà l'atenció a la gent gran poden ser similars als de la cura d'infants, que ha caracteritzat les últimes tres dècades, arran de l'entrada massiva de dones al mercat de treball. Si la vida cooperativa i el suport de la família extensa esdevinguessin més importants en més parts del món, podrien sorgir noves formes de convivència. Tot això vol dir que la capacitat de les persones per establir relacions de cura sòlides i duradores també és un afer educatiu per als aprenents de totes les edats.

Aprendre a tenir cura i fer de la cura una característica de l'educació vinculada a la vida no és simplement una cosa bonica. De cara al 2050 i més enllà, la lògica és implacable: cal posar èmfasi en l'educació per a la vida, especialment en aquells aspectes que sustenten la tasca diària de preparació i, de vegades, de conreu d'aliments, i aquells que donen suport i nodreixen els cossos i les famílies. Aquesta és la perspectiva àmplia de l'aprenentatge cap a la qual ens dirigeix una concepció de l'educació vinculada amb la vida, que té lloc en diferents espais i temps.

L'aprenentatge i l'educació d'adults com a projecte emancipador

En les últimes dècades, el principi de l'educació continuada ha esdevingut central en la formulació de polítiques educatives a escala mundial. Per exemple, l'ODS 4 ens demana «garantir una educació inclusiva, equitativa, de qualitat i promoure oportunitats d'aprenentatge durant tota la vida per a tothom».

L'aprenentatge i l'educació d'adults fa temps que estan lligats a una tradició emancipadora, que es reflecteix en les potencialitats que allibera en les persones i el que significa per a la participació ciutadana en general. Tanmateix, això ha quedat igualit en els darrers anys perquè l'aprenentatge al llarg de la vida s'ha centrat excessivament en la formació professional i l'adquisició d'habilitats. En

L'educació d'adults haurà d'anar molt més enllà de la formació continuada amb finalitats laborals.

essència, el que abans era un dels «drets» més importants dels adults, especialment d'aquells que no havien tingut accés complet a l'educació en la seva joventut, s'ha convertit per a molts en una «obligació» ja que la gent ara es veu

obligada a mantenir-se al dia i a ser apte per a una ocupació. El resultat és que ara som en una lògica permanent de qualificació i requalificació.

L'aprenentatge i l'educació d'adults hauran de ser molt diferents d'aquí a una generació. A mesura que l'economia i la societat canviïn, l'educació d'adults haurà d'anar molt més enllà de la formació continuada amb finalitats laborals. Les oportunitats de canvi d'ocupació laboral i de requalificació han de connectar-se a una reforma més àmplia de tots els sistemes educatius que posi l'accent en la creació d'itineraris diversos i flexibles. Igual que l'educació en tots els àmbits, en lloc de ser reactiva o adaptativa (ja sigui per canviar els mercats laborals, la tecnologia, o el medi ambient), l'educació d'adults ha de ser reconceptualitzada al voltant d'un aprenentatge que sigui realment transformador.

Per al 2050 i més enllà, podem esperar canvis profunds en l'educació d'adults. Alguns prediuen que molt aviat l'augment de l'esperança de vida podria portar a que fos habitual superar els 100 anys. Deixant de banda aquest hipotètic i radical increment de la longevitat humana, el fet que ara ja siguin moltes les persones que visquin vides més llargues reforça encara més la idea que cal repensar quan s'ha de produir l'educació. En algunes regions assistirem a la coexistència de quatre generacions en un mateix espai-temps, fet inaudit. Es qüestionaran les nocions culturals d'edat adulta i maduresa, la manera habitual de viure i la relació amb el treball i l'oci canviaran. Ja s'accepta habitualment que l'ocupació i la seva naturalesa poden canviar radicalment durant la vida professional d'una persona, el mateix o més passarà amb la vida cívica i política. Les renovades formes de consciència ecològica o humanisme que demana aquest informe són, per tant, exemples de noves inquietuds educatives amb les quals cal familiaritzar els aprenents de totes les edats. A mesura que avança el segle XXI, les polítiques educatives hauran de desplaçar el centre de la infància cap al conjunt de la vida i prestar una atenció especial als adults i a la gent gran.

Una altra qüestió que cal tenir en compte, dins de la millor tradició de l'aprenentatge al llarg de la vida, és la participació i inclusió de col·lectius vulnerables, que generalment es veuen privats d'oportunitats educatives. La participació i la inclusió van de bracet amb les visions emancipadores de l'educació d'adults, que inclouen una valoració de l'aprenentatge informal: els coneixements i les competències adquirits fora dels entorns escolars formals. Les polítiques d'educació d'adults hauran de reconèixer l'aprenentatge informal continuat dins els programes prioritaris de foment de la inclusió i la participació.

Finalment, els qui aposten per l'educació d'adults han d'enfrontar-se al fet que la participació depèn cada cop més dels mitjans digitals. Si bé les generacions més joves han estat exposades al món digital des de la infància, els més grans també necessitaran aquestes eines per continuar adquirint coneixements. L'educació d'adults hauria de promoure l'accés generalitzat als mitjans digitals i oferir un fort suport als programes i als moviments de codi obert. Qualsevol estratègia d'educació d'adults per al present i el futur passa per enfortir la cultura científica i combatre tota forma de desinformació.

L'educació d'adults compleix diferents funcions. Permet a l'individu trobar la solució a una sèrie de problemes, n'augmenta les habilitats i la capacitat d'acció i li permet assumir més responsabilitat pel seu futur. A més, ajuda els aprenents a comprendre i analitzar paradigmes canviants i relacions

de poder i a prendre mesures per a un món just i sostenible. Una orientació de cara al futur hauria de definir l'educació d'adults, igual que la resta de l'educació, com una educació vinculada amb la vida, perquè els adults som responsables del món en què vivim i també del món que ens espera. No n'hi ha prou amb delegar la responsabilitat del futur en les generacions que vindran, cal implementar una ètica comuna de solidaritat intergeneracional.

Eixamplem el dret a l'educació

Davant els grans reptes que hem d'encarar, es fa urgent que els educadors, els governs i la societat civil apliquin les mesures anteriors per orientar adequadament l'educació en els diferents temps i espais. El que proposem aquí no és un model utòpic sinó una estratègia concreta de supervivència de l'espècie humana. Hem de demanar a l'educació que ens torni a connectar amb el sentit profund de la vida i amb l'alegria de viure, de la qual l'aprenentatge és una part fonamental.

Aquest informe expressa la necessitat de pensar l'educació globalment al llarg de la vida. Per important que sigui, l'educació impartida en institucions com l'escola o la universitat no és l'única forma possible. La millor educació possible és un procés col·lectiu que reconeix el valor de l'aprenentatge entre iguals, intergeneracional i intercultural; de fet, l'aprenentatge té una dimensió social: aprenem a tenir cura de nosaltres mateixos i dels altres, de les nostres comunitats i del planeta. Aquests processos col·lectius i dimensions socials han d'existir a les escoles i a les universitats, però no només.

L'educació és bàsica per poder exercir el dret a participar en la vida cultural, perquè proporciona accés a recursos culturals que configuren identitats i amplien perspectives.

De cara al 2050, cada cop serà més important que el dret a l'educació no es vegi limitat per les interpretacions convencionals de quan i on es produeix l'educació. El dret a l'educació l'hauran de poder exercir amb més claredat totes les persones i no només els infants i joves. Caldrà abordar de manera més decidida l'educació deslocalitzada, fora de les aules i les escoles.

La continuïtat pedagògica que va oferir la ràdio i la televisió durant el tancament dels centres educatius a causa de la COVID-19 ens recorda la importància d'aquests mitjans per a l'educació, la cultura i el coneixement en general, especialment per als alumnes que no tenen accés a material en línia i a dispositius intel·ligents. La crisi també ha posat de manifest

l'extraordinària importància de la connectivitat digital i les plataformes en línia, fins al punt que hem de començar a considerar que l'accés a la informació, que també és un dret fonamental, està connectat amb el dret a l'educació de maneres que, encara no fa una dècada, no estaven previstes.

El dret a l'educació té un vincle de reciprocitat amb al dret a la informació i el dret a la cultura. La llibertat d'opinió i expressió només es poden garantir quan les persones tenen la capacitat de buscar, obtenir i difondre informació i idees. En el món actual, saturat d'informació, on les notícies falses i enganyoses corren com la pólvora, l'educació té un paper fonamental per ajudar les persones a buscar informació veraç i a transmetre-la fidelment, sense manipulacions. L'educació

és bàsica per poder exercir el dret a participar en la vida cultural, perquè proporciona accés a recursos culturals que configuren identitats i amplien perspectives. A més a més, l'educació habilita les persones per contribuir als recursos culturals. Però el pluralisme cultural només es pot assolir mitjançant un diàleg obert i horitzontal. L'educació hauria de modelar aquest diàleg com una de les seves moltes contribucions a fomentar el pluralisme cultural.

És a través d'una comprensió més àmplia del dret a l'educació en diferents moments i espais que reforcem la idea que l'educació ha de ser un projecte conjunt; és a dir, un esforç produït, gestionat i dut a terme per nosaltres i a través nostre. L'educació vista com un bé comú –un benestar compartit, desenvolupat i escollit conjuntament– ha d'estar estretament vinculada a la nostra vida quotidiana. Els infants i els adults no haurien de viure l'educació com a clients o espectadors, sinó com a actors. A més, en algun moment de la nostra vida tots participem en diferents vessants de l'educació i acabem convertint-nos en una baula de la immensa cadena del coneixement. Tothom té dret a formar part d'una educació que reforci el que pensa, sap, sent i fa a la seva vida i el que fem tots junts.

Principis per al diàleg i l'acció

En aquest capítol s'ha proposat que, en el marc d'un nou contracte social per a l'educació, puguem aprofitar oportunitats educatives més àmplies, en tots els àmbits de la vida i en diferents espais culturals i socials. De cara al 2050, quatre principis poden guiar el diàleg i les accions necessàries per implementar aquesta recomanació:

- **En totes les etapes de la vida, les persones haurien de tenir oportunitats educatives significatives i de qualitat.** L'aprenentatge ha de ser permanent, en tots els àmbits de la vida, i reconèixer la importància de l'educació d'adults. Hauríem d'utilitzar principis de disseny inclusiu i començar qualsevol planificació centrant-nos en l'atenció dels més marginats i dels entorns més fràgils.
- **Els ecosistemes educatius saludables connecten espais d'aprenentatge naturals, artificials i virtuals.** Hauríem d'apreciar millor la biosfera com a espai d'aprenentatge. Els espais d'aprenentatge digital ja integren els ecosistemes educatius; s'han de desenvolupar per donar suport als propòsits públics, inclosius i comuns de l'educació. S'han de prioritzar les plataformes d'accés i codi oberts, acompanyades de forts mecanismes per protegir les dades d'alumnat i professorat.
- **Cal reforçar la participació del govern en el finançament públic i la regulació educativa.** Hem d'enfortir la capacitat dels estats d'aprovar i fer complir normes i estàndards per oferir una educació adaptada, equitativa i respectuosa amb els drets humans.
- **S'ha d'ampliar el dret a l'educació.** El dret a l'educació ja no el podem reduir a l'escolarització. Qualsevol persona, en qualsevol lloc, hauria de tenir dret a l'aprenentatge permanent. Hem de treballar pel dret a la informació i el dret a la cultura com a components necessaris que habiliten el dret a l'educació, als quals cal incorporar el dret a la connectivitat.

Aquests quatre principis rectors ens han de guiar a l'hora d'establir un nou contracte social per a l'educació. Ens hem de comprometre amb el diàleg i l'acció que generin i donar suport a la reimaginació del nostre futur junts a escala local, nacional, regional i mundial.

Part III

Impulsem un nou contracte social per a l'educació

Per superar les nombroses crisis que amenacen la supervivència de la humanitat i de la biosfera, cal un canvi radical de rumb; per aquest motiu hem de construir amb urgència un nou contracte social per a l'educació. Inspirat en principis de justícia social, epistèmica, econòmica i ambiental, aquest nou contracte requerirà nous plantejaments per reforçar l'estatus de l'educació com a projecte públic i bé comú i per protegir el patrimoni comú del coneixement. Caldrà que entitats estatals i no estatals cooperin per complir els compromisos incomplets del passat i per desbloquejar el potencial transformador de l'educació per al futur. Les universitats i altres institucions tindran un paper clau en recerca i innovació per donar suport a la renovació de l'educació com a bé comú i a la co-construcció d'un nou contracte social per a l'educació. Així mateix, és important redefinir el paper de les organitzacions nacionals i internacionals per al desenvolupament de l'educació i identificar el tipus de cooperació i solidaritat internacional que necessitem en mirar cap al 2050. Finalment, més enllà de la cooperació en l'àmbit mundial i regional essencial per a la governança de l'educació com a bé comú, l'establiment d'aquest nou contracte social per a l'educació requerirà un ampli diàleg social entre diferents col·lectius d'arreu del món en contextos específics. Aquest informe és una invitació a emprendre aquest diàleg.

Capítol 8

Una crida a la recerca i a la innovació

En tots els plantejaments comunitaris, el procés, és a dir, la metodologia i el mètode, és molt important. En molts projectes el procés és molt més important que el resultat. S'espera que els processos siguin respectuosos, que facin créixer les persones, que en tinguin cura i les eduquin. S'espera que els facin fer un petit pas més cap a l'autodeterminació.

Linda Tuhiwai Smith, *Decolonizing Methodologies* ('Descolonitzar les metodologies'), 1999

Per catalitzar un nou contracte social per a l'educació, la Comissió demana que s'estableixi un programa mundial de recerca col·laborativa fonamentat en el dret a l'educació al llarg de la vida que aculli les aportacions d'entitats de base, educadors, institucions i altres sectors així com també la diversitat de cultures.

Per avançar en la direcció indicada en els capítols anteriors, caldrà combinar molts esforços, experiències, estudis i propostes en educació, relacionats, a més, amb un ventall de situacions i casos més ampli que mai. Aquest capítol fa una crida a la col·laboració en la recerca i la innovació sobre l'educació per als nostres futurs reimaginats. Com l'educació mateixa, la recerca i la innovació són béns i processos públics que tenen un paper fonamental a l'hora d'impulsar un nou contracte social per a l'educació.

Tot programa de recerca sobre els Futurs de l'Educació ha de partir de la situació actual d'aprenents i professorat, perquè, de fet, ja tenim entre nosaltres elements dels futurs de l'educació, almenys en alguna forma embrionària. Els sistemes educatius han de començar cercant-los, buscant aquells brots, aquells casos aïllats que ja donen vida als principis articulats en aquest informe. L'estudi i l'anàlisi dels seus efectes, juntament amb el de les condicions que els van fer possibles poden ajudar a fer permear les idees exposades aquí quan les comunitats s'esforcin per traduir-les en una estratègia operativa basada en innovacions concretes. En educació hi ha una llarga tradició d'aprofitar una àmplia gamma de fonts, mètodes i paradigmes de recerca i, per tant, caldrà reforçar aquestes eines a tots els nivells, des del diàleg entre professionals i comunitats, a les universitats i les institucions que fan recerca, fins a les associacions nacionals i fòrums internacionals, inclosos els de la UNESCO.

La recerca i la innovació han de reforçar les nostres capacitats de previsió i alfabetització prospectiva.

Aquest capítol vol, sobretot, destacar de quines maneres la recerca i la innovació ens permeten aprendre sistemàticament *junts* per reflexionar, experimentar i tenir impacte en la societat *junts* i, en fer-ho, reimaginar *junts* el nostre futur. En aquest sentit, la recerca i la innovació han de reforçar la nostra capacitat de previsió del futur estimulants la imaginació i avançant en la comprensió del paper que té el futur en allò que veiem i fem en educació. Una ètica de la col·laboració, la humilitat i la previsió

impregnen tots els aspectes del nostre programa de recerca en educació.

Aquest capítol anima el món educatiu a avançar en el coneixement i la recerca relatius a les propostes d'aquest informe. A més, fa una crida específica a universitats, institucions de recerca i organitzacions internacionals a donar suport i sistematitzar l'aprenentatge i els coneixements sobre aquestes qüestions. Per tirar endavant els preceptes d'un nou contracte social per a l'educació, caldrà que ens dotem a escala internacional dels instruments que en permetin la instauració. El capítol conclou amb els principis rectors per al diàleg i l'acció 2050, d'interès per a tot el món educatiu, canalitzats en una crida a establir un programa mundial de recerca inclusiva partint de diferents perspectives, continguts i emplaçaments.

Un nou pla de recerca per a l'educació

L'informe que teniu a les mans recull un conjunt d'observacions, principis i propostes que, a parer de la Comissió, haurien de guiar un nou pla de recerca per als futurs de l'educació. Aquest pla, ampli i polifacètic, amb visió de futur i que abasta tot el planeta, constituirà un procés d'aprenentatge per als nostres futurs col·lectius. Beu de diverses formes de coneixement i perspectives, així com d'un marc conceptual que considera que les idees de fonts diverses són complementàries més que excloents o rivals.

Les prioritats destacades en aquest informe es reforcen mútuament per anar cap a un programa de recerca comú coherent. Com hem anunciat ja al primer capítol, el programa es consagra al dret a l'educació, per la qual cosa examina els obstacles que ens impedeixen oferir una educació de qualitat i equitativa per a tothom. La recerca també ha d'analitzar com influiran en l'educació, en els propers i crucials anys, els vectors de canvi assenyalats al segon capítol: el canvi climàtic i ambiental, l'acceleració de la transformació tecnològica, l'augment de les divisions polítiques i un futur, un treball i uns mitjans de vida incerts. La recerca ha d'anar més enllà de mesurar i criticar les polítiques vigents per examinar maneres de renovar l'educació d'acord amb els principis operatius descrits a la Part II de l'informe: els models pedagògics solidaris i cooperatius, la relació entre els currículums i el patrimoni comú del coneixement, el reforç del professorat, la reinvençió de l'escola i l'establiment de vincles entre l'aprenentatge i tots els moments i espais de la vida. L'aprenentatge, els coneixements i les experiències generats a partir d'un programa de recerca tan ampli ens permetran forjar junts un nou contracte social per a l'educació.

La recerca i la innovació han de reforçar les nostres capacitats de previsió i alfabetització prospectiva.

Recerca dins de l'educació

Som hereus d'un ampli i important patrimoni de recerca en educació, construït al llarg del segle passat, que disposa d'una gran diversitat d'obres, corrents i perspectives que han cristal·litzat en escoles de pensament i d'acció influents. La recerca educativa ens permet entendre millor la realitat del que està passant a les escoles, les aules i els molts espais on es fa educació. També proporciona informació sobre les transformacions que tenen lloc en els individus, les comunitats i la societat en general.

Entre els molts mètodes que han demostrat ser fructífers per als qui treballen sobre el terreny, hi ha la recerca per part de professionals, la recerca-acció, els treballs d'arxiu, els estudis de casos, l'etnografia, etc. Per tant, l'educació s'ha d'entendre no només com un camp on aplicar experiments i estudis externs, sinó com un camp d'investigació i anàlisi per si mateix.

L'escola pretén ser un lloc de producció de coneixement habitat per professors fent el paper de coneixedors, però arribar a aquest punt depèn de com les universitats, les organitzacions i els investigadors interactuïn i col·laborin amb l'organisme educatiu, així com de si aprofiten els recursos, idees, pensaments i experiències. Les universitats tenen un paper fonamental en la promoció de la recerca educativa, tant per la seva experiència en l'avenç del coneixement per

Els alumnes també són fonts importants de coneixement i comprensió sobre les seves pròpies experiències educatives, aspiracions, èxits i reflexions.

disciplines com pel fet de transcendir-les. Els docents sempre seran els principals productors de coneixement sobre la professió, perquè el seu coneixement prové de la reflexió compartida sobre l'experiència pròpia i, per això, cal fomentar la publicació de les seves investigacions i reflexions. Els alumnes també són fonts importants de coneixement i comprensió sobre les seves pròpies experiències educatives, aspiracions, èxits i reflexions.

Les universitats i els investigadors poden estendre el seu suport mantenint sempre el diàleg obert amb escoles, professorat i alumnat. Per sistematitzar encara més els resultats entre els que investiguen tant des de dins com des de fora de l'educació es poden aprofitar moltes tradicions metodològiques com

ara l'avaluació participativa, la investigació col·laborativa, la investigació dirigida per joves i la investigació dels docents en exercici. La recerca educativa serà una eina fonamental per projectar i fer el seguiment de les transformacions que requereix el nou contracte social per a l'educació.

Mobilització de les ciències de l'aprenentatge

En els últims decennis, alguns dels avenços científics més importants per a l'educació han vingut de la neurociència i l'estudi del cervell, gracies als quals hem entès millor diversos aspectes fonamentals de l'aprenentatge: la neuroplasticitat del cervell en totes les etapes del desenvolupament humà; l'anatomia, l'estructura i les funcions del cervell i la neurologia humana; les facultats de la memòria, el processament de la informació, el desenvolupament del llenguatge i el pensament complex, així com els efectes dels estímuls positius i negatius en l'aprenentatge, com ara l'activitat física, el son, l'emoció, l'estrès i el maltractament. Els processos cognitius de l'aprenentatge són molt importants, ja que ens aporten informació sobre habilitats especialitzades com ara parlar, llegir, escriure, la consciència espacial, etc.

Tot i que som a les beceroles en la comprensió d'aquestes àrees i encara no sabem com aplicar els nous coneixements a l'educació, sabem que tenen, o tindran, grans implicacions per a l'ensenyament i l'aprenentatge i que, per tant, caldrà difondre àmpliament la informació entre els professors, els investigadors i els mateixos aprenents. Així, per exemple, els científics són capaços d'observar patrons i correlacions entre comportaments i activitat cerebral en entorns de laboratori controlats, però encara no està clar com es reproduirien aquests patrons en entorns d'aprenentatge social complexos, o com poden variar en individus, poblacions, moments i espais diversos.

En el futur, les ciències de l'aprenentatge hauran de mobilitzar investigadors de procedències molt diverses –gènere, cultura, origen socioeconòmic, origen lingüístic, edat, etc.– perquè s'abordi un ventall més ampli de preguntes, hipòtesis i prioritats de recerca. A més, els avenços en les ciències de l'aprenentatge poden beneficiar altres àmbits, com ara els estudis sobre neurodiversitat, diferències d'aprenentatge, discapacitat i educació especial.

Però, per poderosos i vitals que siguin els coneixements que aporten les ciències de l'aprenentatge, no engloben la totalitat de l'educació. I és que no només aprenem per cognició; l'aprenentatge de les normes socials, la memòria procedimental, la intel·ligència emocional, etc. interactuen amb el camp d'estudi de la neurociència, però no li pertanyen exclusivament.

Com hem destacat en els capítols anteriors sobre pedagogia i currículum, la complexitat de l'educació deriva del fet que està intrínsecament unida a tot el que ens envolta, incloses les seves dimensions social, econòmica, ambiental, material i espiritual. De manera que si separem la teoria de la pràctica, correm el perill de fer absurda l'educació per als aprenents. En conseqüència, per implementar les prioritats descrites en aquest informe i contribuir als beneficis cognitius i socials d'una educació de qualitat, les neurociències aplicades a l'aprenentatge hauran de situar més les observacions en els contextos variables i complexos en què es produeixen.

Transformar els partenariats en recerca per a l'educació

Les prioritats i les propostes recollides en aquest informe es beneficiaran enormement de col·laboracions de recerca interdisciplinàries, intersectorials i interculturals que involucrin estudiosos, societat civil i món educatiu i que fomentin la comunicació compartida i l'aprenentatge mutu.

No tots els partenariats de recerca són justos i equilibrats. Els investigadors amb més recursos o poder institucional poden, fins i tot sense voler, exercir una influència indeguda en el curs i els resultats d'una col·laboració. Per tant, cal humilitat epistèmica per qüestionar els apriorismes de l'educació, molts dels quals estan profundament arrelats en la nostra concepció de la naturalesa humana, la societat i aquest món que no és només humà. El paradigma operatiu haurà d'allunyar-se de les categoritzacions simplistes en les relacions de coneixement com ara «Nord/Sud» o «occidental/no occidental» i anar cap a ecologies complexes i relacionals del coneixement.

En el nou contracte social per a l'educació, caldrà enriquir les ecologies educatives amb experiències i maneres de conèixer diverses, no esgotades per l'exclusió, el pensament deficitari i els supòsits epistèmics limitats. L'educació és un procés relacional –entre alumnes, professors, famílies i comunitats– i, com a tal, hem de buscar coneixements relacionals més que no pas jeràrquics. Això podria conduir a l'empoderament dels centres de recerca nacionals i locals i incloure les capacitats de les persones que poden produir i representar coneixements de maneres específiques per a diferents contextos, cultures i llengües.

A més, les veus de les comunitats de base i els moviments socials són fonts importants de coneixement que l'educació hauria d'escoltar i aprofitar i a les quals hauria de contribuir cada cop més, ja que es troben a la primera línia dels trastorns i els canvis que configuren el nostre futur. Els moviments que lluiten contra la destrucció del planeta i els que rebutgen tota forma de prejudici i discriminació són exemples de maneres de repensar el nostre futur junts. La col·laboració amb aquestes comunitats i moviments pot adoptar les formes més diverses, ser formal o informal, però sempre serà fonamental per al treball col·lectiu d'aprenentatge sobre el paper de l'educació i la seva relació amb aquests moviments.

Ampliació de coneixements, dades i evidències educatives

La implantació d'un nou programa de recerca per als futurs de l'educació permetrà tant aprofitar el que sabem com generar quantitats importants de coneixement, dades o evidències educatives, que poden adoptar diferents formes: quantitativa i qualitativa, normativa i descriptiva, digitalitzable i efímera, teòrica i pràctica.

Serà fonamental canalitzar i ampliar l'abast dels coneixements per entendre millor la situació actual i imaginar noves possibilitats educatives en el futur. Històricament, però, s'ha donat protagonisme a determinades formes i fonts de coneixement en detriment d'altres. El coneixement està íntimament lligat al poder, tant en termes generals, com més particularment en l'àmbit de l'educació. Els modes dominants de poder *sobre* les persones i el planeta s'han de substituir per modes de poder *cap a* les persones i *amb* les persones, de manera que ens permetin trobar noves formes d'inclusió i participació en l'educació. Així, durant les properes dècades, el programa de recerca sobre els futurs de l'educació haurà de reexaminar constantment la naturalesa del coneixement, les dades i les evidències en l'àmbit de l'educació.

Reforç de les ecologies complexes del coneixement

Per imaginar una major diversitat de futurs possibles, la recerca i la innovació no es poden permetre el luxe d'excloure les diferents maneres de veure i entendre el món que han estat adoptades per les diverses poblacions, cultures i tradicions humanes. I, de fet, els principis bàsics d'aquest informe, és a dir, pedagogia, coneixement, participació, col·laboració i solidaritat ja aprofiten riques tradicions de coneixement des de moltes perspectives culturals. La descolonització del coneixement requereix un major reconeixement de la validesa i aplicabilitat de les diverses fonts de coneixement a les exigències del present i del futur. Requereix deixar de considerar les epistemologies indígenes com a objectes d'estudi i passar a considerar-les perspectives viables per entendre i conèixer el món.

En molts àmbits, des del desenvolupament a l'economia, passant per l'educació, es privilegien certs tipus de coneixements sobre d'altres. Molt sovint, el coneixement es transfereix dels països del Nord a les regions en desenvolupament, assumint que no hi ha coneixement local, o que és deficient. No obstant això, les «solucions» imposades sovint no contribueixen al desenvolupament sostenible d'aquestes contrades ni al benestar ambiental a llarg termini.

En valorar i reconèixer diferents formes de saber no necessàriament ens rendim a un relativisme extrem ni abandonem el compromís amb la veritat, ans al contrari. Les formes indígenes i pluralistes de saber qüestionen els supòsits dels models i pràctiques de desenvolupament que no han aconseguit abordar adequadament la seva realitat. Per exemple, en moltes tradicions del pensament occidental, inclosa l'educació, la dicotomia és un patró comú: teoria i pràctica, individual i col·lectiu, lletres i ciències, natural i artificial, progressistes i conservadors, saber i sentir, intel·lectual i físic, espiritual i material, modern i tradicional, etc. Una aportació necessària de moltes perspectives no occidentals ha estat desafiar la premissa mateixa d'aquestes polaritats, aportant

una nova llum a les relacions mútues i a les tensions generatives com a parts coherents d'un món complex i interrelacionat.

En moments de crisi, per exemple, les comunitats locals sovint poden canalitzar grans dipòsits d'experiència, coneixement i creativitat per adaptar l'educació a les situacions d'emergència. El coneixement ancestral acumulat durant molt de temps sobre els processos agrícoles sostenibles, la reciprocitat social i les maneres de conèixer amb el món natural, per citar-ne alguns, són fonts importants de coneixement acumulat que la humanitat necessita més que mai. No obstant això, franges senceres d'aquest coneixement han estat totalment marginades i omeses de l'educació formal.

La recerca sobre els futurs de l'educació demanarà renovar i incloure els coneixements de gèneres i orígens diversos, d'acord amb les diferents prioritats identificades per aquest informe. Tot això, com s'ha dit en capítols anteriors, dependrà d'una participació dinàmica en el coneixement col·lectiu, en condicions justes i equitatives. La producció de coneixement per als futurs de l'educació haurà de ser conscientment inclusiva, social i culturalment diversa, interdisciplinària i interprofessional, capaç de fomentar la comunicació, la col·laboració, la pertinença i l'aprenentatge mutu.

Les formes indígenes
i pluralistes de saber
qüestionen els
supòsits dels models
i pràctiques de
desenvolupament.

Dades estadístiques, indicadors i anàlisi

Les dades estadístiques proporcionen una instantània d'un indicador concret i, quan es relacionen amb altres dades, ofereixen informació valuosa sobre correlacions, patrons i condicions en diferents moments i llocs. Poden il·lustrar la direcció que determinats indicadors han pres al llarg del temps i preveure possibles resultats segons escenaris, opcions, esdeveniments o intervencions diferents.

Les dades que recopila i difon l'Institut d'Estadística de la UNESCO (UIS en les sigles en anglès) i els seus indicadors són fonamentals en l'àmbit de l'educació. L'UIS ha apostat per reforçar les capacitats de recollida i verificació de dades estadístiques a escala nacional, regional i mundial. La creixent separació per gènere, ubicació, nivell d'ingressos i altres característiques permet fer anàlisis sobre qüestions d'equitat i igualtat que abans no es podien fer. La perseverança amb què l'UIS perfecciona les definicions garanteix la integritat estadística que requereix una anàlisi significativa i, al mateix temps, és vital per a l'evolució i la garantia de la qualitat i la utilitat de les dades. Serà essencial seguir donant suport a la seva feina per tal d'obtenir informació fonamental que ens permeti elaborar els indicadors i garantir que les dades siguin accessibles per a tothom.

En les properes dècades, però, caldrà evitar qualsevol reduccionisme en els mètodes aplicats a les dades estadístiques i quantitatives. L'ús de categories és útil per a l'anàlisi, però no es pot convertir en un sistema rígid perquè les categories sempre són més matisades, complexes i difuses en la realitat del que es desprèn de la quantificació. A més, la tasca de recopilar i corroborar dades estadístiques, especialment a gran escala, pot ser laboriosa i costosa. Per tant, en la mesura que es pugui, la recollida de dades ha d'anar encaminada a reforçar les fonts nacionals existents per evitar la feina i el sobrecost de recollir unes mateixes dades dues vegades.

Així mateix, caldrà identificar amb cura els indicadors pertinents que corresponen a les prioritats educatives locals i als objectius internacionals, sense perdre de vista que no cal mesurar-ho tot i que, en educació, no tot el que caldria mesurar es pot quantificar. És a dir, caldrà recollir dades i usar les estadístiques amb humilitat per comprovar que la informació obtinguda és tan sols el punt de partida d'una investigació i exploració posterior al servei dels objectius i prioritats educatius. El treball de la UNESCO, entre altres organismes i entitats investigadors, és donar vida a les estadístiques, fent projeccions sempre que sigui possible però també establint relats per il·luminar-les i qüestionar-les.

Dades massives (*big data*) i la naturalesa canviant del coneixement

El progrés tecnològic ha permès proposar nous postulats sobre la naturalesa del coneixement i sobre la manera com s'ha de produir. La tecnologia actual ha generat l'expectativa que la informació, així com el coneixement i la comprensió que se'n desprèn, serà gran (extreta de diferents fonts de dades, no d'experiències singulars), cercable (recuperable i fàcil de trobar), emmagatzemable (capaç d'ésser arxivada), transmissible (compartible sense problemes) i individualitzable (optimitzada per al consum personal). Aquestes qualitats s'han de considerar perquè configuren la idea que es té de l'educació, els seus objectius i els seus processos, que obren la porta a unes possibilitats però la tanquen a unes altres.

Les eines digitals han donat als investigadors un poder sense precedents per organitzar, sintetitzar i processar uns conjunts de dades educatives més grans que mai. El poder dels mètodes digitals, els instruments, la recollida i l'emmagatzematge de dades i el seu processament algorítmic ha despertat un gran entusiasme pel que fa a com es poden utilitzar per avançar en la comprensió, la pràctica i l'eficàcia dels mètodes i enfocaments educatius. Algunes de les eines de què disposen els investigadors són el processament i la representació de dades estadístiques, la cartografia geogràfica, la cartografia de les xarxes, la recerca de patrons i el seguiment de paraules clau, sense oblidar les possibilitats d'investigació que ofereix la nostra vida educativa cada cop més digitalitzada.

La recollida massiva de dades ofereix unes possibilitats que són elogiades a les aules universitàries, als despatxos governamentals i a les seus de les grans empreses, la qual cosa té dues conseqüències. En primer lloc, s'assumeix que només es pot identificar un patró a partir d'un gran nombre de punts estadístics, o d'una gran agregació de perfils, microcomportaments, clics, vistes o senyals electrònics, etc. Però, segons la lògica de l'anàlisi de dades, sense patrons les dades no tenen sentit. La segona conseqüència és la tendència més subtil a veure les dades, especialment les quantificables, que es treballen bé amb tecnologia digital, com la forma de coneixement més important. Així va néixer la ciència de dades com a camp particular d'expertesa tècnica; una ciència que, com passa en altres camps, exerceix una influència considerable a l'hora de donar forma a relats i explicacions convincents en l'educació.

Com amb qualsevol altra eina, és important que els investigadors aclareixin què poden fer i què no poden fer els instruments digitals de recerca. Segons la finalitat de l'estudi, disposar de més dades no és necessàriament una garantia de millor qualitat o més precisió. Per tant, defensem un

programa i una cultura de recerca centrada en els objectius, no en els instruments. Els ordinadors i els éssers humans no proporcionen la mateixa informació: de vegades, els programaris poden fer troballes sorprenents i reveladores gràcies a la capacitat que tenen de processar dades a gran escala i a un ritme inabastable per a éssers humans amb mètodes analògics. Altres vegades, la ment humana pot analitzar contextos, significats, valors i implicacions d'una manera molt més sofisticada que la intel·ligència artificial.

A mesura que els investigadors aprofiten cada cop més l'immens potencial de les dades massives i les eines digitals en educació, hem de procurar no deixar-nos endur per un entusiasme excessiu pel programari d'anàlisi digital que se suposa que és objectiu. En particular, hem d'avaluar contínuament els biaixos i els angles morts dels mètodes de recerca digital des d'un prisma de justícia i equitat per tenir en compte el que hi ha més enllà de l'àmbit de la programació. Si les tendències actuals continuen, l'any 2050 gran part del nostre coneixement estaria en perill de transformar-se en fórmules quantitatives, algorítmiques i moleculars que s'arxiven fàcilment i es comparteixin ràpidament, però que són només accessibles a través de dispositius digitals. Ens hauria de preocupar que la investigació en intel·ligència artificial, que creix exponencialment, busqui que aquestes propietats siguin autosuficients, autònomes i independents de la gestió humana. Durant els propers trenta anys, haurem de vigilar de prop la qüestió des del punt de vista ètic.

Futurs educatius innovadors

En educació, la innovació reflecteix la capacitat d'experimentar, compartir, expandir i inspirar els altres, en qualsevol lloc i a qualsevol escala, ja sigui un professor amb un alumne, una classe, tota una l'escola o el país sencer. La innovació sovint és el resultat de moltes col·laboracions i es basa en les experiències i èxits d'altres educadors, responsables polítics, investigadors i escoles en diferents contextos.

Desenvolupar, adoptar i adaptar polítiques i programes

Serà essencial portar les experiències educatives innovadores a nous entorns mitjançant l'intercanvi de pràctiques i polítiques. L'estudi comparatiu dels diferents sistemes educatius té el poder de «fer estrany el que és familiar»: ajuda a ampliar perspectives i a qüestionar idiosincràsies i presumpcions. L'adopció i l'adaptació s'han de considerar processos d'aprenentatge i innovació per dret propi. Tots podem aprendre d'experiències d'altres llocs i inspirar-nos-hi, d'acord amb els principis normatius identificats en aquest informe i tenint en compte els contextos, experiències i coneixements existents.

Els diferents actors que participen en un sistema educatiu també són font important de plantejaments i idees innovadors, sobretot perquè les innovacions imposades «des de fora» són per força limitades, fins i tot distorsionades, tant per la informació en què es basen com per les solucions que ofereixen. En canvi, el coneixement educatiu es produeix i es legitima de diferents maneres. Els seus actors principals (professorat, alumnat, direcció, escoles, etc.) participen tots en la producció de recerca i innovació; les seves aportacions al currículum poden enriquir-ne molt

l'elaboració i el desenvolupament, ja que en són els usuaris principals i treballen el més a prop possible amb el patrimoni comú del coneixement. És per això que els governs tenen un paper important i han d'oferir un suport adequat als professors i als centres educatius que el permeti participar en el diàleg i la revisió dels sistemes i processos educatius públics.

La investigació i les innovacions sovint plantegen qüestions d'escala. Una experiència prometedora pot ser útil i compartida. No obstant això, les «bones pràctiques» sovint se centren més en els resultats que en explicar el procés o les condicions que les van acompanyar. Augmentar les xarxes de col·laboració i les comunitats d'aprenentatge –entre professors, escoles, especialistes en alfabetització, responsables polítics, etc.– pot ajudar a donar suport a la investigació i l'aplicació en temps real de coneixements curriculars, programàtics i polítics de diferents contextos. I, en tot cas, una ètica de la humilitat pot ajudar a protegir-se dels supòsits ahistòrics i descontextualitzats, dels quals depèn qualsevol innovació educativa.

Les universitats, els centres de recerca i els seus col·laboradors estan cridats a parlar un esment especial en la recerca i la innovació per donar suport a la renovació de l'educació com a bé comú.

Les universitats, els centres de recerca i els seus col·laboradors estan cridats a parlar un esment especial en la recerca i la innovació per donar suport a la renovació de l'educació com a bé comú i a la co-construcció d'un nou contracte social per a l'educació. Tanmateix, poden arribar a ser més eficaços quan es posicionen en relació dialogant amb qui ja treballa, pensa i reflexiona sobre l'educació: professorat, alumnat, escoles, famílies i comunitats. Com s'ha esmentat en capítols anteriors, caldrà redefinir la missió pública de la universitat al voltant de dos eixos: la producció d'un patrimoni obert i accessible de coneixement comú i la formació de noves generacions d'investigadors i professionals, compromesos amb fer avançar el coneixement en benefici propi i de la humanitat.

Les organitzacions internacionals també tenen un paper específic i útil per fer avançar la recerca i la innovació en educació cap a un nou contracte social per a l'educació. Aquest informe convida la UNESCO a crear un centre d'intercanvi d'experiències que permeti dialogar i posar en pràctica, cadascú a la seva manera, les propostes que recull l'informe. Però el món canvia a gran velocitat i no paren de sorgir nous coneixements; per tant, l'informe ha de poder ser dinàmic i poder-se reescriure a mesura que avança el temps.

Avaluació, experimentació i classificació

El cicle de vida de les polítiques i els programes educatius està necessàriament regulat per moments de reflexió i d'avaluació. Les avaluacions poden ajudar a garantir que un programa o una política s'enfoqui realment cap als objectius que persegueix; també poden ajudar a entendre i descriure els resultats d'un programa o una política; i, sobretot, han d'explicar tant els resultats previstos com els imprevistos. Per exemple, si un programa o una política d'aquest tipus beneficia clarament uns a costa d'altres, trenca la igualtat o promou resultats a curt termini a costa de resultats duradors, les seves premisses s'han de revisar ràpidament.

D'acord amb l'ètica col·laborativa d'aquest informe, l'avaluació hauria de recórrer a les capacitats de reflexió dels actors del sistema educatiu –professorat, alumnat i centres educatius– no només per identificar els reptes, els punts febles o els punts forts d'una innovació, sinó també per proposar canvis, millores significatives, o fins i tot per rebutjar la innovació. Cal destacar en aquest sentit que un marc analític clar és essencial per garantir la coherència entre els objectius del disseny, l'avaluació i les recomanacions de la innovació.

Sens dubte, les proves, l'experimentació i les comprovacions aleatòries poden ajudar a validar hipòtesis, ajustar tècniques, corregir errors de càlcul i comprendre els límits de la generalització; ara bé, per aïllar variables en sistemes complexos cal una reflexió acurada i un disseny sofisticat. Per tant és crucial recordar un principi ètic: proposem un sistema col·laboratiu per establir un nou contracte social per a l'educació, però no es tracta de fer un experiment amb persones. Tothom (alumnat, docents i famílies) ha de participar plenament per entendre la seva pròpia educació i desenvolupament. L'ús d'experiments «naturals» per entendre els efectes de les intervencions o dels canvis més amplis que ja s'estan notant en les experiències educatives també pot proporcionar informació en el futur, especialment davant les grans transformacions i alteracions que s'albiren a l'horitzó. Aquest tipus d'anàlisi ens pot donar una millor comprensió prèvia de la resiliència i la capacitat de resposta de l'educació al canvi.

Les comparacions representen una altra modalitat d'avaluació, igualment útil perquè ofereixen altres punts de vista per reflexionar, millorar o inspirar-se, o fins i tot destacar àrees prioritàries per reforçar una recerca, una intervenció o un suport. Amb massa freqüència, però, les comparacions i les classificacions s'utilitzen de manera punitiva, per retirar el suport econòmic d'aquells centres que més ho necessiten o fer-hi baixar la matriculació. Cal recordar que la comparació tampoc és útil quan té per efecte suavitzar l'experiència, homogeneïtzar les expectatives i ignorar la diversitat de contextos, recursos i factors històrics.

També seria important repensar la manera com es fan els rànquings comparatius a l'educació superior. És difícil fer comparacions de bona fe, èticament i sense imposar la homogeneïtat. Les comparacions es tornen problemàtiques quan institucions d'educació superior molt diferents, que operen en contextos oposats, se senten obligades a competir en rànquings internacionals independentment de les seves circumstàncies específiques. Els models d'elit d'universitats amb programes de recerca intensos i molt ben finançats influeixen excessivament en les ambicions d'altres institucions d'educació superior, sovint a costa d'allunyar-se de les necessitats dels alumnes locals i la seva comunitat.

Tanmateix, les institucions d'educació superior no són les úniques culpables dels rànquings i de l'homogeneïtat institucional que ha portat la competència. Els governs i els responsables de les polítiques educatives mundials també han d'evitar quedar enlluernats per les institucions d'educació superior on es concentra l'activitat de recerca i prestar més atenció a les altres, on estudia la major part de l'alumnat. Ofereixen un bon aprenentatge als seus alumnes? Els preparen per al futur professional dins de la comunitat? Fomenten la participació de la societat civil i la deliberació política? Avancen en justícia ambiental, econòmica i social? Aquestes qüestions sovint es passen per alt, però són punts de comparació molt valuosos i caldria prendre'n nota. L'avaluació de l'educació superior ha d'anar més enllà dels rànquings: ha de servir per millorar les capacitats docents i de recerca de totes les institucions en benefici de la missió pública.

Principis per al diàleg i l'acció

De cara al 2050, hi ha quatre prioritats relacionades amb la recerca i la innovació per als futurs de l'educació:

- **La Comissió demana un programa a escala mundial de recerca col·lectiva i generalitzada sobre els futurs de l'educació.** Aquest programa ha de fonamentar-se en el dret a l'educació per a tothom, ha d'explorar els trasbalsos i els canvis del futur i ha d'avançar en la comprensió i l'experiència dels principis exposats a la Part II d'aquest informe. D'acord amb el seu esperit, el programa de recerca ha de reformular les prioritats a la llum del coneixement i la reflexió sobre els futurs de l'educació.
- **El coneixement, les dades i les evidències educatives per als futurs de l'educació han de beure de fonts i formes de coneixement diverses.** Analitzant la qüestió des de diferents punts de vista podem obtenir diferents perspectives d'una comprensió compartida de l'educació, en lloc de perspectives excloents i que se suplantem mútuament.
- **La innovació educativa ha de reflectir un ventall molt més ampli de possibilitats en situacions i llocs diversos.** Comparar diferents experiències pot ser font d'inspiració, sense oblidar les diferents realitats socials i històriques d'un context determinat.
- **En un nou contracte social per a l'educació, cal engegar un procés de replantejament de la recerca en el qual hi participi tothom.** Les llavors ja estan sembrades, sobretot entre docents, alumnat i escoles. Ara la responsabilitat de participar i donar suport a un programa de recerca que catalitzi la co-construcció d'un nou contracte social per a l'educació recau en els centres de recerca, els governs i les organitzacions internacionals.

Capítol 9

Crida a la solidaritat mundial i a la cooperació internacional

Un nou contracte social permetrà que els joves visquin amb dignitat, que les dones tinguin les mateixes perspectives i oportunitats que els homes i protegirà els malalts, els col·lectius vulnerables i totes les minories. En una generació, els infants dels països de rendes baixes i mitjanes podrien tenir accés a una educació de qualitat a tots els nivells. És possible fer-ho. Només ens ho hem de proposar. Per reduir les desigualtats i fer possible el nou contracte social, necessitem un nou pacte mundial per garantir que el poder, la riquesa i les oportunitats es comparteixin de manera més àmplia i justa a escala internacional.

António Guterres, Secretari general de l'ONU, Conferència Nelson Mandela, 18 de juliol de 2020

Per avançar cap al nou contracte social per a l'educació, la Comissió demana un compromís renovat amb la col·laboració mundial en suport de l'educació com a bé comú, basat en una cooperació més justa i equitativa entre els actors estatals i no estatals a escala local, nacional i internacional.

El principi de l'educació com a bé comú està indissociablement lligat a la responsabilitat global. Els anys 2020 i 2021 hem assistit a una mobilització sense precedents de la comunitat científica mundial per desenvolupar vacunes contra la COVID-19 amb el suport de governs, entitats públiques i privades i la societat civil. Ara bé, malgrat l'impressionant exemple de tot el que podem aconseguir si cooperem quan està en joc el futur de la humanitat, no hem estat capaços de garantir una distribució equitativa de les vacunes. Malgrat que hagi quedat clar que ningú estarà segur fins que tothom estigui segur, el nacionalisme aplicat a les vacunes ha posat de manifest greus llacunes en la nostra capacitat de treballar col·lectivament per al bé comú de la humanitat.

El nacionalisme aplicat a les vacunes ha posat de manifest greus llacunes en la nostra capacitat de treballar col·lectivament.

L'educació reforça l'enginy i el potencial d'acció col·lectiva, tots dos essencials per afrontar els grans reptes del nostre temps. Així, avui, més que en cap altre moment de la història de la humanitat, construir un món pròsper, just, sostenible i pacífic requereix que tots els éssers humans, independentment del seu origen, cultura i condició social, participin d'una educació de qualitat al llarg de tota la vida. L'accés a l'educació i l'aprenentatge formal s'haurà de complementar amb un accés equitatiu al coneixement i a la informació: tothom, a tot arreu, necessitarà un accés digital.

Igual com la salut de cadascú de nosaltres depèn de la salut de tots, la nostra supervivència passa per satisfer les necessitats educatives de tots els infants, joves i adults, de tot arreu, per tal que tothom pugui participar de manera conscient i activa en la configuració i la gestió dels nostres futurs compartits.

Ser conscients que l'educació és un bé comú és la base per reforçar la cooperació internacional en educació i el finançament públic de l'educació, tant a escala nacional com internacional. Garantir que tots els infants i joves tinguin accés a una educació de qualitat, tal com ha defensat recentment el secretari general de l'ONU, António Guterres, és un dels pilars essencials d'un ordre mundial més just i sostenible. L'obligació de respectar, protegir i exercir el dret a l'educació recau no només en els estats sinó també en la comunitat internacional.

Resposta a un ordre mundial cada cop més precari

La cooperació educativa internacional opera dins d'un ordre mundial cada cop més precari en què la noció de societat mundial, arrelada en valors universals comuns, està profundament erosionada. Els fòrums mundials, com les Nacions Unides, que s'encarreguen d'establir objectius comuns i d'organitzar l'acció col·lectiva, s'enfronten a crítiques punyents i a limitacions econòmiques.

Els actors no estatals i la societat civil –entitats que han fet pressió per anar més enllà dels límits, pioneres en reformes normatives responsables de l'avenç dels drets humans tant a escala nacional com internacional durant el segle xx– s'esforcen per travar aliances i coalicions duradores dins d'un ordre mundial cada cop més fragmentat. El seu marge de maniobra es veurà afectat per la realitat econòmica d'un món postpandèmia, igual que el finançament internacional dels seus projectes. Mentrestant, els actors no estatals i liberals s'han consolidat en el paper d'emprenedors normatius i educadors per dret propi, i són cada cop més capaços d'explotar les tecnologies digitals i els fluxos d'informació de manera que vagin en contra dels valors recollits a la Declaració dels Drets Humans de les Nacions Unides i que s'han fet explícits recentment en els ODS.

Els canvis econòmics que s'han produït l'últim mig segle han estat almenys tan profunds com les transformacions polítiques. Els avenços tecnològics i científics, juntament amb la globalització econòmica, han contribuït sens dubte a augmentar la prosperitat, a disminuir la pobresa arreu del món i a millorar l'accés a l'educació. Però ja no se'ls aplaudeix per conduir-nos a un món cada cop més «pla» i obert perquè el creixement econòmic ha creat enclavaments poderosos per als rics. El desenvolupament tecnològic ha portat noves formes de monopoli a l'economia i la informació que amenacen fins i tot els fonaments de la democràcia liberal. Fa temps que es confia en què el creixement econòmic porta democràcia, però en les últimes dècades de progrés econòmic la capacitat d'acció col·lectiva i de governança democràtica, tant als estats nació com entre ells, s'han vist limitades de manera inesperada.

Tal com il·lustra tràgicament el lent progrés en l'acció climàtica, i en altres àmbits amb una necessitat fonamental de cooperació internacional (migració, pau, privadesa de la informació), en les últimes dècades hi ha hagut un consens (o capacitat de consens) escàs sobre els béns comuns mundials i els tipus de cooperació internacional necessaris per afrontar els reptes actuals, que afecten de manera desproporcionada les persones pobres.

Les reformes que ha emprès l'ONU intenten donar solució a la crisi del multilateralisme. En aquest capítol, es proposen tres plantejaments nous: incloure diversos actors no estatals en la governança mundial amb qui establir relacions de col·laboració, allunyar el moviment de les relacions verticals i buscar l'acció multicèntrica i noves formes de cooperació regional, especialment la cooperació entre països del Sud i la cooperació triangular.

De l'ajuda a la col·laboració

La cooperació internacional en educació no només opera dins d'un ordre mundial precari sinó que també hi ha de respondre. Per aconseguir un nou acord mundial per a l'educació necessitem modalitats renovades de cooperació internacional. Paral·lelament, les institucions educatives poden ajudar a establir les bases per comprendre millor els reptes actuals i la necessitat d'una acció col·lectiva, especialment per part dels joves.

La història ens mostra que l'arquitectura internacional per a la cooperació educativa ha estat profundament modelada pel colonialisme i impulsada pels interessos econòmics i geopolítics dels estats nació. Aquesta arquitectura s'ha definit al voltant dels fluxos financers i la transferència

d'idees del Nord al Sud. En l'actualitat el desenvolupament educatiu internacional i l'ajuda exterior segueixen sent problemàtics. L'educació no només rep una part molt petita de l'Ajut Oficial al Desenvolupament (AOD), sinó que a més en reben més els països de renda mitjana. Els ajuts a l'educació estant disminuint a l'Àfrica subsahariana, un continent que acollirà la major part de joves del món l'any 2050 i que es preveu que s'enfronti a alguns dels reptes ambientals i econòmics més urgents del planeta.

A més, l'AOD a l'educació tendeix a afavorir l'educació i les beques a l'ensenyament superior, especialment entre les economies més potents dels països donants del G7. En canvi es presta poc suport a garantir l'accés universal a l'educació infantil i una educació primària i secundària de qualitat. Encara no tenim una estratègia mundial eficaç per erradicar col·lectivament l'analfabetisme infantil, un objectiu que les Nacions Unides van adoptar per primera vegada a mitjans del segle

xx... Segueix havent-hi un nombre persistent d'infants que no van a l'escola i un gran nombre d'infants i joves que van a l'escola però aprenen poc. Les necessitats educatives dels refugiats i dels migrants involuntaris també reben un finançament insuficient.

Les necessitats educatives dels refugiats i dels migrants involuntaris també reben un finançament insuficient.

La manca de coordinació entre els donants d'ajuda a l'educació segueix sent un problema. Això és especialment cert entre les organitzacions bilaterals del Nord, que dominen en volum d'ajuda. Gairebé vint anys després de la Declaració de París sobre l'eficàcia de l'ajuda al desenvolupament, els donants encara tendeixen a oferir ajuda al desenvolupament en projectes aïllats que no s'ajusten a les necessitats dels països receptors.

Els canals multilaterals per al desenvolupament educatiu estan infrautilitzats i es perden oportunitats per agrupar i harmonitzar recursos de manera que donin suport a la innovació, s'aprofiti el que s'ha après i es reforcin les capacitats locals.

Tanmateix, també es produeixen avenços prometedors en matèria de cooperació educativa a partir dels quals podem progressar. En les últimes dècades s'ha produït un fort compromís de la societat civil amb l'educació en els àmbits local, nacional i internacional i han sorgit col·laboracions entre governs i actors no estatals. Les formes de cooperació per al desenvolupament triangulars i entre països del Sud agafen força. Recentment, els moviments socials han fet pujar l'educació a la llista de prioritats polítiques mundials. L'educació és cada cop més present a l'agenda de les organitzacions mundials i regionals.

De cara al futur, seran essencials tres tipus de béns públics per construir futurs educatius comuns, més equitatius, més pertinents i més sostenibles. En primer lloc, la comunitat internacional ha de treballar conjuntament per ajudar els governs i els actors no estatals a compartir els propòsits, normes i estàndards que requereix el nou contracte social per a l'educació. En segon lloc, la comunitat internacional ha de finançar i promoure un recull de coneixements, dades i estudis sobre l'educació accessible per a tothom i garantir que els educadors de tots els nivells puguin consultar la recerca feta i ampliar-la per millorar els sistemes educatius. Finalment, cal aconseguir més finançament internacional i usar-lo per donar suport a aquelles poblacions que veuen el dret universal a l'educació més amenaçat.

Cap a propòsits, compromisos, normes i estàndards compartits

Des de la creació de les Nacions Unides i la UNESCO, així com des de l'aprovació de la Declaració Universal dels Drets Humans, a mitjans del segle passat, la cooperació internacional en educació ha tingut un paper important a l'hora de trobar un consens sobre els objectius i els propòsits de l'educació. Avui, la necessitat d'establir uns objectius educatius compartits és cada cop més urgent.

Hem de redefinir la cooperació internacional: deixar de reproduir arreu les idees i institucions del món industrialitzat com ha succeït fins ara per fomentar formes de deliberació triangular i entre països del Sud, que són essencials per millorar el diàleg i generar consens en el món educatiu: sindicats de professors, moviments estudiantils, organitzacions juvenils, societat civil, proveïdors i empresaris del sector privat, filantrops, governs i ciutadans. A més, la cooperació que mira el futur a llarg termini no pot deixar d'escoltar les veus dels infants i els joves.

A mesura que s'allarguen les restriccions econòmiques causades per la pandèmia de la COVID-19, caldrà ordenar encara més les nostres prioritats al voltant d'objectius comuns i garantir que el finançament internacional i estatal respecta els seus compromisos. Els actors internacionals s'han d'unir per donar suport als programes de sensibilització i recaptació de fons que els permeten assolir els objectius, coordinant-se en lloc de competir pel finançament bilateral i filantròpic.

En establir objectius comuns i marcs d'acció, el sector educatiu pot aprendre del que s'ha fet en els àmbits del clima i la salut. Podem fer més per garantir que tots els actors que van a la taula de cooperació internacional estableixen uns objectius i compromisos específics subjectes a terminis. La cooperació internacional s'hauria d'organitzar al voltant del principi de subsidiarietat, ja que, com més concret sigui un objectiu i més locals siguin els seus promotors, més fàcil és que sigui un objectiu per defensar col·lectivament i més probable és que algú s'hi comprometi. Es poden crear mecanismes de seguiment regionals i mundials més forts per garantir que els actors compleixin els compromisos i objectius adquirits mitjançant revisions basades en el progrés de cada actor.

A escala mundial, veiem que el sector educatiu i els organismes pertinents sovint s'han perdut en qüestions temàtiques i subsectorials i han tingut dificultats per prioritzar, la qual cosa ens a dut una plèthora de declaracions performatives, activitats poc difoses i fracàs en l'assoliment d'alguns dels objectius educatius perseguits de fa més temps. Els organismes internacionals no haurien de proposar-se fer-ho tot. La seva feina és reforçar la capacitat d'actuar dels altres. Per fer-ho, haurien de concentrar-se a millorar la capacitat regional i mundial per generar compromisos basats en el consens. Els actors internacionals també són efectius quan actuen com a intermediaris del coneixement i l'aprenentatge i garanteixen que diversos actors participin en la seva generació i ús. També poden tenir un paper important com a finançadors d'últim recurs per als reptes educatius aguts, especialment en països amb ingressos més baixos i en situacions d'emergència.

A l'hora de configurar els futurs educatius comuns, els organismes internacionals ens poden ajudar a orientar l'atenció cap als reptes a llarg termini. Per exemple, s'hauria de fer recerca i debatre més el paper de l'educació en la resposta als canvis que es produeixen al món del treball fruit de

Els organismes internacionals ens poden ajudar a orientar l'atenció cap als reptes a llarg termini.

l'automatització; com abordar millor els efectes transfronterers de la migració i el canvi climàtic i com governar els serveis educatius cada cop més digitalitzats i transnacionals.

Entre tots hem de fixar un programa mitjançant amplis processos de participació i presa de decisions conjuntes. Hem de trobar un punt a mig camí entre intervenir amb urgència en el present per rectificar les desigualtats i exclusions educatives heretades del passat i pensar a llarg termini per governar el futur.

Cooperació per aprofundir el coneixement i treballar amb evidències educatives

La recerca i les evidències educatives són béns comuns essencials en matèria d'educació, perquè representen un gran ajut per als governs i els seus col·laboradors per a resoldre problemes i innovar per materialitzar la transformació educativa. També són fonamentals per reforçar la responsabilitat internacional dels compromisos nacionals, regionals i mundials.

S'ha criticat sovint l'ús indegut de dades incorpòries, rànquings i altres manifestacions de «l'imperi dels nombres» en el treball de les principals organitzacions internacionals, com ara l'OCDE i els organismes de l'ONU. Les crítiques són pertinents, però necessitem compartir dades estadístiques per gestionar els sistemes educatius de manera equitativa i garantir el bé comú. Tal com s'ha demostrat en els sectors de la salut i el clima, i en les campanyes internacionals recents en matèria d'educació, cal supervisar i avaluar el progrés per aconseguir un major compromís dels diferents actors involucrats a l'hora d'assolir els objectius compartits.

Fins ara, els organismes internacionals no han aconseguit reunir i coordinar les inversions que haurien de permetre que les dades i els estudis estiguessin disponibles i fossin útils. A diferència del que succeeix en altres àmbits –com el de la salut, en què les principals organitzacions multilaterals apleguen recursos per produir dades que permeten fer un seguiment–, no hi ha cap acord de col·laboració entre els organismes de les Nacions Unides que treballen en educació per establir normes, fer estadístiques i fomentar capacitats relacionades. Per recopilar i difondre els estudis, trobar les llacunes en les dades i la literatura científica i reforçar les capacitats en totes aquestes àrees, els organismes internacionals han de ser capaços de coordinar-se i aportar finançament.

També s'ha de finançar i coordinar millor el suport destinat a reforçar les capacitats que permetin generar i utilitzar el coneixement, les dades i els estudis. De vegades, les iniciatives internacionals en l'àmbit del coneixement i la recerca semblen converses unilaterals, i això és inacceptable. La cooperació internacional ha d'obrir més espai als països del Sud perquè defineixin paradigmes de recerca nous i innovadors adequats a les seves circumstàncies. Per exemple, en l'àmbit de la salut, les iniciatives recents s'han centrat en la creació de plataformes de coordinació, específicament per enfortir les capacitats locals i nacionals i així ajudar els països a aprendre els uns dels altres. És fonamental trobar nous models d'inversió en cooperació entre països del Sud per resoldre els problemes de l'educació. Per tant, com

s'ha destacat al capítol 8, hem de prestar especial atenció a les epistemologies i a les formes de saber que enriqueixen el pensament i donen suport a una major diversitat de solucions innovadores.

En educació, finançar la investigació internacional, els estudis científics i la recollida de dades és un repte important: mentre que aproximadament el 25 % de l'AOD mundial en salut es destina a aquests béns globals (uns 7.000 milions de dòlars dels EUA), en educació l'any 2015 es va estimar en menys del 3 % (200 milions de dòlars). S'han de considerar per tant noves opcions per millorar el finançament internacional de la recerca, el coneixement i els estudis; per exemple, mitjançant la creació d'un fons comú dedicat a la producció de coneixement i informació sobre educació, tutelat per un grup d'organismes de les Nacions Unides.

Finançament de l'educació allà on està amenaçada

Hem de repensar de dalt a baix la cooperació internacional en educació i abandonar la lògica de dependència de l'ajuda; al mateix temps, hem de redefinir el paper i l'orientació de l'ajut internacional a l'educació en el marc de les noves relacions que s'estableixen entre els diferents actors.

L'ajut internacional cobreix una part cada cop més reduïda de les necessitats d'un país, la qual cosa significa que la seva influència i rellevància en l'escenari internacional disminuirà; a més, tradicionalment ha reforçat els desequilibris de poder heretats del colonialisme i no ha fet prou per fomentar el desenvolupament sostenible dels sistemes educatius. Per tant, cal crear una bossa de finançament que doni suport als països de renda baixa i mitjana-baixa, especialment de l'Àfrica, on viurà la majoria dels joves en les properes dècades. En l'actualitat només el 47 % de l'ajuda es destina a l'educació infantil, primària i secundària d'aquests països. També cal destinar fons internacionals a les necessitats educatives de les poblacions desplaçades i els migrants involuntaris, el nombre dels quals augmentarà a mesura que la crisi climàtica empitjori. Finalment, seguirem necessitant un fons de reserva per respondre a situacions de crisi i d'emergència, com ha demostrat abastament la pandèmia de la COVID-19, així com per restaurar l'educació un cop acaba la crisi.

D'aquí a l'any 2050, haurem de millorar els canals multilaterals per tal de recaptar nous recursos que cobreixin els buits, mentre reforcem la mobilització de recursos i capacitats dels països. Una major harmonització de l'ajut i la coordinació entre els donants al voltant dels plans i sistemes educatius dels receptors segueix sent tan pertinent avui com ho va ser quan els donants van aprovar la Declaració de París sobre l'Eficàcia de l'Ajut el 2005.

Els canals multilaterals ofereixen més probabilitats d'augmentar l'eficàcia de l'ajut dirigint-lo als països i poblacions que més ho necessiten, però també hauran de millorar la seva feina, que continua excessivament basada en projectes i vincula innecessàriament tant els donants com els receptors dels ajuts amb els coneixements i les prescripcions que generen, i que d'altra banda han fet poc per reforçar les capacitats dels receptors. En l'àmbit de la salut pública, per exemple, recentment s'ha intentat solucionar aquestes qüestions separant el suport tècnic del financer, així com amb mecanismes de responsabilització conjunta entre les organitzacions multilaterals.

El paper de la UNESCO

Durant els últims 25 anys, la UNESCO ha hagut d'afrontar molts reptes. Tot i que ha mantingut la responsabilitat formal de coordinar el diàleg mundial i d'establir referents en educació, així com d'assolir l'ODS 4, relatiu a l'educació, ha patit per poder complir les seves obligacions de manera eficaç i ha rebut greus crítiques. És desolador constatar que, malgrat que el seu mandat en educació, ciència i cultura és molt ample, el pressupost de la UNESCO és inferior al de moltes universitats europees. Per exemple, el pressupost total de la branca educativa de la UNESCO és minúscul comparat amb les quantitats destinades pel Banc Mundial a activitats de desenvolupament de coneixement i capacitats en el mateix àmbit.

Per promoure la nostra visió de futurs educatius sostenibles, la UNESCO haurà de repensar la manera com enfoca el desenvolupament educatiu. Partint del principi de subsidiarietat, ha d'erigir-se en primer lloc en el soci que té com a missió reforçar les institucions i els processos dels països i les regions mundials. En segon lloc, ha de fer circular la informació, fomentar l'ampliació de les dades i la rendició de comptes als ciutadans a tots els nivells del sistema educatiu. Tot i que manté el seu paper únic a l'hora de fomentar el diàleg internacional per a un nou contracte social per a l'educació, la UNESCO ha de destinar la major part dels seus recursos econòmics i humans a les regions on el dret a l'educació està més amenaçat, i en particular a l'Àfrica, on l'any 2050 viuran i aprendran la major part de joves del món.

La UNESCO ha de tenir clar quin és el seu avantatge comparatiu dins del complex ecosistema d'actors mundials i regionals implicats en l'establiment de normes educatives i la mobilització de finançament i de coneixement. Haurà de treballar amb els altres organismes de l'ONU en trobar solucions innovadores per garantir el dret a l'educació dels migrants involuntaris i de les poblacions desplaçades, el nombre dels quals s'espera que es multipliqui al llarg del nostre segle incert. La UNESCO ha d'aprofitar la seva presència arreu del planeta per defensar que l'accés a la informació digital és un dret humà i com a tal cal que millori i sigui més equitatiu. La UNESCO també ha de donar suport a la participació dels ciutadans i de la societat civil en la governança de l'educació perquè respongui a les seves necessitats. Ha de continuar sent el far de les Nacions Unides, l'organisme que il·lumini el paper que té l'educació en la construcció dels nostres futurs compartits, reforçant l'educació per a la pau, la prosperitat i la sostenibilitat.

La UNESCO té una capacitat única per mobilitzar persones i institucions d'arreu del món amb qui pot donar forma al nostre futur educatiu compartit. Aquesta és la seva gran força. I és precisament això el que cal per construir un nou contracte social per a l'educació pactat internacionalment i, el que és més important, un nou acord per poder executar-lo.

Principis per al diàleg i l'acció

Aquest capítol fa una crida a renovar la col·laboració internacional per respondre a les necessitats, els reptes i les possibilitats futures de l'educació. De cara al 2050, les prioritats relacionades amb la cooperació internacional per als futurs de l'educació són aquestes quatre:

- **La Comissió demana al món educatiu que treballi conjuntament a escala mundial i regional per generar propòsits compartits i solucions comunes als reptes educatius.** Establir el nou contracte social necessari per donar suport a un futur educatiu just i equitatiu per a tota la humanitat és especialment rellevant per a aquells que tenen el dret a l'educació més amenaçat pels canvis mundials. La participació ha d'incloure entitats i plataformes no estatals, passar de l'acció que va de dalt a baix a una acció multicèntrica i adoptar noves formes de cooperació regional, especialment la cooperació entre països del Sud i la cooperació triangular.
- **La cooperació internacional hauria de funcionar pel principi de subsidiarietat, donant suport i desenvolupant capacitats per afrontar els reptes de les iniciatives locals, nacionals i regionals.** Per reforçar els nous compromisos, normes i estàndards educatius caldrà treballar coordinadament i millorar el sistema de rendició de comptes.
- **Cal seguir oferint ajuda internacional al desenvolupament als països de renda baixa i mitjana-baixa. En particular als països amb economies** molt limitades i poblacions joves, com els de l'Àfrica. També cal un finançament dirigit a les poblacions que tenen el dret a l'educació en perill per situacions de crisi o d'emergència.
- **La inversió regular en recerca en evidències educatives, obtenció de dades i coneixement també és part essencial d'una cooperació internacional eficaç.** Les iniciatives s'han de guiar pel principi de subsidiarietat i centrar-se en la necessitat de sustentar les capacitats locals, nacionals i regionals de producció i ús del coneixement. Les diferents societats hem d'aprendre les unes de les altres i intercanviar coneixement, tant en qüestions bàsiques com ara acabar amb la desigualtat educativa i la pobresa i millorar els serveis públics, com per afrontar els reptes a llarg termini que provoquen l'automatització i la digitalització, la migració i el medi ambient. Es necessiten plataformes i noves fonts de finançament per integrar ambdues dimensions del coneixement mundial i les dades per al progrés educatiu.

El programa mundial de solidaritat i acció s'ha de construir amb tenacitat, audàcia i coherència i sempre amb la mirada posada en el 2050 i més enllà. Exigeix compartir responsabilitats, coordinar les Nacions Unides i enfortir el paper de la UNESCO. Altrament, les propostes formulades en aquest informe per aconseguir definir l'educació com un bé global, públic i comú i establir un nou contracte social per a l'educació, no es podran dur a terme. És a les nostres mans transformar els sistemes educatius perquè, en tan sols una generació, siguin realment inclusius, adequats i ens donin eines per afrontar els reptes mundials.

Epíleg i continuació:

**Construïm junts
els futurs de l'educació**

Sí, ara ja és urgent: hem de treballar junts per forjar un nou contracte social per a l'educació que pugui donar resposta a les necessitats futures de la humanitat i del planeta. L'informe que teniu a les mans ha proposat prioritats i recomanacions per a la construcció d'aquest nou contracte basades en dos principis fonamentals: una visió ampliada del dret a l'educació al llarg de la vida i l'enfortiment de l'educació com a bé públic i comú.

En el nucli de l'informe hi ha la proposta d'un nou contracte social per a l'educació: els compromisos i principis tàcits que permeten i inspiren la cohesió social al voltant de l'educació i que donen lloc a les disposicions educatives corresponents. Aquest epíleg resumeix les prioritats i propostes clau que els lectors estan convidats a promoure amb la resta de la societat, a reinterpretar i a reimaginar per als nostres futurs compartits en educació.

Un nou contracte social per a l'educació no vol dir deixar enrere tot el que hem après i viscut col·lectivament sobre l'educació fins ara, però sí que és alguna cosa més que una simple correcció de rumb d'un camí ja definit i marcat. De fet, ja fa temps que educadors, comunitats, joves, infants i famílies estan en procés d'elaborar aquest nou contracte social; tots ells han identificat amb precisió les limitacions dels sistemes educatius existents i han estat pioners en nous enfocaments per superar-los.

De fet, ja fa temps que educadors, comunitats, joves, infants i famílies estan en procés d'elaborar aquest nou contracte social; tots ells han identificat amb precisió les limitacions dels sistemes educatius existents i han estat pioners en nous enfocaments per superar-los.

Però la renovació de l'educació no es pot basar en esforços aïllats i esparsos. Ben al contrari, cal un projecte col·lectiu i iniciatives coordinades per articular el que estem aprenent en el nostre compromís per refer l'educació i anar més enllà de simples ajustaments limitats a la gran maquinària institucional. Si volem renovar l'educació per fer possible uns futurs justos, equitatius i sostenibles, hem de participar activament en el diàleg i la pràctica per construir un nou contracte social per a l'educació. L'informe que teniu a les mans és una invitació a contextualitzar i tirar endavant aquests diàlegs públics, amb la intenció de convertir-se en un catalitzador i provocar arreu el debat sobre què significarà un nou contracte social per a l'educació a la pràctica i en contextos específics. Per tant, aquest informe és una fita en un camí que s'allarga cap al futur. És un document viu que proposa un marc, principis i recomanacions per ser explorats, compartits i enriquits per

persones d'arreu del món. L'objectiu és inspirar noves vies per al desenvolupament de polítiques i accions innovadores per renovar i transformar l'educació de manera que realment prepari tots els aprenents per inventar un futur millor. L'informe només tindrà sentit en la mesura que docents, alumnes, famílies, responsables governamentals i altres parts interessades en l'educació es comprometin, en comunitats específiques, amb les seves idees i co-construeixin el que significa posar aquestes idees en pràctica en aquestes comunitats.

La Comissió demana a la UNESCO que desenvolupi i mantingui mitjans adequats per a la deliberació, la participació i l'intercanvi d'experiències relacionades amb les moltes idees que aquí es proposen. L'èxit futur de l'informe es basa en la seva capacitat per estimular un procés de reflexió i acció permanents. De fet, el treball educatiu estarà sempre «en procés» i les recomanacions

que es presenten aquí assumeixen que han d'anar canviant i evolucionant contínuament. Hem d'aprendre a cooperar més i millor a mesura que aprenem a viure en més harmonia els uns amb els altres, amb les formes de vida i els sistemes que fan únic el nostre planeta, i amb la tecnologia que està obrint ràpidament nous espais i noves potencialitats per a la prosperitat humana, si bé també presenta riscos desconeguts fins ara.

El punt de partida col·lectiu és el consens mundial sobre el valor de l'educació per fer i refer el nostre món. Aquesta convicció compartida és inexpugnable i enforteix el nostre compromís a mesura que ens enfrontem a nous reptes, molts d'ells sense precedents. Perquè les coses es facin de manera diferent, ara hem de pensar, entendre, escoltar i imaginar d'una altra manera. Hem de reexaminar obertament les diferents maneres establertes de pensar l'educació, el coneixement i l'aprenentatge que poden obrir nous camins per transformar el futur.

Propostes per a un nou contracte social

L'informe ha examinat cinc dimensions en què s'han de fer canvis per construir un nou contracte social per a l'educació. A la Part II s'han destacat les propostes clau per a cadascuna d'aquestes dimensions, juntament amb els principis rectors per dur-les endavant. Sense ser exhaustives, les resumim a continuació com a marc inicial d'acció que es pot implementar en àmbits locals i seguir avançant-hi per tal d'aconseguir nous futurs a través de l'educació.

Pedagogies cooperatives i solidàries

Els models pedagògics s'han de transformar seguint els principis de cooperació i solidaritat, per tal de substituir els models d'exclusió i de competència individualista establerts. Han de fomentar l'empatia i la compassió i han de reforçar les capacitats dels individus de treballar junts per transformar-se ells mateixos i transformar el món. L'aprenentatge es configura mitjançant relacions entre docents, alumnes i coneixement que van més enllà de les limitacions de les normes i codis de conducta de l'aula. D'altra banda, posa en contacte els alumnes amb els principis d'ètica i cura necessaris per assumir la responsabilitat del nostre món compartit i comú. La pedagogia és el treball per crear trobades transformadores que es basen en el que ja existeix i es pot construir.

Els models pedagògics treballen per crear trobades transformadores que es basen en el que ja existeix i es pot construir.

De cara al 2050 hem de deixar enrere les formes pedagògiques, les lliçons i les avaluacions que donen prioritat a les definicions individualistes i competitives dels assoliments. En canvi, hem de prioritzar els principis rectors que detallem a continuació.

En primer lloc, la interconnexió, la interdependència i la solidaritat són necessàries per a un model pedagògic transformador en l'àmbit individual i col·lectiu. A mesura que el professorat aprèn a fomentar les relacions pedagògiques dins i fora de l'aula, els centres escolars i els sistemes educatius han de trobar maneres d'incorporar aquestes pràctiques en àmbits més institucionals. Experiència i diàleg, servei i acció amb sentit, recerca i reflexió, participació en moviments socials constructius i vida comunitària... són només alguns dels molts enfocaments prometedors. Les escoles i els sistemes educatius també han de trencar els murs socials i sectorials per escoltar les famílies i les comunitats, i arribar a altres àmbits de la vida per donar suport a noves connexions i relacions pedagògiques més enllà de l'aula.

En segon lloc, la cooperació i la col·laboració han de ser la base de tot model pedagògic com a procés col·lectiu i relacional que és. En aquest sentit, els docents poden posar en pràctica una àmplia gamma d'estratègies d'aprenentatge per tal de reforçar la capacitat de l'alumnat per afrontar nous reptes a través de la creativitat i la innovació, individuals i col·lectives. Algunes d'aquestes estratègies van de l'aprenentatge entre iguals, l'aprenentatge basat en projectes, en el plantejament de problemes i en la investigació, els laboratoris d'alumnes, els tallers tècnics i professionals, fins a l'expressió artística i les col·laboracions creatives. En la mateixa línia, els centres escolars i els sistemes educatius poden explorar maneres de facilitar la interacció entre grups d'edat, d'interessos, de sectors socials, d'idiomes i d'etapes d'aprenentatge.

En tercer lloc, la solidaritat, la compassió i l'empatia han d'impregnar les nostres maneres d'aprendre. Els models pedagògics permeten als alumnes entendre un ventall d'experiències de més abast que la seva pròpia. També es pot convidar mares, pares i famílies a compartir i valorar la diversitat i el pluralisme al costat dels seus fills i filles, la qual cosa és essencial per desaprendre els punts de vista esbiaixats, els prejudicis i la divisió que hi ha en els entorns i en les relacions dels alumnes. Les escoles i els professors poden crear entorns que valorin l'empatia i donin suport a històries, llengües i cultures diverses; entre elles, especialment, les de comunitats indígenes i d'una àmplia gamma de moviments socials.

En quart lloc, tota avaluació és amb finalitats pedagògiques i, per tant, s'ha de tractar acuradament per donar suport a prioritats pedagògiques més àmplies per al creixement i l'aprenentatge dels alumnes. El professorat, els centres escolars i els sistemes educatius han d'utilitzar les avaluacions per identificar i tractar àmbits problemàtics, i així donar un suport millor a l'aprenentatge de manera individual i col·lectiva; però no s'han d'utilitzar de manera punitiva ni per crear categories de «guanyadors» i «perdedors». La política educativa no ha d'estar indugudament influïda per rànquings que donen una prioritat excessiva als exàmens descontextualitzats i a gran escala, que al seu torn es demostra que exerceixen una pressió i una influència desproporcionades en el que passa en el temps i l'espai de les escoles.

Els currículums i l'evolució del patrimoni comú del coneixement

S'ha d'establir una nova relació entre l'educació i els coneixements, les capacitats i els valors que promou. Els currículums s'han d'emmarcar en relació amb dos processos vitals que sustenten l'educació: l'adquisició de coneixements que són part del patrimoni comú de la humanitat i la creació col·lectiva de nous coneixements i nous futurs possibles. De cara al 2050, hem d'anar més enllà de les visions tradicionals dels currículums com una simple taula d'assignatures de l'escola; els hem de reimaginar a través de perspectives interdisciplinàries i interculturals que permetin als alumnes aprendre i contribuir al patrimoni comú del coneixement de la humanitat. S'han de prioritzar els següents principis rectors.

En primer lloc, els currículums haurien de millorar les capacitats dels aprenents per accedir i contribuir al patrimoni comú del coneixement, que és l'herència de tota la humanitat i s'ha d'ampliar contínuament per incloure diferents maneres de conèixer i entendre. El disseny i la implementació del currículum haurien d'anar més enllà de la simple transmissió de fets i informació per tal de fomentar en els aprenents els conceptes, les habilitats, els valors i les actituds que els permetin implicar-se en diverses formes d'adquisició, aplicació i generació de coneixement.

En segon lloc, el clima i les condicions planetàries que canvien ràpidament requereixen currículums que revisin el lloc dels éssers humans al món. Els canvis planetaris irreversibles ja s'estan accelerant, i l'educació ha de fomentar la conscienciació de la interconnexió inherent del benestar ambiental, social i econòmic. Els currículums han de basar-se en diverses formes de coneixement i preparar els alumnes i les comunitats per adaptar-se al canvi climàtic, atenuar-lo i revertir-lo, amb la idea sempre present que els éssers humans estan inextricablement interconnectats amb un món que no és només humà. Els currículums haurien de posar en relleu els efectes del canvi climàtic en les seves comunitats, al món i, especialment, en aquells que sovint són marginats com, per exemple els pobres, les minories i les dones i nenes. El coneixement curricular pot proporcionar un marc potent per a una acció plena de sentit i donar suport als infants i joves per continuar liderant els esforços per atenuar el canvi climàtic i protegir el medi ambient, esforços que tindran un impacte profund en el seu futur.

En tercer lloc, la ràpida propagació de la desinformació i la manipulació s'ha de contrarestar mitjançant diferents alfabetitzacions (digitals, científiques, textuais, ecològiques, matemàtiques) que permetin als individus trobar el seu camí cap a un coneixement que sigui veraç i precís. Aquestes alfabetitzacions són essencials per a una participació democràtica significativa i efectiva basada en veritats compartides. L'alfabetització eficaç ha de treballar no només en la comprensió dels fets, la informació i les dades, sinó que també ha de promoure habilitats en els processos

Els currículums s'han d'emmarcar en relació amb dos processos vitals que sustenten l'educació: l'adquisició de coneixements que són part del patrimoni comú de la humanitat i la creació col·lectiva de nous coneixements i nous futurs possibles.

de corroborar i fer una tria de les fonts necessàries per arribar a conclusions sòlides, validar les troballes i comunicar-les amb precisió. Els currículums poden basar-se en una àmplia gamma d'enfocaments històrics, culturals i metodològics per desenvolupar en els alumnes l'amor per la comprensió, l'exactitud i la precisió i el compromís amb la veritat.

En quart lloc, els drets humans i la participació democràtica han d'inspirar els principis fonamentals dels currículums i l'aprenentatge que transformen les persones i el món. Els drets humans han de continuar sent un valor sagrat per a tothom i, com a punt de partida col·lectiu que sustenta el nostre contracte social, han d'esdevenir fonamentals en els currículums que configuren l'aprenentatge. I, a la vegada, els currículums haurien de posar èmfasi en els drets i la dignitat inherents de totes les persones i en l'imperatiu de superar la violència i construir societats pacífiques. Les interaccions amb els moviments socials i les comunitats locals poden impregnar els currículums i proporcionar vies autèntiques per qüestionar, revelar i afrontar les estructures de poder que discriminen determinats col·lectius per raó de gènere, raça, identitat indígena, llengua, orientació sexual, edat, discapacitat o ciutadania.

Els mestres i professors i la professió docent

Els mestres i professors tenen una funció indispensable en la construcció d'un nou contracte social per a l'educació a través de la seva professió. Són els coordinadors que aglutinen diferents elements i entorns mentre treballen de manera col·laborativa per ajudar a fer créixer els coneixements i les aptituds dels alumnes. Encara no hi ha cap tecnologia que sigui capaç de substituir o obviar la necessitat de bons docents humans. De cara al 2050, és essencial que deixem enrere la consideració de la docència com a pràctica solitària que depèn d'un sol individu per orquestrar

un aprenentatge efectiu. Ben al contrari: l'hem de convertir en una professió col·laborativa on el treball en equip garanteixi un aprenentatge significatiu per part dels alumnes. S'ha de donar prioritat als principis que expliquem a continuació.

Encara no hi ha cap tecnologia que sigui capaç de substituir o obviar la necessitat de bons docents humans.

En primer lloc, la tasca dels docents s'ha de caracteritzar per la col·laboració i el treball en equip. L'àmpli ventall de propòsits que tenim per a l'educació van més enllà del que es pot esperar de qualsevol docent individual, per més talent que pugui tenir.

Necessitarem que els docents treballin en equip amb els seus

companyes, amb especialistes en diferents disciplines, amb professionals formats en alfabetització, amb bibliotecaris, amb educadors per a infants amb necessitats especials, amb orientadors, amb treballadors socials, etc. La necessitat del treball col·laboratiu serà encara més urgent en els propers anys, a mesura que la humanitat s'enfronti a trasbalsos més i més profunds; i els docents seguiran sent al capdavant per ajudar infants, joves i adults a navegar pel món canviant de la manera més adequada per a cada edat. De la mateixa manera que s'ha de donar suport al benestar dels alumnes, a les relacions saludables i a la salut mental en els entorns educatius, també s'ha d'ampliar el suport als docents en forma de salaris dignes, evolució en la feina, formació contínua, desenvolupament

professional i entorns d'aprenentatge col·laboratiu que els permetin tirar endavant la seva tasca tan important.

En segon lloc, la producció de coneixement, la reflexió i la recerca s'haurien de reconèixer com a part integral de la docència. La recerca i el coneixement sobre els futurs de l'educació comença amb la feina que fan els docents i, de fet, molts dels elements d'un nou contracte social per a l'educació ja són presents en els models pedagògics innovadors que molts docents posen en pràctica. La feina dels mestres i professors com a productors de coneixement i pioners en pedagogia ha de ser reconeguda i promoguda, i se'ls ha d'ajudar a documentar, compartir i discutir investigacions i experiències amb els seus companys educadors i amb els centres escolars de manera formal i informal. Les universitats i l'educació superior en general poden pensar noves configuracions institucionals que permetin una recerca constant i relacions professionals amb els docents per donar suport a la producció de coneixements.

En tercer lloc, cal defensar i protegir l'autonomia professional dels mestres i professors. La professió docent requereix una àmplia gamma de competències avançades i un desenvolupament professional continu. En les properes dècades, caldrà molt de suport per enfortir i ampliar la formació inicial d'alta qualitat als docents, especialment a l'Àfrica subsahariana, on la demanda d'escolarització continua superant l'oferta de professorat qualificat a causa d'una població juvenil en creixement. El desenvolupament professional per als docents novells es pot ampliar encara més mitjançant la formació contínua, programes de mentors i la codocència col·laborativa. Els docents han de destinar el temps adequat per a la preparació i la reflexió sobre les classes, i han de rebre una remuneració justa i equitativa. Garantir l'autonomia professional, el respecte social i uns salaris dignes incentivarà els educadors qualificats a continuar practicant la professió i a les persones vàlides i motivades a accedir-hi i exercir-la.

La participació en el debat públic, el diàleg i la política educatius s'hauria d'integrar i reconèixer com a part de la tasca essencial dels docents. Massa sovint, les decisions sobre el que passa a les escoles o a les aules les prenen persones que en són ben lluny, amb poc diàleg i sense tenir gairebé gens en compte la interacció amb els afectats ni el seu parer. Per al futur de l'educació, això ha de canviar i els docents han de tenir una funció de líders i animadors del debat públic, les polítiques i el diàleg sobre els futurs de l'educació. La implicació del professorat en aquestes àrees s'ha de reconèixer com una funció essencial del seu ofici; han de ser participants clau en la construcció d'un nou contracte social per a l'educació.

Preservació i transformació de les escoles

Els centres educatius, amb tot el seu potencial i les seves promeses, però també amb deficiències i limitacions, continuen sent entorns educatius essencials de la societat. Són un pilar mestre dels ecosistemes educatius més grans, i la seva vitalitat és una expressió del compromís d'una societat amb l'educació com a activitat humana pública i amb els seus infants i joves. De cara al 2050, ja no podem tenir centres educatius organitzats segons un model uniforme independentment del context. En lloc dels models arquitectònics i organitzatius actuals, s'ha de fer un esforç públic a gran

Els centres educatius són un pilar mestre dels ecosistemes educatius més grans, i la seva vitalitat és una expressió del compromís d'una societat amb l'educació com a activitat humana pública i amb els seus infants i joves.

escala per redissenyar els temps i els espais dels centres per tal de preservar-los i transformar-los. Les prioritats que s'expliquen a continuació haurien de guiar aquesta tasca essencial.

En primer lloc, els centres educatius s'han de protegir com a espais on els alumnes es troben davant de reptes i possibilitats que no tenen a disposició en altres llocs. Les escoles necessiten entorns de cooperació i cura en els quals diversos grups de persones aprenguin els uns dels altres i entre ells. Poden permetre als docents i als alumnes interactuar amb noves idees, cultures i maneres de veure el món en un entorn propici i adequat, i no només preparar infants i joves per als reptes de les seves vides futures, sinó també ajudar-los a adaptar-se al món en què viuen i que tan ràpidament canvia.

En segon lloc, s'han de repensar i redissenyar les arquitectures, els espais, els horaris i els grups d'alumnes dels centres educatius per reforçar les capacitats dels individus per treballar junts. L'entorn arquitectònic i el disseny inclueixen un valor pedagògic per ells mateixos i influeixen en el que passa en els espais d'aprenentatge compartits. A més, la cultura de la col·laboració també hauria de guiar l'administració i la gestió dels centres educatius, així com les relacions entre centres, per tal de fomentar xarxes sòlides d'aprenentatge, reflexió i innovació.

En tercer lloc, les tecnologies digitals haurien de tenir com a objectiu donar suport al que passa a dintre dels centres educatius. En les formes que han adoptat en el present –i que previsiblement seguiran en el futur immediat–, no són més que intents gens adequats de substituir les institucions formals i presencials d'aprenentatge. Però l'aprofitament de les eines digitals serà útil i essencial per millorar la creativitat i la comunicació dels alumnes en les properes dècades; a més, navegar pels espais digitals pot obrir noves oportunitats per accedir i participar en els coneixements i les experiències humanes compartits. Sigui com sigui, els intents que es facin per aplicar la IA (intel·ligència artificial) i els algorismes digitals a l'àmbit escolar han de procedir amb precaució i cura per garantir que no reproduïxin i s'exacerbin els estereotips i els sistemes d'exclusió existents.

En quart lloc, els centres educatius han de modelar els futurs a què aspirem garantint els drets humans i esdevenint exemples de sostenibilitat i neutralitat de carboni. S'ha de confiar en els alumnes i encarregar-los d'ajudar a ecologitzar el sector educatiu. Els principis de concepció i organització locals i autòctons, que responen a les condicions i als canvis ambientals, poden esdevenir fonts d'aprenentatge sobre l'adaptació, l'atenuació i la prevenció per construir uns futurs millors i establir una major simbiosi amb el món natural i els sistemes dels quals formem part i depenem. També haurem de garantir que l'educació i les altres polítiques relacionades amb els centres educatius defensin i promoguin els drets humans de tots els qui hi fan vida i en general.

Els temps i els espais de l'educació

Una de les nostres principals tasques és promoure una reflexió de més abast sobre on i quan es produeix l'educació, per integrar-hi una diversitat més gran de temps, espais i etapes de la vida. Hem de ser conscients de tot el potencial educatiu que hi ha a la vida i a la societat, des del naixement de les persones fins a la vellesa, i connectar la multiplicitat d'indrets i de possibilitats culturals, socials i tecnològiques, sovint superposades, que existeixen per fer progressar l'educació. Podem imaginar les nostres societats futures oferint i fomentant l'aprenentatge en una multiplicitat de llocs més enllà dels centres escolars formals i en tot tipus de moments, planificats i espontanis. A mesura que mirem cap al 2050, hi ha quatre principis que poden guiar el diàleg i les accions necessàries per tirar endavant aquesta recomanació.

En primer lloc, en tots els moments de la vida, les persones haurien de tenir oportunitats educatives significatives i de qualitat. L'educació és tant per a tota la durada de la vida com per a tots els àmbits. L'aprenentatge i l'educació en l'àmbit dels adults s'han de desenvolupar més i cal donar-hi més suport, més enllà de les idees limitades de «capacitació» i «reciclatge» professionals, per tal d'incloure-hi també les possibilitats transformadores de l'educació en totes les etapes de la vida. Qualsevol planificació de l'educació al llarg de la vida de les persones s'ha de centrar en els més marginats i en els entorns més fràgils, de manera que ha de dotar els alumnes dels coneixements, idees, actituds i habilitats que necessiten per aprofitar les oportunitats i afrontar les alteracions del present i del futur.

Podem imaginar les nostres societats futures oferint i fomentant l'aprenentatge en una multiplicitat de llocs més enllà dels centres escolars formals i en tot tipus de moments, planificats i espontanis.

En segon lloc, els ecosistemes educatius saludables han de connectar llocs d'aprenentatge naturals, construïts i virtuals. Tota la biosfera –les seves terres, aigües, vida, minerals, atmosfera, sistemes i simbiosis– s'ha d'entendre com un espai vital d'aprenentatge i com un dels nostres primers educadors. Paral·lelament, els espais d'aprenentatge digital s'han d'integrar més en els ecosistemes educatius i han de respectar el caràcter públic, la inclusió i els propòsits de bé comú de l'educació. S'ha de donar prioritat a les plataformes d'accés i codi oberts amb protecció sòlida per a les dades d'alumnes i professors.

En tercer lloc, s'ha de reforçar el finançament públic de l'educació i la capacitat del govern de regular-la. Hem de fomentar la capacitat dels estats per establir i fer complir estàndards i normes per a una oferta educativa que sigui sensible i equitativa i respecti els drets humans. A escala local, nacional, regional i mundial, els governs i les institucions públiques han de comprometre's amb el diàleg i l'acció al voltant d'aquests principis per repensar els nostres futurs junts.

En quart lloc, s'ha d'ampliar el dret a l'educació; ja no n'hi ha prou amb el marc de l'escolarització formal. De cara al futur, hem de promoure el dret a l'aprenentatge al llarg de tota la vida, que reposa en el dret a la informació, a la connectivitat i a la cultura.

Crides a l'acció

En l'informe que teniu a les mans, hem pogut sentir dues crides que tenen l'objectiu de catalitzar i harmonitzar els esforços cap a un nou contracte social per a l'educació: d'una banda, la crida a crear una nou programa de recerca en l'àmbit de l'educació; de l'altra, la crida a la solidaritat i la cooperació renovades per donar suport a l'educació com a bé públic i comú. A continuació es resumeixen els principis que guien la resposta a aquestes dues crides per ajudar a canalitzar i reforçar els nostres esforços per forjar nous futurs de l'educació i alhora poder donar resposta a les condicions que canvien ràpidament.

Un nou programa de recerca per a l'educació

Les prioritats destacades en aquest informe volen consolidar un programa de recerca coherent i comuna. L'aprenentatge, les idees i les experiències generats a partir d'un programa de recerca tan ampli seran catalitzadors per forjar junts un nou contracte social per a l'educació. De cara al 2050, hi ha quatre prioritats que guien la recerca i la innovació per als futurs de l'educació. Les detallem a continuació.

Un programa mundial de recerca col·lectiu sobre els futurs de l'educació ha de centrar-se en el dret a l'educació per a tothom al llarg de la vida.

En primer lloc, un programa mundial de recerca col·lectiu sobre els futurs de l'educació ha de centrar-se en el dret a l'educació per a tothom al llarg de la vida, i al mateix temps s'ha d'anticipar a futurs canvis i alteracions i considerar les implicacions que tindran. De fet, la recerca no n'ha de tenir prou amb mesurar i criticar, ha d'explorar i plantejar la renovació de l'educació seguint els principis rectors recomanats en aquest informe. Aquest programa de recerca ha de reformular les seves prioritats a la llum dels estudis i les reflexions de futur per fer-nos avançar cap a un nou contracte social per a l'educació.

En segon lloc, el coneixement, les dades i la informació sobre els futurs de l'educació han d'incloure fonts i formes de coneixement diverses i diferents perspectives; així s'aconsegueixen diferents punts de vista d'una comprensió compartida de l'educació, en lloc d'excloure's i suplantar-se mútuament. Els investigadors, les universitats i les institucions de recerca han d'examinar supòsits i enfocaments metodològics que siguin descolonitzadors i democràtics i que facilitin l'exercici i la promoció dels drets humans. Els centres escolars, els docents, els moviments socials, els moviments juvenils i les comunitats són fonts vitals de coneixement i informació i haurien de ser reconeguts com a tals pels investigadors. Les troballes de les ciències de l'educació, de la neurociència, de l'entorn digital i la recollida massiva de dades (*big data*), i dels indicadors estadístics, poden aportar idees importants quan es consideren en relació amb una gamma més àmplia de dades empíriques, incloses la investigació i la pràctica dels professionals.

En tercer lloc, la innovació educativa ha de reflectir un ventall molt més ampli de possibilitats en diversos contextos, èpoques i llocs. I és que les comparacions i les experiències poden inspirar les persones quan es reconsideren i es recontextualitzen de manera adequada a les diferents realitats socials i històriques d'un context determinat. De vegades, la innovació educativa també hauria de buscar trencar amb la convergència institucional que influeix en els sistemes formals actuals. L'avaluació i la reflexió han de dirigir les polítiques educatives d'una manera continuada i integradora, fent que la teoria del canvi esdevingui un perfeccionament progressiu i que es trenqui amb l'estancament, d'una banda, i els cicles de canvis de règim sense fi, de l'altra.

En quart lloc, la recerca per a un nou contracte social en educació s'ha de reconsiderar per incloure més persones de diversos grups d'interès, inclosos els que normalment no participen en els debats sobre educació. Les llavors d'un nou contracte social ja despunten, especialment entre mestres i professors, alumnes i centres escolars. Les institucions de recerca, els governs i les organitzacions internacionals tenen la gran responsabilitat de participar i donar suport a un programa de recerca que catalitzi l'elaboració col·lectiva d'aquest contracte. La UNESCO pot tenir un paper fonamental com a centre d'intercanvi de coneixements i visions i de generació d'idees sobre els nostres futurs compartits de l'educació.

Renovació de la solidaritat i la cooperació internacionals

L'ambiciosa visió descrita en aquest informe no es pot assolir sense solidaritat i col·laboració a tots els nivells, des dels entorns immediats de les aules i els centres escolars fins a amplis compromisos i marcs polítics nacionals, regionals i mundials. L'informe demana un compromís renovat amb la col·laboració mundial en suport de l'educació com a bé públic i comú, basat en una cooperació més justa i equitativa entre els actors estatals i no estatals a escala local, nacional i internacional. De cara al 2050, hauríem d'adherir-nos a quatre principis rectors relacionats amb la solidaritat internacional i la cooperació per als futurs de l'educació. Són els següents.

En primer lloc, la Comissió demana a tots els agents educatius que treballin conjuntament a escala mundial i regional per generar propòsits compartits i solucions comunes als reptes educatius. Els esforços s'han d'harmonitzar i reorientar al voltant de la visió de futurs educatius justos i equitatius per a tota la humanitat, basats en el dret a l'educació al llarg de la vida i en el valor de l'educació com a bé públic i comú. L'acció col·lectiva ha de prioritzar els alumnes que veuen més amenaçat el seu dret a l'educació pels trasbalsos i els canvis mundials. En les properes dècades, la col·laboració mundial ha d'abordar els desequilibris de poder incloent diversos actors i col·laboradors no estatals. Hauria d'evitar com més millor l'acció jerarquitzada de dalt a baix i buscar una acció multicèntrica, a més d'adoptar noves formes de cooperació regional, especialment la cooperació entre països del Sud i la cooperació triangular.

L'acció col·lectiva ha de prioritzar els alumnes que veuen més amenaçat el seu dret a l'educació pels trasbalsos i els canvis mundials.

En segon lloc, la cooperació internacional hauria d'operar des d'un principi de subsidiarietat i donar suport i força als esforços locals, nacionals i regionals per abordar els reptes. Caldrà més responsabilitat dels actors a tots els nivells per reforçar els nous compromisos, normes i estàndards educatius. La UNESCO haurà de repensar el seu enfocament del desenvolupament educatiu per erigir-se, en primer lloc, com a soci col·laborador que té la feina d'enfortir les institucions i els processos regionals i nacionals i, en segon lloc, com a intermediari d'informació que té l'objectiu de produir coneixement, consolidar dades sobre els sistemes educatius i retre comptes a la ciutadania.

En tercer lloc, segueix sent important centrar-se en el finançament del desenvolupament internacional per als països de renda baixa i renda mitjana-baixa, en particular per a aquells amb economies molt limitades i poblacions joves. La cooperació internacional ha de destinar urgentment la major part dels seus recursos financers i humans a les regions on el dret a l'educació està més amenaçat, especialment a l'Àfrica subsahariana, que serà on viuran i aprendran la majoria de joves del món l'any 2050. Aquests recursos també s'han de destinar a situacions d'emergència que probablement seran més freqüents a mesura que s'acceleri el canvi climàtic.

En quart lloc, les inversions col·lectives en la producció i intercanvi d'informació, dades i coneixement també són part essencial d'una cooperació internacional eficaç. Durant les properes dècades, haurem d'enfortir l'aprenentatge mutu i l'intercanvi de coneixements entre societats i fronteres, tant en àmbits clau, com ara posar fi a la desigualtat educativa i la pobresa i millorar els serveis públics, com en afrontar els reptes a llarg termini que plantegen l'automatització i la digitalització, les migracions i la sostenibilitat ambiental. La UNESCO és crucial per facilitar aquest intercanvi entre països i regions.

Diàleg i participació

Hi ha molts motius per a l'esperança. Sí, és possible fer canvis i innovar a gran escala en el disseny dels sistemes educatius, en l'organització dels centres escolars i la resta de sistemes educatius, així com en els enfocaments curriculars i pedagògics. Tots junts podem transformar l'educació per construir un futur just, equitatiu i sostenible a partir del que ja tenim i creant i innovant sempre

Canviarem de rumb
mitjançant milions d'actes
individuals i col·lectius
de valentia, lideratge,
resistència, creativitat i cura.

que calgui. Canviarem de rumb mitjançant milions d'actes individuals i col·lectius de valentia, lideratge, resistència, creativitat i cura. Tenim tradicions culturals profundes, riques i diverses sobre les quals podem construir el futur. Els éssers humans tenim una gran capacitat d'acció col·lectiva, intel·ligència i creativitat. Les millors pràctiques, les que més prometen, tant poden ser innovadores com arrelar en la tradició: totes dues opcions poden desencadenar noves possibilitats.

El diàleg proposat en aquest informe ha de tenir com més participació i més àmplia i variada, millor. L'educació és un factor decisiu en l'expressió de la ciutadania, tant a escala local, nacional com mundial. A tothom afecta i, per tant, tothom pot participar en la construcció dels futurs de l'educació, des de qualsevol àmbit d'influència. Aquest informe ha proposat que els docents, les

universitats, els governs, les organitzacions internacionals i la gent jove tinguin cadascú la seva funció particular en el procés d'ampliar encara més aquest diàleg i acció de futur.

- **Mestres i professors.** Els docents segueixen sent fonamentals per als futurs de l'educació. De la mateixa manera que han estat fonamentals en el contracte social vigent des del segle XIX, també seran organitzadors, participants, professionals i investigadors decisius per a la construcció d'un nou contracte social per a l'educació. Per aquest motiu, és imprescindible assegurar-ne l'autonomia i llibertat, promoure'n el desenvolupament al llarg de la seva vida professional i reconèixer-ne la funció que tenen en la societat i la capacitat de participació en les polítiques públiques. De fet, és del tot natural que els docents siguin protagonistes centrals en la construcció de processos de diàleg i innovació, en el seu paper de convocar i aglutinar altres persones i col·lectius.
- **Universitats i educació superior.** Cadascun dels capítols d'aquest informe fa una crida especial a les universitats i institucions d'educació superior, ja que tots i cadascun dels aspectes del nou contracte social per a l'educació les afecta. Avui dia, no hi ha gairebé ningú que qüestioni el paper crucial que tenen les universitats, i totes les institucions d'educació superior, en la creació i difusió del coneixement; en totes les disciplines, però especialment en l'educació. Gran part del futur de l'educació primària i secundària depèn de la feina que duen a terme les universitats; i viceversa: gran part del futur de les universitats depèn de la feina feta als primers estadis de l'educació. D'altra banda, les universitats també haurien de trobar maneres noves i més influents d'educar joves i infants, especialment els més petits, i d'implicar-se més en les pràctiques d'educació d'adults. L'educació superior és, per definició, l'espai d'un diàleg intergeneracional i transformador, del qual depèn, en bona part, el futur que s'apunta en aquest informe. Sense una educació superior forta, autònoma, creïble i innovadora, serà impossible construir el contracte social de l'educació visualitzat en aquest informe.
- **Governos.** L'informe ha destacat molt especialment el paper insubstituïble dels governs. Ara bé, això no vol dir que les propostes que fan es limitin a l'àmbit dels sistemes educatius nacionals. En comptes de seguir la lògica habitual dels informes sobre reformes educatives, centrada en l'administració governamental, en el text que llegiu es pretén fomentar la participació d'un ventall més ampli de grups d'actors, ja sigui en l'àmbit de la recerca, el coneixement, la innovació, l'anàlisi o l'acció. Es tracta de valorar l'acció dels governs en diferents nivells, no tant per impulsar-ne reformes com per fer que esdevinguin promotors d'una participació més àmplia i catalitzadors de la innovació. A més, els governs tenen un paper únic a l'hora de preservar i consolidar el caràcter públic de l'educació, garantint-ne un finançament públic adequat i sostingut i creant les eines per regular-la adequadament.
- **Organitzacions internacionals i de la societat civil.** En aquest informe s'ha incidit en la importància de les organitzacions internacionals i de la societat civil, molt especialment quan s'ha recordat, una i altra vegada, que l'educació és un bé públic i comú. Aquesta afirmació reiterada pretén assenyalar un important canvi de perspectiva i donar espai a noves veus en la cooperació educativa, tant a escala local, nacional, regional i internacional com en tots els sectors. El diàleg que es proposa en l'informe s'ha de dur a terme a través d'una important mobilització d'organitzacions internacionals i de la societat civil, que hi han d'aportar els seus coneixements, l'experiència i la capacitat de mobilització particulars. Aquestes organitzacions

també tenen una posició especial per garantir que les persones discriminades per les seves idees, gènere, raça o ètnia, cultura, creences religioses o identitat sexual, siguin escoltades i tinguin visibilitat i suport en el seu dret a l'educació.

- **Joves i infants. Finalment, és més que evident que el diàleg que proposem ha d'implicar les persones joves. Per a elles, el futur** s'ha de replantejar com una perspectiva plena de possibilitats i no pas com una càrrega. No es tracta només d'escoltar-les o consultar-les, sinó de mobilitzar-les i donar-les-hi suport en la construcció dels futurs que seran –i, de fet, ja són– seus. Alguns exemples recents d'importants moviments juvenils i infantils, especialment en la lluita contra el canvi climàtic, contra la discriminació racial, contra el patriarcat i les normes de gènere restrictives, i a favor de la diversitat de cultures i l'autodeterminació indígena, ens mostren camins interessants de cara al futur. Els joves que lidera aquests moviments no ha demanat permís per fer-ho, sinó que ha respòs amb urgència i sense ambigüitats morals a qüestions que massa sovint desborden o paralitzen els adults. S'han atorgat un paper fonamental i de guia en la construcció del nostre futur, del seu futur; de fet, l'aspecte més important de la continuació que hem de donar a aquest informe és la capacitat d'incorporar les persones joves en la construcció d'un nou contracte social per a l'educació.

Docents, comunitats, organitzacions i governs d'arreu del món ja s'han embarcat en moltes iniciatives educatives prometedores per crear el canvi tan necessari. D'exemples no en falten, i ens mostren les moltes maneres que hi ha per crear conjuntament i compartir públicament el coneixement. També hi ha iniciatives que il·luminen com l'educació pot crear significat, empoderar i emancipar, i com l'aprenentatge es pot organitzar per tal de ser més eficaç per al bé comú. Totes aquestes pràctiques existents s'han de nodrir a mesura que tracen rumbos per a la creació de futurs plens d'esperança.

El bon treball que es duu a terme arreu del món s'ha de donar a conèixer més i millor, i la Comissió recomana que la UNESCO es converteixi en catalitzador i centre d'informació de pràctiques que prometin i implementacions innovadores dels principis que s'exposen en aquest informe.

Invitació a seguir endavant

En essència, l'informe que acabeu de llegir vol provocar i fer més fàcil un diàleg social de gran abast sobre els futurs que volem i sobre el paper que l'educació tindrà per ajudar-nos a arribar-hi. Les idees que s'hi plantegen reflecteixen un moment precís en el temps i són fruit d'un procés de dos anys de diàleg i consultes. Les propostes de l'informe culminen amb invitacions a seguir endavant amb les converses, les col·laboracions i els partenariats a diferents nivells i, de fet, seran totes aquestes converses, col·laboracions i partenariats les que tindran més importància per al futur de l'educació, no pas l'informe en si.

S'hi desplega una determinada visió dels reptes i esperances que haurien d'animar els esforços i les iniciatives en matèria d'educació de cara al futur, i s'hi proposen idees sobre com dur-los a terme. Ara bé, també insisteix en la idea que un nou contracte social per a l'educació no es farà tot sol, que,

perquè prengui forma i tingui impacte, s'ha de traduir en programes, recursos, sistemes i processos que transformin les activitats i experiències quotidianes d'alumnat i professorat.

L'educació implica un gran nombre d'individus i grups en un complex entramat de relacions. Implica aprenents, docents, famílies, dirigents educatius i càrrecs de diferents àmbits de l'administració; implica el sector públic i la societat civil; i implica les comunitats, les comarques, els països, les grans regions geopolítiques i el món sencer. La transformació de la cultura educativa és el resultat de processos de construcció col·lectiva en què molts grups presenten els seus interessos i idees per reexaminar-los a la llum de noves idees i en conversa amb els altres. La cooperació és essencial per traduir en noves realitats els principis, propostes i estratègies plantejats aquí. I gràcies a aquest treball de co-construcció d'idees sobre com ensenyem i aprenem i amb quin objectiu, aconseguirem la transparència, el compromís i el suport de tots els actors i recursos que poden efectivament transformar les pràctiques educatives. Perquè les pràctiques només canvien quan les condicions que poden donar suport a aquest canvi són ben enteses, acceptades i implementades.

Tots i cadascun de nosaltres podem treballar per millorar les comunitats on vivim. Sí, tots plegats tenim la possibilitat de participar en els intercanvis, i això és especialment cert en una època en què l'omnipresència de les tecnologies de la comunicació ofereix a gent de tota mena i de tots els estrats els mitjans per connectar-se i organitzar-se per aconseguir propòsits ambiciosos. L'accés a la tecnologia i a internet fa possible una col·laboració sense precedents entre docents, institucions educatives i comunitats per aprofitar totes les oportunitats i trobar solucions als reptes.

La pandèmia de la COVID-19 ha planat sobre la publicació d'aquest informe i sobre gairebé tot el procés d'elaboració. Aquest esdeveniment mundial ens ha obert els ulls a la importància d'una àmplia col·laboració i co-construcció. Encara no sabem del tot l'abast dels danys i retrocessos en matèria d'educació provocats per la COVID-19, però sí que sabem que són greus i que hi ha el risc de perdre els efectes de dècades de progrés. També sabem que les conseqüències s'han acarnissat especialment amb les poblacions marginades i amb menys recursos, amb els països del Sud i amb els indrets del món on s'ha combinat amb altres problemes greus. El rastre de mort i pèrdues combinat amb l'acceleració i la intensificació del canvi climàtic, ens recorden, amb més cruesa que mai, que vivim en aquest planeta connectats els uns amb els altres. La creació de vacunes per protegir contra la COVID-19 ens ha fet veure fins a quin punt, quan ens unim al voltant del coneixement, la ciència i l'aprenentatge podem trobar ràpidament solucions als problemes. Tant de bo aquesta constatació doni un nou impuls a la crida a unir-nos i a construir junts uns futurs educatius nous i més brillants.

En aquest context d'emergència, però també de grans possibilitats, les idees exposades en l'informe ens ajuden a reimaginar el nostre futur col·lectiu i a fomentar un nou contracte social per a l'educació. Aquest informe és una invitació a pensar i actuar junts per construir junts els futurs de l'educació, un punt de partida, l'inici d'un procés de diàleg i co-construcció. Igual que passa amb l'educació, l'informe no es pot dir que sigui un punt culminant per ell mateix i, de fet, ara mateix en comença l'actualització permanent a través de la tasca dels educadors d'arreu del món i de tots els qui treballen al seu costat.

Annexos

Referències seleccionades

Informes independents

Els informes següents ens van arribar com a resposta a la crida oberta per organitzar seminaris i grups de treball destinats a ajudar a identificar els principals reptes i oportunitats i a fer aportacions i recomanacions a la Comissió Internacional sobre els Futurs de l'Educació. Unes 200 organitzacions més també van proporcionar informes a la iniciativa Els Futurs de l'Educació de la UNESCO a partir de la feina feta per diferents grups de discussió. Tots aquests col·laboradors s'enumeren a la secció «Col·laboradors en la consulta mundial».

Arab Campaign for Education for All. 2020. *Summary report on the Futures of Education in the Arab States: Building the future (2020-2050)*. Ramallah, Arab Campaign for Education for All. <http://www.teachercc.org/articles/view/379>

Asia South Pacific Association for Basic and Adult Education. 2021. *From the margins to the center: Youth informing the futures of education*. Manila, Asia South Pacific Association for Basic and Adult Education. http://www.aspbae.org/userfiles/2021/Futures_of_Education_Report.pdf

Barber, P., Bertet, M., Choi, J., Czerwizki, K., Njobati, F. F., Grau I Callizo, I., Hambrock, H., Herveau, J., Kastner, A., Laabs, J., Manalo, A., Mesa, J., Mutabazi, S., Muthigani, A., Richard, P., Scheunpflug, A., Sendler-Koschel, B., White, M., i Wodon, Q. 2020. *Christian schools and the futures of education: a contribution to UNESCO's Futures of Education Commission by the International Office of Catholic Education and the Global Pedagogical Network – Joining in Reformation*. International Office of Catholic Education and Global Pedagogical Network – Joining in Reformation <http://oiecinational.com/wp-content/uploads/2020/12/OIEC-GPENR-contribution.pdf>

Bridge 47. 2020. *The role of education in addressing future challenges*. Bridge 47. https://www.bridge47.org/sites/default/files/2020-12/bridge47_-_report_to_unesco_foe_international_commission_final.pdf

Éducation, Recherches et Actualités. 2021. *L'Éducation du futur - L'enseignement supérieur : défis et paradoxes*. Beirut i París, Université Saint Joseph i Université Gustave Eiffel. <https://www.periodicos.ufam.edu.br/index.php/larecherche>

Emmaüs International. 2020. *Rapport à l'attention de la commission internationale de l'initiative de l'UNESCO : « Les futurs de l'éducation : apprendre à devenir »*. Montreuil, França, Emmaüs International. https://emmaus-international.org/images/actualites/2020/10/EMMAS_INTERNATIONAL_-_Contribution_Les_futurs_de_l'ducation_juillet_2020_003.pdf

Garcés, C. E. 2020. *Aportación para la Comisión Internacional*. Madrid.

International Council for Adult Education (ICAE). 2020. *Adult Learning and Education (ALE) – Because the future cannot wait*. International Council for Adult Education. <https://en.unesco.org/futuresofeducation/sites/default/files/2020-10/ICAE%20-%20Futures%20of%20ALE%20FINAL.pdf>

International Task Force on Teachers for Education 2030. 2021. *The futures of teaching: Background paper prepared for the Futures of Education Initiative*. París, UNESCO <https://teachertaskforce.org/knowledge-hub/futures-teaching-background-paper-prepared-futures-education-initiative-0>

- International Union for Conservation of Nature (IUCN) Commission on Education and Communication (CEC). 2021. *Visions and Recommendations for the Futures of Education*. Gland, Suïssa, International Union for Conservation of Nature. https://www.iucn.org/sites/dev/files/content/documents/cec_report_to_unesco_foe_-_6.5.pdf
- Mouvement International ATD Quart Monde. 2020. *Contribution du Mouvement International ATD Quart Monde aux Futurs de l'Éducation*. Pierrelaye, França, Mouvement ATD Quart Monde – Agir Tous pour la Dignité. <https://nextcloud.atd-quartmonde.org/index.php/s/DzMMci4yqP6dkPA>
- Red Regional por la Educación Inclusiva de Latinoamérica. 2020. *Los futuros de la educación - Contribuciones de la Red Regional por la Educación Inclusiva de Latinoamérica*. Buenos Aires, Red Regional por la Educación Inclusiva de Latinoamérica. <https://rededucacioninclusiva.org/wp-content/uploads/2020/09/Los-futuros-de-la-educaci%C3%B3n-Contribuciones-de-la-Red-Regional-por-la-Educaci%C3%B3n-Inclusiva-de-Latinoam%C3%A9rica.pdf>
- Schulte, D., Cendon, E. i Makoe, M. 2020. *Re-Visioning the Future of Teaching and Learning in Higher Education: Report on Focus Group Discussions for the UNESCO Futures of Education Initiative*. University of the Future Network. https://unifuture.network/wp-content/uploads/sites/2/2020/08/20200722_UFN_UNESCO-report_fin.pdf
- SDG-Education 2030 Steering Committee. 2020. *Contribution to the Futures of Education*. París, UNESCO. <https://sdg4education2030.org/sites/default/files/2020-07/Futures%20of%20Education%20SDG-Ed2030%20SC%20contribution%20July%202020.pdf>
- Sefton-Green, J., Erstad, O. i Nelligan, P. 2021. *Educational Futures Across Generations*. Centre for Research for Educational Impact (REDI) at Deakin University i Department of Education at the University of Oslo. https://www.deakin.edu.au/data/assets/pdf_file/0005/2298551/Educational-Futures-Across-Generations.pdf
- Seguy, F. 2021. *Penser l'avenir de l'éducation en contexte de pandémie*. Port-au-Prince, UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000378392>
- UNESCO. 2020. *Humanistic Futures of Learning: Perspectives from UNESCO Chairs and UNITWIN Networks*. París, UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000372577/PDF/372577eng.pdf.multi>
- UNESCO Institute for Lifelong Learning. 2020. *Embracing a culture of lifelong learning: Contribution to the Futures of Education Initiative*. Hamburg, UNESCO Institute for Lifelong Learning. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374112/PDF/374112eng.pdf.multi>
- UNESCO International Institute for Higher Education in Latin America and the Caribbean (IESALC). 2021. *Thinking Higher and Beyond: Perspectives on the Futures of Higher Education to 2050*. UNESCO International Institute for Higher Education in Latin America and the Caribbean. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377530>
- UNESCO. 2021. *Caribbean Futures of Education – Final Report*. Kingston, UNESCO. <https://en.unesco.org/caribbean-futures-of-education>
- UNESCO's Collective Consultation of NGOs on Education 2030. 2021. *The role of Civil Society Organisations in 2050 and beyond*. París, UNESCO's Collective Consultation of NGOs on Education 2030. https://en.unesco.org/system/files/the_role_of_csos_in_2050_and_beyond.pdf
- Unescocat i Fòrum Futurs de l'Educació. 2020. *How to Get to the Future of Education: Lessons Learned from the Escola Nova 21 Alliance in Catalonia*. Centre UNESCO de Catalunya-UNESCOCAT. <https://catesco.org/wp-content/uploads/2020/10/Unescocat-contribution-to-Futures-of-Education.pdf>

- Wong, S., Kwok, V., Kwong, T. i Lau, R. 2020. *Individuality, Accessibility, and Inclusivity: Applied Education and Lifelong Learning in Revolutionising Education for the 21st Century*. Our Hong Kong Foundation. https://ourhkfoundation.org.hk/sites/default/files/media/pdf/UNESCO_submission_13102020.pdf
- World Council on Intercultural and Global Competence. 2021. *Contribution from the World Council on Intercultural and Global Competence to the UNESCO Futures of Education Initiative*. https://iccglobal.org/wp-content/uploads/World-Council-Futures-of-Education-Learning-to-Become-Initiative_.pdf
- Yidan Prize Foundation. 2021. *Perspectives from the Yidan Prize Foundation Council of Luminaries on the Futures of Education*.

Documents de referència

Els documents de referència següents els va encarregar la UNESCO per tal d'ajudar a avançar en la reflexió sobre qüestions clau plantejades per la Comissió Internacional sobre els Futurs de l'Educació.

- Assié-Lumumba, N. T. 2020. *Gender, knowledge production, and transformative policy in Africa*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374154>
- Buchanan J., Allais S., Anderson M., Calvo R. A., Peter S. i Pietsch T. 2020. *The futures of work: what education can and can't do*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374435>
- Common Worlds Research Collective. 2020. *Learning to become with the world: Education for future survival*. *Education Research and Foresight Working Paper 28*. París, UNESCO
- Corson, J. 2020. *Visibly ungoverned: strategies for welcoming diverse forms of knowledge*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374085>
- Couture, J. C., Grøttvik, R. i Sellar, S. 2020. *A profession learning to become: the promise of collaboration between teacher organizations and academia*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374156>
- Damus, O. 2020. *Les futurs de l'éducation au carrefour des épistémologies du Nord et du Sud*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374047>
- Desjardins, R., Torres, C. A. i Wiksten, S. 2020. *Social contract pedagogy: a dialogical and deliberative model for Global Citizenship Education*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374879>
- D'Souza, E. 2020. *Education for future work and economic security in India*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374880>
- Facer, K. 2021. *Futures in education: towards an ethical practice*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375792>
- Facer, K. 2021. *It's not (just) about jobs: education for economic wellbeing*. *Education Research and Foresight Working Paper 29*. París, UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000376150/DF/376150eng.pdf.multi>

- Facer, K. i Selwyn, N. 2021. *Digital technology and the futures of education – towards 'non-stupid' optimism*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377071>
- Gautam, S. i Shyangtan, S. 2020. *From suffering to surviving, surviving to living: education for harmony with nature and humanity*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374086>
- Grigera, J. 2020. *Futures of Work in Latin America: between technological innovation and crisis*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374436>
- Hager, P. i Beckett, D. 2020. *We're all in this together: new principles of co-present group learning*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374089>
- Haste, H. i Chopra, V. 2020. *The futures of education for participation in 2050: educating for managing uncertainty and ambiguity*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374441>
- Hoppers, C. 2020. *Knowledge production, access and governance: a song from the south*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374033>
- Howard, P., Corbett, M., Burke-Saulnier, A. i Young, D. 2020. *Education futures: conservation and change*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374087>
- Inayatullah, S. 2020. Co-creating educational futures: contradictions between the emerging future and the walled past. *Education Research and Foresight Working Paper 27*. París, UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373581/PDF/373581eng.pdf.multi>
- Labate, H. 2020. *Knowledge access and distribution: the future(s) of what we used to call 'curriculum'*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374153>
- Lambrechts, W. 2020. *Learning 'for' and 'in' the future: on the role of resilience and empowerment in education*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374088>
- Mengisteab, K. 2020. *Education and participation in African contexts*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374155>
- Moore, S.J. i Nesterova, Y. 2020. *Indigenous knowledges and ways of knowing for a sustainable living*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374046>
- Saeed, T. 2020. *Reimagining education: student movements and the possibility of a Critical Pedagogy and Feminist Praxis*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374157>
- Schweisfurth, M. 2020. *Future pedagogies: reconciling multifaceted realities and shared visions*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374077>
- Smart, A., Sinclair, M., Benavot, A., Bernard, J., Chabbott, C., Russell, S. G. i Williams, J. 2020. *Learning for uncertain futures: The role of textbooks, curriculum, and pedagogy*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374078>

Sriprakash, A., Nally, D., Myers, K., i Ramos-Pinto, P. 2020. *Learning with the past: racism, education and reparative futures*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374045>

Stitzlein, S. M. 2020. *Using civic participation and civic reasoning to shape our future and education*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374034>

Vasavi, A.R. 2020. *Rethinking mass higher education: towards community integrated learning centres*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374442>

Wagner, D., Castillo, N. i Zahra, F. T. 2020. *Global learning equity and education: looking ahead*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375000>

Ydesen, C., Acosta, F., Milner, A.L., Ruan, Y., Aderet-German, T., Gomez Caride, E. i Hansen, I. S. 2020. *Inclusion in testing times: implications for citizenship and participation*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374084>

Paral·lelament a aquesta recerca de fons, es va desenvolupar un joc interactiu per a la iniciativa Els Futurs de l'Educació per pensar en sistemes d'aprenentatge alternatius i explorar-ne les implicacions amb diferents grups.

Keats, J. i Candy, S. 2020. *Accession: Building an intergenerational library*. Joc desenvolupat per a la iniciativa Els Futurs de l'Educació.

Aportacions de la consulta global

Els informes següents els va encarregar la UNESCO per analitzar i sintetitzar les perspectives i idees que es van rebre a través del grup de debat, les plataformes en línia i les enquestes i els canals de consulta desenvolupats per a la iniciativa.

Jacobs, R. i French, C. 2021. *Women, robots and a sustainable generation: Reading artworks envisioning education in 2050 and beyond*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/search/faad9f2c-4a70-4b7a-8ac7-c3cffe156c>

Melchor, Y. 2021. *Analysis report of the online consultation modality: Your ideas on the futures of education*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000378271/PDF/378271eng.pdf.multi>

TakingITGlobal. 2021. *Focus group discussion analysis: Perspectives from the UNESCO Associated School Network's community of students, teachers and parents*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000378054/PDF/378054eng.pdf.multi>

UNESCO. 2021. *Education in 2050: Analysis of social media polling campaign for UNESCO's Futures of Education report*. París, UNESCO.

Moeller, K., Agaba, S., Hook, T., Jiang, S., Otting, J., Sedighi, M. i Wyss, N. 2021. *Focus group discussions analysis: September 2019 - November 2020*. Document encarregat per a l'informe de la UNESCO sobre Els Futurs de l'Educació. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375579/PDF/375579eng.pdf.multi>

Publicacions de la Comissió Internacional sobre els Futurs de l'Educació

Durant l'elaboració d'aquest informe, la Comissió ha publicat diversos butlletins provisionals sobre la feina en curs amb l'objectiu de rebre'n comentaris i suggeriments. A més, la Comissió ha proposat recomanacions sobre les interrupcions i trastorns educatius provocats per la crisi de la COVID-19.

Comissió Internacional sobre els Futurs de l'Educació 2020. *Visioning and Framing the Futures of Education*. UNESCO, París. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373208>

Comissió Internacional sobre els Futurs de l'Educació 2020. *Protecting and transforming education for shared futures: joint statement by the International Commission on the Futures of Education*. UNESCO, París. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373380>

Comissió Internacional sobre els Futurs de l'Educació 2020. *Education in a Post-COVID World: Nine ideas for public action*. UNESCO, París. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373717>

Comissió Internacional sobre els Futurs de l'Educació 2021. *Progress update of the International Commission on the Futures of Education*. UNESCO, París. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375746>

Comissió Internacional sobre els Futurs de l'Educació

Mandat

El mandat de la Comissió Internacional sobre els Futurs de l'Educació és reflexionar col·lectivament sobre com es podria repensar l'educació en un món en què la complexitat, la incertesa i la precarietat no paren de créixer. Per fer-ho, la Comissió ha elaborat anàlisis i recomanacions que ha aglutinat en un informe que podrà servir com a full de ruta o programa per al diàleg polític i l'acció a diferents nivells. Amb la mirada cap a l'any 2050 i més enllà, l'informe proposa visions i estratègies tant per a la política com per a la pràctica educatives. Com a part integrant del procés d'elaboració del projecte i de col·laboració amb les parts interessades d'arreu del món, la Comissió considerarà la millor manera de maximitzar l'impacte en el temps de l'informe més enllà de la seva publicació.

La Comissió haurà de tenir en compte els canvis geopolítics recents, la degradació ambiental accelerada i el canvi climàtic, els patrons canviants de la mobilitat humana i el ritme exponencial de la innovació científica i tecnològica. Al mateix temps, l'informe haurà de contemplar i analitzar els futurs possibles dels canvis que irrompen en matèria tecnològica, social, econòmica i ambiental, i com l'educació podria afectar i veure's afectada per aquests futurs.

La Comissió inclourà en el seu informe una consideració del compromís a llarg termini de la UNESCO amb un enfocament pluralista, integrat i humanista de l'educació i el coneixement com a béns públics. A més, s'espera de la Comissió que qüestionï i reavalui els principis fundacionals establerts en els anteriors informes globals de la UNESCO en matèria d'educació. En resum, la Comissió se centrarà a examinar el paper de l'educació, l'aprenentatge i el coneixement a la llum dels enormes reptes i oportunitats dels futurs previstos, possibles i preferits.

Membres

H.E. Sahle-Work Zewde

Presidenta de la República Federal Democràtica d'Etiòpia

Presidenta de la Comissió Internacional sobre els Futurs de l'Educació

Sahle-Work Zewde va ser escollida com a cinquena presidenta de la República Federal Democràtica d'Etiòpia, la primera dona, el 25 d'octubre del 2018. Després d'haver format part del Ministeri d'Afers Exteriors d'Etiòpia el 1988, va exercir com a ambaixadora d'aquest país al Senegal amb acreditació a Cap Verd, Gàmbia, Guinea, Guinea Bissau i Mali; ambaixadora a Djibouti i representant permanent a l'Autoritat Intergovernamental per al Desenvolupament (IGAD); ambaixadora a França amb

acreditació al Marroc i a Tunísia i representant permanent a la UNESCO; també va ser representant permanent a la Unió Africana (UA) i Directora General d'Afers Africans.

La presidenta Sahle-Work es va incorporar a l'ONU l'any 2009 i va exercir com a representant especial del secretari general i cap de l'Oficina Integrada de les Nacions Unides per la Consolidació de la Pau a la República Centreafricana. El 2011 va ser nomenada com a primera directora general de l'Oficina de les Nacions Unides a Nairobi, amb el rang de secretària general adjunta. El juny del 2018, el secretari general António Guterres la va nomenar representant especial a la UA i cap de l'oficina de l'ONU davant la UA. Va ser la primera dona que va ocupar aquests càrrecs a l'ONU.

António Nóvoa

Professor a l'Institut d'Educació de la Universitat de Lisboa, Portugal

President del comitè de recerca i redacció de la Comissió Internacional sobre els Futurs de l'Educació

António Nóvoa és president honorari de la Universitat de Lisboa, després d'haver-ne estat el president entre els anys 2006 i 2013. Professor d'educació, és doctor per la Universitat de Ginebra i la Universitat de París IV-Sorbona. Ha rebut el títol de Doctor Honoris Causa per diverses universitats. Ha impartit seminaris i conferències a més de 40 països i és autor de més de 200 treballs acadèmics. Nóvoa és actualment l'ambaixador portuguès davant la UNESCO.

Masanori Aoyagi

Professor emèrit de la Universitat de Tòquio, Japó

Masanori Aoyagi va néixer a Dalian, la Xina, el 1944. És un dels principals investigadors de la història de l'art antic grec i romà i ha treballat en excavacions de ruïnes mediterrànies durant més de 40 anys. Després de llicenciar-se l'any 1967 a la Facultat de Lletres de la Universitat de Tòquio, va estudiar Història de l'Art Clàssic i Arqueologia a la Universitat de Roma del 1969 al 1972. És doctor en Literatura. Entre altres càrrecs, ha estat comissari de l'Agència d'Afers Culturals. Actualment és president de l'Institut Arqueològic de Kashihara de la prefectura de Nara i president de la consell de govern de la Universitat d'Estudis Artístics de Tama.

Arjun Appadurai

Professor emèrit de Mitjans, Cultura i Comunicació a la Universitat de Nova York i Max Weber Global Professor al Bard Graduate Center de Nova York, EU

Arjun Appadurai és professor emèrit de Mitjans, Cultura i Comunicació a la Universitat de Nova York i Max Weber Global Professor al Bard Graduate Center de Nova York. És un dels principals analistes de la dinàmica cultural de la globalització. Treballa en temes de diversitat, migració, violència i ciutats. El seu llibre més recent (amb Neta Alexander) és *Failure* (Polity Press, 2019).

Patrick Awuah

Fundador i president de la Universitat d'Ashesi, Ghana

Patrick Awuah és el fundador i president de la Universitat d'Ashesi de Ghana, que té com a objectiu impulsar un renaixement africà educant una nova generació de líders emprenedors ètics. Sota la direcció de Patrick Awuah, Ashesi combina un nucli multidisciplinari rigorós amb especialitats de gran impacte en negocis, informàtica, gestió de sistemes d'informació i enginyeria. Awuah és becar MacArthur i va rebre el premi WISE d'educació. El 2015 va ser nomenat un dels 50 grans líders del món per Fortune.

Abdel Basset Ben Hassen

President de l'Institut Àrab pels Drets Humans, Tunísia

Abdelbasset Ben Hassen és el president de l'Institut Àrab pels Drets Humans amb seu a Tunísia. Amb tres dècades d'experiència en l'àmbit de l'educació en drets humans, Ben Hassen ha treballat en el desenvolupament i la implementació de programes sobre drets humans i reforma educativa a la regió de l'Orient Mitjà i el Nord d'Àfrica. Ha escrit sobre drets humans, educació en drets humans i cultura i va ser membre del comitè de redacció del Decenni de les Nacions Unides per a l'Educació en l'àmbit dels drets humans.

Cristovam Buarque

Professor emèrit de la Universitat de Brasília, Brasil

Cristovam Buarque va obtenir el doctorat a la Universitat de la Sorbona i després va treballar al Banc Interamericà de Desenvolupament, a Washington DC, durant sis anys. És professor emèrit i antic rector de la Universitat de Brasília. Al Brasil ha exercit com a ministre d'educació, governador del Districte Federal i senador de la República. Buarque és pioner en el concepte de transferències monetàries condicionades relacionades amb l'educació i ha publicat àmpliament sobre el futur de l'educació bàsica i superior tant en la millora de l'accés com en la innovació pedagògica.

Elisa Guerra

Professora i fundadora del Colegio Valle de Filadelfia, Mèxic

Elisa Guerra és professora i fundadora del Colegio Valle de Filadelfia a Mèxic i directora per a l'Amèrica Llatina dels Instituts per a la Consecució del Potencial Humà. Va ser guardonada l'any 2015 amb el premi «Millor educadora de l'Amèrica Llatina» del Banc Interamericà de Desenvolupament i la Fundación ALAS i també ha estat finalista del Global Teacher Prize. Elisa Guerra té dos màsters, per l'Instituto Tecnológico y de Estudios Superiores de Monterrey (ITESM) i per la Harvard Graduate School of Education. És autora de 26 llibres i manuals i és una apassionada de l'educació preescolar, la ciutadania global i l'ensenyament innovador.

Badr Jafar

CEO de Crescent Enterprises, Emirats Àrabs Units

Badr Jafar és director general de Crescent Enterprises i president de Crescent Petroleum. Va fundar la Pearl Initiative, una organització sense ànim de lucre dirigida pel sector privat i compromesa amb la promoció d'una cultura corporativa de transparència i responsabilitat, en cooperació amb l'Oficina d'Associacions de les Nacions Unides. Badr forma part dels consells assessors del Sharjah Entrepreneurship Center i de Gaza Sky Geeks. També col·labora amb diverses institucions d'educació superior i és membre del consell assessor de la Judge Business School de la Universitat de Cambridge, i del Legatum Centre for Development and Entrepreneurship del MIT, la Universitat Americana de Beirut i la Universitat Americana de Sharjah. És el patró fundador del Center for Strategic Philanthropy de la Universitat de Cambridge.

Doh-Yeon Kim

Professor emèrit de la Universitat Nacional de Seül i exministre d'Educació, Ciència i Tecnologia de la República de Corea

Doh-Yeon Kim va treballar com a professor al Departament d'Enginyeria de Materials de la Universitat Nacional de Seül. Després va exercir com a president de la Universitat d'Ulsan i POSTECH. El professor Kim també va exercir com a ministre d'Educació, Ciència i Tecnologia i president del Comitè Nacional de Ciència i Tecnologia del Govern de la República de Corea. Els seus interessos es troben en els canvis que es produiran en l'educació i l'ensenyament a causa dels avenços de les tecnologies de la informació i la comunicació.

Justin Yifu Lin

Degà i professor de l'Institut de Nova Economia Estructural de la Universitat de Pequín, Xina

Justin Yifu Lin és degà de l'Institut de Nova Economia Estructural, degà de l'Institut de Cooperació i Desenvolupament Sud-Sud i professor i degà honorari de l'Escola Nacional de Desenvolupament de la Universitat de Pequín. Abans d'això, va ser vicepresident primer i economista en cap del Banc Mundial, així com director fundador del China Center for Economic Research de la Universitat de Pequín. És autor de nombrosos llibres sobre economia i desenvolupament.

Evgeny Morozov

Escriptor

Evgeny Morozov és un escriptor i pensador que treballa en l'àmbit de les implicacions socials i polítiques de la tecnologia de la informació. És autor de *The Net Delusion* (2011) i de *To Save Everything, Click Here* (2013). Té un doctorat en Història de la Ciència per la Universitat de Harvard i ha estat investigador visitant a les universitats de Georgetown i Stanford. També és el fundador de The Syllabus, un projecte mediàtic que pretén fer que el coneixement seriós i acadèmic sigui més accessible al gran públic.

Karen Mundy

Directora de l'Institut Internacional de Planificació Educativa de la UNESCO (IIEP) i professora (en excedència) de la Universitat de Toronto – Institut d'Estudis en Educació d'Ontario

Karen Mundy és la directora de l'Institut Internacional de Planificació Educativa de la UNESCO i professora de Lideratge i Política Educativa a la Universitat de Toronto. És una experta destacada en educació als països en desenvolupament i antiga directora tècnica de la Global Partnership for Education. Ha ocupat càrrecs com a presidenta de recerca del Canadà, degana associada de recerca i innovació i presidenta de la Societat d'Educació Comparada i Internacional. És autora de sis llibres i nombrosos articles, capítols de llibres i altres documents que tracten la reforma educativa, les polítiques i la societat civil.

Fernando M. Reimers

Professor de la Harvard Graduate School of Education, EUA

Fernando M. Reimers és professor de Pràctica de l'Educació Internacional de la Ford Foundation i director de la Iniciativa d'Innovació Educativa Global de la Harvard Graduate School of Education. Expert en l'àmbit de l'educació per a la ciutadania mundial, el seu treball se centra a entendre com educar infants i joves perquè puguin prosperar en el segle XXI. Ha escrit i editat o coeditat 40 llibres acadèmics i ha publicat més de 100 articles i capítols d'obres centrats en la rellevància de l'educació per a un món canviant. També ha desenvolupat, amb els seus equips d'alumnes, diversos currículums basats en projectes alineats amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible de les Nacions Unides que s'utilitzen a escoles d'arreu del món.

Tarcila Rivera Zea

Presidenta de CHIRAPAQ, Centro de Culturas Indígenas del Perú

Tarcila Rivera Zea és una de les activistes indígenes més reconegudes del Perú i del món. Fa més de quaranta anys que defensa els drets indígenes a través de CHIRAPAQ, Centro de Culturas Indígenas del Perú, una associació que promou l'afirmació de la identitat cultural i l'educació de dones indígenes i joves líders. També està implicada amb Enlace Continental de Mujeres Indígenas de las Américas (ECMIA) i el Foro Internacional de Mujeres Indígenas (FIMI).

Serigne Mbaye Thiam

Ministre d'Aigua i Sanejament del Senegal

Serigne Mbaye Thiam es va llicenciar a l'Escola Superior de Comerç i Administració d'Empreses de Rouen, França. Al Senegal ha exercit com a diputat, ponent general del pressupost, portaveu del govern, ministre d'Educació Superior i Recerca i ministre d'Educació. Des del maig del 2018 fins al setembre del 2021, va ser vicepresident del consell d'administració de Global Partnership for Education. Actualment, és el ministre senegalès d'Aigua i Sanejament.

Vaira Viķe-Freiberga

Expresidenta de Letònia, actualment copresidenta del Nizami Ganjavi International Center, Bakú, Azerbaidjan

Vaira Viķe-Freiberga va exercir com a presidenta de Letònia entre els anys 1999 i 2007, i com a presidenta de la World Leadership Alliance / Club de Madrid del 2013 al 2019. Ha estat enviada especial per a la reforma de l'ONU i en nombrosos grups d'alt nivell per a la Unió Europea. És autora de 17 llibres i més de 200 articles, membre de cinc acadèmies i membre honorari del Wolfson College de la Universitat d'Oxford.

Maha Yahya

Directora del Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center, Líban

Maha Yahya és directora del Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center, on treballa en l'àmbit de la violència política, les polítiques identitàries, la desigualtat, la ciutadania i les crisis de refugiats. Té dos doctorats en ciències socials i humanitats pel Massachusetts Institute of Technology (MIT) i l'Architectural Association (AA) de Londres. Forma part de diversos consells assessors i és membre de la Comissió Trilateral; copresidenta del Consell Assessor Internacional de l'Asfari Institute for Civil Society and Citizenship de la Universitat Americana de Beirut; així com membre de la junta directiva de l'Associació Ana Aqra.

Iniciativa Els Futurs de l'Educació

Consell assessor

El consell assessor va rebre l'encàrrec de proporcionar orientació estratègica a la UNESCO sobre la iniciativa Els Futurs de l'Educació en el seu conjunt.

Tariq Al Gurg

Director general de Dubai Cares

Refat Sabbah

President de la Campanya Mundial per l'Educació

Alice P. Albright

Directora general de Global Partnership for Education (GPE)

Jeffrey D Sachs

Director del Centre per al Desenvolupament Sostenible, Universitat de Columbia

Gordon Brown

Enviat especial de l'ONU per a l'Educació Mundial

Cecilia Scharp

Directora general adjunta de l'Agència Sueca de Cooperació Internacional per al Desenvolupament

Annette Dixon

Vicepresidenta de Desenvolupament Humà del Grup del Banc Mundial

Andreas Schleicher

Director de la Direcció d'Educació i Competències de l'OCDE

Henrietta Fore

Directora executiva de l'UNICEF

Alette Van Leur

Directora del Departament de Polítiques Sectorials de l'Organització Internacional del Treball

Susan Hopgood

Presidenta d'Internacional de l'Educació (IE)

Carlos Moedas

Comissari 2014-2019 de la Comissió Europea en Recerca, Ciència i Innovació

Hillegje van't Land

Secretaria general de l'Associació Internacional d'Universitats

Matías Rodríguez Inciarte

President de Santander Universidades i vicepresident d'Universia

Yume Yamaguchi

Directora de l'Institut d'Estudis Avançats de Sostenibilitat de la Universitat de les Nacions Unides

Col·laboradors en la consulta global

Organitzacions i xarxes

Les següents ONG i organitzacions de la societat civil, entitats governamentals, institucions acadèmiques i de recerca, sector privat, organitzacions i xarxes de joves i alumnes, així com les comissions nacionals de la UNESCO, van contribuir a la conversa global sobre els futurs de l'educació (2019-2021) mitjançant grups de discussió, informes temàtics, seminaris web o altres activitats. Al lloc web hi ha disponible una llista actualitzada d'organitzacions que han participat en la iniciativa Els Futurs de l'Educació.

Abhivyakti Media for Development Academic and Career Development Initiative Cameroon	Association Internationale des Professeurs et maîtres de Conférences des Universités – IAUPL
Accademia delle Arti e delle Nuove Tecnologie di Roma	Association Montessori International of the United States (AMI/USA)
Adream Foundation	Association Montessori Internationale (AMI), Rússia
African Library and Information Associations and Institutions (AfLIA)	Association Montessori Internationale (AMI), Àfrica subsahariana
Agastya International Foundation Agency for Cultural Diplomacy (ACD) Allama Iqbal Open University	Association Montessori Internationale (AMI), Regne Unit
Amala	Association Montessori of Thailand
American Psychological Association (APA) at the United Nations	Association Nigérienne des Educateurs pour le Développement (ANED)
Amity University	Athabasca University AzCorp Entertainment
Arab Campaign for Education for All Arab Institute for Human Rights Aristotle University of Thessaloniki Arizona State University	Bangladesh National Commission for UNESCO
Ashoka	Bangladesh Youth Forum
Asia South Pacific Association for Basic and Adult Education (ASPBAE)	Beijing Normal University Bilingualism Matters
Asociación Montessori Española	Bilingualism Matters, Siena Branch, University for Foreigners of Siena
Association des Parents Adventistes pour le Développement de l'Education (APADE)	biNu
Association for Sustainable Development Alternatives (ASDA)	Board of European Students of Technology
Association internationale des étudiants en sciences économiques et commerciales (AIESEC)	Brainwiz
	Bridge 47
	Cameroon International Model
	United Nations Canadian Commission for UNESCO (CCU)
	Canadian Department for Employment and Social Development (ESDC)

Catalyst 2030	Commission nationale haïtienne de coopération avec l'UNESCO
Center for Education Development and Skill Acquisition Initiative	Commission nationale Lao pour l'UNESCO
Center for Engaged Foresight	Commission nationale libanaise pour l'éducation, la science et la culture (UNESCO)
Center for Intercultural Dialogue	Commission nationale malgache pour l'UNESCO
Centre Catholique International de Coopération avec l'UNESCO (CCIC)	Commission nationale rwandaise pour l'UNESCO
Centre for Comparative and International Research in Education (CIRE)	Commission nationale suisse pour l'UNESCO
Centre for Research for Educational Impact (REDI) at Deakin University	Comparative and International Education Society (CIES)
Centre for Youth and Development Malawi	Comparative Education Society of Asia (CESA)
Centro de Estudios em Educação Superior, Pontifícia Universidade Católica de Rio Grande do Sul (PUCRS)	Consejo de Formación en Educación, Administración Nacional de Educación Pública (ANEP), Uruguay
Centro de Investigación Científica, Académica y Posgrados, México	DAP Graduate School of Public and Development Management
Centro de Investigación y Acción Educativa Social - CIASES	Délégation permanente de la Suisse auprès de l'UNESCO et de la Francophonie
Centro Regional de Profesores del Este - Maldonado	Department of General and Preschool Education, Ministry of Education, Azerbaijan
Centro Regional de Profesores del Suroeste - Colonia	Developmental Action Without Borders - NABAA
Chartered College of Teaching	Dhurakij Pundit University
Cinglevue	Diálogo Interamericano
Civil Society Education Partnerships, Timor Leste	Dream a Dream
Climate Commission for UK Higher and Further Education	DW International (Germany)
Climate Smart Agriculture Youth Network (CSAYN)	E-Net Philippines
Coalition for Educational Development, Sri Lanka	e ² : educational ecosystems
Collective Consultation of NGOs	ED Wales
Columbia University's Teachers College	EDUCAFIN Mentoring Program
Comisión Costarricense de Cooperación con la UNESCO	Education for all Somalia
Comisión Nacional Española de Cooperación con la UNESCO	Education for an Interdependent World
Comité mondial pour les apprentissages tout au long de la vie	Education International
Commission nationale algérienne pour l'éducation, la science et la culture	Éducation, Recherches et Actualités (EDRAC)
Commission nationale angolaise pour l'UNESCO	Education+
	Educational Futures Network (EFN), School of Education, University of Bristol
	Educational Resource Development Centre Nepal (ERDCN)

Eidos Global	Global University Network for Innovation (GUNI)
Emmaus International	Global Young Greens
Epiphany Labs	Grow Waitaha - Ōtautahi (Christchurch)
Erasmus Student Network	Hellenic Association for the Promotion of Rhetoric in Education
ESD Japan Youth	HundrED
European Democratic Education Community	Indonesian National Commission for UNESCO
European Dental Students' Association (EDSA)	Initiative for Article 12 UNCRC (InArt12)
European Parents' Association (EPA)	Innovazing Vision
European Student Network	Institute for Research on Population and Social Policies, National Research Council of Italy
European Students' Union	Institute of Education, University of Lisbon
European Youth Forum	Instituto de Formación Docente - Rocha
Expert Advisory Board for Transformative Education of the Austrian Commission for UNESCO	Instituto Politécnico de Beja &&& Universidade Lusófona de Humanidades e Tecnologias de Lisboa (ULHT)
Finnish Development NGOs – Fingo	International Association of Universities (IAU)
Finnish National Board of Education	International Centre for Higher Education Innovation under the auspices of UNESCO (UNESCO-ICHEI)
Firenze Fiera	International Centre for UNESCO ASPnet (ICUA), Xina
Foundation For Youth Employment Uganda	International Council for Adult Education (ICAE)
Franklin University	International Council for Open and Distance Education (ICDE)
Fundação Calouste Gulbenkian	International Development Education Association Scotland (IDEAS)
Fundación Mustakis	International Model United Nations
Fundación Santillana	International Pharmaceutical Students' Federation (IPSF)
Galileo Teacher Training Program (GTPP)	International Society for Education through Art (InSEA)
General Direction of Planning, Ministry of Education of Bolivia	International Youth Council
GeoPoll	INTI International University and Colleges
German Commission for UNESCO	Isa Viswa Prajnana Trust
Girls Not Brides AR	Istituto Comprensivo Statale "Perna - Alighieri" of Avellino
Giving Hope to the Hopeless Association (GHHA)	Istituto Professionale di Stato per i Servizi per l'enogastronomia e l'ospitalità alberghiera "R. Virtuoso" of Salerno
Global Campaign for Education	
Global Changemakers	
Global Edtech Impact Alliance	
Global Education Policy Network	
Global Hands-On Universe (GHOU)	
Global Pedagogical Network - Joining in Reformation (GPENreformation)	

IUCN Commission on Education and Communication	National Institute of Educational Planning and Administration, Índia
Karanga: The Global Alliance for Social Emotional Learning and Life Skills	National Youth Council of India
Kidskintha	National Youth Council of Malta
Korean National Commission for UNESCO	National Youth Council of Namibia
Latvian National Commission for UNESCO	Neo-bienêtre
Learning through Landscapes	Network for International Policies and Cooperation in Education and Training (NORRAG)
Lebanese University (LU)	Network of Education Policy Centers
Maker's Asylum	Networking to Integrate SDG Target 4.7 and SEL Skills into Educational Materials (NISSEM)
Me2Glosses, Thessaloniki branch of Bilingualism Matters	North American Montessori Teachers Association
Millennium Project	Northwestern University
Ministère de l'éducation nationale, Haiti	Oceane Group
Ministère de l'éducation, Lao PDR	Office International de l'Enseignement Catholique (OIEC)
Ministère de l'éducation, Rwanda	Office of the Secretary General's Envoy on Youth (United Nations)
Ministero dell'Istruzione (Ministeri d'Educació, Itàlia)	Officina Educazione Futuri initiative
Ministry of Education and Science of Republic of Latvia	Okayama University
Ministry of Education of Quebec	Omuta City Board of Education, Japó
Ministry of Education, Belarus	One Family Foundation
Ministry of Education, Bhutan	Organisation Internationale pour le droit à l'éducation (OIDEI)
Ministry of Education, Ecuador	Organisation Mondiale pour l'Éducation Préscolaire (OMEP)
Ministry of Education, Research and Religious Affairs, Grècia	Our Hong Kong Foundation
Ministry of Education, Romania	Out of the Books ASBL
Ministry of Foreign Affairs, Portugal	People for Education
Ministry of National Education, Indonèsia	Permanent Delegation of the Kingdom of Saudi Arabia to UNESCO
Montessori Association of Thailand	Permanent Delegation of Viet Nam to UNESCO
Montessori México	Peruvian National Commission of Cooperation for UNESCO
Mouvement International ATD Quart Monde	Peruvian National Commission of Cooperation for UNESCO
National Campaign for Education, Nepal	Philippine Futures Thinking Society
National Commission of the Democratic People's Republic of Korea for UNESCO	Philippine Society for Public Administration
National Commission of the People's Republic of China for UNESCO	

Polish National Commission for UNESCO	Swedish National Commission for UNESCO
Portland Education	Sweduction
Portuguese National Commission for UNESCO	Swiss Agency for Development and Cooperation (SDC)
Portuguese Network of Communities of Learning (Rede CAP)	Te Pū Tiaki Mana Taonga Association of educators beyond the classroom
Prince's Trust International	Teach For Liberia
ProFuturo	Thammasat University
Protection Approaches	The Arab Network for Popular Education / The Ecumenical Project for Popular Education – The Lebanese Coalition for Education for All
Proyecto Sinergias ED	The Dialogue
Red Regional por la Educación Inclusiva	The Edge Foundation
Regional Center for Educational Planning (RCEP)	The George Washington University
ReSource at Burren College of Art	The Goi Peace Foundation
RET International	The Hamdan Foundation
Rete Dialogues Nazionale	The Innovation Institute, Austràlia
Réussir l'égalité Femmes-Hommes	The International Institute for Higher Education Research &&& Capacity Building (IIHED), O.P. Jindal Global University
Right to Education Initiative	The International Task Force on Teachers for Education 2030
Saint Petersburg State University	The Millennium Project
Santander Universidades	The Ministry of Education of the People's Republic of China
Scholas Occurrentes	The Montessori Society AMI (UK), United Kingdom Tybed
Sciences Po Campus de Poitiers	UN Association of Norway
SDG-Education 2030 Steering Committee	UNESCO National Commission of the Philippines
ShapingEDU, Arizona State University	Unescocat, Fòrum Futurs de l'Educació
Slovene NGO Platform for Development, Global Education and Humanitarian Aid (SLOGA)	United Nations Association of the United States of America
Society for Intercultural Education, Training, and Research (SIETAR)	United Nations University Institute for the Advanced Study of Sustainability (UNU-IAS)
Southeast Asia ESD Teacher Educators Network (SEA-ESD Network)	Universidad Católica de Córdoba
Strategy and Innovation for Development Initiative	Universidad Nacional de Tres de Febrero
Study Hall Educational Foundation	Universidad Tres de Febrero
Subcommittee on Migrant and Refugee Children of the NGO Committee on Migration	Université de Cergy
SW Creative Education Hub, Bath Spa University	
Swedish Association for Distance Education (SADE)	
Swedish Association for Distance Learning Hårnösand	

Annexos

Université Laval	World Futures Studies Federation (WFSF)
University of Bristol	University of Tlemcen
University of Dundee	VIA University College
University of Edinburgh	Vietnam Association for Education for All Vilnius University Students' Representation
University of Latvia	Visionary Education
University of Leeds	Vote for Schools & Protection Approaches
University of Maryland, College Park	World Council on Intercultural and Global Competence
University of Oslo	World Family Organization (South Africa and Europe region)
University of Piraeus	World Futures Studies Federation (WFSF)
University of Salerno	World Heutagogy Group, London Knowledge Lab
University of the Future Network	World Youth Assembly
University of Tlemcen	Yale University
VIA University College	York University
Vietnam Association for Education for All	Young Diplomats Society (YDS)
Vilnius University Students' Representation	Youth Agro-Marine Development Association (YAMDA)
Visionary Education	Youth Entrepreneurs Corporation, Democratic Republic of the Congo (YEC-DRC),
Vote for Schools &&& Protection Approaches	Zero Water Day Partnership
World Council on Intercultural and Global Competence	
World Family Organization (South Africa and Europe region)	

Centres escolars

Els centres escolars següents van fer debats i grups de discussió amb alumnes, professors i/o pares en el context de la iniciativa Els futurs de l'Educació. Tingueu en compte que moltes d'aquestes escoles són de la Xarxa d'Escoles Associades de la UNESCO (ASPnet).

Alemanya

Albert-Schweitzer-Schule Hofgeismar	Heinrich-Hertz-Schule Hamburg
Edith-Stein-Schule Ravensburg & Aulendorf	Illtal-Gymnasium Illingen
Freie Waldorfschule Karlsruhe	Limesschule Idstein
Gesamtschule Bremen Mitte	Max-Planck-Gymnasium Berlin
Gewerbliche und Hauswirtschaftlich-Sozialpflegerische Schulen Emmendingen	Ostendorfer-Gymnasium Neumarkt
	Sophie-Scholl-Schule Berlin
	Städtische Realschule Heinsberg „Im Klevchen“

Warndt-Gymnasium Völklingen

Algèria

Collège d'enseignement moyen Ahmed Zazoua
Djidel

École des frères Samet Blida

Ecole privée El Awael Annaba

Ecole privée la Citadelle Savoir Alger

Angola

Alda Lara Polytechnic Secondary Institute

Centre for Professional Education

Gregório Semedo College

Industrial Polytechnic Institute of Kilamba Kiayi
No.8056 "Nova Vida"

Jacimar College

Lyceum Ngola Kiluanji No. 1145

Lyceum No. 8054 - PUNIV "Nova Vida"

Medium Industrial Institute of Luanda

Medium Technical Institute of Hotel Management
and Tourism No. 2009

Middle Economics Institute of Luanda

Middle Institute of Administration and Management
n° 8055 "Nova Vida" (IMAG-Nova Vida)

Mutu Ya Kevela Secondary School

Primary School José Martí No. 1136

Primary School No. 1134 - ex 1050

Public School No. 1140 (ex 1058) - 1° de Maio

Public School No. 1222 (ex-1107) - Bairro Azul

Secondary School Juventude em Luta n° 1057 - ex
2033

Training School for Health Technicians of Luanda

Azerbaidjan

Baku European Lyceum

Modern Educational Complex

School #220 named after Arastun Mahmudov

School-Lyceum # 6 named after T. Ismayiov

Bangladesh

Abudharr Ghifari College, Dhaka

Adamjee Cantonment College

Azimpur Govt. Girls School & College,
Dhaka

Bangladesh International School and College,
Mohakhali, Dhaka

Cambrian School & College, Dhaka

Dhaka Commerce College, Dhaka

Dhaka Residential Model College

Engineering University School & College,
Dhaka

Govt. Bangla College, Mirpur, Dhaka

Govt. Bhiku Memorial College, Manikganj

Govt. Laboratory High School, Dhaka

Madaripur Govt. College, Madaripur

Munshiganj Govt. Women's College, Munshiganj

Udayan Uchcha Madhyamik Bidyalaya, Dhaka

Bielorússia

Gymnasium No. 1 named after F.Skorina, Minsk
Minsk Gymnasium #12

State Educational Establishment "Gymnasium No.33,
Minsk"

State Educational Establishment "Grodno City
Gymnasium"

State Educational establishment "Secondary School
No. 201 Minsk"

State Educational Establishment "Labour Red Banner
Order Gymnasium No.50 of the city Minsk"

State Educational Institution "Snov Secondary
School"

State Educational Establishment "Minsk Gymnasium
12"

Gymnasium No. 2 Orsha

Canadà

University of Toronto Schools

Colòmbia

Corporación Educativa Minuto de Dios

Costa Rica

Colegio Ambientalista de Pejibaye Colegio de Cedros

Colegio de Santa Ana

Colegio Humanístico Costarricense - Campus Nicoya

Colegio Yurusti

CTP de Orosi/Instituto de Alajuela

CTP de Turrubares

CTP Don Bosco

Escuela Carmen Lyra

Escuela Carolina Dent Alvarado

Escuela Central de Tres Ríos

Escuela de Palomo

Escuela Infantil NP San José

Escuela INVU Las Cañas

Escuela José Cubero Muñoz

Escuela José Ricardo Orlich Zamora

Escuela Juan Flores Umaña

Escuela La Fuente

Escuela La Gran Samaria

Escuela Líder Daytonia Talamanca

Escuela Líder Sector Norte

Escuela Naciones Unidas

Escuela San Francisco

Escuela Tomás Jefferson

Escuela y Colegio Científico CATIE

Golden Valley School

Instituto de Formación de Docentes de Universidad Nacional (UNA)

Liceo de Aserrí

Liceo de Limón - Mario Bourne

Saint Anthony School

Saint Gregory School

Saint Jude School

West College

Dinamarca

Aalborg Handelsskole

Aalborg Katedralskole

Aarhus Statsgymnasium

Absalons Skole

Alminde-VIUF Fællesskole

Alssundgymnasiet

Askov Efterskole

Asmildkloster Landbrugsskole

Aurehoej Gymnasium

Baaring Boerneunivers

Bagsværd Kostskole Og Gymnasium

Bredagerskolen

Business College Syd

Campus Jelling, UCL

CELF

Christianshavns Gymnasium

Egaa Gymnasium

Egtved Skole

Eltang Skole og Børnehave

Endrupskolen

Espergærde Gymnasium & HF

EUC Nord

EUC Nordvest

EUC Syd

Faxehus Efterskole

Gammel Hellerup Gymnasium

Gefion Gymnasium

Gladsaxe Gymnasium

Haderslev Katedralskole

Han Herred Efterskole

Helsingør skole - Skolen i Bymidten

HF & VUC Fyn

Holluf Pile Skole

IBC Int. Business College

Ingrid Jespersens Gymnasieskole

Jelling Friskole

Juelsminde Skole

Kold College

Langelands Efterskole

Learnmark Lillebæltskolen

Lindbjergskolen

Mercantec

Naestved Gymnasium of HF

NEXT

Niels Brock Int. Gymnasium

Nivaa Skole

Noerre Gymnasium

Nykøbing Katedralskole

Odense Katedralskole

Oelsted Skole

Paderup Gymnasium

Pedersborg Skole

Professionshøjskolen UCN

Professionshøjskolen VIA

Randers Social- og Sundhedsudd.

Rantzausminde Skole

Ranum Efterskole

Ranum Skole Roedkilde Gymnasium

Roskilde Gymnasium

Roskilde Tekniske Skole

Skovbrynet Skole

Sønderskov-Skolen

Sortedamskolen

SOSU Esbjerg

SOSU Nord

SOSU Syd

Store Magleby Skole

Strandskolen

Tech College

Tietgen Business

Toender Handelsskole

Tradium

U/Nord

Vesthimmerlands Gymnasium

Viden Djurs

VUC Storstroem

ZBC

Eslovènia

Gimnazija Celje Center, Celje

Gimnazija Nova Gorica, Nova Gorica

Gimnazija Ptuj

IV. OŠ Celje

OŠ 16. december Mojstrana

OŠ Alojza Gradnika Dobovo

OŠ Bratov Polančičev, Maribor

OŠ Cirila Kosmača Piran

OŠ Cvetka Golarja Škofja Loka

OŠ dr. Jožeta Pučnika, Črešnjevec, Slovenska Bistrica

OŠ Dušana Flisa Hoče

OŠ Franceta Bevka Tolmin

Annexos

OŠ Griže, Griže

OŠ in vrtec Sveta Trojica

OŠ Janka Padežnik Maribor

OŠ Kapela

OŠ Kobilje

OŠ Ledina Ljubljana

OŠ Pesnica

OŠ Poljane, Poljane nad Škofjo Loko

OŠ Selnica ob Dravi

OŠ Sveta Trojica

OŠ Toneta Čufarja Jesenice

Škofja Loka High School

Šolski center Lava, Celje

Šolski center Ptuj, Ekonomska šola

Srednja gradbena šola in gimnazija Maribor

Srednja zdravstvena in kozmetična šola Maribor

Srednja zdravstvena šola Celje

Espanya

Colegio Los Abetos

Colegio Público de Hurchillo

Colegio Sagrada Familia (Zaragoza)

Colegio Trabenco

IES Salvador Victoria (Monreal del Campo, Teruel)

Estats Units d'Amèrica

Gunnison Middle School

Finlàndia

Alppilan lukio

Björneborgs svenska samskola

Etäkoulu Kulkuri

Haapajärven lukio

Haapajärven yläaste

Helsingin kielilukio

Helsingin yliopiston Viikin normaalikoulu

Iisalmen lyseo

Jyväskylän kristillinen opisto

Jyväskylän Lyseon lukio

Jyväskylän normaaalikoulu

K. J. Ståhlbergin koulu

Kaitaan lukio

Kellon koulu

Kempeleen Kirkonkylän koulu

Kilpisen yhtenäiskoulu

Laanilan lukio

Lapinlahden lukio ja kuvataidelukio

Lyseonpuiston lukio

Mäkelänrinteen lukio

Oriveden lukio

Oulun normaalikoulu

Oulun normaalikoulu (yläkoulu)

Oulun Suomalaisen Yhteiskoulun Lukio

Putaan koulu

Rauman normaalikoulu

Saimaan ammattiopisto Sampo

Suomalais-venäläinen koulu

Tampereen yliopiston normaalikoulu

Tikkalan koulu

Tuusulan lukio

Vaasan lyseon lukio

Grècia

1st Junior High School of Serres

1st Senior High School of Ierapetra

2nd Gerakas Senior High School

2nd Junior High School of Geraka

2nd Senior High School of Chania

2nd Senior High School of Serres

2nd Vocational Senior High School of Rethymno

4th Junior High School of Maroussi

4th Senior High School of Serres

5th Junior High School of Agia Paraskevi

American College Pierce

Aristoteleio Junior High School of Serres

Doukas Junior High School

Experimental Junior High School of Rethymno

Experimental Primary School of Serres

Junior High School Athens College

Junior High School of Koimisis, Serres

Junior High School Psychiko College

Music School of Serres

Protypo Junior High School

Protypo Junior High School of Anavryta

Ralleio Junior High School of Piraeus

Senior High School of Pentapoli, Serres

Zagorianakos Junior High School

Guatemala

Cooperativa Agro Industrial Nuevo Amanecer

Haití

Collège Cotubanama

Collège de Côte-Plage

Indonèsia

SMP Labshool Kebayoran

Itàlia

ITCTS Vittorio Emanuele, Bergamo

Japó

Amagi Junior High School

Amanohara Elementary School

Ginsui Elementary School

Hakko Junior High School

Hayamadai Elementary School

Hayame Elementary School

Hirabaru Elementary School

Kamiuchi Elementary School

Kunugi Junior High School

Kuranaga Elementary School

Matsubara Junior High School

Meiji Elementary School

Miike Elementary School

Minato Elementary School

Miyanohara Junior High School

Nakatomo Elementary School

Omuta Chuo Elementary School

Omuta Special Education School with special care

Shirakawa Elementary School

Tachibana Junior High School

Taisho Elementary School

Takatori Elementary School

Takuho Junior High School

Takuma Junior High School

Tamagawa Elementary School

Tegama Elementary School

Tenryo Elementary School

Yoshino Elementary School

Líban

Ahliah School

Al Kawthar Secondary School

Al Manar Modern School - Ras el Metn

Central College Jounieh

Collège de la Sainte Famille Française - Fanar

Annexos

Collège des Soeurs des Saints Coeurs - Bauchrieh
 Collège Notre Dame de Jamhour
 Collège Protestant Français Montana - Dik el Mehdi
 Collège Saint Grégoire - Beirut
 Etablissement Sainte Anne de Besançon - Beirut
 Greenfield College Beirut
 Hajj Bahaa Eddine Hariri School - Saida
 Imam Sadr Foundation-Rehab Al Zahraa School
 Institut Moderne du Liban-Collège Père Michel
 Khalifé - Fanar
 International College - Beirut
 Les écoles de l'Association islamique
 philanthropique d'Amliéh
 Les écoles de l'Ordre Libanais Maronite (OLM)
 Makassed Ali Ben Taleb School - Beirut
 Our Lady of Annunciation - Rmaich
 Rafic Hariri High School Saida
 Sagesse High School Ain Saadeh

Madagascar

CEG Ambohimananarina
 CEG Antanimena
 CEG Nanisana Collège privé ESSOR
 Collège privé La Columba Ambatomainty
 Collège privé Le Pétunia
 Collège privé Palais des Princes
 Ecole privée Pinocchio
 EPP Ambatomanoina Lovasoa
 EPP Ambohidroa 1
 EPP Beravina
 Lycée Andrianampoinimerina Sabotsy Namehana
 Lycée Horace François Antalaha
 Lycée J.J. RABEARIVELO
 Lycée Miarinarivo Itasy
 Lycée Nanisana

Lycée Naverson Fianarantsoa
 Lycée privé La Chanterelle Sabotsy Namehana
 Lycée privé Les Petits Chérubins
 Lycée Talatamaty

Mèxic

Colegio Valle de Filadelfia
 Instituto Alpes San Javier
 PrepaTec Eugenio Garza Sada

Noruega

Steinerskolen i Tønsberg

Pakistan

Karachi Grammar School

Perú

Colegio Peruano Alemán Max Uhle
 Institución Educativa Jorge Basadre, Junín
 Instituto de Educación Superior Pedagógico Público
 Teodoro Peñaloza, Junín

Portugal

Agrupamento de Escolas D. Dinis, Quarteira
 Agrupamento de Escolas da Batalha
 Agrupamento de Escolas Sé, Lamego
 Colégio Diocesano Nossa Senhora da Apresentação,
 Calvão
 Escola EB/123 Bartolomeu Perestrelo, Funchal,
 Madeira
 Escola Profissional do Montijo
 Escola Secundária Aurélia de Sousa, Porto
 Escola Secundária Filipa de Vilhena, Porto
 Escola Secundária Jaime Moniz, Funchal, Madeira
 Escola Superior de Educação Jean Piaget, Almada

Externato Frei Luís de Sousa, Almada

Instituto Duarte de Lemos, Águeda

Regne Unit

Strathallan School

República de Corea

Chiak Elementary School

Chungnam Foreign Language High School

Chungryol Girls' High School

Daykey High School

Dongil Girls' High School

Hyoyang High School

Incheon International High School

Incheon Yeongjong High School

Jeonbuk Foreign Language High School

Jeonju Shinheung High School

Jeonnam Foreign Language High School

Kyungpook National University Attached
Elementary School

Masan Girls' High School

Munsan Sueok High School

Namsung Girls' High School

Osong High School

Sejong Global High School

Shin Nam High School

Shinseong Girls' High School

The Attached Elementary School of Gongju National
University of Education

Wonhwa Girls' High School

Yangcheong High School

Yeongjujeil High School

República Democràtica Popular de Laos

Collège Sisattanak

Collège Sisavad

École primaire Nahaidiao

École primaire Phonpapao

École primaire Phonphanao

École primaire Phonthan

École primaire Sokpalouang

École secondaire Champasak

École secondaire Phiavat

Lycée Chanthabouly

Lycée Vientiane-Hochiminh

Vientiane Secondary School

Ruanda

APADE Kicukiro

Collège Christ Roi de Nyanza

College Christ Roi/Nyanza

Collège de Gisenyi

College de Gisenyi (Inyemeramihigo)

College Saint André

Collège Saint André

Ecole Primaire Saint Joseph

Ecole Primaire Saint Joseph/Kicukiro

Ecole Primaire SOS

Ecole Primaire SOS Kacyiru

Ecole Technique SOS

Ecole Technique SOS Kigali

FAWE Girls School Kigali

Groupe Scolaire Sainte Bernadette Save

Groupe Scolaire Maie Reine Rwaza

Groupe Scolaire Notre Dame de Lourdes/Byimana

Groupe Scolaire Nyanza/Kicukiro

Annexos

GS Marie Reine Rwaza

GS Notre Dame de Lourdes Byimana

GS Nyanza/Kicukiro

GS Sainte Bernadette/Save

Lycée de Kigali

Lycée Notre Dame de Citeaux

Teacher Training College Muhanga

TTC Muhanga

Xina

Hainan Middle School

Ledong Huangliu High School of No. 2 High School
of East China Normal University

Qingdao No.2 High School

Shanghai High School

Shanghai Song Qingling School

The Experimental High School Attached to Beijing
Normal University

The High School Affiliated to Renmin University of
China

REIMAGINEM JUNTS ELS NOSTRES FUTURS

Un nou contracte social per a l'educació

Els futurs entrelaçats de la humanitat i el nostre planeta estan amenaçats. Hem d'adoptar mesures consensuades de manera urgent per canviar de rumb i replantejar-nos els nostres futurs. En l'àmbit educatiu, que des de sempre s'ha reconegut com un motor important que propicia canvis positius, se'ns presenten reptes nous, urgents i importants. La Comissió Internacional sobre els Futurs de l'Educació presenta ara aquest informe, elaborat durant dos anys i basat en un procés de consulta mundial en què han participat aproximadament un milió de persones, i convida els governs, les institucions, les organitzacions i els ciutadans d'arreu del món a forjar un nou contracte social per a l'educació que ens ajudi a construir un futur pacífic, just i sostenible, junts i per a tothom. En l'informe s'hi examina en quin moment es troba l'educació actualment, entre promeses passades i futurs incerts; s'hi exposa l'argumentari a favor de renovar l'educació en cinc dimensions: models pedagògics, currículums, docència, escoles i aprenentatge en tots els àmbits de la vida; i es conclou amb tota una sèrie de propostes per a un nou contracte social per a l'educació, amb una crida a la recerca, la solidaritat mundial i la cooperació internacional. El text és d'interès per a estudiants, educadors, gestors i planificadors de sistemes educatius, investigadors, governs i societat civil, i inclou un examen de les tecnologies digitals, el canvi climàtic, el retrocés democràtic i la polarització social i el futur incert del treball. Mitjançant aquest document, no només es pretén contribuir a què totes les persones participin en la conversa sobre l'educació i promoure la reflexió, sinó que també s'insta a tots els individus a actuar. Segons la tesi fonamental de l'informe, a través de milions d'actes individuals i col·lectius caracteritzats per la valentia, el lideratge, la resistència, la creativitat i la cura, canviarem de rumb i transformarem l'àmbit educatiu a fi de forjar futurs justos, equitatius i sostenibles.

9 789230 001773